

**TAĞAY MURAD'IN “YILDIZLAR MANGU YONADI”
(YILDIZLAR EBEDİYEN PARLAR) ADLI ESERİ ÜZERİNE BİR DİL
İNCELEMESİ
(DİL İNCELEMESİ- METİN-AKTARMA)**

KÜBRA ERDEM

Yüksek Lisans Tezi

Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı

Dr. Öğr. Üyesi Nursan İldırı

2022

Her Hakkı Saklıdır.

T.C
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI
ANA BİLİM DALI

KÜBRA ERDEM

Orcid No: <https://orcid.org/0000-0002-6766-7294>

**TAĞAY MURAD’IN “YULDUZLAR MANGU YONADI (YILDIZLAR
EBEDİYYEN PARLAR)” ADLI ESERİ ÜZERİNE BİR DİL İNCELEMESİ**
(DİL İNCELEMESİ-METİN-AKTARMA)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ

Dr. Öğr. Üyesi Nursan ILDIRI

ERZURUM-2022

TEZ BEYAN BİLDİRİMİ

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esasları'nın ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum “**TAĞAY MURAD’IN “YILDIZLAR MANGU YONADI” (YILDIZLAR EBEDİYEN PARLAR) ADLI ESERİ ÜZERİNE BİR DİL İNCELEMESİ(DİL İNCELEMESİ- METİN-AKTARMA)**” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıyı kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

☐ Tezimin Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin düzenlenmesini ve erişime açılmasını düzenleyen 5. maddesinin 1. fıkrasına göre [*Ulusal Tez Merkezi, enstitü ve fakülteler tarafından Tez Otomasyon Sistemine yüklenen tezlerin bibliyografik bilgilerini kontrol eder, kataloglama kurallarına göre düzenler, konu başlıklarını belirler ve tam metin olarak internet üzerinden erişime açar.*] **basılı ve elektronik kopyalarına erişim izni verdiğimi onaylarım.**

İSTİSNAİ DURUMLAR*

☐ **Patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle (2 Yıl)**

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesini düzenleyen 6. maddesinin 1. fıkrasına göre teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle teze erişim, Enstitümüz Yönetim Kurulunun .../.../.... tarih ve ..... sayılı kararı ile 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ **Yeni Teknik, Materyal ve Metotların Varlığı (6 ay)**

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesini düzenleyen 6. maddesinin 2. fıkrasına göre tezde yeni teknik, materyal ve metotlar kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içerdiği için tez danışmanının önerisi ve ana bilim dalının uygun görüşü üzerine Enstitümüz Yönetim Kurulunun .../.../.... tarih ve ..... sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

☐ **Ulusal Çıkar ve Güvenlik Durumu (Gizlilik Dereceli Çalışmalar)**

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin gizlilik dereceli tezler bahsini düzenleyen 7. maddesinin 1. fıkrasına göre bu teze erişim, ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendirdiği için Enstitümüzün uygun görüşü üzerine Üniversitemiz Yönetim Kurulunun .../.../.... tarih ve ..... sayılı kararı ile Üniversitemiz Yönetim Kurulu aksi karar verinceye kadar engellenmiştir.

20.05.2022

Aslı ıslak imzalıdır
Kübra ERDEM

* İstisnai durumlar danışmanın yazılı başvurusu ve Enstitü / Üniversite Yönetim Kurulunun onayı ile kabul edilir.

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dr. Öğr. Üyesi Nursan ILDIRI danışmanlığında Kübra ERDEM tarafından hazırlanan “Tağay Murad’ın “Yıldızlar Mangı Yonadı (Yıldızlar Ebediyen Parlar)” Adlı Eseri Üzerine Bir Dil İncelemesi (Dil İncelemesi-Metin-Aktarma)” başlıklı bu çalışma aşağıdaki jüri tarafından Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 29.04.2022

Kabul / Ret – İmza

Jüri Başkanı

Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR
Atatürk Üniversitesi

Aslı Islak İmzalıdır.

Jüri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Nursan ILDIRI
Atatürk Üniversitesi

Aslı Islak İmzalıdır.

Jüri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Erhan GİRAY
Artvin Çoruh Üniversitesi

Aslı Islak İmzalıdır.

Bu tezin *Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği*’nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

Prof. Dr. Osman MERT
Enstitü Müdürü

Aslı Islak İmzalıdır.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	VI
ABSTRACT	VII
ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ	VIII
ÖN SÖZ.....	IX
KISALTMALAR	X
GİRİŞ	1
I. ÖZBEK TÜRKÇESİ	1
II. TAĞAY MURAD'IN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ.....	2
III. YULDIZLAR MANGU YONADI.....	4

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEKİL BİLGİSİ (MORFOLOGİYA)

1.1. KELİME TÜRETME (SO'Z YASALİSHİ)	6
1.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri (Otdan Ot Yasovchi Qo'shimchalar).....	7
1.1.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri (Fe'ldan Ot Yasovchi Qo'shimchalar).....	8
1.1.3. İsimden Fiil Yapma Ekleri (Otdan Fe'l Yasovchi Qo'shimchalar).....	9
1.1.4. Fiilden Fiil Yapma Ekleri (Fe'ldan Fe'l Yasovchi Qo'shimchalar).....	10
1.2. KELİME ÇEKİMİ VE TÜRLERİ	11
1.2.1. İsim Çekimi.....	11
1.2.1.1. Çokluk Eki (Ko'plik Kategoriyasi).....	11
1.2.1.2. İyelik Ekleri (Egalik Kategoriyasi)	12
1.2.1.3. Hâl Ekleri (Kelishik Kategoriyasi).....	12
1.2.1.3.1. Yalın Hâl (Bosh Kelishik) (Ø)	13
1.2.1.3.4. İlgi Hâli (Qaratkich Kelishigi) (+ning)	13
1.2.1.3.3. Yükleme Hâli (Tushum Kelishigi) (+ni)	13

1.2.1.3.4. Yönelme Hâli (Jo'nalish Kelishigi) (+ga, +ka, +qa).....	14
1.2.1.3.5. Bulunma Hâli (O'rin-Payt Kelishigi) (+da)	14
1.2.1.3.6. Ayrılma Hâli (Chiqish Kelishigi) (+dan)	15
1.2.1.3.7. Eşitlik Hâli (Tenglik Kelishigi) (+cha)	15
1.2.1.3.8. Vasita Hâli (Vosita Kelishigi) (bilan).....	15
1.2.1.3.9. Benzerlik Hâli (Oxshatish Kelishigi) (+day, +dek).....	15
1.2.1.3.10. Sınırlama Hâli (Chegaralash Kelishigi).....	16
1.2.1.4. Aitlik Eki (Oidlik Qo'shimchasi).....	16
1.2.1.5. İsimlerde Soru	17
1.2.2. Sıfat (Sifatlar)	17
1.2.2.1. Niteleme Sıfatları (Asliy-Holat Sifatlari).....	17
1.2.2.2. Belirtme Sıfatları (Aniqlovchi Sifatlari)	18
1.2.2.2.1. İşaret Sıfatları (Ko'rsatish Sifatlari)	19
1.2.2.2.2. Sayı Sıfatları (Son Sifatları)	19
1.2.2.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları.....	19
1.2.2.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları	20
1.2.2.2.2.3. Kesir Sayı Sıfatları.....	20
1.2.2.2.2.4. Topluluk Sayı Sıfatları.....	21
1.2.2.2.2.5. Üleştirme Sayı Sıfatları.....	21
1.2.2.2.3. Soru Sıfatları (Soroq Sifatlari).....	22
1.2.2.2.4. Belirsizlik Sıfatları (Belgilash Sifatlari).....	22
1.2.3. Zamirler (Olmoshlar).....	24
1.2.3.1. Şahıs Zamirleri (Shaxs Olmoshlari).....	24
1.2.3.2. Dönüşlülük Zamiri (O'zlik Olmoshi).....	25
1.2.3.4. İşaret Zamirleri (Ko'rsatish Olmoshlari)	26
1.2.3.4. Belirsizlik Zamirleri (Belgilash Olmoshlari)	27

1.2.3.5. Soru Zamiri (Soroq Olmoshlari)	28
1.2.4. Zarflar (Ravishlar)	28
1.2.4.1. Zaman Zarflari (Payt Ravishlari)	29
1.2.4.2. Yer Ve Yön Zarflari (O'rin Ravishlari)	30
1.2.4.3. Durum Zarflari (Holat Ravishlari)	30
1.2.4.4. Miktar Zarflari (Mikdoq- Daraja Ravishlari)	31
1.2.4.5. Soru Zarfi (Soroq Ravishlari).....	31
1.2.5. Edatlar (Ko'makchilar)	32
1.2.5.1. Ünlem Edatları (Undov So'z Ko'makchilari)	32
1.2.5.1.1. His Heyecan Ünlemleri (His-Hayojan Undovlari)	33
1.2.5.1.2. Seslenme Edatları (Buyruq- Xitob Ko'makchilari).....	33
1.2.5.2. Sorma Edatları (Soroq Ko'makchilari)	34
1.2.5.3. Gösterme Edatları (Ko'rsatish Ko'makchilari)	34
1.2.5.4. Cevap Edatları (Ta'kid Ko'makchilari)	34
1.2.5.5. Bağlama Edatları	35
1.2.5.5.1. Sıralayıcı Bağlama edatları.....	35
1.2.5.5.2. Açıklayıcı Bağlama Edatları	36
1.2.6.1. Son Çekim Edatları	38
1.2.6. Fiil (Fe'l).....	39
1.2.6.1. Şahıs Ekleri (Shaxs Qo'shimchalari)	39
1.2.6.1.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri (Olmosh Mayli Shaxs Qo'shimchalari)	40
1.2.6.1.2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri (Egalik Mayli Shaxs Qo'shimchalari) .	40
1.2.6.1.3. Emir Kökenli Şahıs Ekleri (Buyruq Mayli Shaxs Qo'shimchalari) .	41
1.2.6.2. Fiillerde Olumsuzluk.....	41
1.2.6.3. Fiillerde Soru.....	42

1.2.6.4. Fiil Çekiminde Zaman	43
1.2.6.4.1. Bildirme Kipleri	43
1.2.6.4.1.1. Geçmiş Zaman (O'tgan Zamon)	43
1.2.6.4.1.1.1. Öğrenilen Geçmiş Zaman (Uzoq O'tgan Zaman).....	43
1.2.6.4.1.1.2. Görülen (Bilinen) Geçmiş Zaman (Yaqin-Aniq O'tgan Zaman)	44
1.2.6.4.1.2. Şimdiki Zaman (Hozirgi Zamon)	45
1.2.6.4.1.3. Gelecek Zaman (Kelasi Zamon).....	46
1.2.6.4.1.4. Geniş Zaman (Kelasi Zamon Gumon Fe'l)	47
1.2.6.4.2. Tasarlama Kipleri	48
1.2.6.4.2.1. Şart Kipi (Shart Mayli)	48
1.2.6.4.2.2. Gereklilik Kipi (Keraklilik Mayli).....	49
1.2.6.4.2.3. Emir Kipi (Buyruq Mayli)	50
1.2.6.4.2.4. İstek Kipi (İstak Mayli).....	51
1.2.6.4.3. Birleşik Fiil Kipleri (Birlashik- Birlashgan Fe'l Mayli)	52
1.2.6.4.4. Rivayet (Rivoyat)	52
1.2.6.4.3.1.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti:.....	53
1.2.6.4.3.1.2. Şimdiki Zamanın Rivayeti	53
1.2.6.4.3.2. Hikâye (Hikoya)	54
1.2.6.4.3.3. Şart.....	55
1.2.6.4.4.1. Fiilimsiler (Fe'ning Vazifadosh Shakllari).....	56
1.2.6.4.4.1. İsim Fiiller (Harakat Nomi)	56
1.2.6.4.4.2. Sıfat Fiil (Sifatdoshlar)	57
1.2.6.4.4.3. Zarf-Fiiller (Ravishdoshlar).....	57

İKİNCİ BÖLÜM

ÇEVİRİ YAZILI METİN	60
2.1. TOG'AY MUROD	60
2.2. YULDUZLAR MANGU YONADI	60
SONUÇ	206
KAYNAKÇA	211
ÖZGEÇMİŞ	214

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****Toğay Murod'ın Yulduzlar Mangu Yonadi Adlı Eseri Üzerine Dil İncelemesi
(İnceleme-Metin-Aktarma)****Kübra ERDEM****Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Nursan ILDIRI****2021, sayfa: 214****Jüri: Dr. Öğr. Üyesi Nursan ILDIRI (Danışman)****Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR****Dr. Öğr. Üyesi Erhan GİRAY**

Bu çalışmada Modern Özbek Edebiyatının en önemli yazarlarından biri olan, eserlerinde milli ve kültürel öğeleri zengin bir dil malzemesiyle ince ince işleyen Tağay Murat'ın "Yulduzlar Mangu Yonadi" adlı eseri üzerinde Özbek Türkçesi genelinde gramatikal bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmanın öncelikli amacı, yazarın bu değerli eserini Türkiye Türkçesine kazandırmak ve işlediği zengin dil malzemesini ortaya koymaktır.

Çalışma metin aktarımı ve dil incelemesi şeklinde iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde; Özbek Türkçesi ile ilgili genel bilgilere yer verilmiştir. Birinci bölümde Türkiye Türkçesine aktarılan metnin şekil bilgisel özellikleri (kelime yapımı, isim çekimleri, fiil çekimleri, sözcük türleri vb.) Özbek Türkçesinin genel gramatikal yapısı dikkate alınarak incelenmiş, dilbilgisel unsurların varsa farklı tarafları dikkatlere sunulmaya çalışılmıştır. Dilbilgisel konularla ilgili metin içinden seçilen örnekler bölüm/cümle numarası" şeklinde belirtilmiştir.

İkinci bölüm olarak ifade edilen kısımda; eserin Kiril hafli şekli Özbek Latin alfabesine çevrilmiş ve metnin daha sonra tablolar şeklinde Türkiye Türkçesine aktarımı gerçekleştirilmiştir. Eser kırk üç bölümden oluşmaktadır. Türkiye Türkçesine aktarımı yapılırken büyük ölçüde metnin özüne bağlı kalınmaya çalışılmıştır.

Sonuç kısmında, çalışmada elde edilen bulgular örnekleriyle birlikte belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Özbek Türkçesi, Tağay Murod, Dil İncelemesi

ABSTRACT**MASTER'S THESIS****A LANGUAGE EXAMINATION ON TAĞAY MURAD'S "YULDUZLAR
MANGU YONADI (YILDIZLAR EBEDİYYEN PARLAR)" (LANGUAGE
EXAMINATION - TEXT - TRANSFER)****Kübra ERDEM****Advisor: Assist. Prof. Dr. Nursan ILDIRI****2022, Pages: 214****Jury: Assist. Prof. Dr. Nursan ILDIRI (Advisor)****Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR****Assist. Prof. Dr. Erhan GİRAY**

In this study, a grammatical study was carried out in Uzbek Turkish on the work "Yıldızlar Mangu Yanadi" by Tağay Murat, one of the most important writers of Modern Uzbek Literature, who elaborates national and cultural elements in his works with a rich language material. The primary aim of this study is to bring this valuable work of the author to Turkey Turkish and to reveal the rich language material he has worked with.

The study consists of two parts as text transfer and language analysis. In the introduction section; General information about Uzbeks, Uzbekistan and Uzbek Turkish is given. In the first chapter, the morphological features of the text transferred to Turkey Turkish (word formation, noun conjugations, verb conjugations, word types, etc.) have been examined by taking into account the general grammatical structure of Uzbek Turkish, and different aspects of grammatical elements, if any, have been tried to be brought to attention. Examples selected from the text on grammatical topics are indicated as "section/sentence number".

In the part referred to as the second part; The Cyrillic form of the work was translated into the Uzbek Latin alphabet and the text was later transferred to Turkey Turkish in the form of tables. The work consists of forty-three chapters. While transferring to Turkey Turkish, it has been tried to adhere to the essence of the text to a large extent.

In the conclusion part, the findings obtained in the study are stated with examples.

Keywords: Uzbek Turkish, Tağay Murod, Language Analysis

ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ

Özbek Latini	T.T Karşılığı	Özbek Latini	T.T Karşılığı
A, a	A, a	O, o	O, o
B, b	B, b	O', o'	Ö, ö
Ch, ch	Ç, ç	P, p	P, p
D, d	D, d	Q, q	Q, q
E, e	E, ye	R, r	R, r
F, f	F, f	S, s	S, s
G, g	G, g	Sh, sh	Ş, ş
G', g'	Ğ, ğ	T, t	T, t
H, h	H, h	U, u	U, u
I, i	I, i	V, v	V, v
J, j	J, j	X, x	X, x
K, k	K, k	Y, y	Y, y
L, l	L, l	Z, z	Z, z
M, m	M, m	Ng, ng	Ñ, ñ
N, n	N, n		

ÖN SÖZ

Bu çalışmamızda Özbek Edebiyatının önemli yazarlarından biri olan Tağay Murad'ın Yulduzlar Mangu Yonadi adlı eseri Türkiye Türkçesine aktarılmış ve eser şekil bilgisi özellikleri açısından incelenmiştir. Bu çalışmadan hareketle yazarın bu eserde kullandığı zengin dil malzemesi ortaya çıkarılmaya çalışılmış, gramatikal olarak Türkiye Türkçesi ve Özbek Türkçesindeki benzerlik ve farklılıklar belirlenmiştir.

Çalışmamızın giriş kısmında Özbekler ve Özbekistan Türkçesi hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Dil incelemesi kısmında Tağay Murad'ın “Yulduzlar Mangu Yonadi” adlı eserinin şekil bilgisi özellikleri tespit edilip Türkiye Türkçesi ile karşılaştırması yapılmıştır. Kelime örnekleri verilirken kelimenin geçtiği sayfa numaraları parantez içerisinde belirtilmiştir.

Çeviri yazılı metin ve Türkiye Türkçesine aktarım bölümünde eserin transkripsiyonu yapılarak Latin harflerine aktarılması sağlanmıştır. Daha sonra bu hikâyeler Türkiye Türkçesine aktarılmıştır.

Bu çalışmayı yapmama vesile olarak karşılaştığım zorluklarda bana yardımcı olan danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Nursan ILDIRI'ya, Özbek Türkçesinden aktarma yaparken yaşadığım her türlü sorunda yardımlarını esirgemeyen Rauf ABDU SIDIKOV'a teşekkürü bir borç bilirim.

Erzurum, 2022

KÜBRA ERDEM

KISALTMALAR

s.	:Sayfa Numarası
TDK	:Türk Dil Kurumu
Yay.	:Yayınevi
vb.	:ve benzeri

GİRİŞ

I. ÖZBEK TÜRKÇESİ

Özbek Türkçesi, Yeni Uygur, Sarı Uygur ve Tarançi lehçelerinin de içinde bulunduğu Karluk grubu Türk lehçelerindendir. “*Eski Karahanlı ve Çağatay Türkçelerinin günümüze kadar gelen bir uzantısı olarak yerini almıştır*” (Uygur, 2008: X).

“ Genel olarak Özbek edebi dilini şu devirlere ayırmak mümkündür.

- *En Eski Türk Dili (XII. aşıra kadar olan devir).*
- *Eski Türk Dili (VII. asırdan XVII. asra kadar olan devir).*
- *Orta Asya Edebi Dili (XI-XIV. asırlar).*
- *Eski Özbek Edebi Dili (XIV-XVII. asırlar).*
- *Yeni Özbek Edebi Dili (XVII-XX. asır başları)*
- *Bugünkü Özbek Edebi Dili (XX- asrın 30. yılları)”* (Yıldırım, 2012: 1).

Bağımsız Özbekistan Cumhuriyeti’nin resmi dili olan Özbekçe, Özbekistan’dan başka Afganistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Kazakistan, Tacikistan gibi ülkelerde konuşulmaktadır. Yaklaşık 40 milyon kişi tarafından konuşulduğu varsayılan bu dil Türk dillerinden Karluk-Uygur grubuna dâhil edilmektedir. “Yeni Uygur Türkçesine yakınlığı ile bilinen Özbek Türkçesi, Türkistan coğrafyasında konuşulan en yaygın Türk dilidir.

Oğuz grubu Türk lehçelerinden (Azerbaycan, Gagavuz, Türkmen vs) sonra Türkiye Türkçesine en yakın Türkî dil diyebileceğimiz Özbek Türkçesi, Türk lehçeleri arasında “o”laşıcı dil olarak gösterilmektedir. Diğer Türk lehçelerindeki at, ana, al-, baş, bala vb Türkçe kelimelerdeki “a” ünlüleri Özbek Türkçesinde “o” ile söylenmektedir.

Özbekçenin birbirinden oldukça farklı ağızları vardır. Özbek yazı dili bugün İran ve Tacik dillerinin etkisinde kalarak ı, ö, ü ünlülerini kaybetmiş olan Güney Özbekçesi üzerine kurulmuştur. Güney Özbekçesi ağızları Semerkand, Buhara,

Taşkent, Fergana ve Hokand bölgesinde konuşulur. Ayrıca Güney Kazakistan’da konuşulan ve vokal uyumunu koruyan Kuzey Özbekçesi ile İkan, Kara Bulak ve Hive bölgesinde konuşulan Türkmenceleşmiş Özbekçe, bu Türkçenin genel ağız gruplarını oluştururlar”

(<https://acikders.ankara.edu.tr/mod/page/view.php?id=138434>).

Özbekler, Modern Özbek edebî dilini 1930’lu yıllardan başlatmaktadırlar. Fakat bu kesin bir ifade değil genel bir görüştür. Çünkü Modern Özbek Türkçesinin oluşumunu belirleyen net bir şeylerden söz etmek zordur. Genel olarak 19 asır sonları ile 20. asrın başları Modern Özbek Türkçesinin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Ana hatları ile Türk Dili ifadesinin literâtürden kaldırılıp yerine Özbek Dili tabirinin kullanılması 13. yüzyıl sonları ile 14. yüzyıl başlarına rast gelmektedir. Bunda da âmil olan şey büyük ölçüde Türkistan’da bozulan siyasal birliktir. Karahanlıların ve Harzemşahların tarih sahnesinden silinmesi ve Büyük Selçukluların Batı’ya göçleri sonucu Moğolların Türkistan’a hâkim olmaları sadece siyasal yapıyı değil aynı zamanda kültürel yapıyı da değiştirmiştir.

“Özbek Türkçesi tarih içinde Uygur, Arap, Kiril ve Latin alfabeleri ile yazılmış olup günümüzde Latin alfabesi ile yazılmaktadır. Fakat halkın büyük kısmı yeni alfabeye alışmış değildir. Bilhassa eski nesil Latin yazısını okumakta zorlanmaktadır. Yeni alfabeye geçilmesine rağmen Kiril alfabesi etkisini büyük oranda devam ettirmektedir” (Üşenmez, 2012: 51).

II. TAĞAY MURAD’IN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Özbek Sovyet edebiyatının güçlü kalemlerinden olan Tağay Murad, Özbek nesrinin önemli isimlerindendir. Yaşadığı dönemde kaleme aldığı eserlerinde Özbek halkına yapılan zulümlerden, onların yaşadıkları sıkıntılardan söz etmiştir. Sosyalizm realizmi adı altında yazarlara yapılan zulümlere şahit olmuştur. Bu dönemde mevcut sistemi eleştirmek oldukça zorken Tağay Murad tüm zorluklar ve baskılara rağmen kaleme aldığı eserlerde dönemin haksızlık ve adeletsizliklerinden bahsetmiştir.

Asıl adı Tağaymurad Mengnarov’dur. 1948 yılında Surhenderya vilayeti Denov ilçesinin Hocasaat köyünde doğan Tağay Murad ortaokulu burada bitirmiştir.

1972 yılında Taşkent Devlet Üniversitesi Gazetecilik Bölümü'nden mezun olmuştur. 1976-1984 yılları arasında tercümanlık yapmıştır. Ayrıca, Moskava'daki M. Gorki adlı Dünya Edebiyatı Enstitüsü'nde de öğrenim görür.

Karın tokluğuna çeşitli gazete ve dergilerde, yazar ve tercüman olarak çalışır. En büyük hedefi dünya edebiyatını öğrenmektir. Bu hedefi için sürekli okur, araştırmalar yapar, edebiyat dünyasından kopmamak adına kısa hikâyeler yazar.

“İlk hikâyesi bizim ele aldığımız Yulduzlar Mengu Yonadi (Yıldızlar Sürekli Parlar) 1976 yılında Şark Yıldızı Dergisi'nde yayımlanır. Bu eser yazarlar birliği tarafından ödüllendirilir. Yazmaya başladığı sıralar maddi sıkıntılar yaşar. Köye dönme kararı alır. Köye döndüğünde annesi biriktirdiği parayı ona verir ve yazarlığa devam etmesini söyler” (Kartallıoğlu, 2002: 204).

İkinci hikâyesi olan “Ot Kishnagan Oqshom”(Atın Kişnediği Akşam) edebiyat dünyasında çok ses getirir ve yine Özbekistan Yazarlar Birliği tarafından yılın en iyi hikâyesi seçilir. Tağay Murad, Sufi Allahyar kabrinin yanındaki bahçelerde bir kış mevsimini geçirdikten sonra üçüncü hikâyesi olan “Oydında Yurgan Odamlar” (Işıқта Yürüyen Adamlar) adlı eseri kaleme alır. Bu hikâyenin yayımlanması kolay olmaz ama yayımlanışının ardından Tağay Murad ismi daha çok duyulmaya başlar. Özbekistan Yazarlar Birliği, hikâyeleri için Aybek ödülünü verir. Yazarlar birliği delegeliğine ve meclis üyeliğine seçilir. Tağay Murad'ın düşmanları boş durmayıp ismini lekelemeye çalışırlar. Bunun üzerine Tağay Murad, düşmanları hakkında “Momo-Yer Qo'shig'i” (Ana Vatan Türküsü) adlı hikâyeyi yazar.

Tam da bu yıllarda Özbek aydınlarına karşı Rus zulmü başlar. Tağay Murad Ruslara karşı düşmanlık beslenmeye başlar ve Moskava'ya gider. Hikâyeleri için kazandığı parayı tanıdıkları vasıtasıyla mahkemelerden ve zindanlardan bilgi edinmek için harcar. Moskova'da Özbek aydınlarının üzüntüsüyle yaşar. Özbek halkına ebedi bir eser bırakmak üzere tekrar köyüne döner.

Özbek halkının hayatı sabahtan akşama kadar, hatta geceleri bile pamuk tarlasında pamuk toplayarak geçmektedir. Tağay Murad Özbek halkının çektiği bu sıkıntıyı anlatan bir roman yazmak istemektedir. Bunun için pamuk ve tarla işleri hakkında birçok kitap okur. Bu da yetmez, bizzat pamuk tarlasına gider. Oradaki işçi

kulübelerinde kalır, orada çalışır. Sonunda “Otamdan Qolgan Dalalar” (Atalarımın Kalan Topraklar) adlı romanı yazar.

“Romanı 1986-1991 yılları arasında yazmıştır. Roman 1994 yılında Taşkent’te yayımlanmıştır” (Mirvaliyev, 1993: 139).

Kendi hayatını, kendi gözleriyle gördüğü doğayı, kendi elleriyle dokunduğu hayvanların hangi özelliklere sahip olduklarını eserlerinde anlatmıştır. Zira tabiat kitabını okumamış ona yakın olmamış yazar, insanlığa samimi muhabbette bulunamaz; insanın kalbini güzel aydınlatamaz. Eserlerini bu doğrultuda anlatan Tagay Murad onu özleştirmeden eline kalem almamıştır. Bundan dolayı onun eserleri hiçkimseninkilere benzemez (Kerimov, 2017: 349).

Her bir cümlesinde hayattaki olaylar gayet açık şekilde göz önünde canlanır. Eserin sonunda yazarın kalbindeki derdi, acıyı, sevinci, kaygısı, övücü tam olarak anlaşılır. Onun Üslubu serbest şiiri akla getirir. Bunday dolayı onun sözleri, ifade yolu eski destanları hatırlatır (Kerimov, 2017: 349).

III. YULDIZLAR MANGU YONADI

Bu eser 1970 yılında yazılmıştır. Tağay Murad’ın “Yulduzlar Mangu Yonadi” (Yıldızlar Ebediyen Parlar) adlı eseri, adını üne kavuşturan ilk eseridir. Eserde güreş, güreşçi pehlivanlar arasında geçen mücadeleler, aralarındaki ilişkiler üzerinden Özbek halkının gelenekleri yasıtılmaktadır.

Eserin başkahramanı olan Böri Pehlivan üzerinden onur, vicdan ve cesaret duyguları yüceltilir. Eserde aynı zamanda Böri Pehlivan’ın samimi aşkı ve bu aşkın dostu Nasim tarafından ayaklar altına alınışı işlenmektedir.

Bu hikâyede Böri Pehlivan nazarında "Çocuklar hayatı önemser. Onlar için sevinçle mutsuzluk arasında fark yoktur. Çocuklar bindikleri araba gibidir! Kimin insan, kimin araba olduğunu bilmek mümkün değildir.” Yazar bu cümleleriyle gençlik hakkındaki düşünce ve kaygılarını ifade eder.

Eserde Tagay Murad'nın eşsiz kalemine, kendine özgü ifade şekline ve atasözlerinin etkin kullanımına tanık olmaktadır. Eserde güreşçilerin samimi sohbeti ve namus mücadelesi de etkili bir ifade tarzıyla anlatılmaktadır.

Hayatında sırtı yere hiç gelmemiş bir güreşçi – Böri Pehlivan’ın ilk yenilgisi ve sonraki deneyimleri eserin genel konusunu ortaya koymaktadır. Bu hikâyede cesaret, onur, haysiyet, insanlık, duyguların saflığı, gerçek dostluk gibi kavramlar yüceltilmiştir (https://teletype.in/@mutolaa_sehri/yulduzlar).

Hikâyede Nasim karakteri aracılığıyla ihanet ve alaycılık hicvedilmektedir. Yazar, eserde Özbek örf ve adetlerine saygılı olmak gerektiğini, dost seçiminde hataya düşmemenin önemini, daima insanın vicdanını ve kalbini dinlemesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Bu hikâyenin okuyucularda bir vatanseverlik hissi yarattığı aşîkârdır. Bu sonuca insanımızı kavga ettirmek, mücadelemizi uluslararası arenaya taşımak için değil, sevdiklerimize karşı sorumluluk duymayı öğrenmek için geldim. “Yıldızlar ebediyen parlar” ile çocuklarımızda böyle duygular yaratmak istedim. Bu birinci yönüdür.

İkincisi, kitapları çocuklara Özbek dilinin güzelliğini gösterir. Dili oldukça akıcıdır. Eserlerde olaylar unutulsa bile anlatımın etkililiği okurun hafızasında yer eder. Tagay Murad’nın eserleri dil ve üslubuyla okuyucuyu bir müzik ortamındaymış gibi hissettirir. Ayrıca estetik bir işlevi vardır. Tagay Murad nesri manzum olarak yazılmış gibidir. Hikâyenin sonunda Böri, güreşçi arkadaşı Nasim ile konuşur. Sadece bu kelimelerden çıkan fikir değil, aynı zamanda söylenişlerinin tonu, Pehlivan Böri’nin içsel deneyimlerini aktarma şekli bir müzikaldir. Sözcüğün hem anlamı hem de tonu okuyucunun ona olan ihtiyacını karşılar. Tagay Murad'nın eserleri de Özbekçe kelimelerin ilahi gücünü öğretir. (<https://saviya.uz/hayot/suhbat/togay-murod-chizgan-suratlar/#>)

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEKİL BİLGİSİ (MORFOLOGİYA)

“Şekil bilgisi, bir dilin kök kelimelerini, eklerini, köklerle eklerin birleşme yollarını, eklerin anlam ve görevlerini, türetme ve çekim özelliklerini ve şekille ilgili öteki konularını inceleyen gramer dalıdır. Şekil bilgisinin temel öğeleri kelime kökleri ve ekleridir” (Korkmaz, 2007: 5).

1.1. KELİME TÜRETME (SO’Z YASALIŞI)

“Türkiye Türkçesiyle Özbek Türkçesinde kullanılan yapım ekleri büyük oranda aynıdır. Ancak bazılarında küçük ses ayrılıkları vardır. Bu ayrılıklardan üçü önemlidir.

İçinde c sesi bulunan ekler Özbek Türkçesinde ç’lidir.

Türkiye Türkçesinde yuvarlark şekilleride bulunan –lik, -li, -çi gibi eklerin Özbek Türkçesinde sadece düz şekilleri vardır.

Arapçada geçen mensubiyet eki –î, Özbek Türkçesinde –iy şeklindedir” (Buran, Alkaya, 2012: 176).

1.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri (Otdan Ot Yasovchi Qo'shimchalar)

be+		Bechora “zavallı” (13-32) Beixtiyor “istemeden” (13-3)
+cha	Türkiye Türkçesinde +ca, +ce, +ça, +çe eklerinin karşılığıdır. Benzerlik ve küçültme ifade eder. Ayrıca dil ve lehçe isimleri yapar	O'zicha “kendince” (54-13) Uy ichicha “oda kadar” (59-72) Shuncha “ bu kadar” (57-28)
+chi	Türkiye Türkçesinde +çı, +çi, +çu, +çü eklerinin karşılığıdır. Meslek ve uğraşma isimleri yapan işlek bir ektir.	jarchi “haberci” (1-3) surnaychi “zurnacı” (3-1) doirachi “davulcu” (3-1) xirmonchi “harmancı” (25-9) ashulachi “şarkıcı” (41-13) xizmatchilar “hizmatçılar” (57-22)
+chilik	Türkiye Türkçesinde meslek ve uğraşma isimleri yapan ve kullanımına sık rastlanan bir ektir.	aytuvchilik “konuşmacılık” (63-35) tilanchilik “dilencilik” (24-6) oliftachilik “artistlik” (39-15)
+dor	Bu Farsça son ek sıfat görevinde sözcükler türetir.	hashamdor “görmeli” (59-52) husndor “yakışıklı” (75-23) jundor “kıllı” (85-45)
+dosh	Eşitlik, ortalık, bağlılık, aitlik bildiren isimler yapar.	yo'ldosh “yoldaş” (40-5) emchakdosh “sütkardeş” (10-59)
+gina, (+kina, +qina)	Türkiye Türkçesinde +CIK eklerinin karşılığıdır. Küçültme ekidir.	Og'izgina “ bir kerecik” (74-4) Yonginasidan “yakıncığından” (78-38) belboqqinam “belbağcığım ” (85-77)
+xona	Farsça son ektir.	og'ilxona “ahır” (2-10) Jayraxona “tımahane” (45-56) to'yxona “düğün evi” (87-1)
+(i)nchi	Türkiye Türkçesinde +ncı, +nci, +ncu, +ncü eklerinin karşılığıdır. Sıralama ve derece bildiren isimler yapar.	birinchi “birinci” (7-10) uchinchisi “üçüncüsü” (51-11) to'rtinchi “dördüncü” (64-23) beshinchi “beşinci” (64-34)
+lab	Genellikle sayı isimlerine gelir. “-larca” anlamı verir.	yillab “yıllarca” (26-31) haftalab “haftalarca” (56-3)
+li	Türkiye Türkçesinde +lı, +li, +lu, +lü eklerinin karşılığıdır. En işlek isimden isim yapma eklerindendir.	tegishli “gerekli” (2-3) ro'molli “başörtülü” (12-17) xavfli “tehlikeli” (24-19) taftli “sıcakkanlı” (15-4) dardli “dertli” (25-26)

+lik	Türkiye Türkçesinde +lık, +lik, +luk, +lük eklerinin karşılığıdır.	epchillik “aitlik” (4-16) bakovullik “hakemlik” (8-6) balalikdan “çocuklukta” (9-7) mardonalik “yiğitlik” (41-5) polvonlik “pehlivanlık” (38-2) yangilik “yenilik” (39-18)
+siz	Türkiye Türkçesinde +sız, +siz, +suz, +süz eklerinin karşılığıdır. Olumsuzluk ve yokluk ifadesi taşıyan isimler yapar.	joysiz “yersiz” (7-25) ensiz “ensiz” (18-15) ma’nosiz “manasız” (30-90) maqsadsiz “maksatsız” (47-17) ilojsiz “ilaçsız” (62-14)
no+	Farsça önektir. İfadeye olumsuz anlam katar.	nomardlik “namertlik” (47-45)
+ta	Sayılarla getirilen bir ektir. “tane” anlamı katar.	İkkita “İki tane” (39-46)

1.1.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri (Fe’ldan Ot Yasovchi Qo’shimchalar)

-chak, chaq	Sıfat ve isimler türetir.	Emchakdash “sütkardeş” (10-59)
-dak, doq	Daha çok kalın şekilleri kullanılır. Örnekleri azdır.	qovurdoq “kavurma” (72-22)
-gi, -g’i, -g’u, -qu	Çok işlek değildir.	tuyug’ular “duygular” (85-84)
(-i)k	Kullanım alanı geniştir. Geniş kalın ünlü ile biten fiillerde yuvarlaklaşma görülür.	tilakli “dilekli” (18-7) ochiq “açık” (37-54)
-(i)m	Kullanım alanı geniştir. Soyut ve somut isimler türetir.	kiyim “giyim” (39-8) ayrimlar “bazıları” (64-39)
-(i)sh	Kullanım alanı geniştir. Bazen kalıcı isimler yapar.	tanish “tanıdık” (13-4)
-ch	Dönüşlü fiil tabanlarına gelerek duygu bildiren isimler ve sıfatlar türetir.	quvonch “sevinç” (65-1)
-(o)v	Hareket isimleri yapar. Ekin +çi isimden isim yapma ekiyle genişlemiş kalıp şekillerine de rastlanır.	Kelishmovchilik “anlaşmazlık” (72-66)

1.1.3. İsimden Fiil Yapma Ekleri (Otdan Fe'l Yasovchi Qo'shimchalar)

+a-	Daha çok tek heceli isimlere ve taklidi kelimelere gelerek fiil türetir. İşlek bir ektir.	Qiy ⁿ ay ^d i “zor ^{lar} ” (5-21)
+ar-, +r-	Özellikle sıfat görevinde kullanılan kelimelere gelerek oluş bildiren fiiller türetir.	oq ^a ri ^b “ağ ^a ri ^p ” (7-11) ko'kar ⁱ b “mavile ^ş ip” (14-40) qizz ^a rdi “kız ^a rdı” (19-38) o'ng ^a ri ^b “düz ^e lip” (57-1)
-ay-, +y-	İşlek bir ektir. Ünlü ile biten fiillere –y şekli getirilir. Bazı fiiller tabanlarında ekin kökteki ismin sonundaki ünsüzü ile kaynaşmış kalıp şekillere rastlamak mümkündür.	ko'pay ^d i “çoğ ^a ldı” (64-38) qor ^a y ⁱ b “karar ⁱ p” (81-5)
+da-	Ek genellikle ünsüzle biten tek heceli kelimelere getirilir.	İndam ^a dimi? “ses çıkarmadı mı?” (19-19)
+g'a-, +ga-, +ka-, +qa-	Sonu ünsüzle biten tek heceli kelimelere gelir. İşlek değildir.	İsk ^a tdi “kok ^l attı” (14-60) Payq ^a b “hiss ^e dip” (52-9)
+illa-, (irla)	Ünsüzle biten tek heceli taklidi kelimelere getirilir. Ekin –illa- şeklinin yanı sıra, -irla şekline de rastlanır.	zu ^v ill ^a tar “kovalamaca” (2-18) chir ^s ill ^a b “çatır ^d ayarak” (4-2) qir ^s ill ^a tib “şık ^l atarak” (5-3) gur ^s ill ^a b “kütür ^d eyerek” (45-65)
+qir-, +kir-	Genellikle tek heceli taklidi kelimelere gelerek, onlardan geçişsiz fiiller türetir.	hayq ⁱ ri ^b “haykırarak” (40-11) qiyq ⁱ rdi “bağırarak” (5-7) esank ⁱ rab “afalla ^y arak” (53-6)
+la-	En işlek isimden fiil yapma ekidir.	bosh ^l adi “baş ^l adı” (48-8) yangil ^a ding “yeniledin” (86-18) yod ^l adim “ezber ^l edim” (86-11) alang ^l adi “an ^l adı” (81-4) ho'll ^a di “ıslattı” (76-4)
+sira-	İşlek eklerdendir. Genellikle getirildiği isim tabanındaki nesneye duyulan ihtiyacı, özlemi, meyli anlatan fiiller türetir.	begonasir ^a ydi “yabancılar” (20-3) hansir ^a di “nefes nefese kaldı” (20-32) kulimsir ^a di “gülüm ^s edi” (65-1) manmansir ^a di “hava attı” (85-61)
+sin-	Duygu, niyet ve tavır ifade eden fiiller türetir. Fazla işlek değildir. Belli örneklerde +si-	Xo'rsin ^a man “iç çekerim” (85-154)

	fiilinin genişlemiş şekli olduğunu düşündürmektedir.	

1.1.4. Fiilden Fiil Yapma Ekleri (Fe’ldan Fe’l Yasovchi Qo’shimchalar)

-ar-, -ir-	Genellikle tek heceli fiillere gelir. Az işlektir. Ekin geniş ünlülü şekilleri sadece birkaç örnekte görülür.	qay t ardi “geri çevirdi” (81-12) chi q ar “ ç ıkar” (12-41) osh ir ib “aşır ı p” (27-35)
-dir-, -tir-	Ünsüzle biten fiil tabanlarına gelen işlek bir ektir.	bil d irdi “bil d irdi” (43-18) sind ir ildi “kır ıl dı” (32-4) aylan tir ib “gez d irip” (4-18)
-g’az-, -gaz-; -qaz-, -kaz-, (-kar-)	Ünsüzle biten tek heceli fiillere gelir.	o’ t kaz ı b “geç ir ip” (10-40) yet k az d i “yet i ştirdi” (24-3)
-i-, -(i)l-	Bütün fiil tabanlarına getirilebilen işlek bir ektir. Asıl işlevi edilgenliktir.	yig’ ıl di “yığ ıl dı” (59-8) os ıl di “as ıl dı” (3-2) eshit ıl di “ış ıtıl dı” (14-31) ber ıl sin “ver ıl sin” (47-35) ay tıl di “söyl en di” (58-3)
-ma-	Her türlü fiil tabanına gelir. Tabandaki anlamı olumsuzlaştıran fiiller türeten işlek bir ektir.	eshit may in “ış ıtme ” (57-9) bil m adi “bil m adi” (62-10) ko’ r mayapsan “görm ü yorsun” (86-27) eshit mad im “ış ıtmed im” (1-1) o’ t madan “geç med en” (1-5)
-msira-	Aslında isimden fiil yapma eki olan –sira- ekinin genişlemiş bir varyantı olan bu ek, sadece birkaç örnekte görülür. Asıl fiilin anlamına “sahte tavırlılık” veya “benzerlik” ifadeleri katar.	kulim sir adi “gül üm sed <i>i</i> ” (65-1)
-la-	Asıl fiilin anlamını pekiştirici, tekerrür ettirici işlevi vardır. İşlektir.	buk la b “bük ül üp” (45-62) uzal adi “uzan dı ” (85-148) tash l adi “düş ür dü” (77-18) ho’ ll adi “ıslat tı ” (77-4)
-n-, -(i)n-	Bütün fiil tabanlarına getirilen işlek bir ektir. Asıl işlevi dönüşlülük olup, kendi kendine yapma veya olma ifade eder. Ancak son hecesinde –l- ünsüzü olan fiillerle, ünlü ile	ko’ r indi “gör ünd ü” (7-11) aylan d i “dolaş dı ” (8-30) tep in di “tep in di” (19-5)

	biten bazı fiillerde edilgenlik de ifade eder.	
-sh-, - (i)sh-	İşlek bir ektir. Asıl işlevi işteşlik olup, birlikte veya karşılıklı yapmayı anlatır.	qarash qildi “bakıştı” (43-19) kulishimni “gülüşümü” (85-199) ko’rishish “selamlaşmak” (62-16) uchrashib “buluşup” (30-88) tortishdi “tartıştı” (28-5)
-sat	Tek bir örneği vardır.	ko’rsat “göster” (56-48)
-t-	Ek, özellikle ünlü ile biten çok heceli fiillere gelir. -l-, -r-, -y- ünsüzleri ile biten fiillerde de görülür.	o’gritmadim “ağrıtmadım” (85-8) uzatdi “uzattı” (37-28)

1.2. KELİME ÇEKİMİ VE TÜRLERİ

1.2.1. İsim Çekimi

“Dil kullanımında, varlık ile varlık veya varlık ile eylem yapılarındaki ilişkilerin adlarına ad çekimi denir. Ad çekiminde kullanılan ekleşmiş veya ekleşmemiş bütün çekimlik bağlı birimler, varlığın nitelendiği yapılar olan olan söz öbekleri ile eylemin nitelendiği yapılar olan cümlelerde yer alan öğelerin birbirleriyle ilişkilerinin adlarıdır.

Bu ekler, çokluk eki, iyelik eki, durum ekleri, bildirme ve soru ekidir” (Karaağaç, 2012: 325).

1.2.1.1. Çokluk Eki (Ko’plik Kategoriyasi)

“Çokluk eki, adların çokluk biçimlerini yapmak için kullanılan çekim ekidir. Çokluk eki, eklendiği adı diğer sözlerle ilişkiye sokmaz; o, sözler arasında bağlar kuran bir ek değildir” (Karaağaç, 2012: 325).

Türkiye Türkçesinde “+lar, +ler” şeklinde olan çokluk ekleri; Özbek Türkçesinde yalnızca “+lar” şeklindedir.

Metinde geçen çokluk eki örnekleri:

Ayollar davraga qaray berdi. “Kadınlar meydana bakıyordu.” (12-18)

Mehmonlar hali kelmadi. “Misafirler henüz gelmemişti.” (7-17)

Bolalar har tarafga sochilib yashirindi. “Çocuklar dört yana dağılarak saklandılar.” (4-13)

Ko'zlarini qo'llari bilan yashirib turdi.”Gözlerini elleri ile kapayarak bekledi.” (4-12)

1.2.1.2. İyelik Ekleri (Egalik Kategoriyasi)

“İyelik, varlığın kişiye veya bir başka varlığa bağlı ve ait oluşudur. Türkçe, iyelik kavramının çok güçlü yaşandığı bir dildir. İyelik ifadesi için, zamir çekimleri yanında, yine zamirlerin ekleşmiş biçimleri olan iyelik eklerinden de yararlanılır” (Karağaç, 2012: 327).

Özbek Türçesinde iyelik ekleri tek şekilli olup Türkiye Türkçesindeki gibi yuvarlak şekilleri bulunmaz.

“Özbek Türkçesinde iyelik ekleri düz ünlülü kullanıldıkları için, fonetik varyantları diğer Türk lehçelerine göre daha azdır” (Buran & Alkaya, 2014: 35).

		Kişi	Ekler	
Teklik	1.	Men	+(i)m	o'zim “kendim” (38-22), so'zim “sözüm” (9-4) chinachog'im “serçe parmağım” (8-50)
	2.	Sen	+(i)ng	o'zing “Kendin” (12-40)
	3.	U	+(s)i	otasi “babası” (10-29), yelkasiga “omuzuna” (10-21) Tuyun bekasi “düğün sahibi” (1-7)
Çokluk	1.	Biz	+(i)miz	birovimiz “birimiz” (24-2), onalarimiz “annelerimiz” (25-52)
	2.	Siz	+(i)ngiz	otingiz “adınız” (9-9), kuchlaringiz “güçleriniz” (8-44), o'zlaringiz “kendiniz” (9-25)
	3.	Ular	+lari	Bekalari “hanımları” (1-9), qo'llaridan “ellerinden” (2-7) xizmatkarlari “hizmetçileri” (7-30)

1.2.1.3. Hâl Ekleri (Kelishik Kategoriyasi)

“İsmin başka kelimelerle ilgi kurmak üzere aldığı eke hâl eki, başka bir kelime ile ilgi kurmak üzere, ismin, yalın olarak veya ek alarak bulunduğu duruma ismin hâli denir” (Vural, Böler, 2015: 149).

1.2.1.3.1. Yalın Hâl (Bosh Kelishik) (Ø)

Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Özbek Türkçesinde de yalın hâl eksizdir.

Metinde geçen örnekler:

Erkaklar qo'y tana etaklab to'yladi. "Erkekler koyun, keçi sürerek düğüne gittiler." (2-2)

Odamlar ermaklarini bo'ldi qilib, podaga peshvoz chikdi. "İnsanlar işlerini bırakarak, sürüyü karşılamaya çıktı." (14-37)

- **Ashula** aytib yuribdi, nima edi? "-Şarkı söylüyor, ne oldu ki" (41-22)

1.2.1.3.4. İlgi Hâli (Qaratkich Kelishigi) (+ning)

Özbek Türkçesinde ilgi hali tek şekilli olup Türkiye Türkçesindeki gibi yuvarlak şekilleri yoktur. Metinde geçen örnekler şunlardır:

Qarang, Zulfikor polvon**ning** oshnasi Turdiboy echki etaklab kelyapti! "Bakın, Pehlivan Zülfikar'ın arkadaşı Turdiboy keçi almış geliyor!" (2-8)

Bordi-yu, topolmasa, suyak otgan bolalarn**ing** o'zlari topib keladi Tag'in suyak otadi. Suyak ota berib-suyak ota berib, raqiblarini sarson qiladi. "Eğer, kemiği bulamamış olsalardı kemiği fırlatan çocukların kendileri kemiği bulur, getirir ve bir daha fırlatır taki karşı grup kemiği bulana kadar." (6-10)

Ma'qul, polvon bovan**ing** suyaklari davrada qotgan! "Makul, pehlivan dede saçını güreş meydanında ağartmış!" (8-7)

Polvon bova, el**ning** so'zini tashlamang! "Pehlivan dede ahalinin sözünü yerde bırakma!" (8-14)

1.2.1.3.3. Yükleme Hâli (Tushum Kelishigi) (+ni)

Özbek Türkçesinde yükleme hali +ni ekiyle yapılır. Ancak ifadenin iyelik ekiyle çekimlenmiş şekillerinde yükleme hâli eki +i şeklinde görülür. Metinde geçen bazı örnekler şunlardır:

Qamchi uchi bilan raisni ko'rsatdi. "Kamçı ucuyla reisi gösterdi." (57-34)

Qo'llarini o'ynatib, joyida bir-ikki irg'ishladi. "Ellerini oynatıp, yerinde bir iki zıpladı." (45-43)

Bo'ri polvon beshiqdagi chaqaloqdan tortib, nuroniy cholgacha barcha-barchasi ismiga polvon so'zini qo'shib aytdi. "Pehlivan Böri beşikteki bebekten, yaşlılara kadar herkesin ismine pehlivan sözünü eklerdi." (42-18)

Uyam qulochini sermab kela berdi. "O da avuçlarını açarak yaklaştı." (10-6)

Shunday keta bersak, hademay... o'zimiznida boy berib qo'yamiz! "Böyle devam edersek, yakında... kendimizi de kaybedeceğiz!" (38-16)

1.2.1.3.4. Yönelme Hâli (Jo'nalish Kelishigi) (+ga, +ka, +qa)

Özbek Türkçesinde yönelme hâli eki +ga'dır. Ancak fiil "-k" ünsüzyle bitiyorsa "+ka"; "-q" ünsüzü ile bitiyorsa "+qa" şeklinde eklenir.

Metinde geçen bazı örnekler:

Har tarafga yoyildi. Suyak izlab ketdi. "Dört tarafa yayılarak kemiği aramaya başladılar." (6-7)

Nasimga qaradi "Nasime baktı" (16-2)

Yerga tushganlarini talashib – tortishib qoynilariga soldi. "Yere düşenleri birbirlerini ite kaka aldılar." (2-15)

Polvon bova qayoqqa ketdi-a? "Pehlivan dede nereye gitti?" (83-30)

1.2.1.3.5. Bulunma Hâli (O'rin-Payt Kelishigi) (+da)

Özbek Türkçesinde bulunma hâli "+da" ekiyle yapılır. Tek şekillidir. Metinde geçen örnekler:

Sen bilan yanagi to'yda olishaman! –dedi. "Seninle sonraki toyda güreşeceğim! – dedi." (10-46)

O'zi bilan o'zi gapirishdi. " Biz polvonlik maktabida o'qimadik. "Kendi kendine konuştu. "Biz pehlivanlık okulunda okumadık." (38-2)

Mehmonlar ko'cha boshida qora berishi bilanok Nabi oksokol ovaz berdi: "Misafirlarin sokak boshida belirlmesiyle birlikte, aksakal Nabi seslendi:" (2-5)

1.2.1.3.6. Ayrılma Hâli (Chiqish Kelishigi) (+dan)

Özbek Türkçesinde ayrılma hâli "+dan" ekiyle karşılır. Metinde geçen bazı örnekler:

Yaqinda armiyadan keldi. "Yakında askerden döndü." (73-12)

Ro'znomachilar joylaridan irg'ib turdi. "Gazeteciler yerlerinden ayağa kalktılar" (63-7)

Alp –otadan, zot –onadan-da! "Alp atadan, zat anadan!" (65-4)

1.2.1.3.7. Eşitlik Hâli (Tenglik Kelishigi) (+cha)

Eşitlik, benzerlik ve miktar ifade eder. "+ça" ekiyle yapılır. Metinde geçen bazı örnekler:

Bo'ydoqlar davraga o'g'rincha qarab, qayliq tanladi. "Bekâr erkekler meydana gizlice bakarak kız arıyorlardı." (5-10)

U o'zicha mo'ljal qildi: "Hozir olishmoqchi bo'lib o'tiriladi. "O kendince plan yaptı: "Şimdi güreşmek için dönecek." (54-13)

1.2.1.3.8. Vasıta Hâli (Vosita Kelishigi) (bilan)

Türkiye Türkçesindeki karşılığı "ile" olan vasıta hâli ekinin Özbek Türkçesindeki karşılığı "bilan" edatıdır. Metinde geçen bazı örnekler şunlardır:

Qamchi uchi bilan raisni ko'rsatdi. "Kamçı ucuyla reisi gösterdi." (57-34)

Bo'ri polvon mehmonlar bilan bitta-bittalab hol-ahvol so'rashdi. "Pehlivan Böri misafirlere tek tek hal hatır sordu." (62-32)

1.2.1.3.9. Benzerlik Hâli (Oxshatish Kelishigi) (+day, +dek)

Özbek Trkçesinde benzerlik hâli "+day" ve "dek" edatlarıyla yapılır. Metinde geçen bazı örnekler:

Zild**day** og'ir bo'ldi. "Kaya **gibi** ağırdı." (13-27)

Nima deysan, degan**day** Boriga qaradi. "Ne oldu, der**cesine** Böri'ye baktı." (18-26)

E, send**ay** jo'ramning... "E, senin **gibi** arkadaşın..." (34-14)

Polvonlar ko'pkariga boqilmish ot**day** osov bo'ladi! "Pehlivanlar köpkeri için hazırlanmış at gibi hırçın olur." (30-51)

Zo'rga taqlid qilib, o'shan**day** zo'r bo'lgilari keladi! "İyiye taklit ederek, onun **gibi** iyi olmak isterler!" (52-16)

1.2.1.3.10. Sınırlama Hâli (Chegaralash Kelishigi)

"Daha çok zaman ve mekân bakımından sınırlama getirmek için kullanılır. Genellikle +gacha şeklindedir. Bu hâl ekinin bazen +kacha ve +qacha şekillerine de rastlanır" (Öztürk, 2007: 313).

Metinde geçen bazı örnekler:

Shu bois, sho'rchiliklar oqsoqali toboq tashlash**gacha** vaqtini cho'zish uchun mug'ambirlik qildi. "Şu sebepten, şorçılılar aksakalı son meydana **kadar** zaman kazanmak için uyanıklık yaptı." (72-20)

Sahar**gacha** Momoqizni o'ylab yotaman, tag'in kelar degan umidda ko'zlarimni yumib qarayman. "Sabaha **kadar** Momokızı düşünerek yatarım, belki gelir umuduyla gözlerimi kapatarak bakarım." (85-127)

Bo'ri polvon beshigi chaqaloqdan tortib, nuroniy chol**gacha** barcha-barchasi ismiga polvon so'zini qo'shib aytdi. "Böri pehlivan beşikteki bebekten, yaşlılara **kadar** herkesin ismine pehlivan sözünü eklerdi." (42-18)

1.2.1.4. Aitlik Eki (Oidlik Qo'shimchasi)

Aitlik eki; +ki ve +gi'dir. Ünlülerden, tonlu ünsüzlerden ve bulunma hal eki +da'den sonra +gi; tonsuz ünsüzlerden ve ilgi hali eki +ni'den sonra +ki olarak getirilir.

Metinde geçen bazı örnekler:

Bo'ri polvon qo'lidagi tasbeh yerga tushdi. “ Pehlivan Böri'nin elindeki tespih yere düştü.” (83-2)

Onasi sag'anasidagi qop-qora to'rtburchak esiga keldi. “Annesinin mezar taşındaki yazılar aklına geldi.”(62-69)

Tevarakdagi rangsiz yulduzlar, mitti yulduzlar xiraligini bildirmaydi! “Etraftaki renksiz yıldızlar, küçük yıldızlar sönüklüğünü bildirmez!” (64-18)

Boltaniki zo'r ekan “Boltaninki daha iyiymiş” (14-19)

1.2.1.5. İsimlerde Soru

“Soru eki ismin soru şeklini yapan işletme ekidir. İsim fiile soru şeklinde bağlanmak için daima sonuna soru eki alır. Demekki soru eki ismi daima fiile bağlayan bir ektir” (Ergin, 2002: 243).

Sadece “mi” şekli vardır. Özbek Türkçesinde soru eki kelimeye bitişik yazılır.

Metinde geçen bazı örnekler:

Aytayinmi, nima dedi? “Söyleyeyim mi, ne dediğini?” (21-10)

İt qopmaydimi? “Köpeğiniz ısırılmaz mı?” (14-73)

– Yo, men ham shunday qaridimmi? “– Yoksa, ben de böyle yaşlandım mı?” (16-4)

1.2.2. Sifat (Sifatlar)

“Sifat, kendinden sonra gelen bir ismi niteleyen veya çeşitli açılardan belirten isimlerin dilbilgisindeki karşılığıdır” (Delice, 2008: 41). Görev ve anlam bakımından sıfatlar niteleme ve belirtme sıfatları olmak üzere iki öbekte incelenirler (Bozkurt, 2010: 37).

1.2.2.1. Niteleme Sifatları (Asliy-Holat Sifatlari)

“Kendinden sonra gelen ismin niteliğini gösteren sıfatlardır. Bu nitelik renk, şekil, biçim, tat, koku, mesafe, alışkanlık, yetenek, beceri vb. her türlü iç ve dış özellikleri kapsayabilir” (Vural & Böler, 2015: 188).

Bu sıfatlar modern Özbek Türkçesinde ifade ettiği vasfa göre değişik adlar almıştır. Bunlar; karakter ve hususiyet sıfatları, durum Sıfatları, renk tarz sıfatları, şekil görünüş sıfatları, hacim ölçü sıfatları, tat lezzet sıfatları, koku sıfatları, yer zaman ifade eden sıfatlarıdır (Üşenmez, 2012: 483). Metinde geçen bazı niteleme sıfatı örnekleri şunlardır:

Dosh o'choqlardan samoga **qop-qora** tutun o'rladi. “**Taş** ocaklardan semaya **simsiyah** duman yükseldi.” (3-4)

Bo'ri polvon **katta** musobaqalarda olishib, samovar olgan! –dedi Bo'ri polvon. “Pehlivan Böri **büyük** turnuvalarda güreşip, semaver aldı! – dedi Pehlivan Böri.” (39-45)

Qo'y-echkilar tuyog'i **ko'm-ko'k** o'tda ko'karib ketdi. “Koyun keçilerin toynakları yemyeşil otlarda gelişti.” (14-40)

Bo'ri polvon **yosh** polvonga mensimay-mensimay qaradi. “Pehlivan Böri **genç** pehlivana küçümseyerek baktı.” (43-8)

Do'rjiroq zot qoying, kelbatidan ikkoviyam **katta** polvonga o'xshayapti! “İyi de ödül belirle, duruşlarına bakılırsa ikisi de **büyük** pehlivana benziyor!” (9-22)

Qora choponi o'ngirlarini qayirib belbog'iga qistirdi. “**Siyah** kaftanının eteklerini kemerine sıkıştırdı.” (8-25)

Keng yelkalaridan bir nima bosdi. “**Geniş** omuzlarına bir şey bastırdı.” (13-25)

Gulhan miltiramish **olis** kamardan do'mbira ovozi keldi, elas-elas qo'shiq keldi. “Ateş yanan **uzak** yerden dombra sesi geldi, belli belirsiz şarkı duyuldu.” (19-6)

Bu ishni kim qilsa-da, o'ziga **to'q** odam qilibdi! Qo'li uzun odam qilibdi! “Bu işi zengin ve eli **uzun** biri yaptırmış.” (59-76)

1.2.2.2. Belirtme Sıfatları (Aniqlovchi Sifatları)

“Niteleme sıfatlarından farklı olarak varlıkları niteleme değil de belirtme işlevi yüklenmiş olan sıfatlardır. Bunlar isimleri işaret (gösterme) yoluyla veya sayı belirterek ya da soru sorarak belirtirler, kimi zaman da belirsizlik göstererek ifade

ederler. Bundan dolayı belirtme sıfatları kendi içinde işaret sıfatları, sayı sıfatları, soru sıfatları ve belgisiz sıfatlar olmak üzere dört alt gruba ayrılır” (Vural & Böler, 2015: 89).

1.2.2.2.1. İşaret Sıfatları (Ko'rsatish Sifatları)

“İsimleri gösterme yoluyla belirten sıfatlardır. Bu gösterme genellikle isimden önce *bu, şu, o* kelimelerinin getirilmesiyle olur” (Vural & Böler, 2015: 189). Özbek Türkçesinde “bu”, “shu”, “u”, “osha” sözcükleriyle karşılanır. Metinde geçen bazı işaret sıfatı örnekleri şunlardır:

Bo'ri polvon Nasimdan **shu** gaplarni umid qildi! “Pehlivan Böri Nesim'den **bu** sözleri bekliyordu!” (31-26)

Xuddi **shu** vaziyatni ikki oydan buyon angg'ib yurmish Bo'ri polvon kabinadan sakrab tushib, davraga kirdi. “Aynen **bu** vaziyeti iki aydan beri bekleyen Pehlivan Böri arabadan zıplayarak inip, meydana atıldı.” (49-11)

Bu ishni kim qilsa-da, o'ziga to'q odam qilibdi! Qo'li uzun odam qilibdi! “**Bu** işi zengin ve eli uzun biri yaptırmış.” (59-76)

Bu davrada olish bo'ladi. “**Bu** alanda güreş yapılacaktı.” (7-2)

Shu vaqt, devor uzra ro'molli boshlab qora berdi: “**O** anda duvarda başörtülü kafalar gözüktü.” (12-17)

Bo'ri polvonga **o'sha** qop-qora qo'zlar tik-tik bokdi. “Pehlivan Böri'ye **o** simsiyah gözler dik dik baktı.” (30-89)

1.2.2.2.2. Sayı Sıfatları (Son Sifatları)

“Sayı sıfatları nesneleri sayılarını bildirmek suretiyle belirten kelimelerdir. Bunlar tek başlarına sayı isimleridir” (Ergin, 2002: 249).

1.2.2.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

Nesnelerin sayısını gösteren sıfatlardır. bir elma, iki dağ, üç kuş misallerinde olduğu gibi (Ergin, 2002: 249). Metinde geçen bazı asıl sayı sıfatı örnekleri:

Yigirma yildan oshiq rais bo'ldim, oshna, yigirma yildan! “Ben **yirmi** yildan fazla bir süredir reislik yapıyorum dostum, yirmi yıldır!” (85-20)

Yuk og'ir-da: egasi bo'ldi, xurjunda **ikki** kozacha suv, ikki bog' qiyoy o't boldi. “Yükü ağır: sahibi var, sırtında **iki** testi su, iki bağ ot.” (17-4)

Bo'ri ertalabki ta'tildan keyin **uch** ho'kizni bir-biriga bo'ynidan matab, galagovga qo'shdi. “Böri sabahki moladan sonra üç öküzü birbirine bağlayarak, sürüye kattı.” (25-6)

To'rt muchal bor! “Dört yanı sağ!” (38-31)

Shu bois, biz belimizni **besh** joyidan boylab keldik! “Bu yüzden, biz belimizi beş yerinden bağlayarak geldik!” (72-74)

To'yxonada **olti** doshkozon qator osildi. “Düğün evinde **altı** taşkazan sırayla dizildi.” (3-2)

1.2.2.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları

“Bunlar nesnelerin derecelerinin sayısını gösteren ve birinci gün, üçüncü sınıf, beşinci bölüm gibi misallerde gördüğümüz birinci, ikinci, üçüncü v.s gibi sıfatlardır” (Ergin, 2002: 250). Özbek Türkçesinde sıra sayı sıfatları asıl sayıların üzerine “+(i)nchi” eki getirilerek yapılır. Metinde geçen bazı sıra sayı sıfatı örnekleri:

Hartugul, **beshinchi** farzandi o'g'il bo'ldi! “Sonunda, **beşinci** çocuğu erkek oldu!” (64-34)

Oqibat... Bo'ri polvon... Polvon nomini olgandan buyon umrida **birinchi** marta yelkasi yer ko'rdi! “Sonuçta... Pehlivan Böri... Pehlivan adını alalı **ilk** defa yenildi!” (43-23)

To'rtinchi farzand ko'rdi –tag'in qiz bo'ldi! “**Dördüncü** çocuğu oldu- yine kız oldu!” (64-23)

1.2.2.2.2.3. Kesir Sayı Sıfatları

“Bunlar nesnelerin parçalarını belirten sıfatlardır. Kesir sayı sıfatları tek kelime halinde değil, bir kelime grubu şeklinde bulunurlar: üçte bir, dörtte üç misallerinde olduğu gibi. Bu sıfatlar fazla kullanılmazlar” (Ergin, 2002: 252).

“Kesir sayı sıfatları, asıl sayılara +dan çıkma hali ekinin getirilmesi ile oluşturulur: beshdan bir “beşte bir”, o’ndan uch “onda üç”, oltidan ikki “altıda iki”, yuzdan o’n “yüzde on”. Özbek Türkçesinde asıl sayılardan sonra “yârim” kelimesi getirilerek de kesirli sayı sıfatı oluşturulur” (Yıldırım, 2012: 110). Metinde geçen tek kesir sayı sıfatı örneği şu şekildedir:

Yarim yo’lda yelkasi osha qaradi. “**Yarı** yolda arkasına baktı.” (18-19)

1.2.2.2.2.4. Topluluk Sayı Sıfatları

“Bunlar belirttikleri nesneler arasında bir yakınlık, bir birlik olduğunu gösteren, bir nesne topluluğu ifade eden sayı sıfatlarıdır” (Ergin, 2002: 252). Özbekçe Türkçesinde topluluk sayı sıfatları şu eklerle oluşturulur: +ala, +lab, +tacha, +av, +avlan, +alavi, ekleri getirilerek yapılır.

Metinde geçen bazı topluluk sayı sıfatı örnekleri:

Uchovora bir toboq bo’ldi. “**Her üç kişiye** bir tabak şeklinde dağıtıldı.” (3-16)

Yuzlab yuraklar baravariga: U-u-uh! –deb yubordi. “**Yüzlerce** yürek beraber: U-u-uh! – dedi.” (78-37)

O’nlab qizlar Momoqizga jo’r boldi: “**Onlarca** kızlar Momokız’a eşlik etti” (17-19)

1.2.2.2.2.5. Üleştirme Sayı Sıfatları

“Bunlar bir bölme, bir ayırma, bir paylaşırma, bir dağıtma ifade eden, nesnelerin sayısını bölük bölük gösteren sayı sıfatlarıdır. birer, ikişer, üçer misallerinde olduğu gibi”(Ergin, 2002: 251). “Özbek Türkçesinde +tadan eki ile yapılır. +ar eki “bir” örneğinde belirsizlik ifadeli kullanılır. bir-ar “bir”, bittadan “birer”, ikki+tadan “ikişer”, üç+tadan “üçer”, tört+tadan “dörder” vb.” (Öztürk, 2011: 33). Metinde geçen bazı üleştirme sayı sıfatı örnekleri:

Bakovul oqsoqollar beliga **bittadan** to’nlik beqasam bo’yladi. “Hakem yaşlıların beline **birer** kaftanlık ipek sarma bağladı.” (8-43)

1.2.2.2.3. Soru Sifatları (Soroq Sifatları)

“Soru sıfatları nesneleri soru halinde belirten sıfatlardır (Ergin, 2002: 252). Sıfatın bu işlevi, adın önüne getirilen kaç, kaçar, kaçınıcı, hangi, ne, nasıl, neredeki gibi soru sözleri ile karşılanır. Bunlardan kaç sıfatı varlık ve nesnelerin sayısını belirtmek için kullanılır: kaç ay? ,kaç gün? , kaç lira? , kaç yıl? vb.” (Korkmaz, 2007: 393). Özbek Türkçesinde soru sıfatları şunlardır:

qay “hangi”, qaysi “hangi”, qanchalik “ne kadar”, qanaqa “nasıl”, qanday “nasıl”, qancha “kaç”, necha “ne kadar”, nima “ne, hangi” vb. (Öztürk, 2011: 33).

Metine geçen bazı soru sıfatı örnekleri:

O’sha ma’nosiz ko’zlar, o’sha bez ko’zlar bo’ri polvon uchun **qanchalik** jirkanchli bo’lsa, shunchalik qadrona edi! “O manasiz gözler, o vurdumduymaz bakışlar Pehlivan Böri için **ne kadar** itici olsa da bir o kadar kıymetli idi.” (30-90)

Bu **qanaqa** polvon o’zi! “Bu **nasıl bir** pehlivan!” (68-14)

Davraga endi **qaysi** polvonlarini chiqarishlarini bilmadi. “Meydana artık **hangi** pehlivanlarını çıkaracaklarını bilemediler.” (70-11)

Vo ajab, bu **qanday** dunyo bo’ldi, jonivor? “Hay Allah, bu **nasıl** bir dünya, arkadaş?” (25-45)

1.2.2.2.4. Belirsizlik Sifatları (Belgilash Sifatları)

“Belirsizlik sıfatları nesneleri belirsiz olarak bildiren sıfatlardır. Bu sıfatlar nesnelerin dış vasıflarını, bilhassa sayılarını, miktarlarını belirsiz olarak bildirir, belirsiz bir şekilde ifade eder” (Ergin, 2002: 254).

İsimleri açıkça belirtmeyen sıfatlardır. Özbek Türkçesinde kullanılan bazı belirsizlik sıfatları şu şekildedir:

“birov “bir”, butun “bütün”, harqanday “hertürlü”, biron “bir”, allaqaysi “herhangi”, hech “hiç”, biroz “biraz”, allaqanday “ herhangi”, hech bir “hiçbir”, bir necha “birkaç”, hamma “bütün”, hechqanday “hiçbir”, barcha “bütün, hep”, har “her”, ko’p “çok”, ba’zi “bazı”, harqancha “her türlü”, falan “falan”, boshqa

“başka”, harqalay “her türlü”, talay “birçok”” (Öztürk, 2011: 34). Metinde geçen bazı belirsizlik sıfatı örnekleri şunlardır:

Hozir **bir oz** o’zgacha... “Şimdi **biraz** farklı...” (72-24)

Bu orada **boshqa** bolalar girga to’plandi. “Bu arada **başka** çocuklar daireye toplandılar.” (4-20)

Bo’ri polvon bilan İsmoil otli bu yosh polvonga bir g’unajin, yana **bir qancha** mayda zotlar qo’yildi. “Pehlivan Böri ile İsmail adlı bu genç pehlivana bir inek, **birkaç** küçükbaş hayvan ödül konmuştu.” (43-20)

Sen bilmaysan, **necha martalab** aytaman dedim, bo’lmadi. “Sen bilmiyorsun, **kaç kere** söylemeye çalıştım, olmadı.” (18-39)

İnson **qanchalik** odil bo’lsin, qanchilik tanti bolsin, baribir... “Bir adam **ne kadar** dürüst olursa olsun, ne kadar saf olursa olsun hepsi bir...” (12-33)

Brigadirlikka tayinlanishi qiziq bo’ldi: kolxoz raisi **bir necha** polvon bilan qo’shni Regar tumaniga to’yga shaylandi. “Müdürlüğe atanması acayip oldu: Kolhoz reisi **birkaç** pehlivan ile komşu Regar bölgesine düğüne hazırlandı.” (27-5)

Siz ayting, nega endi bir lanj klassik kurash **butun** jahon sporti bo’ladi-yu, o’zimizning olishni faqat to’yda yo “Hosil bayrami” da ko’ramiz? “Siz söyleyin, niye durgun bir klasik güreş **bütün** dünya sporu oluyor da, bizim güreşi sadece toyda ya da “Hâsıl Bayramı”nda izliyoruz?” (67-15)

Xo’sh, **barcha** mehmonlar xo’jasoatlik polvonlar bilan olishadimi yo tumanlar o’zaro olishadimi? “Peki **tüm** konuklar Hocasatli güreşçilere karşı mı güreşecek yoksa bölgeler birbirine karşı mı?” (12-26)

Tag’in **boshqa** brigadaga o’tdi. “Sonra **başka** çiftliğe geçti.” (34-3)

Vo ajab, bu qanday dunyo bo’ldi, jonivor? “Hay Allah, bu nasıl bir dünya, arkadaş?” (25-45)

Dasturhonda **turfa** noz-ne’matlar palovnisholda, holva... boldi. “Sofrada **türlü** yemekler, pilav nişolda, helva... vardı.” (15-2)

Bu orada **boshqa** bolalar girga to’plandi. “Bu arada **başka** çocuklar daireye toplandılar.” (4-20)

Ermat bakovul ro'parasiga o'tirishi bilan **bir talay** bola chopib kelib yoniga cho'kkaladi. "Ermat hakem qarşısına oturduğunda **birkaç** çocuk koşarak gelip yanına oturdu." (10-47)

1.2.3. Zamirler (Olmoshlar)

"Adların yerini tutan sözcüklere zamir denir. Adıllar ad olmadıkları halde, adların yerine kullanılır; kişi, özlük, işaret, soru ve belirsizlik anlamı verirler" (Hengirmen, 1998: 147).

1.2.3.1. Şahıs Zamirleri (Shaxs Olmoshlari)

"Kişileri sayılarına ve konuşanın merkez alınması ile de yerine göre karşılayan dilbilgisel anlamlı sözcüklerdir ve sınırlı sayıdadır. Bu nedenle, söz varlığı içinde belli bir liste ile verilmesi mümkündür: Bu zamirler: ben, sen, o, biz, siz, onlar'dır" (Delice, 2008: 31) *"Kişi zamirleri Türkiye Türkçesindeki gibi olup, sadece küçük ses farklılıkları gösterir. Özbek Türkçesinde kişi zamirleri şunlardır:*

Teklik		Çokluk
• Şahıs	Men	Biz
• Şahıs	Sen	Siz
• Şahıs	U	Ular

siz" çokluk II. şahıs zamiri olmakla birlikte, nezaket ifadelerinde II. teklik şahıs için de kullanılmaktadır. Dolayısıyla, II. çokluk şahsın teklikle karışmaması için, II. çokluk için ayrıca "sizlar" biçimi kullanılır. "ular" zamiri de nezaket ifadelerinde teklik III. şahıs için kullanılabilir. "(Buran, Alkaya, 2012: 183).

Metinde geçen bazı şahıs zamiri örnekleri:

Men uni davradan badarg'a qilmoqchiman, **siz** nima deysiz? "**Ben** onu meydandan kovacağım, **siz** ne dersiniz?" (26-18)

Ular bosh bakovul qarshisida cho'kkalab o'tirdi. "**Onlar** boshakem qarşısında diz üstü oturdular." (8-19)

Yo'q, Ermat polvon bilan **men** olishaman. "Hayır, Pehlivan Ermet ile **ben** güreşeceğim." (10-50)

Tong otsin, **senga** o'g'irlab beraman... "Sabah olsun, çalar **sana** veririm..." (14-91)

Podsho ajablanib: "**Sening** muddaong nima?" – debdi. "Padişah hayret ederek: **Senin** amacın ne?" – demiş." (15-41)

Uning ko'nglida yovuzlik bor ekan! "**Onun** kalbinde kötülük varmış" (26-17)

U bizni qo'ymaydi "**O bizi** rahat bırakmaz" (34-12)

Biz bilamiz "**Biz** biliriz" (38-6)

1.2.3.2. Dönüslülük Zamiri (O'zlik Olmoshi)

"Dönüslülük zamirleri asıl şahıs zamirlerinden daha kuvvetli bir ifadeye sahip bulunan, onların anlamca daha kuvvetlileri olan bir tür şahıs zamirleridir. Zamir yapılan işin yapana geri dönüşünü gösterir bir işlev yüklendiğinden bu tür zamirlere dönüslülük zamiri adı verilmiştir" (Vural & Böler, 2015: 197).

"Dönüslülük zamiri Özbek Türkçesinde "öz"dür" (Alkaya, 2012: 183).

Teklik		Çokluk
• Kişi	O'zim	O'zimiz
• Kişi	O'zing	O'zingiz
• Kişi	O'zi	O'zlari

Metinde geçen bazı dönüslülük zamiri örnekleri şunlardır:

Bu **o'zimizga** bog'liq... "Bu **kendimize** bağlı..." (67-47)

Polvonlar **o'zlarini** orqaga tashladi. "Pehlivanlar **kendilerini** geri çektiler." (72-1)

U **o'zicha** mo'ljal qildi: "O **kendince** plan yaptı:" (54-13)

Polvon o'z kurashidan o'zi zavqlansa, zafar **o'z-o'zidan** yor bo'ladi! "Pehlivan öz güreşinden zevk alırsa, zafer **kendi kendine** yar olur!" (49-27)

Belimdan belbog'imni qandayin oldim, yerga qandayin yoydim... **o'zimda** bilmadim! "Belimden kemerimi nasıl çıkardım, yere nasıl açtım... **kendim** de anlamadım!" (85-73)

O'zimiz ketsak-ku, go'rga-ya. **O'zimiz** bilan... “**Kendimiz** gidersek sıkıntı değil. **Kendimiz** ile...” (38-22)

O'zing bosh bo'l. “**Kendin** başlarında ol.” (12-40)

1.2.3.4. İşaret Zamirleri (Ko'rsatish Olmoshlari)

İşaret zamirleri varlıkları işaret yoluyla gösteren sözcüklerdir. “*Bugün kullanılan işaret zamirleri: bu, şu, o ve bunların çoklukları olan bunlar, şunlar, onlar'dır. Bu, en yakın için kullanılan işaret zamiridir. İşaret ettiği, belirttiği nesnenin en yakında olduğunu anlatır. Şu, biraz daha uzakta olan nesnelerin işaret zamiridir ve yenidir. O, ise uzakta bulunan nesneler için kullanılan işaret zamiridir*” (Ergin, 2002: 273).

“Özbek Türkçesinde işaret zamiri olarak bu, shu, u, osha, bular, shular, ular, ve ushbu kullanılır. Bu zamirlerin ana, mana kelimeleriyle pekiştirilmiş bazı şekilleri de vardır” (Öztürk, 2011: 37).

Teklik		Çokluk
• Kişi	Bu	Bular
• Kişi	Shu	Shular
• Kişi	U, O'sha	Ular

İşaret zamirleri çokluk ekini aldığı zaman araya zamir n'si girmez. Ancak, hal eklerini alınca araya zamir n'si girer: bunga “buna”, unga “ona”, bunda, undan.

Metinde geçen bazı işaret zamiri örnekleri:

Bundan hamin qadar g'ashi keldi. “**Bundan** çok fazla rahatsız oldu.” (74-13)

Yo'q, **buning** joni yo'q dedi. “Hayır, **bunun** canı yok dedi.” (14-13)

Buning ikki ko'ziyam... Tag'in bir qarayin-chi...” **Bunun** iki gözü de... yine de bir bakayım...” (13-11)

Xo'jasoatlik polvonlar **buni** biladimi? “Hocasaatli güreşçiler **bunu** biliyor mu?” (12-29)

Ular kitobda nima yozilgan bo'lsa **shuni** qiladi. “Onlar kitapta ne yazıyorsa **onu** yaparlar.” (67-5)

1.2.3.4. Belirsizlik Zamirleri (Belgilash Olmoshlari)

“Karşılıkları ismi belirsiz bir şekilde karşılayabilen sözcüklerdir: başkası, bazısı, birçoğu, biri, birkaçı, falan, falanca, filan, hepsi, herkes, hiçbirisi, kimi, kimse vb” (Delice, 2008: 32). “Birden çok kelimenin bir araya gelmesiyle oluşturulan belgisiz zamirler de vardır. Bunlar da genellikle ikinci kelime iyelik eki alır ve çoğu kez birleşik kelimeyi belgisiz zamire dönüştüren bu iyelik ekidir. her birimiz, her biriniz, her biri, hiç kimse, bir şey, her şey, birçoğu, birkaçı vb” (Vural & Böler, 2015: 201).

“Özbek Türkçesi’ndeki belirsizlik zamirleri şunlardır: allanima “bir şey”, allakim “birisi”, allaqaysi “herhangi bir, birisi”, falan “falan”, birov “birisi, biri”, ba’zilari “bazıları”, hamma “hepsi”, bashqalari “başkaları”, hech biri “hiçbiri”, har nima “her ne”, kimi “kimi”, allaqanday “her hangi bir”, allanarsa “bir şey”, allaqayer “herhangi bir yer”, bir nima “bir şey”, bari “hepsi”, hech kim “hiç kimse”, har kim “her biri”” (Doğan, Durmuş, Hünerli, Şuataman, & Efendiyev, 2010: 392).

Metinde geçen bazı örnekleri:

Ayrımlar tilga borib aytdi. “**Bazıları** açıkça söylediler.” (64-39)

Bari-bari o’z yo’liga bo’ladi! “**Herkes** kendi yolundadır!” (85-85)

Nasim mening oldimda o’zining **hech kim** emasligini yaxshi biladi! “Nesim benim karşımda kendisinin **kimse** olmadığını iyi biliyor!” (30-39)

Birovini dor ostiga olib kelib, bo’yniga sirtmoq solibdi. “**Birini** darağacına götürüp, boynuna ipi geçirmiş.” (15-33)

Birovlari telpagini osmonga otdi. “**Birileri** borkünü gökyüzüne fırlattı.” (82-7)

He, ukkag’ar loppi! Nasim **hammani** qoyil qildi? “He, kalles! Nesim **herkesi** yendi, ha?” (30-19)

Ammo ko’ngli tub-tubida yashirinib yotmish **nimadir**... “Ama kalbinin derinliklerinde gizli bir şey vardı...” (13-18)

1.2.3.5. Soru Zamiri (Soroq Olmoshlari)

Soru olarak adların yerine geçen sözcüklerdir.

Dilimizde soru adları neye, neyi, neden, kim, kimi, kaç, kaçtan, hangisi gibi soru sözcükleridir. Bu sözcüklerin yanıtı da yine bir zamir ya da addır (Atabay, Özel, Kutluk, 2003: 114). “*Özbek Türkçesindeki başlıca soru zamirleri şunlardır: qaysi “hangi”, kim/kimlar “kim, kimler”, nima “ne”, qanday “nasıl”, qani “hani”, qancha “kaç”, necha “kaç”, nechitasi “ne kadar”, qanaqasi “hangisi”, qayer “nere”, qayaq “nere”*” (Doğan, Durmuş, Hünerli, Şuataman, & Efendiyev, 2010: 392).

Metinde geçen bazı belirsizlik zamiri örnekleri:

Boshqa **nimada** qilsin, Mamaqiz endi birovlar ayoli bo’ldi! “Başka **ne** yapabilirdi ki, Mamakız artık başkasının hanımıydı!” (36-8)

Bu... polvon **qani?** “Bu... pehlivan **nerede?**” (27-36)

Tag’in **nimalardir... nimalardir** yo’qolib boryapti... “Yine **neler... neler** kayboluyor...” (38-25)

Kimning ko’ngli qaysi toboqqa chopsa, kelib ko’tara bersin! “**Kimin** gönlü hangi tabağı isterse gelip kaldırsın!” (72-44)

Kim aytadi sizni raisning uli deb? “**Kim** der ki sen reisin oğlusun?” (10-15)

Qaysi? –dedi rais. “**Hangisi?** – dedi reis.” (41-18)

Davraga duo bersayam bo’lar edi, polvon bova **qayoqqa** ketdi-a? “Çember için dua etseydi. Pehlivan dede **nereye** gitti?” (83-30)

Xalq **nimasi** bilan xalq? “Halk **nesi** ile halk?” (38-11)

1.2.4. Zarflar (Ravishlar)

Bir fiilin, sıfatın veya zarfın anlamını yer, ölçü, nitelik ve soru bakımından etkileyen kelimelerdir. Kendi aralarında beş farklı gruba ayrılırlar.

Kendi içinde yer, zaman, tarz, miktar ve soru zarfları diye ayrılır.

1.2.4.1. Zaman Zarfları (Payt Ravishlari)

“İş ve hareketin olduğu zamanı gösterir. Özbek Türkçesindeki bazı zaman zarfları şunlardır: kündüz, kecha, aqsham, kech, kechqurun “gece vakti”, erta “yarın, erken”, endi “şimdi”, burun “önce”, bugün, ertalab “sabahleyin”, indin “öbür gün”, haligacha “şimdi, şimdiye kadar”, hamisha “her zaman, devamlı”, allaqachan “çoktan”, avval “önce”, hazir “şimdi”, songra “sonra”, keyin “sonra”, hademay “kısa zamanda”, darrav “hemen”, saharlab “seher vakti”, aldin “önce, evvel”, yillab “yıllarca” (Buran & Alkaya, 2012: 186).

Metinde geçen bazı zaman zarfı örnekleri:

Yulduzim **hali** yonadi! “Yıldızım **daha** yanacak!” (86-34)

Bo’ri polvon davrada **yillab** olishdi. “Pehlivan Böri **yillarca** güreşti.” (26-31)

Quloqlarda **haftalab** och-nahor yotdi. “Oralarda **haftalarca** aç susuz kaldı.” (56-3)

Hozirgina uyida deyishdi-ku. “**Az önce** evde dediler” (1-40)

Boyagi dag’dag’alar qayoqda! “**Az önceki** havasından eser yok!” (30-61)

Keyin, Zulfikor polvon ot mindi. “**Sonra**, Pehlivan Zülfikar ata bindi.” (1-12)

Bugun ha-a-amma Zulfikor polvonnikiga sunnat to’yiga, he-e-e-ey! Chu, jonivor! “**Bugün** he-e-erkes Pehlivan Zülfikar’ın evine sünnet düğününe davetlidir, he-e-ey! Deh, deh!” (1-2)

Ertasi uyida ho’kiz so’ydi. “**Ertesi gün** evinde boğa kesti” (16-1)

O’tkan yili kelganda sariosiyoni mom qilib edi. “**Geçen yıl** geldiğinde Saryasyada şov yapmıştı.” (12-52)

Endi olishni boshlasak bo’la berar. “**Şimdi** güreşe başlayabiliriz.” (8-4)

Eslaringda bo’lsin, **kechasi** olish bo’ladi, **ertaga** yana ko’pkari! “Unutmayın, **akşam** ziyafet olacak, **yarın** yine köpkari!” (3-10)

Abil tentak Bo’ri polvon avzoyida tariqday bo’lsa-da, hayiqish ko’rsa bo’ldi, **darhol** hamlaga o’tadi. “Aptal Abil Pehlivan Böri’nin yüzünde az korku görsün yeter **hemen** hücum edecekti.” (45-47)

1.2.4.2. Yer Ve Yön Zarfları (O'rin Ravishlari)

“Bu tür zarflar, eylemi yer bakımından belirleyen sözcüklerdir. Bunlar çoğunlukla eylemin yönünü de belli ederler” (Atabay, Özel, Kutluk, 2003: 87).

“Özbek Türkçesi’ndeki başlıca yer ve yön zarfları şunlardır: ilgari “ileri, ileriye doğru”, quyi “aşağı”, past “aşağı”, ichqari “içeri”, yuqari “yukarı, yukarıya doğru”, tashqari “dışarı, dışarıya doğru”, nari “öte, öteye”, aldinga “öne, öne doğru”, yiraq “uzak”, yaqin “yakın”, bu yoqqa “bu yana, bu tarafa”, ost “alt”, ongga “sağa”, qayta “geri” vb.” (Buran & Alkaya, 2014: 69).

Metinde geçen bazı yer ve yön zarfları örnekleri:

Xaloyiq, **uzoq**-yaqindan kelgan mehmonlar! “Ahali, **uzaktan yakından** gelen misafirler!” (72-4)

Abray polvon to’nni **baland** ko’tardi. “Pehlivan Abray kaftanı **yukarı** kaldırdı.” (82-12)

1.2.4.3. Durum Zarfları (Holat Ravishlari)

“Bunlar hal ve tavır ifade eden zarflardır. Hal ve tavır ifade eden her isim nasıllık-nicelik zarfı olarak kullanılabilirdi için bu zarflar sayılamayacak kadar çoktur. Hal ve tavır bildiren isimlerin yanında birçok isimler de eşitlik ve intrumental eki alarak nasıllık-nicellik zarfı durumuna geçerler. Bu zarfların daha çok kullanılan kısa adı hal zarflarıdır” (Ergin, 2002: 261).

Metinde geçen bazı durum zarfı örnekleri:

Nasim **ayyorona** iljaydi. “Nesim **sinsice** güldü.” (20-16)

Qorli cho’qqilar oydinga **yelas-yelas** oqarib ko’rindi. “Karlı zirveler gün ışığında **ışıl ışıl** gözüküyordu.” (7-11)

Bo’ydoqlar davraga **o’g’rincha** qarab, qayliq tanladi. “Bekâr erkekler meydana **gizlice** bakarak nişanlanacakları kızı arıyorlardı.” (5-11)

Yulduzlar **g’uj-g’uj** yondi. “Yıldızlar **parıl parıl** yandı.” (7-15)

1.2.4.4. Miktar Zarfları (Mikdoq- Daraja Ravishlari)

“Eylemlerin, sıfatların, belirteçlerin anlamlarını azlık, çokluk bakımından etkileyen sözcüklerdir. Miktar zarfları genellikle şu sözcüklerden oluşur: az, çok, pek, en, kadar, daha, en çok, pek çok, pek az, biraz, fazla, hep, hepten, kısmen, daha... gibi” (Hengirmen, 1998: 164).

İş ve hareketin miktarını bildirir: ancha “biraz”, uncha-muncha, azmuncha, sal “biraz”, ko’pincha “çoğunlukla”, eng “en”, juda “aşırı, fazla”, biroz, bir muncha “biraz”, aksari “çoğunlukla”, obdan “çok”, naq “tam”, zich “yoğun, kesif, tamoman “tamamen”, ko’p “çok”, oz “az”, vb. (Buran, Alkaya, 2012: 186).

Metinde geçen bazı miktar zarfı örnekleri:

Sen bilmaysan, **necha martalab** aytaman dedim, bo’lmadi. “Sen bilmiyorsun, **kaç kere** söylemeye çalıştım, olmadı.” (18-39)

Oshna, to’ylarimda, betob bo’lib qolganlarimda seni **ko’p** yodladim. “Dostum, düşünlerimde, hasta olduğum zamanlarda seni **çok** hatırladım.” (86-10)

Ko’tarayotganingda orqaga **ko’p** chalqayma, bu xavfli! Ko’ta-a-ar! “Kaldırırken arkaya **fazla** sallanma, bu tehlikeli! Kal-dı-ır!” (24-19)

Xaloyiq, ko’rdilaringiz, sho’rchiliklar olishimizga **birmuncha** shak keltirdi! –dedi. “Ahali, gördünüz, şorçililer güreşimize **birçok** zarar verdi! – dedi.” (68-21)

Yelkangizni **ko’p** siltamang. “Omuzunuzu **fazla** sallama.” (10-23)

Nasim polvonga **juda-juda** pahmi keldi. “Nesim, güreşçiye **çok çok** üzüldü.” (13-16)

1.2.4.5. Soru Zarfı (Soroq Ravishlari)

“Fiil, fiilimsi, sıfat, isim ve kendi cinsinden zarfları soru anlamı taşıyan sözcüklerle sınırlandırılan sözcüklerdir” (Delice, 2008: s. 52). *“Özbek Türkçesinde bazı soru zarfları şunlardır: qanday “nasıl”, nechuk “nasıl, niçin”, nega “niye”, nima uchun “ne için”, qachon “ne zaman vb.”* (Buran, Alkaya, 2014: 70).

Metinde geçen bazı soru zarfı örnekleri:

Belimdan belbog'imni **qandayin** oldim, yerga qandayin yoydim... o'zimda bilmadim! "Belimden kemerimi **nasıl** çıkardım, yere nasıl açtım... kendim de anlamadım!" (85-73)

Qizlardan **qachon** yorug'lik chiqib edi-da, endi chiqadi. "Kizlardan **ne zaman** iyilik gelmiş ki, şimdi gelsin." (19-35)

Oshna, meni faqat bir nima qiynaydi: endi, ikkalangning yuzlaringga **qanday** qarayman? "Dostum, fakat beni bir şey üzüyor: artık ikinizin yüzüne **nasıl** bakarım?" (31-21)

Bo'lmasa, **nimaga** bunday bo'lyapti, otaginam? "Öyleyse, **neden** böyle oluyor, babacığım?" (51-14)

Xo'sh, Bo'ri polvon **nega** harommag'izi bilan emas, yon-boshi bilan tushdi? "Peki, Pehlivan Böri **niye** kafa üstü değil de yan düştü?" (46-1)

1.2.5. Edatlar (Ko'makchilar)

Edatlar anlamları olmayan, yalnızca gramer vazifeleri bulunan kelimelerdir. Hiçbir nesne veya hareketi karşılamazlar. Ancak anlamlı kelimelerle birlikte kullanılarak onları desteklemek suretiyle bir gramer vazifesi görürler. *"Edatlar birlikte kullanıldıkları kelimelerin, kelime gruplarının ve cümlelerin kullarılarına ve ifade kabiliyetlerine yardım ederler. Bu bakımından isim ve fillere asıl kelimeler, edatlara ise yardımcı kelimeler diyebiliriz. Gerçekten edatlar dilin tam mânâsıyla destekleyici, yardımcı kelimeleridir. Ünlemler, bağlaçlar ve son çekim edatları olmak üzere üç çeşit edat bulunmaktadır"* (Ergin, 2002: 348).

1.2.5.1. Ünlem Edatları (Undov So'z Ko'makchilari)

"Ünlemler, değişik ortamlarda çıkarılan insan seslerinden ibarettir ve değişik duyguları anlatmaya yararlar. Birçoğu, anlatım gücünü kendi ses yapılarından alırlar; fakat aralarında belirli bir duyguyu seslenme yoluyla anlatmak yanı sıra kendilerine özgü bir anlama sahip olanlar da vardır" (Karaağaç, 2012: 437).

1.2.5.1.1. His Heyecan Ünlemleri (His-Hayojan Undovlari)

His ve heyecanları ifade etmek için kullanılan kelimelerdir. Metinde geçen bazı ünlem edatları şunlardır:

Bali, polvon, **bali!** “**Aferin**, pehlivan, **aferin!**” (24-29)

Bali-bali-i-i! Gurs! “**Yaşa-yaşa-a-a!** Gurs!” (24-23)

Uh, ko’rgilik! “**Vah** başıma gelenler!” (25-37)

Uh, Bormisan, osha! U Nima dedi? “**Yaşa**, dostum! O ne dedi?” (19-23)

Uf-f! — deya, tag’in tupurdi. “**Of-f!** — diye yine tükürdü.” (27-44)

Uh ko’rgilik “**Vah** başıma gelenler” (25-37)

Hay-hay! Qarang, ana qarang! — deya ko’zlarini katta-katta ochdi Mamat bobo. “**Vay canına!** Şuna bak! — diyerek gözlerini büyük büyük açtı Mamat dede.” (15-44)

O’chir-ye, itdan bo’lgan... “**Sus ulan**, itoğluit...” (62-100)

1.2.5.1.2. Seslenme Edatları (Buyruq- Xitob Ko’makchilari)

Bunlar hitap edatlarıdır. Ünlemler gibi his, heyecan gibi duygular bildirmezler. Metinde geçen bazı örnekleri şunlardır:

Ha, barakalla, ota o’g’li! — dedi davra. “**Hey**, aferin sana, babasını oğlu! — dedi seyirciler.” (66-14)

Ay, choy-poy olib kelinglar-ay! — deya ovoz berdi. “**Hey**, çay getirin! — diye seslendi.” (62-102)

Eb-ey, eb-ey! — dedi. “**Hey, hey!** — dedi.” (9-32)

Ay, poshikastalar, devordan ko’p bo’ylay berma, polvonlarning hayolini bo’lasan! “**Hey** sizi gidiler, duvardan bakma, pehlivanın fikrini çalarsınız!” (12-20)

1.2.5.2. Sorma Edatları (Soroq Ko'makchilari)

“Bunlar sorma ifade eden, soru için kullanılan edatlardır. Sayıları çok azdır. Sorma edatları söz arasında tek başına, başka kelimelere bağlanmadan kullanılır” (Ergin, 2002: 351). Metinde geçen bazı sorma edatı örnekleri şunlardır:

Haligi... bir dexqon bola bor edi-ku, asli qo'qoni? **Hani...** bir çiftçi çocuk vardı, aslı Hokandlı?” (41-19)

Haligi... bittasi bor edi-ku, oti nima edi... Bo'ri polvon o'yladi-o'yladi, topolmadi. **Hani** birisi vardı, ismi neydi... Pehlivan Böri düşündü düşündü bulamadı.” (41-15)

1.2.5.3. Gösterme Edatları (Ko'rsatish Ko'makchilari)

“Bunlar birini, bir şeyi göstermek için kullanılan, işaret sırasında başvuru edatlardır. Gösterme edatları başlı başına kullanılan ve ifadesi olan, söz arasında başka bir kelimeye bağlanmayan edatlardır” (Ergin, 2002: 351).

Özbek Türkçesinde yer alan gösterme edatları: ana, anavi, mana sözcükleridir. Metinde geçen bazı örnekleri şunlardır:

Mana, qibлага qarab aytaman: agar yolg'on aytsam, ko'r bo'layin! **İşte bak**, kibleye bakarak söylüyorum: eğer yalan söylüyorsam, kör olayım!” (19-26)

Anavi Nikolay chiraqchining qorni ochqabdi shekilli! **İşte bu** elektrikçi Nikolay acıkmış galiba!” (72-29)

Ana, uloqni olib ketdi! **İşte**, ulağı götürdü!” (3-8)

Ana, tag'in, ishonmaydi deb, nahs qanday bo'lsa, shundayligicha otga o'ngarib keldim! **Bak**, belki inanmazsın nasılsa haram diye öylece ata yükleyip getirdim!” (57-40)

1.2.5.4. Cevap Edatları (Ta'kid Ko'makchilari)

“Bunlar tasdik veya red ifade eden edatlardır. Cevap edatları da tek başına kullanılan ve ifade taşıyan, yanındaki kelimelere bağlanmayan edatlardır” (Ergin, 2002: 351). Metinde geçen bazı örnekleri şunlardır:

Ha, shuyakan! Ashurboy, qo'ylarni ushlab, og'ilxonaga qamang! "**Evet**, oymuş! Aşurboy hayvanları al, ahıra götür!" (2-10)

Ha, mayli, ixtiyorlaringiz. "**Evet, tamam**, nasıl isterseniz." (45-17)

Yo'q, Ermat polvon bilan men olishaman. "**Hayır**, Pehlivan Ermat ile ben güreşeceğim." (10-50)

Xo'sh, barcha mehmonlar xo'jasoatlik polvonlar bilan olishadimi yo tumanlar o'zaro olishadimi? "**Peki**, tüm konuklar Hocasaatli güreşçilere karşı mı güreşecek yoksa bölgeler birbirine karşı mı?" (12-26)

Ha, qulochginangdan, polvonchalar! — dedi davra. "**Evet**, hay maşallah pehlivancıklar! — dedi ahali." (10-7)

1.2.5.5. Bağlama Edatları

"Sözleri, söz öbeklerini veya cümleleri bir araya getirmeye yarayan çekimlik, bağlı birimlerdir" (Karaağaç, 2012: 434).

1.2.5.5.1. Sıralayıcı Bağlama edatları

"Bu edatlar arka arkaya gelen unsurları, kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri "ve" mânâsı ile virgöl makamında birbirine bağlayan edatlardır" (Ergin, 2002: 352).

"Sıralama söz öbeğinin yapısındaki sözler, eşit ögeler olarak bağlanırken; diğer söz öbeklerinin ögeleri, asıl-bağlı ögeler olarak biri diğerine tâbidir. Diğer söz öbeklerinin yapısındaki ögelerin yerinin değişmesi, öbeğin anlam ve yapısını etkileyen; sıralama söz öbeğindeki ögelerin yer değiştirmesi, sıralama söz birliğinin anlamını ve dil bilgilik yapısını etkilemez" (Karaağaç, 2012: 435).

Özbek Türkçesinde bu işlevde kullanılan sıralama edatlarının metinde geçen bazı örnekleri şunlardır:

Faqat Tilovberdi polvon **bilan** Abray polvon nafasi eshitildi. "Sadece Tilovberdi pehlivan **ve** Abray pehlivanın nefesi duyuldu." (80-23)

Termizliklar: Tilovberdi polvon **bilan** bizning polvon olishadi, u qurga birinchi bo'lib talab qilib chiqdi! — deb turib oldi. “Termizliler: Tilovberdi pehlivan **ile** bizim pehlivan chikacak, o meydana birinci olarak aday oldu! — diye ısrar ettiler.” (72-67)

Shu, Boboqul **bilan** Mamat polvon juda lanj ekan, nima dedingiz, Bo'ri polvon? “Şu Bobokul **ile** Mamat pehlivan çok boşmuşlar, değil mi, Pehlivan Böri?” (23-8)

Bo'ri **bilan** Nasim kechasi uyqulari kelguncha birbirini qitiqlab o'ynadi. “Böri **ile** Nesim gece uykulari gelinceye kadar birbirini gıdıklayarak oynadı.” (14-88)

Adir tarafdin kelayotgan qo'y-echkilar ma'rashi **bilan** cho'panlar ovozi tobora yorqinroq eshitildi. “Ova tarafından gelen koyun keçi melemesi **ile** çobanların sesi giderek daha net duyuluyordu.” (14-31)

Bosh Barmog'i **bilan** ko'rsatkich bormag'i orosidan nishini ko'rsatib tutdi. “Başparmağı **ile** işaret parmağı arasından ucunu göstererek tuttu.” (14-17)

Yo'q, Ermat polvon **bilan** men olishaman. “Hayır, Pehlivan Ermat **ile** ben güreşeceğim.” (10-50)

1.2.5.5.2. Açıklayıcı Bağlama Edatları

Açıklayıcı bağlama edatları, parça, bütün, neden-sonuç, denkleştirme, ayırma, vb. ilişkilerle, sözler, söz öbekleri ve daha çok da cümleler arasında ilişki kuran bağlı birimlerdir.

- **Sebeb-Sonuç İlişkisi Sağlayan Edatlar:** çünkü (chunki, boisi), dolayısıyla (Shuning uchun) v.B.

Boisi, qo'l chilga olinmish qo'l yo chiqib ketadi, yo sinib ketadi. “**Çünkü** çelme takılan kol ya çıkar ya da kırılır.” (26-28)

- **Özetleyici-Genelleyici İlişkisi Sağlayan Edatlar:** açıkçası (ochig'i), kısaca (qisqacha), kısacası (alqissa), nihayet (nihoyat), sonuçta (natijada, oqibatida) v.b.

Alqissa, podshoning qahri kelib, ularning o'jarro'gini dorga osmoqchi bo'libdi. "**Kisaca**, padişah sinirlenerek, aralarından daha hırçınını asmaya karar vermiş." (15-29)

Oqibat, ikkovida baravar yiqildi. "**Sonunda**, ikisi de beraber düştü." (10-11)

- **Karşılaştırma-Denkleştirme İlişkisi Sağlayan Edatlar:** daha (+roq, zo'r), doğrusu (aslida), nasil (qanday), neredeyse(deyarli) v.b.

Bo'ri polvon o'ylab qarasa, vohaning **deyarli** barcha zo'r polvonlari ham bo'libdi. "Pehlivan Böri, bölgenin **neredeyse** tüm büyük güreşçileri toplanmış." (12-23)

- **Tahmin-Kesinlik İlişkisi Sağlayan Edatlar:** acaba (ajabo), belki (balki, ehtimol), elbette (albatta), galiba (aftidan), kuşkusuz (shubhasiz), meğerse (magar), güya (go'yo) v.b.

Ushlatsa, Maksim polvon, **albatta**, biror himoya yo'lini qo'llaydi. "Kaptırırsa, Pehlivan Maksim, **elbet**, bir himaye yolunu bulur." (68-29)

- **Olurluk-Olmazlık İlişkisi Sağlayan Edatlar:** evet (ha), hayır (yo'q), maalesef (afsus), yazık (esiz) v.b.

- **Doğrulama-Yalanlama İlişkisi Sağlayan Edatlar:** aslında (aslida), doğru(chin, aniq), gerçekten (chindan), evet (ha, xo'sh), v.b.

- **Öncelik-Sonralık İlişkisi Sağlayan Edatlar:** bilhassa (ayniqsa), öncelikle (avvalambor), özellikle (xususan) v.b.

Ayniqsa kelajak mehmonlarni e'tibordan chetda qoldirmadi. "**Özellikle**, gelecek misafirleri unutmadı." (2-4)

Otaginam, men **endi** davralarni mag'lub bo'lib tark etamanmi-a? "Babacığım, ben **artık** meydanlardan mağlup olarak mı ayrılacağım?" (51-24)

Nihoyat, kalish egasi duosini o'qib bo'ldi. "**Nihayet**, dua bitti." (60-25)

- **Şart-Şart Değil İlişkisi Sağlayan Edatlar:** bari (hech bo'lmasa), eğer (agar, bordi-yu), ise (esa) v.b.

Bordi-yu, Boltaniki yorilganda, unda, moyak Bo'riniki bo'lardi. "**Eğer** Boltanın yumurtası çatlasaydı, o zaman, yumurta Böri'nin olacaktı." (14-21)

- **Zıtlık İlişkisi Sağlayan Edatlar:** aksine (aksincha), ama (ammo), esasen (asli, asosan) fakat (faqat), hakikatte (aslida), halbuki (holbuki), lâkin (lekin), yalnız (yolg'iz), yine (yana), yoksa v.b.

Eslaringda bo'lsin, kechasi olish bo'ladi, ertaga **yana** ko'pkari! "Unutmayin, akşam ziyafet olacak, yarın **yine** köpkari!" (3-10)

Lekin men baribir Mamaqizni deb senchalik qayg'urmayman, dard chekmayman. "**Lakin** onu senin kadar düşünemem, sevemem." (31-10)

Aksincha, o'ynab kela berdi. "**Aksine**, saldiriya ge'çti." (45-50)

Abil tentak tag'in cho'nqaymaga olish uchun chog'landi: **go'yo** anoyilik qilib, chap oyog'ini Bo'ri polvonga yaqin tutdi. "Aptal Abil yine e'g'ilme pozisyonu almayi planliyordu: **ancak** aptallik edip, sol aya'g'ini Pehlivan Böri'ye yakin tuttu." (47-8)

1.2.6.1. Son Çekim Edatları

Özbek Türkçesi'nde görülen başlıca son çekim edatları şunlardır:

- **Yalın ve ilgi hâli eki ile kullanılanlar:** bilan "ile", kabi "gibi", dek "gibi", uchun "için", orqali "yoluyla", bo'yi "boyu", bo'yicha "boyunca", bo'ylab "boyunca", chog'li "kadar", misoli "gibi", orniga "yerine", sababli "dolayı", sari "doğru", sayin "her, -dıkça", singari "gibi", yanglig' "gibi" vb.

- **Yönelme hâli eki ile kullanılanlar:** qadar "kadar", qarshi "karşı", ko'ra "göre", tomon "doğru", binoan "binaen", doir "kadar", qarab "doğru", qaraganda "göre", qaramasdan "rağmen", qaramay "rağmen", qarata "doğru" vb.

- **Ayrılma hâli eki ile kullanılanlar:** oldin "önce", avval "önce", boshqa "başka", boshlab "itibaren", beri, bo'lak "başka", tashqari "başka", burun "önce", buyon "beri", keyin "sonra", song "sonra" vb.

Metinde geçen bazı son çekim edatı örnekleri şunlardır:

Odamlar kindik qonlari tommish yer shon-sharafi, oriyati **uchun** olishadi. "İnsanlar doğup büyüdükləri yerin namusu ve şerefi **için** güreşirler." (11-11)

O'g'il bola gap... o'zidan **bo'lak** zo'r chiqishini xohlamadi! "Güya erkek ya kendisinden **başka** iyi çıkmasını istemedi!" (50-10)

Qo'llarini sermab, Ismoil polvonga **qarab** yurdi. "Ellerini açarak, Pehlivan Ismaile **doğru** yürüdü." (54-4)

Qissadan hissa shulki, Bo'riqul bilan Nasim hem shu kundan **e'tiboran** xuddi osha ikkovidan qiyomatli do'st bo'lsin... "Kıssadan hisse, Börikul ile Nesim de bugünden **itibaren** aynı o ikisi gibi kıyamete kadar dost olsun..." (15-51)

Mash'alaga teskariligi **sababli** yuzlari qorayib-qorayib turdi. "Meşaleye ters **olduğu için** yüzü kara gözüküyordu." (54-21)

Xiyoldan **keyin** qabatidagi odamga o'girildi. "Bir süre **sonra** yanındaki adama döndü." (13-30)

1.2.6. Fiil (Fe'l)

"Filler hareketleri karşılayan kelimelerdir. Hareket kelimesini burada tabîi, geniş mânâsı ile ele alınmaktadır ve nesnelerin zaman ve mekân içindeki her türlü yapma, olma ve durmaları için kullanıyoruz" (Ergin, 2002: 280).

1.2.6.1. Şahıs Ekleri (Shaxs Qo'shimchalari)

"Şahıs ekleri, şahıs zamirlerinin zamanla ekleşmesinden oluşmuşlardır" (Korkmaz, 2007: 571). Türkiye Türkçesinde olduğu gibi, Özbek Türkçesinde de üç başlık altında ele alınırlar:

1.2.6.1.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri (Olmosh Mayli Shaxs Qo'shimchalari)

Teklik	1.	-man	yiqitaman “yıkarım” (8-50), qoymayman “vermeyeceğim” (9-4) kelin qilaman! “gelin alacağım!” (5-8)
	2.	-san	aytmaysanmi “söylemeyecek misin” (2-27), bilasan “bilirsin”(18-37), bilmaysan “bilmiyorsun” (18-39),
	3.	Ø, -di	zo'raydi “güçlendi” (23-1), qichqirdi “bağırdı” (72-27)
Çokluk	1.	-miz	ketamiz “göçeriz” (38-21), bilamiz “biliriz” (38-6), qo'shamiz “ekleyeceğiz” (9-26), ko'ramiz “bakarız” (18-43)
	2.	-siz, -sizlar	olganmisiz “kazandınız mı” (42-38), yuribsiz “dolaşıyorsunuz” (60-41), kelibsizlar “gelmişsiniz” (62-108), deysizlar “dersiniz” (8-6)
	3.	-(di) -(lar)	Bolalar keldi “geldiler” (2-11) Xizmatkorlar to'g'radi “doğradılar” (3-3)

1.2.6.1.2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri (Egalik Mayli Shaxs Qo'shimchalari)

İyelik kökenli şahıs ekleri görülen geçmiş zaman ve şart çekiminde kullanılır.

Gereklilik kipi çekiminde doğrudan iyelik eklerinin kullanılması söz konusudur.

Teklik	1.	-(i)m	Eshitib edim “duymuştum” (8-10), aldab edim “yalan söylemiştim” (20-39), deb edim “demişim”(25-50)
	2.	-(i)ng	tushunding mi “anladın mı” (12-39).
	3.	-Ø	to'g'radi “doğradı” (3-3)
Çokluk	1.	-(i)k	qarib qoldik “yaşlandık” (8-13), olsak “alsak” (27-34), o'qimadik “okumadık” (38-2),
	2.	-(i)ngiz - (i)ngizlar (i)nglar	qoldilaringiz “yoruldunuz” (7-38)
	3.	-lar, -ish -Ø	olishdilar “güreştiler” (2-1), qo'l berib ko'rishdi “el sıkıştılar” (10-2)

1.2.6.1.3. Emir Kökenli Şahıs Ekleri (Buyruq Mayli Shaxs Qo'shimchalari)

Tekluk	1.	- (a)y(in)	aylanayin “kurban olayım” (10-33), ko'r bo'layin “kör olayım” (21-13) men aytmayin “ben söylemeyeyim” (23-9), nima qilayin “ne yapayım” (31-24)
	2.	-Ø(gin), -Ø(gil)	oyog'ingni ol! “ayağını çek!” (82-16)
	3.	-sin	borsin “gitsin” (3-9), chiqsin “çıksın” (9-11), olishsin “güreşsin” (10-58)
Çokluk	1.	-(a)ylik	ko'rsataylik “izletelim” (9-3), chayqaylik “yıkayalım” (15-11) ko'raylik “görelim” (73-59)
	2.	- (i)ng(iz)	yozinglar! “ yazın” (63-29)
	3.	-sinlar	Metinde bu ekin örneği yoktur.

1.2.6.2. Fiillerde Olumsuzluk

“Dilimiz olumsuzluk kavramını, birçok dilde görülenin tersine, eylem gövdesi içinde anlatmaktadır. Türkiye Türkçesinde eyleme olumsuzluk kavramı “-mA” ekiyle kök ya da gövdeden hemen sonra katılmaktadır. Olumsuz eylem kök ve gövdeler, tıpkı olumlu eylemler gibi, zaman ve kip eklerini alır” (Atabay, Özel, Kutluk, 2003: 216).

Özbek Türkçesinde fiilden sonra “-ma” eki getirilerek olumsuzluk yapılır. Türkiye Türkçesinden farkı bu ekin tek şekilli olmasıdır.

Odamlar- u odamlar, tog'da bitgan bodomlar, **eshitmadim demanglar!** “Hey ahali, duydum **duymadım demeyin!**” (1-1)

Hiyol **o'tmadi.** “Çok geçmedi.” (1-5)

Mirob miq **etmadi.** “Mirob hiç tepki **vermedi.**” (57-16)

Bosayin desa marmar toshtaxtani ko'zi **qiymadi.** “Basarsa, mermerlere **kıymadı.**” (59-31)

Bo'ri polvon nima deyishini **bilmadi.** “ Pehlivan Böri ne diyeceğini **bilemedi.**” (63-17)

Maksim polvon zarang tayoqday ekan –qayrilmadi! “Pehlivan Maksim sopa gibiymiş – eğilmedi!” (68-5)

Oshna, men Mamaqiz qariganiga **ishonmayman**. “Arkadaşım, ben Mamakız’ın yaşlandığına **inanmam**.” (85-6)

Bo’lmaydi, bo’lmaydi... “Olmaz, olmaz...” (85-180)

Bora-bora, **ko’rinmay** qoladi. “Git-gide **görünmez** olur.” (85-164)

1.2.6.3. Fiillerde Soru

Soru eki, çekimli fiillerde kipleri şahıslara soru yoluyla bağlayan ektir. *“Adlarda olduğu gibi yine +mI, +mU ekiyle karşılanır”* (Korkmaz, 2007: 27).

“ÖzbekTürkçesinde soru eki tek şekillidir. Soru eki kelimeye bitişik yazılır: keldimi? (geldi mi?), kutmishlarmi? (beklemişler mi?)” (Buran & Alkaya, 2014: s. 45)

Metinde geçen bazı örnekler şunlardır:

Chiqmaysanmi-a, **chiqmaysanmi?** —dedi. Çıkmıyor **musun?** — dedi. (37-34)

Buni rais **biladimi?** “Bunu reis **biliyor mu?**” (38-23)

E, astag’firullo, Shukur polvon bilan **olishasizmi?** “E estağfurullah, Şükür pehlivan ile **güreşir misiniz?**” (9-17)

O’zi, yurak **uryaptimi?** “Gözün **kesiyor mu?**” (9-18)

Otaginam, men endi davralarni mag’lub bo’lib tark **etamanmi-a?** “Atam, ben artık meydanlardan mağlup olarak mı **ayrılacağım?**” (51-24)

Yo, alhazar! Qabristonga qo’l tekkizib **bo’ladimi?** “Ya, alhazar! Mezara el **atılır mı?**” (61-8)

Amir, menga qara, shu Abray deganiga bizning Tilovberdini chiqar, **xo’pmi?** “Amir, bana bak, şu Abray dediklerine Tilovberdiyi çıkar, **tamam mı?**” (73-36)

1.2.6.4. Fiil Çekiminde Zaman

“Varlığın genel var oluş eyleminden her türlü özel eylemine kadar, varlıktaki değişikliğin adı “zaman”dır. Zaman, saymaca bir kavramdır ve varlıklar dünyasından çıkmış, varlıktaki değişim süreçlerine dayanarak ulaşmıştır; varlıktaki değişim sürecinin adı, zamandır. Bu yüzden, cümlelerde zaman, eylemin gerçekleşme biçimi kadar önemlidir. Eylemin gerçekleşme biçimi, cümlelerde, zaman çekimli yüklemeler veya zarflarla ifade edilir. Böylece şekil ve zaman çekimi, eylemleri yüklemleştirmenin temeli olur” (Karaağaç, 2012: 358).

1.2.6.4.1. Bildirme Kipleri

1.2.6.4.1.1. Geçmiş Zaman (O’tgan Zamon)

1.2.6.4.1.1.1. Öğrenilen Geçmiş Zaman (Uzoq O’tgan Zaman)

Öğrenilen geçmiş zaman belirli bir geçmişte ve kesin biçimde tamamlanmış, fakat sonradan öğrenilmiş veya kesinliği hâlâ bilinmeyen bir olma ve yapmaya işaret eder (Karaağaç, 2012: 367). *“Özbek Türkçesinde öğrenilen geçmiş zaman üç şekilde yapılır:*

1.tip öğrenilen geçmiş zaman: -(i)b ekiyle yapılır.

2.tip öğrenilen geçmiş zaman: -gan ekiyle yapılır. *–gan* ekine “-dir” eki eklenerek kullanıldığında ihtimal anlamı verir.

3.tip öğrenilen geçmiş zaman: -mish eki ile yapılır. *Bu kip az kullanılır. Daha çok üçüncü şahıslarda kullanılır. Birinci ve ikinci şahıslarda nadiren görülür. Olumsuz şekilleri –ma* ekiyle yapılır” (Buran & Alkaya, 2014: 39). Bu ekin metinde örneği yoktur.

Metinde geçen bazı örnekler şunlardır:

Sportchi-da, sektsiyada tarbiya top**gan**. “Sporcu işte, okulunda okumu**ş**.” (67-4)

Shu, frantsuzlargayam qoyilman, o’zining olishini butun jahonga yoy**gan**. “Şu Fransızlara da şaşıyorum, kendi güreşini tüm dünyaya yaymı**ş**lar.” (67-13)

“Hayit arafada yo’qlab **kelibdi-da**”. “Bayram günü ziyarete **gelmişlerdir**.” (60-5)

Uni qo’yib yuborishni **buyuribdi**. “Onu birkimlarini **istemiş**.” (15-38)

Birovimiz astagina yiqilib, olgan qo’yni so’yib yeymiz, deb **kelishibdilar**. “Birimiz yenilerek, ödül koyunu keser yeriz, diye **anlaşmışlar**.” (24-2)

Ikki oshnaning xaminqadar qalinligini ko’rgan ayg’oqchilar ularni o’g’ri gulmon qilib, podshoga **chaqibdilar**. “İki arkadaşı bu kadar birbirine sıkı dost olduğunu gören memurlar onları hırsızlar zannederek, padişaha **yetiştirmişler**.” (15-24)

Men ham bilmay **qolibman**. “Ben de habersiz **kalmışım**.” (62-47)

Bo’ri polvon o’ylab qarasa, vohaning deyarli barcha zo’r polvonlari ham bo’libdi. “Böri pehlivan düşündü, bölgenin neredeyse tüm büyük güreşçileri toplanmış.” (12-23)

Ko’rinishidan, polvonlar katta niyatlar bilan **kelibdi**. “Görünüşe göre güreşçiler büyük bir niyetle **gelmişler**.” (12-24)

Biz bexabar **qolibmiz**. “Biz habersiz **kalmışız**.” (62-45)

1.2.6.4.1.1.2. Görülen (Bilinen) Geçmiş Zaman (Yaqin-Aniq O’tgan Zaman)

“Görülen geçmiş zaman, özel kullanımları dışında, genel olarak füldeki oluş ve kılışın söylendiği andan yani içinde bulunulan zamandan daha önceki bir zamanda bitmiş, tamamlanmış olduğunu gösteren bir zaman kesimini içine alır” (Korkmaz, 2007: 584).

“1.tip görülen geçmiş zaman: Bu kip ünlü ve ünsüz uyumlarına uymaksızın hep “-di” eki ile çekimlenir. Zaman çekiminde iyelik menşeli şahıs ekleri kullanılır. Olumsuzu -ma eki ile yapılır. Soru eki şahıs eklerinden sonra getirilir: (Öztürk, 2011: 41).

2.tip görülen geçmiş zaman: gan+iyelik eki+yoq şeklinde yapılan bu çekimde görülen geçmiş zamanın olumsuz şekillerinden birisi ortaya çıkmaktadır” (Üşenmez, 2012: 492). Bu ekin metinde örneği yoktur.

Metinde geçen görülen geçmiş zaman çekimine ait örnekler şunlardır:

Nihoyat, Holvachining qiriga **chiqdilar**. “Sonunda, Helvacı kayalığına **çıktılar**.” (17-8)

Oshna, menga bir og’iz, aqalli bir og’iz qattiq **gapirmading**. “Bana bir kere olsun kötü söz **söylemedin**.” (31-11)

Otaginam, yoshim o’ttizga yetibdiki, oyog’imni qiyshiq **bosmadim**. “Babacığım, yaşıım otuzu geçti, yanlış yola adım **atmadım**.” (51-6)

Sen bo’lsang, **kelmading**. “Sen ise, **gelmedin**.” (86-15)

G’irrom, men yiqilmadim,- **dedi**. “Haksızlık, ben düşmedim, -**dedi**.” (10-20)

Bekor, noyanaging bilan **urding!** “Boşuna yumurtanın dibiyle **vurdun!**” (14-28)

O’zi bilan o’zi gapirish**di**. “Biz polvonlik maktabida o’qimad**ik**. “Kendi-kendine konu**şt**u. “Biz pehlivanlık okulunda okumad**ık**.” (38-2)

Bakovul sovrin ay**tdi**: “Hakem ödülü açıklad**ı**.” (8-20)

Mehmonlar hali kel**madi**. “Misafirler hala daha gel**medi**.” (7-17)

Hayron bolib tag’in qarad**i**. “Tekrar şaşkınlıkla bakt**i**.” (13-6)

Shunda, davraga yoshgina bir yigit chiqib kel**di**. “O anda, meydana genç birisi çı**ktı**.” (43-5)

1.2.6.4.1.2. Şimdiki Zaman (Hozirgi Zamon)

Şimdiki zaman, iş ve oluşun anlatılan zamanda yapıldığını belirtir. (Bozkurt, 2010: 60). “Özbek Türkçesinde şimdiki zaman çekimi dört şekilde yapılır.

1.tip şimdiki zaman: Bu tipin çekiminde “-yap” eki kullanılır. Ekin az da olsa -ayap şekline de rastlanır. Olumsuz şekli -ma eki ile yapılır. Zamir menşeli şahıs ekleri ile çekimlenir. Üçüncü şahıslarda “turur” yapısının ekleşmiş kalıntısı olarak -ti eki kullanılır. Soru eki, şahıs eklerinden sonra gelir.

2.tip şimdiki zaman: “-moqda” eki ile yapılır. Zamir menşeli şahıs ekleriyle çekimlenir. Olumsuzu “emas” ile yapılır. Soru eki, şahıs eklerinden sonra gelir.

3.tip şimdiki zaman: Hareketin yakın geleceğe de uzayacağını anlatır. – (a)yotir eki ile yapılır. Zamir menşeli şahıs ekleriyle çekimlenir. Olumsuzu “-ma” olumsuzluk eki ile yapılır.

4.tip şimdiki zaman: Süreklilik tur-, otir-, yür-, ve yot- yapıları eklenir. Soru eki şahıs eklerinden sonra gelir

5.tip şimdiki zaman: Bu tipin çekiminde “-yotib” eki kullanılır” (Öztürk, 2011: s. 45).

Bu zamanın metinde geçen örnekleri şunlardır:

Bilaman, **aytolmayapti**. “Biliyorum, **söyleyemiyor**.” (21-6)

İshonmayapsanmi? “İnanmıyor musun?” (19-25)

Jonivor, anovi ketayotgan yeshaklini **ko’ryapsanmi?** “Sevgili öküz, şu giden eşekliyi **görüyor musun?**” (25-28)

Yo’q, barmoqlari yaxshi **ushlolmayapti!** “Hayır, parmakları iyi **tutamıyor!**” (78-42)

Do’rjiroq zot qo’ying, kelbatidan ikkoviya katta polvonga **o’xshayapti!** “İyi de ödül belirle, duruşlarına bakılırsa ikisi de büyük pehlivana **benziyor!**” (9-22)

Uyda moyak qoldirmaydi! “Evde yumurta bırak**mıyor!**” (14-84)

Men senga gapiryapman! “Sana soru**yorum!**” (22-5)

Yaxshi niyat qilmay nima qilyapman? “İyi niyet etmeden ne yapı**yorum?**” (64-29)

Mendan so’rasang, oshna, Tilovberdining onasi bilan totuv yashayap**miz**. “Bana sorarsan arkadaşım Tilovberdi’nin annesi ile iyi yaşı**yoruz**.” (85-12)

Mamaqiz, Bo’ri senga bir gap aytaman, **deb yuribdi**. “Mamakız, Böri sana bir şey **demek istiyor**.” (21-5)

1.2.6.4.1.3. Gelecek Zaman (Kelasi Zamon)

“Gelecek zaman, kesin bir zamandır ve bütün dillerde ana zamanlardan biridir. Gelecek zaman, dil kullanıcısının dili kullandığı anda başlayan ve süren bir

zamanı bildirir. Henüz gerçekleşmemiş; ancak, şu andan itibaren kesinlikle gerçekleşecek bir yapma veya olmayı bildirir” (Karaağaç, 2012: 367).

Özbek Türkçesinde gelecek zaman çekimi iki şekilde yapılır:

1.tip gelecek zaman: Ünsüzle biten fiillere –a, ünlü ile biten kelimelere –y eki gelir. Zamir menşeli eklerle çekimlenir. Üçüncü şahıslarda –di (turur) eki eklenir. Olumsuzu –ma eki ile yapılır. Soru eki şahıs ekinden sonra gelir.

Bu tipin ifade ettiği zamanı sadece gelecekla sınırlamak doğru olmaz. Bu eklerle yapılmış çekimlerin gelecek zamandan başka, şimdiki zamanı ve geniş zamanı da karşıladığı görülür.

2.tip gelecek zaman: Kesin gelecek zaman ifade eder. Bu tip, edebi metinlerde görülür, “-ajak” eki ile çekimlenir. Zamir menşeli şahıs ekleri alır. Soru ekinin şahıs ekinden sonra getirildiği görülür. Çok işlek değildir.

Metinde geçen bazı örnekler şunlardır:

Davralarim hali davom **etadi!** “Turnuvalarım daha devam **edecek.**” (86-35)

Yulduzim mangu **yonadi!** “Yıldızım ebedi **parlayacak!**” (86-38)

Bo’ldi, endi sen bilan **urishtirmayman.** “Artık seninle **yarışmayacağım.**” (14-26)

Davradagi Bo’ri polvon so’zim: tarafkashlik, g’irromlik, oshna-og’aynigarchilikka yo’l qo’ymayman! “Meydandaki Pehlivan Böri sözumdür: taraf tutma, hile, adam kaytarmaya kesinlikle izin vermeyeceğim!” (9-4)

Nasim oshna, bir gap aytsam, birovga aytmaymanmi? “Nesim dostum, bir şey diyeceğim, ama kimseye söylemeyecek misin?” (18-27)

Davraga chiqib olish, bo’lmasa, armonda qolasan! “Meydana çıkıp güreşin, yoksa, pişman olacaksınız!” (72-16)

1.2.6.4.1.4. Geniş Zaman (Kelasi Zamon Gumon Fe’l)

“Eylemin başlayıp devam ettiğini ve edeceğini gösterir. Geniş zamanda, hiçbir sınırlama ve kesinlik yoktur; geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanları içine alan

bir zamandır. Geniş zaman, en çok gelecek ve şimdiki zamanlar yerine kullanılır” (Ediskun, 1999: 180).

“Bu kip gelecek zaman anlamını da verdiği için “belirsiz gelecek zaman”da denir. –(a)r ekiyle yapılır. Olumsuz şekli –mas ekiyle yapılır” (Buran & Alkaya, Çağdaş 2014: 44). Metinde geçen bazı örnekler:

O’zinga aytishga uyalgan gapni senga aslo ayt**mas**. “Kendime söylemeye utandığı şeyi sana asla söyle**mez**.” (21-8)

“Qizbet! İtdan bo’lgan, qurbonlikka yaram**as**! “Yaramaz. İt yavrusundan kurbanlık ol**maz**!” (30-72)

Endi, hurmatini qilmasak bo’l**mas**. “Artık hürmetini yerine getirmezsek ol**maz**.” (60-51)

O’zing bilasan. "Sen bilirs**in**." (18-37)

Biz bilam**iz**! “Biz bilir**iz**!” (38-6)

1.2.6.4.2. Tasarlama Kipleri

“Tasarlama kiplerinde bildirme yoktur. Bu kipler, daha gerçekleşmemiş olan, ancak gerçekleşmesi istek, emir, şart ve gereklilik şekillerinde tasarlanan kiplerdir. Tasarlama kipleri, şekil gösteren belirli ekler ile kurulur. Bu ekler haber kiplerinde olduğu gibi açık ve belirli bir zaman kavramıda taşımazlar” (Korkmaz, 2007: 647).

1.2.6.4.2.1. Şart Kipi (Shart Mayli)

“Şart çekimi, yalnızca şekil bildirir ve tasarlanan hareketin şart şeklinde olduğunu ifade eder. Şart çekimi, bütün dillerde, yardımcı eylemin yüklemi olarak ortaya çıkar; daha sonra gerçekleşecek bir yapma veya olmanın gerçekleşebilmesi için gerekli olan eylemi bildirir” (Karaağaç, 2012: 371).

Özbek Türkçesinde şart kipi –**sa** ekiyle kurulur. İyelik menşeli şahıs ekleriyle çekimlenir. Olumsuz şekli –**ma** eki ile yapılır. Soru eki şahıs ekinden sonra gelir. Şahıs eklerinden sora –**chi** gelirse emre yakın bir isteği, “kerak” gelirse gerekliliğini anlatır.

Kipin asıl işlevi, asıl cümleinin yüklemine belirtilen kılış veya oluşun olup olmamasını şarta bağlamaktadır (Öztürk, 2011: 51). Metinde geçen bazı örnekler:

Bo'ri jo'ra, **ursang** ur, baribir aytmayman. “Böri dostum, **vuracaksan** vur, söylemem.” (22-6)

O'zingni izzat **qilmasang** ham davrani izzat qil! “Kendine saygı **duymuyorsan** da meydana saygılı ol!” (39-7)

Chin, Bo'ri polvon, chin, o'zimizni **o'ylamasak** ham, bola-baqrani o'ylab, qimirlab tursak bo'lardi. “Doğru, Böri pehlivan, doğru, kendimizi **düşünmesek** de çoluk çocuğu düşünerek çalışmamız lazım.” (60-87)

Mana, qiblaga qarab aytaman: agar yolg'on **aytsam**, ko'r bo'layin! “Bak, kibleye bakarak söylüyorum: eğer yalan **söylüyorsam**, kör olayım!” (19-26)

Biron joyda qimirlab **tursangiz** bo'lardi. “Bir yerde **çalışsaydınız** keşke.” (60-85)

İshonmasang, ana, Qobil sho'rodan so'ra! “Bana **inanmıyorsan**, Kabil'e sor!” (85-31)

Mehmonlarni bir-birlari bilan olishtirs**amikin**? “Misafirleri birbirleriyle güreştirsem **mi ki**?” (12-14)

Mendan so'**rasang**, oshna, Tilovberdining onasi bilan totuv yashayapmiz. “Bana sor**arsan** arkadaşım Tilovberdi'nin annesi ile iyi yaşıyoruz.” (85-12)

O'zimiz kets**ak**-ku, go'rga-ya. O'zimiz bilan... “Kendimiz giderse**k** sıkıntı değil. Kendimiz ile...” (38-22)

1.2.6.4.2.2. Gereklilik Kipi (Keraklilik Mayli)

“İstenilen ya da tasarlanan eylemin yapılması gerektiğini bildirir. Belirli bir zaman göstermez” (Ediskun, 1999: 182). Bu ek de yalnız şekil ifade eden bir ektir. Gereklilik eki Türkçede sonradan ortaya çıkmış yeni bir ektir.

Özbek Türkçesinde gereklilik kipinin müstakil şekli yoktur; “kerak” kelimesi kullanılarak şu formüle göre kullanılır: **fiil + (i)ş + iyelik eki + kerak**.

“Olumsuzu “*kerak*” kelimesinden sonra emas getirilerek yapılır.” (Buran & Alkaya, 2014: s. 45)

Metinde geçen bazı örnekler:

Sizga qandayi **kerak**? “Size ne **lazım**?” (68-41)

Endi shuni butun dunyoga yoyish **kerakmidi**? “Bunu herkese yaymak mı **lazım**?” (63-26)

Shunday ekan, Tilovberdi polvon shunday tezlik bilan olishuvi **kerakki**, Maksim polvon o’ylashgada ulgurolmay qolsin! “Bu yuzden, Tilovberdi pehlivan o’yle hıızlı gureşmesi **lazım ki**, Maksim pehlivan düşünmeye bile yetişemesin!” (63-34)

Hotam polvonga tanisog’lik **kerak**! “Hotam pehlivan sağ **lazım**!” (8-40)

“Faqat qo’yib yubor deguncha qiladigani ishni qilish **kerak**, — o’yladi Bo’ri polvon, — bo’lmasa g’irrom bo’ladi”. “Sadece bırak diyene kadar yapılması gereken yapılması **lazım**, — diye düşündü Böri pehlivan, — yoksa çirkeflik olur.” (54-7)

Dast ko’tarish **kerak**, dast! “Dest kaldırmak **lazım**, dest!” (24-17)

Bundaychikin polvonni yana qaytib davraga yonosh-tirmaslik **kerak**! “Böyle pehlivanı bir daha asla meydana **yaklaştırmamalı**!” (26-20)

1.2.6.4.2.3. Emir Kipi (Buyruq Mayli)

“Fiil kök veya gövdesinin ifade ettiği olma veya yapmanın emir şeklinde yapılmasını veya olmasını anlatan eklerdir” (Göker, 2001:112). Emir çekiminde her şahıs için ayrı bir ek veya şekil vardır. Türkiye Türkçesinde olduğu gibi 1. ve 3. kişilerde “istek” anlamı vardır.

Teklik		Çokluk
• Kişi	+(a)y(in)	+(a)ylik
• Kişi	+gin, Ø	+(i)ng(lar)
• Kişi	+sin	+sin(lar)

Metinde geçen bazı örnekler:

U bo'lsa: "Yo'q, hazratim, birinchi meni osing, men oshnamning o'limini **ko'rmayin**", debdi. "O ise: "Hayır, efendim, ilk beni asın, ben arkadaşımın ölümünü **görmeyeyim**", demiş." (15-36)

Polvon bova, elning so'zini **tashlamang**! "Pehlivan dede ahalinin sözünü yerde **bırakma**!" (8-14)

Yelkangizni ko'p **siltamang**. "Omuzunu fazla **sallama**." (10-23)

E siz so'ramang, men **aytmayin**! — dedi Bo'ri polvon. "Ne sen sor ne de ben **söyliyeyim**! — dedi Böri pehlivan." (23-9)

Shunda, **aytayinmi**, Oxunboboyev nima dedi? "Sana **söyleyeyim**, Akhunboboev ne dedi?" (85-26)

Nima, endi davragada taroziga tortib **chiqaraylikmi**? — dedi. "Ne şimdi, meydana teraziye tartarak mı **çıkartalım**? — dedi." (37-67)

Niyatlari o'zlariga esh bo'lsin! "Niyetleri gerçek olsun!" (12-25)

Davrada halol olishib, elga tomosha **ko'rsataylik**! "Meydanda helal güreşip, millete güzel gösteri **izletelim**!" (9-3)

Suv olib kelinglar, qo'lni **chayqaylik**,- dedi Suyun oqsoqol. "Su getirin, ellerimizi **yıkayalım**, - dedi Suyun aksakal." (15-11)

1.2.6.4.2.4. İstek Kipi (İstak Mayli)

"Bu ek de yalnız şekil ifade eden bir ektir. Tasarlama kiplerinden biri olan istek şeklini meydana getirir. Tasarlanan hareketin istendiğini gösterir. İstek şeklinde bir tasarlama ifade eder" (Ergin, 1962: 294).

İstek çekimi üç şekilde yapılır.

"Niyet ifadeli gelecek zaman için kullanılan –moqçi eki ile yapılır. Zamir menşeli şahıs ekleri ile çekimlenir. Olumsuz şekli genellikle şahıs eklerinden önce "emas" getirilmek suretiyle yapılır. Soru eki, şahıs ekinden önce getirilir."

Maksada, niyete bağlı bir gelecek zaman anlatımını da karşılar.

İkincisi –gay (-kay, -qay) eki ile çekimlenir. Daha çok edebi metinlerde görülen arkaik bir şekildir. Zamir menşeli şahıs ekleri kullanılır. Olumsuzu –ma eki ile yapılır. Soru eki şahıs ekinden sonra gelir.

İstek kipini karşılamak için “-gü + iyelik eki + bar/yoq + iyelik eki +kel” kalıbı da kullanılır. Arkaik bir şekildir” (Öztürk, 2011: 52).

Metinde geçen bazı örnekler:

Raisni **bo’shatmoqchi** bo’ldi. “Reisi **çözmek istedi.**” (57-20)

Nimadir **demoqchi** bo’ldi. “Bir şey **demek istedi.**” (73-22)

Shukurning qo’ltiqlari ostidan kirib **ko’tamoqchi** bo’ldi. “Şükür’ün koltuğuna girerek **kaldırmak istedi.**” (10-38)

Bo’rini yoldan **qayirmoqchi** bo’ldi. “Böriyi yolundan **döndürmek istedi.**” (19-31)

Yotibotarga oldi: o’zi birdan orqaga yotib qolib, Ermatni ustidan oshirib **otmoqchi** bo’ldi. “Sırt üstü **düşürmek istedi.**” (10-41)

Men uni davradan badarg’a **qilmoqchiman**, siz nima deysiz? “Ben onu meydandan **kovacağım**, siz ne dersiniz?” (26-18)

Nimadir **demoqchi** bo’ldi. Bir şey **demek istedi.**” (73-22)

1.2.6.4.3. Birleşik Fiil Kipleri (Birlashik- Birlashgan Fe’l Mayli)

“Birleşik zamanlı çekim bir fiil tabanı etrafında iki çekimli fiilin birlikte kullanılmasından meydana gelmiştir” (Göker, 2001: 116).

1.2.6.4.4. Rivayet (Rivoyat)

“Cevheri fiil olan e- “i-” fiili kullanılmak suretiyle basit çekimlerin rivayeti yapılır. Bunun için de e- fiilinin üstüne –gan ve –mish ekleri getirilir” (Buran & Alkaya, 2014: 45).

1.2.6.4.3.1.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti:

1.tip öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti: Kip ekinin üzerine ekan eki getirilir: kelibdi ekanman (gelmişmişim)

2.tip öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti: Bu kipin rivayeti “ekan” ekiyle yapılır. Seyrek olarak “-mish” ekinde kullanıldığı görülür: aytgan emish san(söylemişmişsin)

1.2.6.4.3.1.2. Şimdiki Zamanın Rivayeti

“Şimdiki zamanın rivayet birleşik çekimi şimdiki zaman kip ekleri üzerine “ekan” getirilerek yapılır. Seyrek olarak üçüncü şahısların çekiminde “ekan” yerine “emish” şekli de gelmektedir: borayotir emish (gidiyormuş)” (Buran & Alkaya, 2014: 50). Metinde geçen bazı örnekler şunlardır:

“Laylakning yurishini qilaman deb, chumchuqning puti **yirtilgan ekan!** — deya o’yladi Bo’ri polvon. “Leylek gibi yürümeye çalışan serçenin bacak arası **yırtılmışmış!** — diye düşündü.” (43-9)

“Bu qizbet onamiz qazosini qayerdan **bilibdi ekan?**” — deya o’yladi Bo’ri polvon. “Bu gereksiz annemin vefatını nereden **duymuşmuş?**” — diye düşündü.” (62-13)

Xaloyiq, — dedi Bo’ri polvon, —manavi ikki polvon davraga gaplashib **chiqibdi ekan!** “Ahali, - dedi. “Ahali — dedi Pehlivan Böri, — bu iki pehlivan meydana anlaşılarak **çıkılmışmışlar!**” (24-1)

Yo pirim-e, eshitmagan ekanman, tuf-tuf tuf... “Ah, bunu duymamışmışım, tuh-tuh-tuh ...” (13-33)

Laylakning yurishini qilaman deb, chumchuqning puti yirtilgan ekan! — deya o’yladi. “Bo’ri polvon. “Leylek gibi yürümeye çalışan serçenin bacak arası **yırtılmış!** — diye düşündü.” (43-9)

İnim, bu, Abray polvonlaringni **eshitmagan ekanman**, u kimlardan?
 “Kardeş, bu, Abray pehlivanını **duymamışmım**, u kimlerden?” (73-10)

Manavi talabgor Chori polvon o'z vaqtida Temir polvonga bosh-qosh bo'p, to'ylarga olib borgan, o'zining xunarlaridan ungada **o'rgatgan ekan!** “Bu aday Çori pehlivan zamanında Temir pehlivana baş olarak, toylara götürmüş, kendi hünelerlerini ona **öğretmişmiş!**” (71-14)

1.2.6.4.3.2. Hikâye (Hikoya)

“Konuşan kimsenin geçmiş zamanda gördüğü bildirme ya da dilek kipleriyle ilgili eylemleri, şimdi hikâye etmek, yani anlatmak için kullandığı biçimdir” (Ediskun, 1999: 195).

“Basit kip eklerinin sonuna ek fiilin görülen geçmiş zaman çekimi getirilmek suretiyle oluşturulur. Ek fiilin düşürüldüğü örnekler de vardır. Bu durumlar da geçmiş zaman eki ünsüz uyumuna uymaz: kutmasedim – kutmasdim (beklemezdim)

Emir kipinin ikinci ve üçüncü şekillerinden sonra “edi” çekimine rastlanır : -gin +edi (-sin+edi, -ng +edi) Bu yapılarda emir anlatımın yerini, gereklilik anlatımı alır” (Öztürk, 2011: 56).

Metinde geçen bazı örnekler şulardır.

Shu, volidai muhtaramamizni yo'qlab **kelib edik**...“Şu validemizi ziyaret için **gelmiştim**...” (60-43)

Bizdada **olishib edik**... —dedi mehmon. “Biz de **güreşmiştik**... — dedi misafir.” (42-36)

“Meni bir umr mag'lub etdim, qoyil qildim deb **yurib edingmi?** “Bir ömür beni yendiğini mi iddia **etmiştin ?**” (74-10)

Men oshnamga **ishonib edim**, jonivor. “Ben dostuma **güvenmiştim**, arkadaşım.” (25-38)

Poyiga yiqilib, Mamaqiz, men senga nima yomonlik **qilib edim**, deyman!
 “Ayağına kapılıp, Mamakız, ben sana ne kötülük **yapmışım**, derim!”(20-27)

Boisi, Mamaqizda Bo'riga qarayotgan **edi**! "Sebebi, Mamakız da ona bakıyordu!" (18-22)

Qani endi, ish bo'lsa, ishlar **edik**, — dedi. "Keşke iş olsa da çalışsak." (60-91)

Davraga duo bersayam bo'lar **edi**, polvon bova qayoqqa ketdi-a? "Çember için dua etseydi. Pehlivan dede nereye gitti?" (83-30)

Yog'- e, u ko'pkarida otdan yiqilib, bir ko'zi ojiz bop qolgan, deb eshitib **edim**. "Olamaz, o at yarışında attan düşerek bir gözünü kaybetmiş diye duymuştum" (13-10)

Jonivor, men Nasimning onasini onam, deb **edim**. "Arkadaşım, ben Nesim'in annesine ana demiştım." (25-50)

1.2.6.4.3.3. Şart

"Birleşik çekimin şart kipi asıl fiilin kiplerinin karşıladığı hareketi şart şeklinde ifade eder. Bu kip asıl fiil kiplerine i- yardımcı fiilinin şart şeklini getirmek suretiyle yapılır" (Ergin, 1962: 307).

Özbek Türkçesinde şartlı birleşik çekim için **bo'lsa** ve **esa** kullanılır (Buran & Alkaya, 2014: 54).

Metinde geçen bazı örnekler:

Oshnam bolsa, ozi aytsin", —kongildan otkazdi. "Dostumsa, kendisi söylesin", — içinden geçirdi." (19-13)

Sher **esa** uni belidan mahkam quchoqlab turdi. "Şer ise onu belinden sıkıca tuttu." (24-11)

G'alaba qozonish **esa** hamisha qiyin! "Galip gelmekse her zaman zor!" (49-19)

1.2.6.4.4.1. Fiilimsiler (Fe'ning Vazifadosh Shakllari)

“Fiil kök ve gövdelerinden belirli eklerle türetilen; ancak şahıs ekleri alarak çekime girmedikleri için, yargı bildirmeyen, dolayısıyla da bitmemiş fiil niteliğinde olan fiillerdir” (Korkmaz, 2007: 863).

“Bu tür sözcükler, tümce içinde ad soylu sözcüklerin görev ve özelliklerini taşırlar. Bir bölümü ad gibi, bir bölümü ad ve sıfat gibi, bir başka bölümünde belirteç gibi kullanılır” (Atabay, Özel, & Kutluk, 2003: 225).

1.2.6.4.4.1. İsim Fiiller (Harakat Nomi)

“Ad fiiller, fiil kök ve gövdelerinin karşıladıkları oluş, kılış ve durumları; şahıs ve zamana bağlı olmadan gösteren gösteren fiil adlarıdır” (Korkmaz, 2007: 864).

Özbek Türkçesi'nde yaygın olarak **–moq** ve **–(i)sh** eklerinin yanında **–(u)v** ve nadiren de olsa **–ma** eki isim-fiil eki olarak kullanılmaktadır.

Metinde geçen bazı örnekler:

Brigadirlikka **tayinlanishi** qiziq bo'ldi: kolxoz raisi bir necha polvon bilan qo'shni Regar tumaniga to'yga shaylandi. “Müdürlüğe **atanması** acayip oldu: çiftlik reisi birkaç pehlivan ile komşu Regar bölgesine düğüne hazırlandı.” (27-5)

Uni qo'yib **yuborishni** buyuribdi. “Onu **bırakmalarını** istemiş.” (15-38)

Shukurning qo'ltiqlari ostidan kirib **ko'tamoqchi** bo'ldi. Şükür'ün koltuğuna girerek **kaldırmak** istedi.” (10-38)

Adir tarafdin kelayotgan qo'y-echkilar **ma'rashi** bilan cho'panlar ovozi tobora yorqinroq eshitildi. “Ova tarafından gelen koyun-keçi **melemesi** ile çobanların sesi giderek daha net duyuluyordu.” (14-31)

1.2.6.4.4.2. Sifat Fiil (Sifatdoshlar)

-r, -ar, -er	Geniş zaman sıfat fiilidir.	İndamay turib ketar bo'ldi. "Kalkıp gider oldu." (36-7)
-mas	Olumsuz geniş zaman sıfat fiilidir.	Polvonlikning ko'zga ko'rinmas , til bilan tushuntirib bo'lmas shunday sirlari borki, buni faqat tomirida polvonlik qoni borlarga biladi. "Pehlivanın görünmez, anlatılmaz öyle sirları var ki, bunu ancak damarında pehlivanlık kanı olanlar bilir" (38-5)
-gan, -kan, -qan	Geçmiş zaman sıfat fiil ekidir.	Bo'ri polvon bormagan Regar davrasi katta bo'ldi. "Böri pehlivanın gitmediği Regar güreşi büyük oldu." (28-1) Qizlarimning ota, deganini eshitib bir suyunsam, nevaralarimning bobo, deganini eshitib ikki suyunaman. "Kızlarımın baba dediğini duyunca bir sevinsem, torunlarımın dede demesine iki sevinirim." (85-16)
-adigan, -ydigan, -adirgan -ajak	Gelecek zaman sıfat fiil ekidir.	Qirga o'rlab ketadigan so'kmokda bir eshakli bordi. "Kayalığa giden yoldan bir eşekli gidiyor." (25-17) -Nomahram ayol qo'yniga kiradigan undaychikin nahsni tappiday yerga yopaman, tappiday! "Namahrem kadının kucağına giren o haramiyi tezek gibi yere yapıştıracağım!" (56-41) Mirob rais vovaylosini eshitmayin deya, og'ziga ot yag'iriga qo'yadigan paxta tiqib qo'ydi. "Mirob reisin sesini duymamak için atın yarasını kapatmak için kullandığı pamuğu tıkadı." (57-9) Ayniqsa kelajak sıfat fiiller arasına alınmalı mehmonlarni e'tibordan chetda qoldirmadi. "Özellikle, gelecek misafirleri unutmadı." (2-4)
-ayotgan	Şimdiki zaman sıfat fiilidir.	Jonivor, anovi ketayotgan yeshaklini ko'ryapsanmi? "Sevgili öküz, şu giden eşekliyi görüyormusun?" (25-28)

1.2.6.4.4.3. Zarf-Fiiller (Ravishdoshlar)

"Bunlar sıfat fiillerin tersine ad gibi kullanılmayan hem adlar gibi hemde fiiller gibi çekimlenmeyen fiil şekilleridir. Zarf-fiiller çekimsiz kelimelerdir. Zarf

fiiller hâl ve durum karşılayan fiil şekilleridir. Fiillerin zarf şekli olduğu için bu fiil şekillerine “zarf-fiil” adı verilir” (Göker, 2001: 122).

-a/-y	Birleşik fiillerde bağlama ve arka arkaya tekrarlanan bir eylemi gösterirken kullanılır. Ünlü ile biten fiillere -y , ünsüz ile biten fiillere -a olarak getirilir.	Bolalar to'da-to'da bo'lib, yong'oq, oshiq, shumshak, quloqcho'zma o'ynadi. “Çocuklar gruplaşarak ceviz, âşık, mumşak, kulak çekme oynadılar.” (2-17) Normurod polvon davra aylana berdi. “Normurod pehlivan meydanı dolanmaya başladı.” (37-46)
-(i)b, iban	Özbek Türkçesi'nde en işlek zarf fiil eklerindendir.	To'yxonada o'ynab yurmish bolalar eshik oldiga chopib keldi. “Düğünde oynayip gezen çocuklar kapı önüne koşarak geldiler.” (2-11), Bolalar qo'llarini cho'zib-cho'zib sapchidi. “Çocuklar ellerini uzatarak zıpladılar.” (2-13) Enkayib , o'ng qo'lini oldinga sermab bora berdi. “ Eğilerek , sağ elini siper yaparak yaklaştı.” (10-4)
-gach, -kach, -qach	Kelimeye -inca, -ince, -diğinda, -diğinde, -diktan sonra anlamları katar.	Chollar uyqulari kela bermagach , cho'pchak aytdi, matal aytdi. “Yaşlılar uykuları gelmeyince , hikâye söyledi, masal söyledi.” (22-12) Torta bermagach , Normurod polvonning o'zi mahsilarini tortib-tortib sug'urdi. “ Çıkaramayınca , Normurod pehlivan kendisi çıkardı.” (37-30)
-masdan	Kelimeye -madan, -meden anlamı katar.	Qo'lini qo'yib yubormasdan oldin yiqitdi! “Elini bırakmadan önce yıktı!” (47-34) Echinmasdan olisha beringlar, kun sovuq! “ Soyunmadan güreşiniz, hava soğuktur!” (9-27)
-gani, -kani, -qani	Kelimeye farklı anlamlar katan bir ektir. – mak için, -mek için, -maya, -meye, -alı, -eli, -dan beri gibi.	Ee bo'tam, ular o'zimizning olishdan chiqqani bilan sambo bo'yicha chempion bo'lgan-da. “E-e, arkadaşım, onlar bizim güreşimizden çıkmasına rağmen sambo dalında şampiyon oldu.” (67-40)
-may, -mayin	Kelimeye çoğunlukla -madan, -meden anlamı katar.	Metinde bu ek yoktur.
-guncha, -kuncha, -quncha	Eklendiği kelimeye -inca, -ince, -incaya kadar, -inceye kadar	Bo'ri bilan Nasim kechasi uyqulari kelguncha birbirini qitiqlab o'ynadi. “Böri ile Nesim gece uykuları gelinceye

	anlamları katar.	kadar birbirini gıdıklayarak oynadı.” (14-88) Onalarımız, o’la-o’lguncha sodiq do’st bo’linglar, deya, bizga oq fotiha berib yedi... “Annelerimiz, ölene kadar sadik dost olalım, diye, bize Fatiha vermişlerdi...” (25-52)
-gancha, -kancha, - qancha	Eklendiği kelimeye – dığında, -diğinde, -dığı zaman, -diği zaman ve –inca, -ince anlamı katar.	Tik turgancha birdan yag’ringa oladi. “ Dik dururken birden sırtından alır.” (77-5)

İKİNCİ BÖLÜM

ÇEVİRİ YAZILI METİN

2.1. TOG'AY MUROD

2.2. YULDUZLAR MANGU YONADI

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
1	“Yulduzlar mangu yonadi qissasi ilk marta”Sharq yulduzi” jurnalida chop etilgan.(“sharq yulduzi”, 1977, 10-son.)	“Yıldızlar Ebediyen Parlar” hikâyesi ilk defa “Şark Yıldızı” Dergisi’nde yayımlanmıştır. (“Sharq Yıldızı”, 1977, 10-sayfa)
2	1980 yilda bu kissa G’afur G’ulom nomidagi Adabiyot va san’at Nashriyotida” ABK-“Avtorning birinci kitobi” seriyasi ostida chop etiladi.	1980 yılında işbu uzun hikâye Gafur Gulom adındaki Edebiyat ve sanat neşriyatında ABK-“Avtorning birinci kitobi” serisi altında yayımlanır.
3	Keyinchalik qissa qayta ishlanib “Qo’shiq” kitobiga (1987) “Davra” nomi bilan kiritiladi. (Gafur Gulom Nomidagi Adabiyot va San’at nashriyoti).	Sonradan uzun hikâye yeniden düzenlenerek “Qo’shiq” kitabına (1987) “Davra” adı ile eklenmiştir. (Gafur Gulom Edebiyat ve Sanat Neşriyatı).
4	“Davra” yozuvchi tomonidan yana qayta ishlanadi. Endi, “Yulduzlar mangu yonadi” nomi bilan “Ot kishnagan oqshom” qissalar to’plamida chop qilinadi. (“Sharq” nashriyot-matbaa kontserni bosh tahririyati, 1994).	“Davra” yazar tarafından yeniden düzenlendi. Bu kez “Yıldızlar Ebediyen Parlar” adı ile “Atın Kişnediği Akşam” adlı uzun hikâyeler toplamında yayımlandı (“Şark” neşriyatı-matbaa kontseri baş tahririyati, 1994).

1

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
1.1.	-Odamlar- u odamlar, tog’da bitgan bodomlar, eshitmadim demanglar!	-Hey ahali, duydum duymadım demeyin!
1.2.	Bugun ha-a-amma Zulfikor polvonnikiga sunnat to’yiga, he-e-e-ey! Chu, jonivor!	Bugün he-e-erkes Pehlivan Zülfikar'ın evine sünnet düğününe davetlidir, he-e-ey! Deh, deh!
1.3.	Egar qoshiga to’n solib olmish jarchi guzarma-guzar ot o’ynatdi.	Eyerin kaşına kaftan asmış haberci mahalle mahalle at ile dolaştı.
1.4.	Xo’jasoat qishlog’i ahlini to’yga chorladi.	Hocasaat köy ahalisini düğüne davet etti.
1.5.	Hiyol o’tmadi.	Çok geçmedi.

1.6.	To'y bekasi otda eshikma-eshik yurdi.	Düğün sahibesi at ile kapı kapı dolandı.
1.7.	Honadonlarni alohida-alohida aytdi.	Aileleri tek tek davet etti.
1.8.	Honadon bekalari:	Ev hanımlari:
1.9.	-Quruq ketmang,-deya egar qoshiga to'n ildi.	-Boş gitmeyin,-diye eyerin kaşına kaftan astılar.
1.10.	To'y bekasi yuziga fotiha tortdi.	Düğün yöneticisi kadın dua etti.
1.11.	-İloyim, sizlarnida to'yga yetkazsin,-deya tilak tiladi.	-İnşallah, size de düğünler nasip etsin,- diye dua ettiler.
1.12.	Keyin, Zulfikor polvon ot mindi.	Sonra, Pehlivan Zülfikar ata bindi.
1.13.	El-yurti o'z nomidan aytdi.	Ahaliyi düğüne o da davet etti.
1.14.	El-yurt ko'ngli nozik-da.	Ahalinin gönlü naziktir.
1.15.	To'y bekasi aytgan boshqa, to'y xo'jasi aytgan boshqa.	Düğün yöneticisi kadının davetinin yeri başka, düğün yöneticisi erkeğinin yeri başka.

2

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
2.1.	Tush vaqti ayollar bo'g'irsoq qatlama shirguruch ko'tarib to'yladi.	Öğlen hanımlar börek, katlama, sütlaç alarak düğüne gittiler.
2.2.	Erkaklar qo'y tana yetaklab to'yladi.	Erkekler koyun, keçi sürerek düğüne gittiler.
2.3.	Tom ustida yonboshlab olmish Nabi oqsoqol to'yxonadagi vokealardan ko'z-qulaq bo'ldi, tegishli yo'l-yo'riklar berdi.	Dam üstünde Aksakal Nabi yan yatmış düğünü izleyip kontrol ediyor ve gerekli talimatları veriyordu.
2.4.	Ayniqsa kelajak mehmonlarni e'tibordan chetda qoldirmadi.	Özellikle, gelecek misafirleri unutmadı.
2.5.	Mehmonlar ko'cha boshida qora berishi bilanoq Nabi oqsoqol ovoz berdi:	Misafirlerin sokak başında belirmesiyle birlikte aksakal Nabi seslendi:
2.6.	Kelinglar, mehmonlar, kela beringlar!- dedi.	Gelin, misafirler, buyurun! – dedi.
2.7.	- Mingoy baycha, ayollarga peshvoz chiqib qo'llaridan dasturxonni oling!	-Mingoy bacı, bayan misafirleri karşılayıp, ellerindeki sofraları alın!
2.8.	Qarang, Zulfikor polvonning oshnasi Turdiboy echki yetaklab kelyapti!	Bakın, Pehlivan Zülfikar'ın arkadaşı Turdiboy keçi almış geliyor!
2.9.	Anavi qo'y yeteklab kelayotgan kuyovi Qurbonmikin?	Şu koyun getiren damadı Kurban mı ki acaba?
2.10.	Ha, shuyakan! Ashurboy, qo'ylarni ushlab, og'ilxonaga qamang!	Evet, oymuş! Aşurboy hayvanları al, ahıra götür!

2.11.	To'yxonada o'ynab yurmish bolalar eshik oldiga chopib keldi.	Düğünde oynayıp gezen çocuklar kapı önüne koşarak geldiler.
2.12.	To'ylovchi ayollar sochqilar sochdi: yong'oq, pista, mayiz...	Düğüne gelen hanımlar saçılar saçtılar: ceviz, fıstık, kuru üzüm...
2.13.	Bolalar qollarini cho'zib-cho'zib sapchidi.	Çocuklar ellerini uzatarak zıpladılar.
2.14.	Sochqilarni ilib-ilib oldi.	Hediyeleri havada yakaladılar.
2.15.	Yerga tushganlarini talashib–tortishib qo'ynilariga soldi.	Yere düşenleri birbirlerini ite kaka aldılar.
2.16.	İkkita bola yumalob borayotgan yong'oqni quvib ketdi.	İki çocuk yuvarlanan cevizi peşinden kovaladılar.
2.17.	Bolalar to'da-to'da bo'lib, yong'oq, oshiq, shumshak, quloqcho'zma o'ynadi.	Çocuklar gruplaşarak ceviz, âşık, şumşak, kulak çekme oynadılar.
2.18.	Do'l, g'irboydi, chillak, zuvillatar o'ynadi...	Döl, girbodi, çomak, kovalamaca oynadılar.

3

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
3.1.	Xolboy surnaychi ikkita doirachi bilan mumtoz musiqlar tarona etdi.	Zurnacı Holboy iki tefçi ile klasik şarkılar çaldı.
3.2.	To'yxonada olti doshqozon qator osildi.	Düğün evinde altı taşkazan sırayla dizildi.
3.3.	Xizmatkorlar qur bo'lib o'tirib sabzi to'g'radi.	Hizmetçiler hep birlikte oturup havuç doğradılar.
3.4.	Dosho'choqlardan samoga qop-qora tutun o'rladi.	Taş ocaklardan semaya simsiyah duman yükseldi.
3.5.	Doshqozonlardan zig'ir moyga qovurilayotgan go'sht hidi ketdi.	Büyük kazanlardan keten yağında kavrulan et kokusu yayıldı.
3.6.	Bir otliq taqimiga boshsiz uloq bosib to'yxonadan chiqdi.	Bir atlı bacakları arasına başsız oğlağı sıkıştırarak düğün evinden çıktı.
3.7.	Odamlar Oqjarda ko'pkari bo'ladi! – dedi Nabi oqsoqol.	-Ahali, Akcar'da köpkeri olacak!- dedi Aksakal Nabi.
3.8.	– Ana, uloqni olib ketdi!	-İşte, oğlağı götürdü!
3.9.	Xohlaganlar borsin!	İsteyenler gitsin!
3.10.	Eslaringda bo'lsin, kechasi olish bo'ladi, ertaga yana ko'pkari!	Unutmayın, akşam müsabaka olacak, yarın yine köpkeri!
3.11.	Piyoda ko'pkarichida bor!	Atsız köpkeri de oynanacak!
3.12.	Ertaga piyoda poygayam bo'ladi, ha!	Yarın koşu yarışı da olacak, ha!
3.13.	Erkaklar ko'pkaridan kunbotarda keldi.	Erkekler köpkeriden gün batımında döndüler.
3.14.	Qur bo'lib-qur bo'lib o'tirdi.	Hep beraber oturdular.

3.15.	Toboq-toboq palov suzildi.	Tabak tabak pilav koyuldu.
3.16.	Uchovora bir toboq bo'ldi.	Her uch kishiye bir tabak da'g'itildi.

4

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
4.1.	Xuftonda ayollar davra qurib gulxan yoqdi.	Gece hanımlar toplanıp ateş yaktılar.
4.2.	Davrada chirsillab yonayotgan shuvoqdan buralib-buralib olov o'rladi.	Etrafta çatırdayarak yanan yavshan otundan kıvrım kıvrım dumanlar çıktı.
4.3.	Shuvoq hidi dimog'larni qitiqladi.	Yavshan otu kokusu genizleri sızlattı.
4.4.	Bolalar davra tevaragida quvalashib o'ynadi.	Çocuklar ateş etrafında koşuşturarak oynadılar.
4.5.	Besh-olti bola jam bo'ldi.	Beş-altı çocuk toplandılar.
4.6.	Bir uy ichida yerni aylana qilib chizdi.	Bir odanın içinde yere daire çizildi.
4.7.	Aylanani gir deb atadi.	Daireye gir adını verdiler.
4.8.	Bolalar bir sonni belgilab oldi.	Çocuklar bir sayı belirlediler.
4.9.	Birovi bolalarni uch aylantirib sanadi.	Birisi çocukları üç kere döndürüp saydı.
4.10.	Mo'ljalda'gi songa tushmish bola girda qoldi.	Belirlenen sayıya denk gelen çocuk ebe seçildi.
4.11.	U gir ichida engashdi.	Ebe dairenin içinde çömeldi.
4.12.	Ko'zlarini qo'llari bilan yashirib turdi.	Gözlerini elleri ile kapayarak bekledi.
4.13.	Bolalar har tarafga sochilib yashirindi.	Çocuklar dört yana dağılarak saklandılar.
4.14.	Girda qolgani ularni izladi.	Dairede kalan ebe onları aradı.
4.15.	Girdanda ogoh bo'ldi.	Dairede tetikteydi.
4.16.	Kimda-kim uning ko'zini shamg'alat qilib, epchillik bilan girga chopib kirsa, shu g'olib sanaladi.	Eğer birisi ebeyi oyalayarak çabuklukla dairenin içine girmeyi başarır, o kazanan olacaktı.
4.17.	U ayollar orasida bir bola mo'ralab turganini sezib qoldi.	Ebe olan çocuk hanımlar arasına saklanan birini fark etti.
4.18.	Shu bolani davra aylantirib quvdi.	Onu çember etrafında kovalamaya başladı.
4.19.	Bola girga qarab qochib, qolga tushdi.	Çocuk daireye doğru koşarken yakalandı.
4.20.	Bu orada boshqa bolalar girga to'plandi.	Bu arada başka çocuklar daireye toplandılar.
4.21.	Endi qo'lga tushgan bola girda qoldi.	Şimdi de yakalanan çocuk ebe seçildi.
4.22.	Bolalarni izladi.	Çocukları aradı.
4.23.	Bu, yashinmachoq o'yini bo'ldi.	Bu bir çeşit saklambaç oyunuydu.

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
5.1.	Ayollar doirani yelpib-yelpib, halqachalarni shildiratib-shildiratib olovga tobladi.	Kadınlar tefi sallayarak, halkalarını şıkırdatarak ısıdırma hareketi yaptılar.
5.2.	Davrada changqovuz bo'zladi: Biyov-biyov-biyov!	Çevrede ağız kopuzu sesi duyuldu: biyov biyov biyov!
5.3.	Bir qiz olov girdida barmoqlarini qirsillatib-qirsillatib, changqovuz nag'malariga xirom yetdi.	Bir kız ateş etrafında parmaklarını şıklatarak, ağız kopuzu sesiyle oynamaya başladı.
5.4.	Davrada ikkita go'zal yeshilib-yeshilib o'ynadi, to'lg'anib-to'lg'anib o'ynadi:	Ortamda iki güzel sallana sallana oynadı.
5.5.	Biri olov bo'ldi, biri qiz bo'ldi!	Biri ateşti, biri kızdı.
5.6.	Ayollar nag'malarga hamohang chapak chaldi.	Bayanlar müziğe eşlik ederek ellerini çırpı.
5.7.	Jo'ship-jo'shib qiyqirdi: -Kishtala-kish, kish-tala-kish, hay-ha-a-a-ay!	Coşkuyla bağırarak eğlendiler: - Kıştala-kış, kıştala-kış, kıştala-kış, haaa-hayt!
5.8.	-Ha bo'yingdan momong aylansin, o'ynay ber, o'zim kelin qilaman!	- Nenen sana kurban olsun, oyna bakalım, seni gelin alacağım!
5.9.	O'ynagan o'ynab, O'ynamagan to'n yopdi.	Oynayanlar oynuyor, oynamayanlar kaftan giymiş oturuyor.
5.10.	Bo'ydoqlar davraga o'g'rincha qarab, qayliq tanladi.	"Bekâr erkekler meydana gizlice bakarak kız arıyorlardı.

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
6.1.	To'yxona kunchiqaridagi qisirpoyada bolalar ikki taraf bo'ldi	Düğün yerinin doğu tarafında çocuklar iki gruba ayrıldılar.
6.2.	Bir taraf teskari o'girilib, ko'zlarini chirt yumib turdi.	Bir grup ters dönerek, gözlerini kapadılar.
6.3.	İkkinchi tarafdin qulochi kattaroq bola bir qarichcha oppoq mol suyagini qulochkashlab otib yubordi.	İkinci gruptan kulaçı büyük olan çocuk bir parça bembeyaz inek kemiğini kucaklayarak ileri fırlattı.
6.4.	Suyak borib tushmish yerdan chang ko'tarildi.	Kemiğin düştüğü yerden toz kalktı.
6.5.	-Bo'ldi-bo'ldi!- dedi.	- Tamam, tamam dedi.
6.6.	Shundan keyin raqiblari o'tirildi.	Ondan sonra rakipleri oturtuldu.
6.7.	Har tarafga yoyildi. Suyak izlab ketdi.	Dört tarafa yayılarak kemiği aramaya başladılar.
6.8.	Suyak otgan bolalar qatorlashib	Kemiği fırlatan çocuklar sıralı bir

	o'tirdi, raqiblarini qaradi.	şekilde oturup rakiplerini izlediler.
6.9.	Bolalar suyakni izlab izlab, oxiri topib keldi.	Çocuklar sonunda kemiği buldular ve getirdiler.
6.10.	Bordi-yu, topolmasa, suyak otgan bolalarning o'zlari topib keladi Tag'in suyak otadi. Suyak ota berib-suyak ota berib, raqiblarini sarson qiladi.	Eğer, kemiği bulamamış olsalardı kemiği fırlatan çocukların kendileri kemiği bulur, getirir ve bir daha fırlatır taki karşı grup kemiği bulana kadar.
6.11.	Endi suyak otish gali uni topib kelganlarda bo'ldi.	Şimdide kemik fırlatma sırası kemiği bulup gelenlerin oldu.
6.12.	Bu, oqsuyak o'yini bo'ldi.	Bu oyunun ismi aksuyakti.

7

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
7.1.	To'yhona yonidagi hovlida erkaklar davra qurdi.	Düğün alanının yanında ki bahçede erkekler toplandılar ve alanı hazırladılar.
7.2.	Bu davrada olish bo'ladi	Bu alanda güreş yapılacaktı.
7.3.	Davra uzra simchiroqlar osildi.	Alan her taraftan aydınlatıldı.
7.4.	Polvonlar oyog'iga zax o'tmasin uchun davraga somon sepildi.	Pehlivanların ayakları üşümesin diye güreş alanına saman serpildi.
7.5.	Davra chetida yonib bo'lmish olov cho'g'i yashnadi.	Alanın kenarına köz hazırladılar.
7.6.	Polvonlar sovuq qotsa, ana shu cho'kka isinadi.	Pehlivanlar üşüyünce orada ısınacaklardı.
7.7.	Tun sovuq bo'ldi.	Gece soğuktu.
7.8.	Sovukdan qar hidi keldi.	Soğuktan kar kokusu geliyordu.
7.9.	Davra junjikib: -Uh-uh, korning sovug'i-ya –dedi.	Toplananlar ellerini hohlayarak: sanki kar soğugudur bu diyorlardı.
7.10.	Darhakikat, Keragatoqqa birinchi qor tushdi.	Gerçekten de Keragadağ'a ilk kar yağmıştı.
7.11.	Qorli cho'qqilar oydinda yelas-yelas oqarib ko'rindi.	Karlı zirveler ışıktaki ışıltılı gözüküyordu.
7.12.	Tog' o'ngirida televizor stansiyasi chirog'i yondi.	Dağ eteğinde televizyon istasyonunun ışığı yandı.
7.13.	Adog'rokdagi to'da chiroqlar – To'xtamish, Chukurobshir, Chinor, Lukka, Zardakul, bodavo deya atalmish voxshivorning qishloqlari bo'ldi.	İleride gözüken ışıklar- Töhtamiş, Çukurobşir, Çınar, Lökka, Zardakul, Bodavo diye isim almış Vahşivor'un köyleriydi.
7.14.	Oy qishloq uzra osilib qoldi.	Ay köy üzerinde sanki asılı kalmıştı.
7.15.	Yulduzlar g'uj-g'uj yondi.	Yıldızlar parıl parıl yandı.
7.16.	Davra aylanasi ga gilam to'shaldi, ko'rpacha to'shaldi.	Güreş alanı etrafına kilim ve minderler serildi.

7.17.	Mehmonlar hali kelmadi.	Misafirler hala gelmemişti.
7.18.	To'rd a o'tirgan kolhoz raisi: - Qulmat-ay! dedi.	Başta oturan kolhoz reisi: Hey Kulmat !- dedi.
7.19.	- Q'oshxonalarga bor-da, mehmonlarga xabar ber!	- Misafirhaneye git ve misafirlere haber ver!
7.20.	Olish boshlandi, de!	Güreş başladı de.
7.21.	Chop, zuvillab borib, zuvillab kel!	Koş hızlı git hızlı gel.
7.22.	Xiyol o'tmadi, mehmonlarda keldi.	Çok geçmeden misafirler de geldi.
7.23.	Olam-jahon odam bo'ldi.	Her yer insanla doldu.
7.24.	Davra liq to'ldi.	Alan tıklım tıklım doldu.
7.25.	Joysiz qolmishlar tik turdi.	Yer bulamayanlar ayakta kaldı.
7.26.	Davra sirtidagi mashinalarga chiqib o'tirdi.	Alanın arkasında ki arabaların üstüne çıkıp oturdular.
7.27.	Davraga qarash uchun bo'yi yetmovchi bolalar daraxt shoxlari ayrisiga chiqib o'tirdi, devorlargavminib o'tirdi.	Güreş izlemek için boyu kısa kalan çocuklar ağaç dallarına çıkıp oturdular, duvarlara çıkıp oturdular.
7.28.	Kolhoz raisi bosh bakovul bo'ldi.	Kolhoz reisi başhakem oldu.
7.29.	Bakavul oldida turli-tuman ro'mol, gilam, kalish, choponlar bo'ldi.	Başhakemin önüne çeşit çeşit başörtüsü, halı, lastik, kaftanlar toplandı.
7.30.	Bakovul ketida to'y xizmatkorlari g'unajin, qoy, echki ushlab turdi.	Başhakemin arkasında düğün hizmetçileri düve, koyun, keçi tutuyorlardı.
7.31.	Bular sovrinlar bo'ldi.	Bunlar ödüldü.

8

	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
8.1.	Davra sukutta bo'ldi.	Herkes sustu.
8.2.	Bosh bakovul o'rnidan turdi. Davraga murojaat etdi:	Başhakem ayağa kalktı ve etrafa seslendi:
8.3.	Odamlar, uzoq- yaqindan aziz mehmonlar! Mana, jamoa jam bo'ldi.	Ahali, uzak yakından gelen değerli misafirler! İşte, herkes toplandı.
8.4.	Endi olishni boshlasak bo'la berar.	Şimdi güreşe başlayabiliriz.
8.5.	Bugungi davramizda vohamizga dong'i ketgan Bo'ri polvon o'tiribdi.	Bugünkü meydanımızda bölgemizde çok iyi tanınan Pehlivan Böri oturuyor.
8.6.	Davraga bakovullik qilishni shu kishiga topshirsak, nima deysizlar?	Hakemlik yapmak için onu davet etsek ne dersiniz?
8.7.	Ma'qul, polvon bovaning suyaklari davrada qotgan!	Makul, pehlivan dede saçını güreş meydanında ağartmış!
8.8.	Dedi davra.	Dedi ahali.

8.9.	Qani, polvon bova, davraga chiqing!	Hadi pehlivan dede gürüş alanına buyrun!
8.10.	Odamlar orasida o'tirgan Bo'ri polvon o'rnidan turdi.	İnsanlar arasında oturan Pehlivan Böri ayağa kalktı.
8.11.	Qo'llarini ko'ksiga qo'ydi.	Ellerini göğsüne koydu.
8.12.	Odamlar, shunchalik izzat qildilaring, qulluq!- dedi.	Ahali bana saygı duyduğunuz için teşekkür ederim! – dedi.
8.13.	Endi, biz qarib qoldik...	Artık biz yaşlandık...
8.14.	Polvon bova, elning so'zini tashlamang!	Pehlivan dede ahalinin sözünü yerde bırakma!
8.15.	El ataylab sizga yuz soldi-ya!	Halk özellikle seni istiyor.
8.16.	Bo'ri polvon chiqa bermadi.	Pehlivan Böri çıkmadı.
8.17.	Shunda, rais o'zi borib olib keldi.	Bunu görünce reis kendisi gidip onu getirdi.
8.18.	Bo'ri polvonga Hotam polvon chiqdi.	Pehlivan Böriye karşı Pehlivan Hotam çıktı.
8.19.	Ular bosh bakovul qarshisida cho'kkalab o'tirdi.	Onlar başhakem karşısında diz üstü oturdular.
8.20.	Bakovul sovrin aytdi:	Hakem ödülü açıkladı:
8.21.	Sizlarga eng yaxshi to'n qo'yildi, omin, ollohu akbar!	Sizlere en iyi kaftan ödül olarak seçildi. Amin Allahuekber.
8.22.	Oqsoqol polvonlar go'yo chippa – chindan olishib, davrani boshlab berishlari lozim.	Yaşlı pehlivanlar sanki gerçekçesine gürüşerek turnuvarın açılışını yapmaları lazım.
8.23.	Bo'ri polvan kalishini echdi.	Böri pehlivan ayakkabısını çıkardı.
8.24.	Mahsichan bo'ldi.	Mestleriyle kaldı.
8.25.	Qora choponi o'ngirlarini qayirib belbog'iga qistirdi.	Siyah kaftanını eteklerini kemerine sıkıştırdı.
8.26.	Telpagini bostiribroq kiydi.	Börkü kafasına iyice bastırarak giydi.
8.27.	Keng ham do'ng peshonasini, turtib chiqqan yonoqlarini siladi.	Geniş ve çıkık alnını, ablak yüzünü sildi.
8.28.	Taka soqolini siladi.	Teke sakalını sıvazladı.
8.29.	Kaftlarini tuflab-tuflab ho'lladi.	Avuçlarına tükürerek ıslattı.
8.30.	Davra aylandi.	Gürüş alanında dolaştı.
8.31.	Hotam polvonga karab kulochini uzun ochdi.	Pehlivan Hotam'a bakarak kollarını açtı.
8.32.	Hotam polvon yoqasidan ushladi.	Hotam pehlivan yakasından tuttu.
8.33.	Bir-ikki silkidi.	Bir iki silkeledi.
8.34.	Avaylab chil berdi.	Özenerek gücünü denedi.
8.35.	Yo, pirim! - dedi.	Ya Allah! - dedi.
8.36.	Davra qariyalarga qarab jo'shib ketdi.	İzleyiciler yaşlılara bakarak çoştular.
8.37.	Ha-ha, bo'sh kelmang, polvon bova!- dedi.	Evet-evet, kendini bırakma, pehlivan dede!- dedi.

8.38.	E, bo'ldi-ye charchab qoldilaringiz!	Artık yeter yoruldunuz!
8.39.	Polvon bova, unday chil bermang- e.	Pehlivan dede öyle silkeleme.
8.40.	Hotam polvonga tanisog'lik kerak!	Pehlivan Hotam sağ lazım!
8.41.	Oqsoqollar bir-birini ko'yib yubordi.	Yaşlılar birbirlerini bıraktılar.
8.42.	Bosh bakovul oldiga keldi.	Başhakemin yanına geldiler.
8.43.	Bakovul oqsoqollar beliga bittadan to'nlik beqasam bo'yladi.	Hakem yaşlıların beline birer kaftanlık ipek sarma bağladı.
8.44.	Bali, kuchlaringiz barobar ekan! – dedi.	Helal olsun güçleriniz eşitmiş dedi.
8.45.	Oqsoqollar bo'sh kelmadi.	Yaşlılar pes etmediler.
8.46.	Eb-ey, nimalar deyapsiz, rais bova? – dedi. Hotam polvon.	Ne diyorsun reis dede? – dedi Pehlivan Hotam.
8.47.	O'ngimga kelib edi-yu, tag'in, Bo'ri polvonning biron yeri lat yemasin dedim-da!	Tam sırt üstü düşürecektim, Pehlivan Böri'nin sakatlanmasından korktum.
8.48.	Nima-nima? - dedi Bo'ri polvon.	Ne, ne?- dedi Pehlivan Böri.
8.49.	Ukkag'ar Hotam polvon-e!	Ukala Pehlivan Hotam!
8.50.	Sizga uxshaganlarni manavi chinachog'im bilan yiqitaman, ha!	Senin gibileri serçe parmağımla yıkarım.
8.51.	Shunday qilib, ajdodlar udumi bajo keltirildi.	Bu şekilde atalar geleneği yerine getirildi.
8.52.	Yoshgarga yo'l ochildi.	Gençlere yol açıldı.
8.53.	Oq yo'l, yoshlar!	Yolunuz açık olsun gençler.

9

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
9.1.	Bo'ri polvon davra aylandi.	Pehlivan Böri güreş meydanını dolaştı.
9.2.	Davruga murojaat etdi: Xaloyiq! – dedi.	Ahaliye seslendi: Ahali! – dedi.
9.3.	Davrada halol olishib, elga tomosha ko'rsataylik!	Meydanda dürüstçe güreşip, millete güzel gösteri izletelim!
9.4.	Davradagi Bo'ri polvon so'zim: tarafkashlik, g'irromlik, oshna-og'aynigarchilikka yo'l qo'ymayman!	Meydandaki Pehlivan Böri sözümdür: taraf tutma, hile, adam kayırmaya kesinlikle izin vermeyeceğim!
9.5.	Bo'ri polvon tevarakka alangladi.	Pehlivan Böri etrafa baktı.
9.6.	Bir burchakda qunishib o'tirmish besh-olti yoshli bolani ko'rib qoldi.	Bir kenarda sessizce oturan beş-altı yaşındaki çocuğu gördü.
9.7.	Bola raisning o'g'li bo'ldi.	Çocuk reisin oğlu idi.
9.8.	Bo'ri polvon atayin shu bolani	Pehlivan Böri özellikle şu çocuğu

	etaklab keldi.	meydana getirdi.
9.9.	Otingiz nimaydi, polvon? –dedi. Shukuy!	Adın ne, pehlivan? – dedi.-Şüküy!
9.10.	E, yashang, Shukur polvon!	Çok yaşa, Pehlivan Şükür!
9.11.	Bolalar, manovi Shukur polvon bilan olishadigan mard bo'lsa o'rtağa chiqsin!	Çocuklar, Pehlivan Şükür ile güreşmek isteyen meydana çıksın!
9.12.	Telpagi quloqlarini tushirib olmish bir bola chiqib keldi.	Börkünü kulak üstüne kadar takmış bir çocuk meydana çıktı.
9.13.	Ketidan otasi ovozi berdi:	Arkasından babası seslendi:
9.14.	Polvon bova, manovi Ermat polvonni bir sinab ko'ring!	Pehlivan dede, bu Pehlivan Ermat sinayıver!
9.15.	Bori polvon Ermat'ningda qo'lidan ushladi.	Pehlivan Böri Ermat'ın da elinden tuttu.
9.16.	Ermata polvon, - dedi,- siz manovi Shukuy...	Pehlivan Ermat, - dedi, - siz bu Şüküy...
9.17.	E, astag'firullo, Shukur polvon bilan olishasizmi?	E estafurullah, Şükür pehlivan ile güreşir misiniz?
9.18.	O'zi, yurak uryaptimi?	Gözün kesiyor mu?
9.19.	E, bali, gap bunday bo'пти-da!	Aferin, yiğit dediğin böyle olur!
9.20.	Qani, yuringlar.	Hadi, yürüyün.
9.21.	Rais bova, manavi polvonlarga duo bering.	Reis dede, bu pehlivanlar için dua edin.
9.22.	Do'rjroq zot qoying, kelbatidan ikkoviyam katta polvonga o'xshayapti!	İyi de ödül belirle, duruşlarına bakılırsa ikisi de büyük pehlivana benziyor!
9.23.	Polvonchalar bosh bakovul ro'parasiga cho'khaladi.	Pehlivancıklar başhakemin karşısına oturdular.
9.24.	Bakovul duo berdi:	Hakem dua etti:
9.25.	Sizlarga o'zlaringiz bop bir to'n, bir so'm pul ko'yildi, ollohu akbar!	Sizlere ödül olarak kendinize yakışır bir kaftan, bir söm para belirlendi, Allahu Ekber!
9.26.	Yaxshiroq olishsalarig, yana bir zot ko'shamiz!	Eğer iyi güreşirseniz, bir ödül daha ekleyeceğiz!
9.27.	Echinmasdan olisha beringlar, kun sovuq!	Soyunmadan güreşiniz, hava soğuktur!
9.28.	Bolalar davra aylandi.	Çocuklar meydan etrafında dolanıyorlardı.
9.29.	Ammo... chappa taraftan aylandi!	Ama... ters taraftan dolanıyorlardı!
9.30.	Davra gurr etib kulib yubordi.	İzleyiciler gülüverdi.
9.31.	Bo'ri polvon bolalarni ushladi.	Pehlivan Böri çocukları tuttu.
9.32.	Eb-ey, eb-ey! –dedi.	Hey, hey! – dedi.
9.33.	Manovi taraftan aylaninglar! Kulmang, xaloyiq, polvonlar g'ayratiga chiday olmay, shoshib	Bu taraftan dolanın! Gülmeyin, ahali, pehlivanlar güreş heyecanıyla biraz şaşırdılar!

	qoldi, ha!	
9.34.	Polvon shuytib-shuytib polvon bo'ladi-da!	Pehlivan böyle-böyle pehlivan olur işte!

10

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
10.1.	Bolalar davrani ikki aylandi.	Çocuklar meydanı iki kere dolandı.
10.2.	Qo'l berib ko'rishdi.	El sıkıştılar.
10.3.	Shukur polvon choponi o'ngirlarini qayirib, belbog'iga qistirdi.	Pehlivan Şükür kaftanının eteklerini kemerine sıkıştırdı.
10.4.	Enkayib, o'ng qo'lini oldinga sermab bora berdi.	Eğilerek, sağ elini siper yaparak yaklaştı.
10.5.	Ermata polvon ishtonini yuqoriga bir ko'tarib ko'ydi.	Pehlivan Ermat pantolonunu yukarı çekti.
10.6.	Uyam qulochini sermab kela berdi.	O da avuçlarını açarak yaklaştı.
10.7.	Ha qulochginangdan, polvonchalar! –dedi davra.	Evet, kulaçlarına kurban pehlivancıklar! – dedi ahali.
10.8.	Shukur o'ng qo'li bilan Ermatning yoqasidan ushladi, chap qoli bilan bilagidan ushladi.	Şükür sağ eli ile Ermat'ın yakasından tuttu, sol eli ile bileğinden tuttu.
10.9.	İkki oyog'iga qo'shib chil berdi.	İki ayağına aynı anda çelme taktı.
10.10.	Shukur yiqitayotib edi. Ammo yerga ag'ir vaqtida o'zini eplay olmadi.	Şükür tam deviriyordu, ama yere düşme anında kendini tutamadı.
10.11.	Oqibat, ikkovida baravar yiqildi.	Sonunda, ikisi de beraber düştü.
10.12.	Bekor, it yiqilish boldi.	Geçersiz, it düşüşü oldu.
10.13.	Boshqatdan olishinglar! – dedi davra.	Yeniden güreşiniz! – dedi ahali.
10.14.	Shukur polvon, qattiq-qattiq chil bering!	Pehlivan Şükür, daha sert çelme tak!
10.15.	Kim aytadi sizni raisning uli deb?	Kim der ki sen reisin oğlusun?
10.16.	Ermata polvon, ko'p shalpaymang, dadil bo'ling!	Pehlivan Ermat, çok sallanma, daha atik ol!
10.17.	Shukur yiqitdim, deya, bosh bakovul koshiga otirdi.	Şükür yendim, diye, başhakemin karşısına oturdu.
10.18.	Ermata davra o'rtasida chopanida ilashmish somonlarin qoqdi.	Ermata meydan ortasında kaftania yapışmış samanları silkeledi.
10.19.	Shukurga, keyin Bo'ri polvonga angrayib karadi.	Şüküre, sonra, Pehlivan Böriye şaşkınlıkla baktı.
10.20.	G'irrom, men yiqilmadim, - dedi.	Hileci, ben yıkılmadım, - dedi.
10.21.	Bo'ri polvon shukurning yelkasiga qo'lini qo'ydi.	Böri pehlivan Şükürün omuzuna elini koydu.
10.22.	Polvon, yiqitolmadingiz, boshqatdan olishing! –dedi.	Pehlivan, yıkamadin, yeniden güreşin! – dedi.

10.23.	Yelkangizni ko'p siltamang.	Omuzunu fazla sallama.
10.24.	Yo, otangizga ishonyapsizmi?	Yoksa, babana mı güveniyorsun?
10.25.	Otangiz idoraga rais!	Baban işyerinde reis!
10.26.	Davraga Bo'ri polvon rais!	Meydanda Pehlivan Böri reis!
10.27.	Turing!	Hadi kalk!
10.28.	Shukur qoboq-tumshuq qildi.	Şükür yüzünü astı.
10.29.	Otasi qabatiga o'tib o'tirdi.	Babasının yanına geçip oturdu.
10.30.	Bo'ri polvon Shukurni silab-suydi.	Pehlivan Böri Şükürü sevdi.
10.31.	Chuchuk-chuchuk so'zlar aytdi:	Şirin-şirin laflar etti:
10.32.	Shaytonga hay bering, polvon, chiqing endi.	-Şeytana uyma, pehlivan, kalk şimdi.
10.33.	Aylanayin polvanimdan.	Kurban olurum pehlivanıma.
10.34.	Polvonimdan- da, polvonimdan- da...	Pehlivanıma da pehlivanıma...
10.35.	Shukur iyib ketdi.	Şükür hemen yumuşadı.
10.36.	Tag'in davraga kirdi.	Hemen meydana döndü.
10.37.	Bu safar Ermat enkayib-enkayib keldi.	Bu kez Ermat eğilerek geldi.
10.38.	Shukurning ko'ltiqlari ostidan kirib ko'tamoqchi bo'ldi.	Şükür'ün koltuklarının altından tutarak kaldırmak istedi.
10.39.	Shukur Ermatning boshini ko'kragi ostiga qisdi.	Şükür Ermat'ın kafasını göğsünün altına sıkıştırdı.
10.40.	Qo'llarini qo'ltig'idan o'tkazib ushladi.	Kollarını koltuğundan geçirerek tuttu.
10.41.	Yotibotarga oldi: o'zi birdan orqaga yotib qolib, Ermatni ustidan oshirib otmoqchi bo'ldi.	Çırpma pozisyonuna geçti. Kendisini birden arkaya çekip Ermat'i üstünden aşmak isredi.
10.42.	Ammo... o'zi ostida qoldi!	Ama kendisi altta kaldı!
10.43.	Bo'ldi kulgi!	Herkes güldü!
10.44.	Shukurga alam qildi.	Şükür sinirlendi.
10.45.	Ermata ko'lini musht qilib ko'rsatdi.	Ermat'a ellerini yumruk yaparak gösterdi.
10.46.	Sen bilan yanagi to'yda olishaman! –dedi.	Seninle sonraki toyda güreşeceğim! – dedi.
10.47.	Ermata bakovul ro'parasiga o'tirishi bilan bir talay bola chopib kelib yoniga cho'kcaladi.	Ermata hakem karşısına oturduğunda birkaç çocuk koşarak gelip yanına oturdu.
10.48.	Shukurga tarafkash bolalar bir-birga so'z bermay talashdi, bakovulga elandi:	Şükür'ün tarafını tutan çocuklar birbirine söz vermeden, hakemden rica ettiler:
10.49.	Bova, Ermat polvon bilan meni olishtiring, u qalin oshnamni yiqitdi!	Dede, Pehlivan Ermat ile beni güreştirin, o benim en iyi arkadaşımı yendi!
10.50.	Yo'q, Ermat polvon bilan men olishaman.	Hayır, Pehlivan Ermat ile ben güreşeceğim.
10.51.	Shukur xolamning uli!	Şükür benim teyzemin oğlu!

10.52.	Bova, Ermat polvonga meni chiqaring, Shukur bizning hamsoyamiz!	Dede, Pehlivan Ermat ile beni çıkarın, Şükür bizim komşumuz!
10.53.	Davraga tag'in bir bola – Xolyor keldi.	Meydana yine bir çocuk – Holyor geldi.
10.54.	Xolyor Shukurning bir yosh katta akasi bo'ldi.	Holyor Şükür'ün bir yaş büyük abisiydi.
10.55.	Hayallashi boisi, u tut shoxida o'tirib edi.	Gecikmesinin sebebi, dut ağacının dalında oturuyordu.
10.56.	Yerga tushib, davraga kurguncha vaqt o'tdi.	Ağaçtan inip, meydana gelmesi zaman aldı.
10.57.	Masalani Bo'ri polvon hal etdi.	Meseleyi Böri pehlivan çözdü.
10.58.	Rais bova, Xolyor polvonga duo bering, ukasining ori uchun olishsin!	Reis dede, Holyor pehlivana dua edin, kardeşinin şerefi için güreşsin!
10.59.	Ming qilsayam emchakdosh-da! –dedi.	Ne de olsa kardeşler! – dedi.

11

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
11.1.	Zo'rdan zo'r chiqdi.	İyinin daha iyisi çıktı.
11.2.	Olish kattalashdi.	Güreş büyüdü.
11.3.	Gal maktab yoshi bolalarga etdi.	Sıra okul çağındaki çocuklara geldi.
11.4.	Undan o'smirlarga yetdi.	Ondan sonra gençlere geldi.
11.5.	Bir polvon yiqilsa, origa oshnasi yo og'aynisi davraga chiqdi.	Bir güreşçi yenildiğinde, arkadaşı veya erkek kardeşi meydana çıktı.
11.6.	Qoni tortdi...	Kanı çekti.
11.7.	Or-nomus uchun kurash bolalikdan boshlanadi!	Onur mücadelesi çocuklukta başlar!
11.8.	Qishloq odamlari olchin, tog'chi, parito'p, qovchin, go'rxov, yuz... deya atalmish urug'-aymoklarga bo'linib olishadi.	Köylüler, Olçin, Toğçı, Paritöp, Kovçin, Görhov, Yüz aşiretlerine ayrılarak güreşti.
11.9.	Bordi-yu, chetdan polvonlar kelgan bo'lsa-chi?	Ya yabancı güreşçiler gelirse?
11.10.	Unda, qishloq polvonlari birlashib, mehmon Polvonlar bilan kurashadi.	O zaman köy güreşçileri birleşir ve misafirlere karşı güreşirler.
11.11.	Odamlar kindik qonlari tommish yer shon- sharafi, oriyati uchun olishadi.	İnsanlar doğup büyüdükları yerin namusu ve şerefi için güreşirler.
11.12.	Vatan- kindik qon tommish yerdan boshlanadi!	Vatan - göbek kanı döküldüğü yerden başlar!
11.13.	Bu davrada qishloqning barcha polvonlari bir taraf bo'ldi.	Bu meydanda köyün tüm güreşçileri bir taraftaydı.

11.14.	Boisi, o'zga tumanlardan polvonlar ko'p keldi.	Çünkü diğer ilçelerden çok sayıda güreşçi geldi.
11.15.	Polvonning to'yi-da! Kimsan – Zulfiqor polvon to'y qilyapti!	Güreşçinin düğünü! Koskoca Pehlivan Zülfikar düğün yapıyor!

12

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
12.1.	Bo'ri polvon qo'llarini orqasiga qilib davra aylanadi.	Pehlivan Böri ellerini arkasına bağlayarak meydanı dolandı.
12.2.	Chetdan kelmish polvonlarga nazar soldi.	Yabancı güreşçilere baktı.
12.3.	“Manavi o'tirganlar sariosiyoliklar.	“Şu oturanlar Sariosiyalılar.
12.4.	Termizliklarda bor.	Tirmizliler de var.
12.5.	Bular ozimizning Denov polvonlari.	Bunlar bizim Denovlu pehlivanlar.
12.6.	Pichirlashib gaplashayotganlar kim bo'ldi?	Fısıldaşanlar kim acaba?
12.7.	Ha-a jarqo'rg'onliklar.	Evet, Cerkorğanlılar.
12.8.	Manavi esa sho'rchiliklar.	Bunlar ise Şorçililer.
12.9.	O'rtada chordana qorib o'tirgan mo'ylov Ro'zi polvon.	Ortada oturan Pehlivan Rözi.
12.10.	Yaqinda bizning polvonlar ularni o'z o'ylarida mag'lub etib keldi.	Yakında bizim güreşçiler onları kendi köyünde mağlup ettiler.
12.11.	Ko'rinib turibdi, sho'rchiliklar alamzada.	Belli ki Şorçililer hırslanmış.
12.12.	Demak, olish zo'r bo'ladi.	Demek, güreş harika olacak.
12.13.	Birinch kimdan boshlasin.	İlk önce kim başlasın.
12.14.	Mehmonlarni bir-birlari bilan olishtirsamikin?	Misafirleri birbirleriyle güreştirsem mi ki?
12.15.	Yog'-e, davra o'ziniki, ep bo'lmas.	Hayır, meydan bizim, uygun olmaz.
12.16.	Yaxshisi, o'zlaridan kimdir chiqib boshlab bersin.	En iyisi, içlerinden biri başlasın.
12.17.	Shu vaqt, devor uzra ro'molli boshlab qora berdi:	O anda duvarda başörtülü kafalar gözüktü:
12.18.	Ayollar davraga qaray berdi.	Kadınlar meydana bakıyordu.
12.19.	Bo'ri polvon ovozi ko'torib aytdi:	Pehlivan Böri sesini yükseltti ve şöyle dedi:
12.20.	— Ay, poshikastalar, devordan ko'p bo'ylay berma, polvonlarning hayolini bo'lasan!	— Hey ayağı kırılasicalar, duvardan bakmayın, pehlivanların dikkatini dağıtıyorsunuz.
12.21.	Bor, o'smangni qo'y!	Git, sürmeni sür!
12.22.	Ro'molli boshlab g'oyib bo'ldi.	Başörtülü kafalar kayboldu.
12.23.	Bo'ri polvon o'ylab qarasa,	Pehlivan Böri bölgenin neredeyse

	vohaning deyarli barcha zo'r polvonlari ham bo'libdi.	tüm büyük güreşçileri toplanmış olduğunu fark etti.
12.24.	Korinishidan, polvonlar katta niyatlar bilan kelibdi.	Görünüşe göre güreşçiler büyük niyetlerle gelmişler.
12.25.	Niyatlari o'zlariga esh bo'lsin!	Niyetleri gerçek olsun!
12.26.	Xo'sh, barcha mehmonlar xo'jasoatlik polvonlar bilan olishadimi yo tumanlar o'zaro olishadimi?	Peki tüm konuklar Hocasaaatli güreşçilere karşı mı güreşecek yoksa bölgeler birbirine karşı mı?
12.27.	Yaxshisi, tumanlarni bir-biri bilan olishtirgan ma'kul.	En iyisi bölgeler arası güreştirmektir.
12.28.	Turgan gap, sho'rchiliklar xojasoatliklar bilan olishadi.	Söylemeye gerek yok, Şorçililer Hocasaaatliilere karşı güreşecek.
12.29.	Xo'jasoatlik polvonlar buni biladimi?	Hocasaaatli güreşçiler bunu biliyor mu?
12.30.	Bo'ri polvon qishloq polvonlarini izladi.	Pehlivan Böri köy güreşçilerini aradı.
12.31.	Ular har yerda sochilib o'tirdi.	Her yere dağılmışlardı.
12.32.	Bori polvon zo'r achinish bilan shuni his etdiki...	Pehlivan Böri, büyük bir acıyla şunu hissetti ki ...
12.33.	Inson qanchalik odil bo'lsin, qanchilik tanti bolsin, baribir...	Bir adam ne kadar dürüst olursa olsun, ne kadar saf olursa olsun hepsi bir...
12.34.	Baribir o'z yurti, o'z eliga tortar ekan...	Ne olursa olsun kendi memleketine, kendi halkına karşı tarafsız kalamıyor...
1235.	U davradan chiqdi.	O meydandan çıktı.
12.36.	Oqsoqollardan Amir polvonni tirsagidan chetga tortdi.	Aksakallardan Pehlivan Emir'i dirseğinden kenara çekti.
12.37.	— Polvonlaring har yerda o'tlab yuribdi, bu nima o'tirish?- dedi.	— Güreşçileriniz her yere dağılmışlar, bu ne perişanlık? - dedi.
12.38.	— Menga qara, zo'r zo'rlarini bir yerga yig'.	— Bana bak, en iyilerini bir araya topla."
12.39.	Sho'rchiliklar kepti... Tushundingmi?	Şorçililer gelmiş... Anladın mı ?
12.40.	O'zing bosh bo'l.	Kendin başlarında ol.
12.41.	Qurga tartib bilan chiqar.	Sırayla çıkar.
12.42.	Shoshma, yetti o'lchab, bir kes.	Acele etme, yedi ölçüp bir kes.
12.43.	Sho'rchiliklarning o'ngi chapiga e'tibor qil.	Şorçililerin sağına soluna dikkat edin.
12.44.	Qaytarib aytaman, fakat sho'rchiliklarga ko'z tikinglar.	Tekrar söylüyorum, sadece Şorçililere dikkat edin.
12.45.	— Binoyimi?	— Anlaşıldı mı?
12.46.	— Binoyi, polvon bova, binoyi.	— Anlaşıldı pehlivan dede anlaşıldı.
12.47.	— Bir-ikkita dadilrog'i bilan	— Bir iki güçlüsüyle bizim

	bizning Tilovberdini davra oxiriga asra.	Tilovberdi'yi sona sakla.
12.48.	Yo'g'on cho'zilib, ingichka uzilganda kunimizga yaraydi.	Zor günümüzde işimize yararlar.
12.49.	Yana kim bor?	Başka kim var?
12.50.	— Shu, Bakirboyning Samarqandda o'qiyotgan Jonibek uli kelgan.	— Şu Bekirbay'ın Semerkant'ta okuyan oğlu Canibek gelmiş.
12.51.	Yaxshi olishi bor-da.	İyi bir güreşçidir.
12.52.	O'tgan yili kelganda Sariosiyoni mom qilib edi.	Geçen yıl geldiğinde Sariosiya'da şov yapmıştı.
12.53.	— Uning kelganini kopchilik bilmaydi-ya! Ma'kul.	— Çoğu insan onun burada olduğunu bilmiyor, değil mi?
12.54.	Ayt, tom ustiga chiqib, ozini yashirib otirsin.	Söyle, çatıya çıkıp saklansın.
12.55.	— Hay.	— Tamam.

13

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
13.1.	Bo'ri polvon davraga kirdi.	Pehlivan Böri meydana girdi.
13.2.	Ana, Maksim polvon, Alimardon, Shodi...	İşte, Pehlivan Maksim, Alimardon, Şadi...
13.3.	Bo'ri polvon beixtiyor oyoq ildi.	Pehlivan Böri istemeden duraksadı.
13.4.	Juda tanish bir yuzga ko'zi tushdi.	Çok tanıdık bir yüz gördü.
13.5.	Bu kim bo'ldi, eslolmadi.	Kim olduğunu hatırlayamadı.
13.6.	Hayron bolib tag'in qaradi.	Tekrar şaşkınlıkla baktı.
13.7.	Barmoqlari bilan ko'zlarini uqalab tikildi.	Parmaklarıyla gözlerini ovuşturdu ve baktı.
13.8.	“Yo tavba,- deya pichirladi.- Xuddi Nasimga o'xshaydi-ya.	“Tövbeler olsun, diye fısıldadı. Tıpkı Nesim'e benziyor.
13.9.	Yo chini bilan Nasimmikin?	Acaba gerçekten Nesim mi?
13.10.	Yog'- e, u ko'pkarida otdan yiqilib, bir ko'zi ojiz bo'p qolgan, deb eshitib edim.	Olamaz ya, o köpkeride attan düşerek bir gözünü kaybetmiş diye duymuştum.
13.11.	Buning ikki koziyam... Tag'in bir qarayin-chi...”	Bunun iki gözü de... Yine de bir bakayım ya...”
13.12.	Ha, bu Nasim polvon bo'ldi!	Evet, bu Pehlivan Nesim idi.
13.13.	Nasim polvon davraga qarayaptimi yo olislarga nazar solyaptimi, bilib bo'lmadi.	Pehlivan Nesim'in meydana mı baktığı yoksa uzağa mı baktığı belli değildi.
13.14.	Boshini tik tutib, ko'zi ojizlarga xos o'tirdi, shoirona o'tirdi.	Başını dik tutarak kör bir adam gibi şairane bir şekilde oturdu.
13.15.	Bo'ri polvonning ko'ngli uyushib-uyushib ketdi.	Pehlivan Böri'nin kalbi sızladı.
13.16.	Nasim polvonga juda-juda	Pehlivan Nesim'e çok üzüldü.

	rahmi keldi.	
13.17.	Qulochini keng ochib : “Nasim oshna!”degisi keldi.	Kucağını iyice açıp: “Dostum Nesim!” demek istedi.
13.18.	Ammo ko’ngli tub-tubida yashirinib yotmish nimadir...	Ama kalbinin derinliklerinde gizli bir şey vardı...
13.19.	Nimadir bu istagini rad etdi.	Bir şey bu isteğini yok etti.
13.20.	Bo’ri polvon ma’yus bosh egdi.	Pehlivan Böri üzgün bir şekilde başını öne egdi.
13.21.	İziga burildi.	Patikaya döndü.
13.22.	Bi-ikki qadam bosdi.	Birkaç adım attı.
13.23.	Tag’in yelkasi osha qaradi.	Tekrar omzunun üzerinden baktı.
13.24.	Davradagi ovozlarni eshitmay qoldi, odamlarni deyarli ko’rmay qoldi.	Artık meydandaki sesleri duyamıyordu, insanları çok iyi göremiyordu.
13.25.	Keng yelkalaridan bir nima bosdi.	Geniş omuzlarına bir şey bastırdı.
13.26.	Nima bo’lsa-da, juda og’ir bo’ldi.	Her neyse, çok ağırdı.
13.27.	Zilday og’ir bo’ldi.	Kaya gibi ağırdı.
13.28.	Madori quridi, ko’zi tindi.	Gücü kalmadı, gözleri karardı.
13.29.	Qur chetida cho’k tushdi.	Meydanın kenarına çöktü.
13.30.	Xiyoldan keyin qabatidagi odamga o’girildi.	Biraz sonra yanındaki adama döndü.
13.31.	— To’raoqsokol,- dedi.Nasim polvonning ko’zi...	— Aksakal Töre, dedi. Nesim’in gözleri ...
13.32.	— Bechora otdan yomon yiqilgan ekan, zarvidan bu ko’ziyam oqib tushibdi.	— Zavallı, attan kötü bir şekilde düşmüş ve darbeden kör olmuş.
13.33.	— Yo pirim-e, eshitmagan ekanman, tuf-tuf tuf...	— Ah, bunu duymamışım, tüh tüh tüh ...
13.34.	— Falokat-da.	— Bu bir felaket.
13.35.	Bori polvon o’ng kaftini tizzasiga qo’ydi.	Pehlivan Böri sağ avucunu dizine koydu.
13.36.	Chiroq yorug’ida yiltirayotgan somonga tikilib qoldi.	Lambanın ışığında parlayan samana baktı.
13.37.	Beg’ubor bolalik, bebosh yoshlik yaqin olislarda... yaqin olishlarda- sochlaning oqi, yuzlarning bujuri, kozlarning nuri, ko’ngilning tub-tubida qoldi...	Tertemiz çocukluk, kaygısız gençlik çok uzakta... çok uzakta - saçların beyazlığı, yüzlerin bukleleri, gözlerin ışığı, kalbin derinliklerinde kaldı...

14

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
14.1.	Olam ko'm-ko'k, falak zangori.	Etraf yemyeşil, sema mavi.
14.2.	Qishloq etagidagi podayotoq tumonat odam.	Köy girişindeki ova insan dolu.
14.3.	Poda yoliga chiqmish erkaklar to'da-to'da bo'lib gurunglashdi.	Sürü yoluna çıkmış erkekler grup hâlinde sohbet ediyorlar.
14.4.	Toshlarga cho'nqayib o'tirmish momolar urchuq yigirdi.	Taşların üstüne oturmuş neneler iş eğiriyorlar.
14.5.	Ayollar -ayollar g'iybatini qildi.	Hanımlar birbirinin gıybetini yapıyorlar.
14.6.	O'smirlar davra qurib kurash tushdi.	Gençler daire oluşturup güreş tutuyorlar.
14.7.	Bolalar ko'ngillariga yoqqan o'yin o'ynadi.	Çocuklar sevdikleri oyunları oynuyorlar.
14.8.	Bir guruh bola moyak urishtirdi.	Bir grup çocuklar yumurta kırma oyunu oynadılar.
14.9.	— Tut nishini, tut, dedi bir bola.	— Tut ucunu, tut, dedi bir çocuk.
14.10.	— Sen tut-da, yutding-ku!- dedi ikkinchi bola.	— Sen tut, az önce kazanan sendin ya! – dedi ikinci çocuk.
14.11.	Bo'ri qo'ynidan moyak oldi.	Böri koynundan yumurta aldı.
14.12.	Tishiga urib urib eshitib ko'rdi: tik- tik- tik...	Dişine vurup dinledi: tik tik tik...
14.13.	Yo'q, buning joni yo'q, dedi.	Yok, bunun canı yok, dedi.
14.14.	Boshqa bittasini tishiga urib eshitdi.	Başkasını dişine vurup dinledi.
14.15.	O, bunisi zo'r ekan, dedi.	O, bu bayağı iyiymiş, dedi.
14.16.	Bo'ri moyakni o'ng kaftida yumdi.	Böri yumurtayı sağ avucunda tuttu.
14.17.	Bosh barmog'i bilan ko'rsatkich bormag'i orosidan nishini ko'rsatib tutdi.	Başparmağı ile işaret parmağı arasından ucunu göstererek tuttu.
14.18.	Bolta moyak nishi bilan unga urdi.	Bolta yumurta ucuyla ona vurdu.
14.19.	Boltaniki zo'r ekan, Bo'rining moyagini yordi.	Bolta'ninkisi daha iyiymiş, Böri'nin yumurtasını çatlattı.
14.20.	Bo'ri yorilgan moyakni Boltaga berdi.	Böri çatlamış yumurtayı Bolta'ya verdi.
14.21.	Bordi-yu, Boltaniki yorilganda, unda, moyak Bo'riniki bo'lardi.	Eğer Bolta'nın yumurtası çatlasaydı, o zaman, yumurta Böri'nin olacaktı.
14.22.	Bo'ri bir moyak poyanagini-yo'g'on tarafini eshitib ko'rdi.	Böri bir yumurtanın dip tarafını, kalın tarafını denedi.
14.23.	Poyanagi zorday bo'ldi.	Yumurtanın sivri tarafı iyi gibiydi.
14.24.	Darrov Boltaga yuzlandi: — Tut poyanagingni! dedi.	Hemen Bolta'ya baktı: — Şimdi sivri tarafına vuralım! dedi.

14.25.	— Ana, seniki yorildi, cho'z buyoqqa!	— Aha, seninki çatladı, ver bakalım!
14.26.	Bo'ldi, endi sen bilan urishtirmayman.	Tamam, artık seninle yarışmayacağım.
14.27.	Nasim, moyagingning belini tut!	Nesim, yumurtanın ortasından tut!
14.28.	Bekor, poyanaging bilan urding!	Boşuna yumurtanın sivri tarafıyla vurdun!
14.29.	Shu g'irromliging uchun poyanagingni tut, men nish bilan uraman.	Bu çirkefliğin için sivri tarafını tut, ben ucuyla vuracağım.
14.30.	Ana, yorildi, cho'z buyoqqa!	Aha, çatladı, ver bakayım!
14.31.	Adir tarafdin kelayotgan qo'y-echkilar ma'rashi bilan cho'panlar ovozi tobora yorqinroq eshitildi.	Ova tarafından gelen koyun-keçi melemesi ile çobanların sesi giderek daha net duyuluyordu.
14.32.	Adir ustida shoxdor serka ko'rindi.	Tepe üstünde boynuzlu teke gözüktü.
14.33.	Yo'lboshchi serka qomatini g'oz tutdi.	Kılavuz keçi gövdesini dik tuttu.
14.34.	Olg'a qarab turdi.	İleriye baktı.
14.35.	Izidan tizilishib turmish qo'y-echkilar shoxdor serka yo'l boshlashini kutdi.	Peşinde dizilen koyun ve keçiler boynuzlu tekenin yol göstermesini bekledi.
14.36.	Poda adirdan endi.	Sürü tepeden indi.
14.37.	Odamlar ermaklarini bo'ldi qilib, podaga peshvoz chiqdi.	İnsanlar işlerini bırakarak, sürüyü karşılamaya çıktı.
14.38.	Chimzorni odamlar ovozi bilan qo'y-qo'zilar ma'rashi bosdi.	Çimenlik insanların sesi ve hayvanların melemesi ile yankılandı.
14.39.	Uloqlar toshdan-tosha sakrab chopdi.	Oğlaklar taştan taşla zıplayarak koştular.
14.40.	Qo'y-echkilar tuyog'i ko'm-ko'k o'tda ko'karib ketdi.	Koyun keçilerin toynakları yemyeşil otlarda gelişti.
14.41.	Qop-qora tumshuqlari yilt-yilt etdi.	Simsiyah ağızları parladı.
14.42.	Bahar podasidan sut hidi anqidi.	Bahar sürüsünden süt kokusu yayıldı.
14.43.	Nasim qo'ylarini Bo'rinikiga qo'shib haydadi.	Nesim koyunlarını Böri'ninkilerle beraber sürdü.
14.44.	Bo'rilarinikiga yetib, qo'ylar ayrildi.	Böri'nin evine gelince, koyunlar ayrıldı.
14.45.	Bo'rilariniki darvozaga kirdi.	Böri'ninkiler kapıdan içeri girdi.
14.46.	Nasimlarniki yo'lida devam etdi.	Nesim'inkiler yoluna devam etti.
14.47.	Nasim qo'lidagi xivichni qo'ylari ketidan otib yubordi.	Nesim elindeki dalı koyunların peşinden fırlattı.
14.48.	— O'zlaring bora qolinglar,	— Kendiniz gidin, evi

	uning bilasizlar, dedi.	biliyorsunuz, dedi.
14.49.	O'zi Bo'rilarnikida qoldi.	Kendisi Böri'in evinde kaldı.
14.50.	Bo'ridan ayrilgisi kelmadi.	Böri'den ayrılasi gelmedi.
14.51.	Bo'ring onasi qo'y-echkilarni ko'ganladi.	Böri'nin annesi koyun keçileri iple baqladi.
14.52.	Birovini bo'ynidan yetaklab, sayoz chuqurcha ustiga olib keldi.	Birisini boynundan tutarak çok derin olmayan küçük bir çukur üstüne getirdi.
14.53.	Bo'ri echkini quchoqlab turdi, Nasim uloqni quchoqlab turdi.	Böri keçiyi kucakladı, Nesim oqlaqlı kucakladı.
14.54.	Bo'rinin onasi kadini chukurchaga yaxshilab joylashtirib qo'ydi.	Böri'nin annesi su kabını küçük çukura güzelce yerleştirdi.
14.55.	Ulog'i emib qo'ymasin uchun echki yeliniga kiydirib qo'ygan doka xaltani oldi.	Yavrusu sütü bitirmesin diye keçi memesine baqlanan bezi açtı.
14.56.	Tirsillab turmish yelinni uqaladi.	Dolu dolu duran memeyi ovaladı.
14.57.	Nasim engashib yelinga qaradi.	Nesim eğilerek memeye baktı.
14.58.	Keyin, Bo'riga qarab kulib qo'ydi.	Sonra, Böri'ye bakarak güldü.
14.59.	Bo'ring onasi Nasimga imo qildi.	Böri'nin annesi Nesim'e işaret etti.
14.60.	Nasim uloqni echkiga iskatdi.	Nesim oqlaqlı keçiye koklattı.
14.61.	Borining onasi dimog'ida kuylab-kuylab echki sog'di:	Böri'nin annesi şarkı mırıldanarak keçi sağdı:
14.62.	<i>Esli molim, oqilim churiya- chur-ey, Yelkamdagi kokilim, churiya- chur-ey, Shuncha molning ichida, churiya- chur-ey, Bog'da ochilgan gulim, churiya- chur-ey.</i>	<i>Akillim hayvanım, akillim, çuriya-çur-ey, Omzumdaki kâkülüm, çuriya-çur- ey, Tüm hayvanların içinde, çuriya- çur-ey, Bahçede yeni açan gülüm, çuriya-çur-ey.</i>
14.63.	Nasim yuzini uloq peshonasiga qo'ydi.	Nesim yüzünü yavru keçinin alnına koydu.
14.64.	Iljaydi.	Gülümsedi.
14.65.	Maza qildi!	Hoşuna gitti!
14.66.	<i>Tog'larda bor gulxayr, churchuriya- chur-ey, Oq sumingni qil hayr, churiya- chur-ey, Kelar yili muqqaning, churiya- chur-ey, Bo'lsinda Zuhra-Tohir, churiya chur-ey.</i>	<i>Dağlarda var gülhayır, çuriya- çur-ey, Ak sütünü et hayır, çuriya-çur-ey, Gelecek sene yavrucuğun, çuriya-çur-ey, Olsun Zühre Tahir, çuriya-çur- ey.</i>
14.67.	Shu vaqt darvoza tarafdin:	Tam o sırada kapı tarafından:
14.68.	— Oyxol xola-yu, hu-v Oyxol	— Oyhol teyze, hey Oyhol teyze!

	xola! demish ovoz keldi.	diye ses geldi.
14.69	Kuylab sog'ar Bo'ring onasi miq etmadi.	Şarkı mırıldanarak süt sağan Böri'nin annesi ses çıkarmadı.
14.70.	Nasim bir seskanib tushdi: chaqirayotgan onasi bo'ldi.	Nesim bir an heyecanlandi: çağırın annesiydi.
14.71.	Bo'ri xuddi onasiga taqlid qilib ovoz berdi:	Böri annesini taklit ederek seslendi:
14.72.	Xuvv!	Huvvv!
14.73.	— It qopmaydimi?	— Köpeğiniz ısırmaz mı?
14.74.	— Qopmaydi, kela bering.	— Isırmaz, geliverin.
14.75.	It bog'log'lik, dedi.	Köpek bağlı, dedi.
14.76.	Bo'ring onasi og'lining taklididan miyig'ida kulib-kulib sog'a berdi:	Böri'nin annesi oğlunun taklidine bıyık altından gülererek sağmaya devam etti:
14.77.	<i>Turtkilasam uyasan, churiya-chur-ey, Bir kadi sut berasan, churiya-chur-ey, Yashirib qolgan sutingni, churiya-chur-ey, Qay bir kimga berasan, churiya-chur-ey.</i>	<i>Ovalayınca yumuşarsın, çuriya-çur-ey, Bir kap süt verirsın, çuriya-çur-ey, Sakladığın sütünü, çuriya-çur-ey, Kimlere vereceksın, çuriya-çur-ey,</i>
14.78.	Bo'ring onasi qaddini ko'tardi, joyidan turdi.	Böri'nin annesi doğruldu, yerinden kalktı.
14.79.	Nasim uloqni qo'yib yubordi.	Nesim yavru keçiyi bıraktı.
14.80.	Uloq dirkillab chopdi, uloq diqqillab chopdi.	Yavru zıplayarak koştu, yavru fırlayarak koştu.
14.81.	Chopqillab borib, yelinni miq-miq emdi.	Hızlıca annesine yaklaşıarak memesini emmeye başladı.
14.82.	Darvozadan Nasimning onasi kirib keldi.	Kapıdan Nesim'in annesi girdi.
14.83.	— Ko'rgiliging ko'p bo'lgur, bu bola bo'lmadi, kuydirgilik bo'ldi! dedi.	— Çekeceğin çok olsun, bu çocuk değil, bela oldu! dedi.
14.84.	Uyda moyak qoldirmaydi!	Evde yumurta bırakmıyor!
14.85.	Podaga yuborsa, qo'ylarning o'zi keladi! Qayoqqa ketdi u? Yur, uyga!	Sürüye gönderince, hayvanların kendisi döner eve! Nereye gitti o? Yürü, eve!
14.86.	— Qoya bering, uyoqda yotdi nima, buyoqda yotdi nima,- dedi Borining onasi.	— Bırakın, ha orda uyumuş, ha burada uyumuş, dedi Böri'nin annesi.
14.87.	Onasi Nasimni qarg'ay-qarg'ay ketdi.	Annesi Nesim'e söylene söylene gitti.
14.88.	Bo'ri bilan Nasim kechasi uyqulari kelguncha birbirini qitiqlab o'ynadi.	Böri ile Nesim gece uykuları gelinceye kadar birbirini gıdıklayarak oynadılar.
14.89.	— Senga bir nima aytayinmi,	— Sana bir şey söyleyeyim mi,

	Nasim oshna?	Nesim arkadaşı?
14.90.	Enam somonxonaga moyak yashirib qo'yibdi.	Anam ağıla yumurta saklamış.
14.91.	Tong otsin, senga o'g'irlab beraman...	Sabah olsun, çalar sana veririm...

15

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
15.1.	O'tovda ulpi-tomirlar, hamsoya-qo'llar jam bo'ldi.	Otağda eş dost, akraba, herkes toplandı.
15.2.	Dasturxonda turfa noz-ne'matlar palov-nisholda, holva... bo'ldi.	Sofrada türlü yemekler, pilav-nişolda, helva... vardı.
15.3.	Kun qiyom bo'ldi.	Gün kararmaya başladı.
15.4.	O'tov chang'arog'idan dasturxonga taftli nur tushdi.	Otağ lambasından sofraya buğulu bir ışık yansdı.
15.5.	Suyun oqsoqol eshikka ovoz berdi:	Aksakal Suyun kapıya seslendi:
15.6.	— Bo'riqul, chang'aroqni yop-e, oftob tushib qoldi!	— Börükul, lambayı söndürsene, güneş ortaya çıkmak üzere!
15.7.	Bo'ri chang'aroq ipini tortip yopdi.	Böri lambanın ipini çekerek söndürdü.
15.8.	O'tov ichi qorayib qoldi.	Otağın içi karardı.
15.9.	Nasim o'tov chiptalarini yig'ib qo'ydi.	Nesim otağın perdelerini toparladı.
15.10.	O'tov tag'in yorishdi.	Otağ yine aydınlandı.
15.11.	—Suv olib kelinglar, qo'lni chayqaylik, dedi Suyun oqsoqol	—Su getirin, ellerimizi yıkayalım, dedi Aksakal Suyun.
15.12.	Bo'ri yelkasiga sochiq tashladi.	Böri omzuna havlu astı.
15.13.	Obtovada odamlar qo'liga suv quydi.	İbrik ile herkesin eline su döktü..
15.14.	Dasturxonga alohida, palovga alohida fотиha o'qildi.	Sofraya ayrı, pilava ayrı dua edildi.
15.15.	— Oyxol momo deyman, olib keling endi ataganingizni!	— Oyhol nene diyorum, getirin şimdi adadıklarınızı!
15.16.	Suyun oqsoqol shunday deya, qabatida o'tirmish Mamat bobo tizzasiga kaft qo'ydi.	Aksakal Suyun yanında oturan Mamat dedenin dizini elini koyarak söyledi.
15.17.	Qiroat bilan gap boshladi:	Kıraat ile lafa girdi:
15.18.	— Bir ibratomuz hikoyat eshitganim bor...	— Bir ibretli hikâye duymuştum...
15.19.	— Ha-a, qani-qani, - dedi Mamat bobo.	— Hadi, dinleyelim, dedi Mamat dede.
15.20.	Diyonatli zamonlarda manavi Bo'riqul bilan Nasimga o'xshagan ikki bo'zbola tuznamak bo'lib, tun yopishib oshna bo'libdi.	Eski zamanlarda şu Böri ile Nesim'e benzeyen iki toy delikanlı birlikte yiyip içip arkadaş olmuş.

15.21.	Ikkoviyam yolg'iz farzand ekan.	Ikisi de ailelerinin tek çocuğuymuş.
15.22.	Alqissa, ikkoviyam bir qorindan talashib chiqqan emchak-doshdanda inoq, mehribon bo'lib yurganlarida ularning yurtida o'g'ri paydo bo'libdi.	Kısaca, ikisi de kardeşten öte, dost olarak gezdikleri zamanda, onların köyünde hırsız peyda olmuş.
15.23.	Podsho o'g'rilarni qidirtira boshlabdi.	Padişah hırsızları aratmış.
15.24.	Ikki oshnaning xaminqadar qalinligini ko'rgan ayg'oqchilar ularni o'g'ri gulmon qilib, podshoga chaqibdilar.	İki arkadaşın birbirleriyle bu kadarsıkı dost olduğunu gören casuslar onları hırsız zannederek padişaha yetiştirmişler.
15.25.	Podsho ularni oyog'ini yerga tekkizdirmay keltirib, tergay boshlabdi.	Padişah onları derhal getirtirerek sorguya almış.
15.26.	Ular ayblarini bo'ynilariga olmabdi.	Onlar suçu üstlenmemişler.
15.27.	Aslida yo'q aybni qanday qilib bo'yinga olib bo'ladi deysiz.	Aslında olmayan suçu nasıl üstlenebilirler ki diyorsunuz.
15.28.	— Shunday, shunday.	— Doğru, doğru.
15.29.	— Alqissa, podshoning qahri kelib, ularning o'jarrog'ini dorga osmoqchi bo'libdi.	— Kısaca, padişah sinirlenerek aralarından daha hırçınını asmaya karar vermiş.
15.30.	Shunda ikkinchisi: “Yo'q, meniyan qo'shib osing”, debdi.	O anda ikincisi: “Hayır, beni da asın”, demiş.
15.31.	Podsho bo'lsa:	Padişah ise:
15.32.	“Bor-e, mendan nima ketdi” , deb ikkoviniyam osmoqchi bo'libdi.	“Tamam, nasıl istersen”, diye ikisini de asmaya karar vermiş.
15.33.	Birovini dor ostiga olib kelib, bo'yniga sirtmoq solibdi.	Birini darağacına götürüp, boynuna ipi geçirmiş.
15.34.	Shunda, unisi kelib podshoning oyog'iga yiqilib: “Ey, podshoi olam, avval meni osing”, deb yolvoribdi.	O anda, diğeri padişahın ayağına diz çökerek: “Ey, alemlerin padişahı, önce beni asın”, diye yalvarmış.
15.35.	Podsho: “Nimaga unday deysan, farqi nima?”, debdi.	Padişah: “Neden böyle söylüyorsun, ne fark eder?” diye sormuş.
15.36.	U bo'lsa: “Yo'q, hazratim, birinchi meni osing, men oshnamning o'limini ko'rmayin”, debdi.	O ise: “Hayır, efendim, ilk beni asın, ben arkadaşımın ölümünü görmeyeyim”, demiş.
15.37.	Podsho: “Ha mayli. Menga baribir”, deb qo'l siltabdi.	Padişah: “Tamam. Benim için fark etmez”, diye el sallamış.
15.38.	Uni qo'yib yuborishni buyuribdi.	Onu bırakmalarını istemiş.
15.39.	Bunisining bo'yniga sirtmoq	Diğərinin boynuna ip geçirmişler.

	solibdilar.	
15.40.	Endi haligina ozod qilingani kelib podshoga yolvoribdi: “Avval meni osing, birinchi men o’layin”, debdi.	Şimdi de az önce serbest bırakılan padişaha yalvarmış: “Önce beni asın, önce ben öleyim”, demiş.
15.41.	Podsho ajablanib: “Sening muddaong nima?” — debdi.	Padişah hayret ederek: “ Senin amacın ne?” demiş.
15.42.	U: “Hazratim, men oshnamning o’lishini ko’rib qanday chidab tura olaman?”	O: “Efendim, ben arkadaşımın ölümünü görüp nasıl dayanırım?”
15.43.	Undan ko’ra birinchi meni osing”, debdi.	Onun için önce beni asın”, demiş.
15.44.	— Hay-hay! Qarang, ana qarang! deya ko’zlarini katta-katta ochdi Mamat bobo.	— Vay canına! Şuna bak! diyerek gözlerini büyük büyük açtı Mamat dede.
15.45.	— Alqissa, jallodlar dor ostiga unisini olib borsa, bunisi podshoga yolvorarmish:	— Kısaca, cellatlar dara birini götürünce, diğeri padişaha yalvarırmış:
15.46.	“Avval meni osing”, dermish.	“Önce beni asın”, dermiş.
15.47.	Bunisini olib borsa, unisi... Jam bo’lgan jamoat ichida yig’lamagani qolmabdi.	Diğerini götürürlerse, öbürü... Toplananlar arasında ağlamayan kalmamış.
15.48.	Podsho ikki oshnagada qoyil bo’libdi.	Padişah dostların ikisine de hayran kalmış.
15.49.	Har ikkovinida ozod qilib yuboribdi.	İkisini de azat etmiş.
15.50.	— Ofarin, ofarin! deya, boshini sarak-sarak qildi Mamat bobo.	— Aferin, aferin! – diye, başını salladı Mamat dede.
15.51.	— Qissadan hissa shulki, Bo’riqul bilan Nasim ham shu kundan e’tiboran xuddi o’sha ikkovidan qiyomatli do’st bo’lsin...	— Kıssadan hisse şu ki, Börükul ile Nesim de bugünden itibaren aynı o ikisi gibi kıyamete kadar dost olsun...
15.52.	Bo’rining onasi Nasimning yelkasiga beqasamdan to’n yopdi.	Börinin annesi Nesim’in omuzuna ipek kaftan astı.
15.53.	Peshonasidan cho’lp-cho’lp opdi: — Endi sen ham mening ulim bo’lding! — dedi.	Alnından öptü: — Bundan sonra sen de benim oğlumsun! dedi.
15.54.	Bo’rida Nasimlarnikida shunday to’n kiyib edi.	Böri de Nesimler’in evinde aynı şekilde kaftan giymişti.
15.55.	Nasim onasida Bo’riga shunday deya, peshonasidan o’pib edi.	Nesim’in annesi de Böri’ye aynısını diyerek alnından öpmüştü.

16

No	Özbek Türkçesi.	Türkiye Türkçesi
16.1.	Bo'ri polvon bosh ko'tardi.	Pehlivan Böri başını kaldırdı.
16.2.	Nasimga qaradi.	Nesim'e baktı.
16.3.	“Qaribdi, juda qaribdi. — deya xayollandi.	“Yaşlanmış, çok yaşlanmış, — diyerek düşünceye daldı
16.4.	—Yo, men ham shunday qaridimmi?	— Yoksa, ben de böyle yaşlandım mı?
16.5.	Yog'-e, odamlar, yuzlaringizdan qon tomadi, deyishadi-ku...”	Hayır ya, insanlar, yüzünden kan damlıyor, diyorlar ya...”
16.6.	Bo'ri polvon ruhida iliq kayfiyat paydo bo'ldi.	Pehlivan Böri'nin ruhunda hafif bir huzur oluştu.
16.7.	Tag'in xayolga cho'mdi...	Yine hayallere daldı...

17

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
17.1.	Tik qir, yolg'izoyoq yol.	Dik kayalık, ıssız yol.
17.2.	Qirga o'rilab borayotgan hangi charchadi.	Kayalığa tırmanan eşek yoruldu.
17.3.	Quloqlari osti terladi.	Kulaklarının altı terledi.
17.4.	Yuk og'ir-da: egasi bo'ldi, xurjunda ikki ko'zacha suv, ikki bog' qiyoyq o't boldi.	Yükü ağır: sahibi var, sırtında iki testi su, iki bağ ot.
17.5.	Bo'ri hangini yerga tushib haydadi.	Böri eşekten inip onu sürdü.
17.6.	Hangi boynini cho'zdi.	Eşek boynunu uzattı.
17.7.	Bor kuchi bilan o'rga o'rladi.	Var gücüyle tepeye tırmandı.
17.8.	Nihoyat, Holvachining qiriga chiqdilar.	Sonunda, Helvacı kayalığına çıktılar.
17.9.	Hangi o'rkachlarda arqonlanmish eshakilarga tumshug'ini cho'zib-cho'zib hangradi.	Eşek bağlı duran diğer eşeklere burun uzatarak anırdı.
17.10.	Ikkita xo'kiz qoshig'lik chig'ana bug'doy dastalari oralab yurdi.	İki boğa koşulu araba buğday balyaları arasında yürüdü.
17.11.	Chanachi panshaxa bilan dastalarni chig'anaga ortdi.	Irgat dirgen ile balyaları arabaya yükledi.
17.12.	Qizlar o'rkachlarda sochilib-sochilib bug'doy o'rdi.	Kızlar tarlaya dağılarak buğday biçtiler.
17.13.	Bir qiz qo'shiq aytdi.	Bir kız şarkı söyledi.
17.14.	U, Momoqiz bo'ldi.	O, Mamakız idi.
17.15.	Oftob qirni qizdirdi.	Güneş tepeyi kızdırdı.
17.16.	Havoda nima ko'zni qamashtirdi, jimir- jimir mavjlandi.	Havada bir şey göz kamaştırdı, ıslıl ıslıl dalgalandı.
17.17.	Bu, hil bo'ldi.	Bu, çiğ tanesiydi.
17.18.	Bug'doyzor chayqaldi, bug'doyzor shovulladi.	Buğday tarlası çalkalandı, tarladan başakların sesleri geliyordu.

17.19.	O'nlab qizlar Momoqizga jo'r boldi:	Onlarca kız Mamakız'a eşlik etti:
17.20.	<i>G'ujmoqi bug'doy, Donginang to'q-ay, To'p bo'l, o'rayik, Xo'pda ko'rayik.</i>	Dolaşık buğday, Bolca ürün verdi, Toplaş, biçelim, Tamam artık görelim.
17.21.	Holvachining qirlaridan bug'doy xidi keldi.	Helvacı tepesinden buğday kokusu geliyordu.
17.22.	Gala-gala chumchuqlar o'rkachma-o'rkach uchib donladi.	Sürü sürü serçeler sıra sıra uçarak yem yediler.

18

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
18.1.	Qizlar Bo'rini o'zlari tarafga imladi.	Kızlar Böri'yi kendi taraflarına çağırdılar.
18.2.	— Bo'ri, berman hayda!- dedi.	— Böri, bu tarafa gel! – dedi.
18.3.	Bo'ri hangini Momoqiz tarafga haydadi.	Böri eşiği Mamakız tarafına sürdü.
18.4.	Qizlar shu yoqqa qarab chopdi.	Kızlar o tarafa doğru koştu.
18.5.	B'ori qiyoqni qizlarga gartdak-gartdakdan berdi; Momoqizga mo'lroq berdi.	Böri ayak otunu kızlara azıcık verdi; Mamakız'a daha çok verdi.
18.6.	Qizlar Bo'rini kunilab-kunilab ketdi. — Xasis, Bo'ri xasis!-dedi.	Kızlar Böriye kızdılar. — Cimri, Böri cimri! — dedi.
18.7.	— Egachim yelakli bo'ldi, elagi tilakli bo'ldi! —dedi.	— Hanımınızın eleği oldu, eleği dilekli oldu! —dedi.
18.8.	— Bo'ridan it ham baraka topmaydi! —dedi.	— Böri'den it bile hayır görmez! — dedi.
18.9.	Bo'ri suvni chaylaga tushurdi. Hangini arqonlab keldi.	Böri suyu çardağa bıraktı. Eşiği bağladı.
18.10.	Momoqiz bug'doybog' soyasida o'tirdi.	Momokız buğday bağının gölgesine oturdu.
18.11.	O'rog'ini yerga qadab qo'ydi.	Orağını yere bıraktı.
18.12.	Ro'molini boshiga yelvagay qilib o'radi.	Örtüsünü başına bağladı.
18.13.	Bir uchini qayirib og'ziga tishladi.	Bir ucunu ısırdı.
18.14.	Cho'p bilan yer chizdi.	Sopayla yere çizdi.
18.15.	Ensiz qoshlari, kipriklari xiyol egildi...	İnce kaşları, kirpikleri biraz eğildi...
18.16.	Bo'ridan nimadir kutdi.	Böri'den bir şey bekledi.
18.17.	Bo'ri iyagini qashidi.	Böri çenesini kaşıdı.
18.18.	Turdi-turdi, chaylaga qarab yurdi.	Durdu durdu, çardağa doğru yürüdü.
18.19.	Yarim yo'lda yelkasi osha qaradi.	Yarı yolda arkasına baktı.

18.20.	Darrov ko'zini oldi.	Hemen gözünü kaçırdı.
18.21.	Qaraganlariga pushaymon bo'ldi.	Baktığına pişman oldu.
18.22.	Boisi, Momoqizda Bo'riga qarayotgan edi!	Sebebi, Mamakız da Böri'ye bakıyordu.
18.23.	Bo'ri chaylada uxlayotgan Nasimni turti.	Böri çardakta uyuyan Nesim'i dürttü.
18.24.	Nasim g'udurlab, u yoniga ag'darildi.	Nesim söylenerek diğer tarafa döndü.
18.25.	Bo'ri Nasim qo'lidan torti.	Böri Nesim'in elinden çekti.
18.26.	Nasim esnadi, nima deysan, deganday Boriga qaradi.	Nesim esnedi, ne diyorsun dercesine Böri'ye baktı.
18.27.	— Nasim oshna, bir gap aytsam, birovga aytmaysanmi?	— Nesim dostum, bir şey diyeceğim, ama kimseye söylemez misin?
18.28.	Oshna, Momoqiz yaxshi, eshityapsanmiz, u yaxshi...- dedi Bo'ri.	Dostum, Mamakız iyi, duyuyor musun, o iyi... - dedi Böri.
18.29.	Nasim sergak bo'ldi.	Nesim uyandı..
18.30.	Bo'riga sinovcgan tikildi.	Böri'ye meraklı bir şekilde baktı.
18.31.	Bo'ri ko'zlarini pirpiratdi.	Böri gözlerini kırıştırdı.
18.32.	Gapida davom etdi:	Sözüne devam etti:
18.33.	— Nasim oshna, sen Momoqizga ayt seni tushlarida qoradi, de.	— Nesim dostum, sen Mamakız'a söyle, Böri seni rüyalarında görüyor, de.
18.34.	Senga qiyoqni do'rjiroq berishida gap bor, de.	Sana otu daha çok vermesinin sebebi var, de.
18.35.	— O'zing ayta ber.	— Kendin söyleyiver.
18.36.	— Men? Bor-e, qaytib aytaman?	— Ben? Nasıl söyleyeceğim?
18.37.	— O'zing bilasan.	— Sen bilirsin.
18.38.	Qo'rqaman-da, Nasim oshna.	Korkarım ben, Nesim dostum.
18.39.	Sen bilmaysan, necha martalab aytaman dedim, bo'lmadi.	Sen bilmiyorsun, kaç kere söylemeye çalıştım, olmadı.
18.40.	Ko'ziga ko'zim tushsa... garang bo'p qolaman.	Gözüm gözüne düşünce... afallıyorum.
18.41.	Haliyam aytaman deb borib, nima deyishimni bilmay qaytib keldim.	Az önce de söylemeye gidip, ne diyeceğimi bilemeden döndüm.
18.42.	Nasim oshna, sen mening qiyomatli oshnamsan-ku, sen ayt.	Nesim, sen benim ebedi dostumsun, sen söyle.
18.43.	— Ko'ramiz.	— Bakarız.
18.44.	Bo'ri Nasimni bag'riga bosdi.	Böri Nesim'i bağrına bastı.
18.45.	Quvonchidan, haligina olib kelmish suvdan bir kosa qoyib berdi.	Sevincinden, getirdiği sudan bir kâse doldurup ona verdi.

19

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
19.1.	Qosh qoraydi.	Gün karardı.
19.2.	Qizlar qatorasiga to'shak solib yotdi.	Kızlar sıralı yatak serip yattı.
19.3.	Yoz chigirtkalari chirilladi.	Yaz çekirgeleri ötmeye başladı.
19.5.	Eshaklar tarsillatib yer tepindi.	Eşekler tepiniyorlardı.
19.6.	Gulhan miltiramish olis kamardan do'mbira ovozi keldi, elas-elas qo'shiq keldi.	Ateş yanan uzak yerden dombra sesi geldi, belli belirsiz bir şarkı duyuldu.
19.7.	Osmonda oy balqidi.	Gökyüzünde ay belli oldu.
19.8.	Nasim qizlar tarafga yurdi.	Nesim kızlar tarafına yürüdü.
19.9.	“Hozir chaqirib kelsa-ya?” — o'yladi Bo'ri.	“Şimdi çağırıp gelse ya” — diye düşündü Böri.
19.10.	Bo'ri qo'rqqanidan eshaklar yotgan yoqqa ketdi.	Böri korkusundan eşeklerin yattığı yere gitti.
19.11.	Eshak jabdug'iga cho'nqayib o'tirdi.	Eşek eğrine yaslanıp oturdu.
19.12.	Chaqirgani bilan baribir bormayman.	“Çağırsa bile gitmem.
19.13.	Oshnam bolsa, ozi aytsin”, — ko'ngildan otkazdi.	Dostumsa, kendisi söylesin”, — içinden geçirdi.
19.14.	Otirdi-otirdi, tag'in qaytib keldi.	Oturdu oturdu, sonra geri döndü.
19.15.	Chalqancha yotmish Nasim oldiga cho'kkaladi.	Sırtüstü yatan Nesim'in yanına oturdu.
19.16.	Qo'lini ushladi.	Elinden tuttu.
19.17.	— Nasim oshna, u nima dedi-a? — deya so'radi.	— Nasim dostum, o ne dedi ya? — diye sordu.
19.18.	— Ko'zingni ochib ayt, nima dedi?	— Gözünü aç ve söyle, ne dedi?
19.19.	Yo, uyalib indamadimi?	Ya da utanarak bir şey demedi mi?
19.20.	Nasim Bo'riga o'girildi.	Nesim Böri'ye döndü.
19.21.	Bo'ri, men gaplaringni oqizmay-tomizmay aytdim.	Böri, ben sözlerini bire bir söyledim.
19.22.	Bo'ri oshnamga sensiz kunduz ham qorong'i, dedim.	Böri dostum için sensiz gündüzler bile karanlık, dedim.
19.23.	— Uh, Bormisan, osha! U Nima dedi?	— Yaşa, dostum! O ne dedi?
19.24.	— Jo'ra, u, beti qursin, deb qo'l siltadi. Senga ko'ngli yoq ekan, jo'ra.	— Dostum, o, defolsun diyerek azarladı. Sende gönlü yokmuş, dostum.
19.25.	Ishonmayapsanmi?	İnanmıyor musun?
19.26.	Mana, qiblagga qarab aytaman: agar yolg'on aytsam, ko'r bo'layin!	İşte bak, kibleye bakarak söylüyorum: eğer yalan söylüyorsam, kör olayım!
19.27.	Bo'rining dili xufton bo'ldi.	Böri'nin kalbi kırıldı.

19.28.	Bir maxalgacha xo'rsinib yotdi.	Bir müddet iç çekerek yattı.
19.29.	Azonda ko'rpa-to'shagini hangi ustiga tashlab mindi.	Sabah ezanı vaktinde yatağını eşeğin üstüne yükleyip bindi.
19.30.	Nasim hangi yolidan ushladi.	Nesim eşeğin yelesinden tuttu.
19.31.	Bo'rini yo'ldan qayirmoqchi bo'ldi.	Böri'yi yolundan döndürmek istedi.
19.32.	Bo'ri bosh silkidi.	Böri başını salladı.
19.33.	Ko'nglidan shunday gaplar o'tdi:	İçinden şu sözler geçti:
19.34.	“E, qo'y, oshna, ketaman.	“Bırak, dostum, gideceğim.
19.35.	Qizlardan qachon yorug'lik chiqib edi-da, endi chiqadi.	Kızlardan ne zaman iyilik gelmiş ki, şimdi gelsin.
19.36.	Men ularni odam deb, qiyoq tashib yuribman-a”.	Ben onları adam sayarak ot taşıyordum ya”.
19.37.	Nasimning burni terladi.	Nesim'in burnu terledi.
19.38.	Tiniq yuzlari qizardi.	Aydınlık yüzü kızardı.
19.39.	— Bo'ri, o'lay agar, hundi, hundi! — dedi.	— Böri vallahi çok alıngansın, alıngan dedi.
19.40.	—Ichimdagini top, deb bezrayib tura bersan!	— İçimdekini bul diye, yüzün asık mı duracaksın!
19.41.	Bir Momoqiz uchun shunchami?	Bir Mamakız için gitmeye değmez!
19.42.	Ana, qir tola qiz!	Bak, tarla dolu kız!
19.43.	Bo'ri hangi yag'iridan ko'zini olmadi.	Böri eşeğin yarasından gözünü almadı.
19.44.	“Nasim oshna, hech bo'lmasa indamay qo'ysin edi, — dedi ichida.	“Nasim dostum, en azından hiçbir şey demeseydi, — dedi içinden.
19.45.	— E, bo'ldi, ko'rmayin ham, ko'ymayin ham...”	— Tamam, artık görmeyim de yanmayayım da...”
19.46.	Bo'ri xirmonga yo'l oldi.	Böri harmana doğru gitti.

20

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
20.1.	Xirmonchi chollar Bo'riga galagov haydattirmadi.	Harmancı yaşlılar Böri'ye sürüyü sürdürttürmedi.
20.2.	Avvalambor, ho'kizlar Bo'riga o'rganmog'i lozim bo'ladi.	Önce, öküzlerin Böri'ye alışması gerekiyor.
20.3.	Bo'lmasa, begonasiraydi, yurmaydi.	Yoksa yabancı zanneder, yürümezler.
20.4.	U mayda-chunda yumushlarni bajarib yurdi.	O ufak tefek işleri yapıyordu.
20.5.	Bir kuni oftob qaytib, ho'kizlarni suvlatib keldi.	Bir gün güneş battığında, öküzleri suya götürüp getirdi.
20.6.	O'ng kaftini peshonasiga soyabon qilib, qirga qaradi.	Sağ elini alnına gölgeleyerek tarlaya baktı.
20.7.	U... Momoqizni ko'rgisi keldi!	O... Mamakız'ı görmek istedi!

20.8.	Hangini qirga burdi.	Eşęi tarlaya doğru sürdü.
20.9	Soy yoqalab borayotib edi, eshakli Nasim qirdan enib kela berdi.	Vadiyi takip ederek gidiyordu, eşek üstünde Nesim tepeden iniyordu.
20.10.	Bo'ri iziga qaytmoqchi bo'ldi, ammo sir boy bermadi. Yolida davom etdi.	Böri geri dönmek istedi, ama belli etmemek için yoluna devam etti.
20.11.	Yuzma-yuz bo'lib to'xtadi.	Yüz yüze gelince durdu.
20.12.	Garchi Nasim so'ramasa-da, Bo'ri boshi bilan qirga ishora qildi.	Nesim sormadan, Böri başı ile tarlaya işaret etti.
20.13.	— Shu yoqqa... xirmonchilar bir ish bilan yuborib edi, — dedi	— Bu tarafa... harmançılar bir iş için gönderdiler, — dedi.
20.14.	— Yur, chaylaga, -dedi Nasim.	— Hadi çardağa gidelim, - dedi Nesim.
20.15.	— Yo'q, ishim zaril.	— Hayır, işim acele.
20.16.	Nasim ayyorona iljaydi.	Nesim sinsice güldü.
20.17.	Xushro'y ko'zlari o'ynadi.	Güzel gözleri oynadı.
20.18.	Tishlari orasidan "chirt" etib tupurdi.	Dişleri arasından "çirt" diye tükürdü.
20.19.	— Momoqizning oldigadir-da? — dedi.	— Mamakız'ın yanına galiba? — dedi.
20.20.	Bo'ri lovillab ketdi.	Böri sinirlendi.
20.21.	— Ha, Momoqizning oldiga, ha! — dedi.	— Evet, Mamakız'ın yanına, evet! — dedi.
20.22.	— Senga shu gap kerakmidi?	— Bunu mu duymak istedin?
20.23.	— E, bor, menga desa, oyog'iga yiqil!	— Tamam, git, istersen ayağına kapan!
20.24.	— Yiqilaman!	— Kapanacağım!
20.25.	Men shunday oyoqosti odamman!	Ben böyle ayakaltı biriyim!
20.26.	Bo'ldimi?	Oldu mu?
20.27.	Poyiga yiqilib, Momoqiz, men senga nima yomonlik qilib edim, deyman!	Ayağına kapanıp, Mamakız, ben sana ne kötülük yapmışım, diyeceğim!
20.28.	Bo'ldimi?	Oldu mu?
20.29.	Bo'ri hangiga xodacho'p urdi.	Böri eşeğe sopayla vurdu.
20.30.	Nasim tahlikaga tushdi.	Nesim riske girdi.
20.31.	İzidan yetib kelib, yoliga ko'ndalang bo'ldi.	Arkasından gelip, yolunu kapattı.
20.32.	Bo'ri hansiradi.	Böri nefes nefese kalmıştı.
20.33.	— Qoch yo'ldan, qoch!	— Çekil yoldan, çekil!
20.34.	Men Momoqizga yolvorgani ketyapman! — dedi.	Ben Mamakız'a yalvarmaya gidiyorum! — dedi.
20.35.	— Bo'ri, borma!	— Böri, gitme!
20.36.	— Nega hukm qilasan? Nima, hosilotmisan?!	— Niye emir veriyorsun? Nesin, konrtol müdürü müsün?
20.37.	— Bo'ri, meni jo'ram desang bormaysan.	— Böri, bana dostum diyorsan gitmeyeceksin.

20.38.	— Senga nima?!	— Sana ne?!
20.39.	— Bo’ri, men... seni aldab edim.	— Böri, ben... sana yalan söylemişim.
20.40.	Bir-biriga tikildi.	Birbirine baktılar.
20.41.	Nasim ko’zlarini olib qochdi.	Nesim gözlerini kaçırdı.
20.42.	So’qmoq chetidagi turnaqator qumursqalarga tikilib qoldi...	Yol kenarındaki ard arda giden karıncalara baka kaldı...

21

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
21.1.	Boyagi tun.	Dün gece.
21.2.	Cho’ponlar gulxani.	Çobanların ateşi.
21.3.	Elas-elas qo’shiq.	Usul usul bir şarkı.
21.4.	— Ayt aytgichingni, Nasim, qizlar yomon xayolga boradi.	— De diyeceğini, Nesim, kızlar yanlış anlarlar.
21.5.	— Momoqiz, Bo’ri senga bir gap aytaman, deb yuribdi.	— Mamakız, Böri sana bir şey demek istiyor.
21.6.	— Bilaman, aytolmayapti.	— Biliyorum, söyleyemiyor.
21.7.	— Momoqiz, u menga ko’nglini yordi, tayin ayt, dedi.	— Momokız, o bana gönlünü açtı, açıkça söyle, dedi.
21.8.	— O’zimga aytishga uyalgan gapni senga aslo aytmas.	— Bana söylemeye utandığı şeyi sana asla söylemez.
21.9.	— Aytishga bet chidamaydigan gap-da, Momoqiz.	— Söylemeye yüz dayanmayacak söz olduğu için, Mamakız.
21.10.	Aytayinmi, nima dedi?	Söyleyeyim mi, ne dediğini?
21.11.	Momoqiz bilan... o’ynagim kelyapti... qo’yniga kiranman, dedi.	Mamakız ile... eğlenmek istiyorum... koynuna gireceğim, dedi.
21.12.	— Yo pirim, chini bilan shunday dedimi?	— Allah Allah, gerçekten böyle mi dedi?
21.13.	— Aldasam, ko’r bo’layin!	— Yalan söylüyorsam, kör olayım!
21.14.	— Unda, bo’rining betiga qaramaganim bo’lsin!	— O zaman, Börinin yüzüne bakmayacağım!
21.15.	Betini murdashuy ko’rsin!	Yüzünü gassallar görsün!
21.16.	— Tag’in, unga aytib yurma, oshna degan otimiz bor...	— Sakın ona söylemeyesin, sonuçta biz dostuz...

22

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
22.1.	Bo’ri hangini olg’a qimtdi.	Böri eşeğini ileriye doğru sürmeye başladı.
22.2.	Yonlaridan odam bo’yi quyun charx urib o’tdi.	Yanlarından insan boyunda bir kasırga döne döne geçti.
22.3.	— Ayt, nima deb aldading?	— Söyle ne diye kandırdın?
22.4.	— Aytmayman.	— Söylemem.

22.5.	— Men senga gapiryapman!	— Sana soruyorum!
22.6.	— Bo'ri jo'ra, ursang ur, baribir aytmayman.	— Böri dostum, vuracaksan vur, söylemem.
22.7.	— Ayt deypman!	— Söyle dedim!
22.8.	— Bo'ri, jo'ra, Momoqiz mengayam yoqadi...	— Böri, dostum, Mamakız'dan ben de hoşlanıyorum...
22.9.	Bo'ri iziga burildi.	Böri geri döndü.
22.10.	Xirmonga keldi.	Harmana geldi.
22.11.	Qorong'i tushgach, supaga tushak tashlab yotdi.	Hava kararınca, sedire yatağını serip yattı.
22.12.	Chollar uyqulari kela bermagach, cho'pchak aytdi, matal aytdi.	Yaşlılar uykuları gelmeyince, hikâye ve masal anlattı.
22.13.	Bo'ri boshini ko'rpa ostiga yashirdi.	Böri başını yorganın altına sakladı.
22.14.	Ko'zlarini yumdi...	Gözlerini kapadı...
22.15.	Bo'ri'ning ko'nglida o'z dostoni bo'ldi.	Böri'nin gönlünde kendi destanı vardı.
22.16.	Bu doston hali kuylanmadi.	Bu destan daha şarkı olarak seslenmemişti.
22.17.	Dostonni uch odam bildi: Momoqiz, Nasim, o'zi bildi.	Destanı üç kişi biliyordu: Mamakız, Nesim ve kendisi...
22.18.	Doston davom etdi...	Destan devam ediyordu...

23

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
23.1.	Ayoz zo'raydi.	Ayaz güçlendi.
23.2.	Polvonlar og'zidan chiqmish bug' quyuqdan-quyuq bo'ldi.	Pehlivanların ağzından çıkan buhar giderek arttı.
23.3.	Olish qizigandan-qizidi.	Güreş gitgide kızıştı.
23.4.	— Polvonlar, o'ynab-o'ynab olishinglar! – dedi davra.	— Pehlivanlar, canlı canlı güreşin! – dedi ahali.
23.5.	— Ha-ha-a-a, gardkam!	— Ya-a-a-a, Allah!
23.6.	— E, qo'yma!	— Hayır, bırakma!
23.7.	— Omon polvon chil ber!	— Omon pehlivan, el ense çek!
23.8.	— Shu, Boboqul bilan Mamat polvon juda lanj ekan, nima dedingiz, Bo'ri polvon?	— Şu Babakul ile Pehlivan Memet çok güçsüzmüşler, değil mi, Pehlivan Böri?
23.9.	— E siz so'ramang, men aytmayin! — dedi Bo'ri polvon.	— Ne sen sor ne de ben söylemeyeyim! — dedi Pehlivan Böri.
23.10.	— Mag'zava, lanj ham gapmi, mag'zava!	— Mızımız, güçsüz de laf mı, mızımız!
23.11.	Xaloyiq, ko'rdilaring, Boboqul polvon bilan Mamat polvon ne vaqtdan buyon olishib, na yiqitadi, na yiqiladi!	Ahali, görüyorsunuz, Babakul ile Memet kaç zamandan beri güreşiyorlar ama bir türlü yenilemiyorlar.

23.12.	Yerga qarab suyashib yurgani yurgan!	Yere bakarak boşuna zaman öldürüyorlar.
23.13.	Men ularni qurdan haydab yuboraman, maylingizmi?	Ben onlari meydandan kovacağım, ne dersiniz?
23.14.	— Davraning fikriyam shu!	— Seyirciler de aynı fikirde!
23.15.	— Bo'lmaganga bo'lishma degan!	— Olmayınca olmuyor!
23.16.	— Boboqul ko'p chaqchayma, Bo'ri polvon to'g'ri qilyapti!	— Babakul gözlerini pörtletme, Pehlivan Böri haklı.
23.17.	— Olish – san'at, ha!	— Güreş- sanattır!
23.18.	— Minglab odam uyqudan qolib senga qarab o'tiribdi!	— Ahali uykusundan olup seni izliyor!
23.19.	Shunday ekan, san'atingni ko'rsat-da, bachchag'ar!	Öyleyse, sanatını göstere, velet!

24

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
24.1.	— Xaloyiq, — dedi Bo'ri polvon, - manavi ikki polvon davraga gaplashib chiqibdi ekan!	— Ahali, — dedi Pehlivan Böri, bu iki pehlivan meydana anlaşılarak çıkmışlar!
24.2.	Birovimiz astagina yiqilib, olgan qo'yni so'yib yeymiz, deb kelishibdilar.	Birimiz yenilerek, aldığımız koyunu keser yeriz, diye anlaşılar.
24.3.	A? Buni menga ayg'oqchilar yetkazdi!	Ya, bunu bana ajanlar yettirdi.
24.4.	Qolabersa, olishlariyam ko'rsatib turibdi!	Üstüne üslük, güreşmelerinden de belli oluyor!
24.5.	Xaloyiq men bularniyam davradan badarg'a qilaman!	Ahali, ben bunlari da meydandan kovacağım!
24.6.	— U-u, ola jelak, undan ko'ra bo'yingga to'rva osib tilanchilik qil!	— O-o kırmızı kart, bundan sonra boynuna asıp dilencilik yap!
24.7.	— O'l-e, shu kuningga-ey!	— Bu hale düşmektense öl daha iyi!
24.8.	— Qo'y yeysan-a, qo'y yeysan, zaharimni ye!	— Koyun yiyeceksin ha, koyun yiyeceksin, zıkkım ye!
24.9.	Polvonlar qurdan bosh egib, quruq chiqib ketdi.	Pehlivanlar meydandan kafalarını eğerek elleri boş çıktılar.
24.10.	Juma polvon Sher polvon ichidan chil berdi.	Pehlivan Cuma Pehlivan Şer'e iç tırpan çekti
24.11.	Sher esa uni belidan mahkam quchoqlab turdi.	Şer ise onu belinden sıkıca tuttu.
24.12.	Bordi-yu, Jumaning oyog'i chiqib ketsa, Sher polvon uni ko'tarib, orqaga qayirib uradi.	Eğer, Cuma'nın ayağı çıkarsa, Şer onu kaldırıp sırt üstü vuracak.
24.13.	— Sher polvon, ko'tar osmonga, ko'tar!	— Pehlivan Şer, kaldır havaya, kaldır!

24.14.	— Yo-yo-yo!	— Yo-yo-yo!
24.15.	Juma polvonning oyog'i ilonday chirmashgan ekan, chili chiqmadi.	Pehlivan Cuma'nın ayağı yılan gibi dolanmış, çelmesi açılmadı.
24.16.	— Sher polvon, bu ko'tarishing bekor!	— Pehlivan Şer, bu kaldırman yaramaz!
24.17.	Dast ko'tarish kerak, dast!	Daha çok kaldırmak lazım, daha çok!
24.18.	— Qo'rqma, yiqilsang izingdan o'zim chiqaman!	— Korkma, yıkılırsan peşinden ben çıkarım!
24.19.	— Ko'tarayotganingda orqaga ko'p chalqayma, bu xavfli! Ko'ta-a-ar!	— Kaldırırken arkaya fazla sallanma, bu tehlikeli! Kal-dı-ır!
24.20.	— Yo-yo-yo!	— Ya-a-a!
24.21.	— Chilini chiqarib yubor, chilini!	— Çelmesini çıkar, çelmesini!
24.22.	— Yo-yo-yo!	— Ya-a-a!
24.23.	— Bali-bali-i-i! Gurs!	— Yaşa-yaşa-a-a! Gurs!
24.24.	— Barakalla, Sher polvon, bundan ziyod yiqitib bo'lmaydi!	— Aferin, Pehlivan Şer, bundan daha iyi yıkılmazdı!
24.25.	— To'nni to'rdagi chollarga berib ket, olqaydi!	— Kaftanı köşedeki yaşlılara ver, dua ederler.
24.26.	— Namoz polvon, yerni tavof qil, qo'llaydi!	— Pehlivan Namaz, etrafı dolaş, kolluyor!
24.27.	Alimardon polvon...	Pehlivan Alimardon...
24.28.	— Yo-yo-yo...	— Ya-a-a...
24.29.	— Bali, polvon, bali!	— Aferin, pehlivan, aferin!
24.30.	Mening qo'lim emas, otamning qo'li, deb olish, ha!	Benim elim değil, babamın eli, diye güreş ha!
24.31.	— Polvon, piringni hamisha yod et, madad beradi!	— Pehlivan, atalarını her zaman yâd et, güç verir!

25

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
25.1.	Bo'ri uyg'onib, tevarakka alangladi.	Böri uyanıp etrafa bakındı.
25.2.	Tong otdi.	Sabah oldu.
25.3.	Ho'kizlar mudrab-mudrab, vazmin-vazmin kavsh qaytardi.	Öküzler ağır ağır geviş getiriyorlar.
25.4.	To'rg'ay hangi yag'iriga qo'nib chuldiradi.	Tarla kuşu eşeğin yarasına konarak öttü.
25.5.	Fayziyob yellar yeldi.	Serin yellər estı.
25.6.	Bo'ri ertalabki ta'tildan keyin uch ho'kizni bir-biriga bo'ynidan matab, galagovga qo'shdi.	Böri sabahki moladan sonra üç öküzü birbirine bağlayarak, sürüye kattı.
25.7.	Oyoqlariga choriq kiydi.	Ayakkabılarını giydi.
25.8.	Tolxivichni olib, xirmonga kirdi.	Sopayı alıp harmana girdi.
25.9.	Xirmonchi chol panshaxa bilan	Harmancı dede dirgen ile

	yoyilib ketayotgan somonlarni ho'kizlar oyog'i ostiga tashlab turdi.	dağilan samanlari öküzlerin ayaklarının altına atıyordu.
25.10.	Ho'kizlar xirmon yancha berib o'rganib qoldi.	Öküzler harmanı eze eze alıştılar.
25.11.	Hamisha bir yo'ldan yurdi.	Her zaman aynı yoldan yürüdüler.
25.12.	Ho'kizlarga ergashib yurgan Bo'ring choriqlari somonga kumilib-kumilib ketdi.	Öküzlerle beraber yürüyen Böri'nin ayakkabıları samana gömüldü.
25.13.	Hirmonchi chol:	Harmancı dede:
25.14.	—Hay barakalla! Maydalab hayda, maydalab! — dedi.	— Hey maşallah! Yavaş sür, yavaş! — dedi.
25.15.	Bo'ri cholga qarab kulib qo'ydi. Tomog'ini qirdi.	Böri yaşlıya bakarak gülümsedi. Yutkundu.
25.16.	Bobotog' cho'qqilari yorishdi.	Babatağ zirveleri aydınlandi.
25.17.	Qirga o'rlab ketadigan so'qmoqda bir eshakli bordi.	Tepeye kıvrılarak giden patikada bir eşekli gidiyor.
25.18.	U Nasim bo'ldi.	O Nesim'di.
25.19.	Nasim o'roqchilarga qiyog olib bordi.	Nesim orakçılara ot götürdü.
25.20.	Bo'ri tishlarini-tishlariga qattiq bosdi.	Böri dişlerini sıktı.
25.21.	Gavron bilan xo'kizlar sag'risiga so'kdi.	Sopayla öküzlere vurdu.
25.22.	Bor ovozi bilan qo'shiq boshladi:	Var sesiyle şarkı söylemeye başladı:
25.23.	Yo'rtib-yo'rtib haydagin-a, mayda-yo, mayda-yo, Don somondan arisin-a, mayda-yo, mayda-yo, Ayni sahar bo'lganda-yo, mayda-yo, Xo'jayi Xizir dorisin-a, mayda-yo, mayda-yo.	Tırıs tırıs sür ufak-ufak, Dane samandan arınsın ufak-ufak, Tam sabah zamanında ufak-ufak, Hazreti Hızır yaklaşsın ufak-ufak.
25.24.	Ho'kizlar qadamidan chuqur iz qoldi.	Öküzlerin adimından derin bir iz kaldı.
25.25.	Somon tagidagi bug'doy g'ijir-g'ijir etdi.	Saman altında buğday gıcır gıcır etti.
25.26.	Bo'ring ovozi dardli bo'ldi:	Böri'nin sesi dertliydi:
25.27.	Ayri-ayri tuyog'ing, mayda-yo, mayda-yo, Olmos bo'lsin jonivor-a, mayda-yo, mayda-yo, Seni boqqan dehhonlar-a, mayda-yo, mayda-yo, Sarmast bo'lsin jonivor-e, mayda-	Ayrı ayrı toynağın, ufak ufak, Elmas olsun hayvanım, ufak ufak, Seni besleyen çiftçiler, ufak ufak, Sarhoş olsun hayvanım, ufak ufak.

	yo, mayda-yo.	
25.28.	Jonivor, anovi ketayotgan eshaklini ko'ryapsanmi?	Arkadaşım, şu giden eşekliyi görüyor musun?
25.29.	U mening qiyomatli oshnam Nasim.	O benim ebedi dostum Nesim.
25.30.	Jonivor, mening na otam, na aka-ukalarim bor	Arkadaşım, benim ne babam ne, kardeşlerim var.
25.31.	Yolg'iz o'g'ilman.	Tek çocuğum.
25.32.	Otam ham, aka-ukalarim ham ana shu oshnam...	Babam da, kardeşim de işte şu dostum...
25.33.	Hayda, jonivor, hayda, temir tuyog'im, hayda!	Git, arkadaşım, git, demir toynaklım, haydi!
25.34.	Mo'l xirmondan oldim somon, mayda-yo, mayda-yo, Oshiqqa qorongidan oydin yomon, mayda-yo, mayda-yo, Oshiqlar murodini bersin xudo, mayda-yo, mayda-yo, Kechalar yomgir yogar, kunduz tuman, mayda-yo, mayda-yo.	Bereketli harmandan aldım saman, ufak ufak, Aşığa karanlıktan aydın yaman, ufak ufak, Âşıkların muradını versin Huda, ufak ufak, Geceler yağmur yağar, gündüzler sis, ufak-ufak.
25.35.	Birovga aytma, jonivor, hay anavi qirda bir qiz bor, shu qiz mening ko'nglim edi.	Kimseye söyleme, arkadaşım, oradaki tepede bir kız var, şu kız benim gönlümdeydi.
25.36.	Qiyomatli oshnam ko'nglimga chang soldi!	Ebedi dostum kalbimi incitti.
25.37.	Uh, ko'rgilik!	Ahhh, kader!
25.38.	Men oshnamga ishonib edim, jonivor.	Ben dostuma güvenmiştim, arkadaşım.
25.39.	U ishonchimni oyoqosti qildi.	O güvenimi ayaklar altına aldı.
25.40.	Qiyomatli oshnangdan shu ish kelgandan keyin o'zgalardan nima umidu nima xayr?	Ebedi dostun böyle yaptıktan sonra diğerlerinden ne umut ve ne hayır?
25.41.	Birovga aytma, jonivor, aytgiligi yo'q...	Kimseye söyleme, arkadaşım, söylenecek şey değil...
25.42.	Yana-tag'in qasam ichdi, jonivor, eshityapsanmi, qiblaga qarab qasam ichdi!	Bir de yemin etti, arkadaşım, duyuyor musun, kibleye doğru yemin etti!
25.43.	Qasam yomon, jonivor, yomon...	Yemin kötü, arkadaşım, kötü...
25.44.	Hayda, jonivor, yo'rtib-yo'rtib hayda!	Haydi, arkadaşım, tırıs tırıs yürü!
25.45.	Vo ajab, bu qanday dunyo bo'ldi, jonivor?	Hay Allah, bu nasıl bir dünya, arkadaş?
25.46.	O'rtada burun bo'lmasa, u ko'z bu ko'zni o'yib oladi shekilli?	Arada burun olmazsa bir göz diğerini oyacak galiba?
25.47.	Momo o'zi yaxshi qiz, mayda-yo, mayda-yo,	Mama kendisi iyi kız, ufak-ufak, Az ile doyarız biz, ufak-ufak,

	Mayda bilan to'qmiz biz, mayda-yo, mayda-yo, Bugdoy kirsam omborga, mayda-yo, mayda-yo, To'y qilardik erta kuz, mayda-yo, mayda-yo.	Bug'day girse ambara, ufak-ufak, Dügün yaparız bu güz, ufak-ufak.
25.48.	O'zing o'yla, jonivor, Nasim ko'rib-bilib turib, Momoqizga ko'z olaytiridi-ya!	Kendin düşün, arkadaşım, Nesim bilerek, Mamakız'a yan baktı!
25.49.	Jonday oshnasi suyganiga-ya?..	Can dostunun sevdiğine ya!
25.50.	Jonivor, men Nasimning onasini onam, deb edim.	Arkadaşım, ben Nesim'in anasına ana demiştim.
25.51.	Onasi qo'llaridan tuz yeb edim...	Annesinin elinden yemek yemiştim...
25.52.	Onalarimiz, o'la-o'lguncha sodiq do'st bo'linglar, deya, bizga oq fотиha berib edi...	Annelerimiz, ölene kadar sadık dost olun, diye, bize dua etmişlerdi.
25.53.	Bo'z-bo'ziga-bo'ziga, mayda-yo, mayda-yo, Qo'ylar kelar qo'ziga, mayda-yo, mayda-yo, Erkak hazil qilarmi, mayda-yo, mayda-yo, Oshnasi suyganiga, mayda-yo, mayda-yo!.. Oshiq bo'ldim, arpaning somoniga, mayda-yo, mayda-yo, O'lim bersin, qizlarning yomoniga, mayda-yo, mayda-yo!..	Boz bozuna bozuna, meyde ya, meyde ya Koyunlar gelir kuzuya, meyde ya, meyde ya, Erkek şaka yaparmı, meyde ya, meyde ya, Dostunun sevdiğine, meyde ya, meyde ya... Aşık oldum arpanın samanına, meyde ya, meyde ya, Ölüm versin, kızların yamanına, meyde ya, meyde ya.
25.54.	Jonivor, bo'ldi, men endi Nasim bilan yuz ko'rishmayman.	Arkadaşım, tamam, artık ben Nesim'in yüzüne bir daha bakmam.
25.55.	Bo'ldi, men endi Nasim bilan bir umr gap qo'shmayman...	Tamam, ben artık Nesim ile bir ömür boyu konuşmam...

26

No	Özbek Türkçesi	Türkite Türkçesi
26.1.	Tun yarimladi.	Gece yarısı oldu.
26.2.	Polvonlar siyrakladi.	Pehlivanlar azaldı.
26.3.	Karim po'stak bilan Rahmat polvon qoldi.	Kalın kafalı Kerim ile Pehlivan Rahmet kaldı.
26.4.	Karim po'stak? Oydinkim, po'stakni qayoqqa otib yuborsa, yerga albatta teskarisi bilan borib tushadi.	Pöstek Kerim mi? Belli ki, postu nereye atsa, yere elbet ters düşer.
26.5.	Karimni ham qayoqqa otib yuborsa, yerga teskarisi — ko'kraklari bilan borib tushadi.	Kerim'i de nereye atsa, yere tersi — göğsü üzerine düşer.
26.5.	El Karimni po'stak deyishining boisi	İnsanların Kerim'e pöstek

	ana shunda.	demesinin sebebi işte bu.
26.6.	Karim po'stak Rahmatni qo'l chilga oldi: o'ng qo'lini uning qo'ltig'idan o'tkazib, yoqasidan ushladi.	Pöstek Karim Rahmet'e el ense çekti: sağ elini koltuğundan geçirip, yakasından tuttu.
26.7.	Rahmat polvonning chap qo'li ketiga qayrildi.	Pehlivan Rahmet'in sol eli arkaya döndü.
26.8.	Davra qichqirib yubordi:	Seyirciler bağırđı:
26.9.	— Ay-ay, po'stak, qo'yib yubor!	— Ay-ay, pöstek, bırak!
26.10.	— Qo'yib yubor desa!	— Bırak dedim!
26.11.	Karim po'stak qo'yib yubordi.	Pöstek Kerim bıraktı.
26.12.	Qaytadan olishganlarida tag'in qo'l chilga oldi.	Yeniden güreşirken yine el ense aldı.
26.13.	Bo'ri polvon ularni ajratib qo'ydi.	Pehlivan Böri onları ayırdı.
26.14.	— Xaloyiq! — dedi.	— Ahali! — dedi.
26.15.	Karim polvon qo'l chilga olib nomardlik qildi!	Pehlivan Kerim kol çelmesi takarak namertlik etti!
26.17.	Uning ko'nglida yovuzlik borakan!	Onun kalbinde kötülük varmış!
26.18.	Men uni davradan badarg'a qilmoqchiman, siz nima deysiz?	Ben onu meydandan kovacağım, siz ne dersiniz?
26.19.	— To'g'ri-to'g'ri!	— Doğru-doğru!
26.20.	— Bundaychikin polvonni yana qaytib davraga yonoshtirmaslik kerak!	— Böyle pehlivani bir daha meydana yaklaştırmamalı!
26.21.	— Karim po'stakning ko'ngli kir ekan!	— Pöstek Kerim'in içi kirliymiş!
26.22.	Bo'ri polvon Karim po'stakka yuzlandi.	Pehlivan Böri Pöstek Kerim'e yöneldi.
26.23.	— Ana, eshitdingmi? — dedi.	— İşte, duydun mu? — dedi.
26.24.	— Xalq hukmi – Haq hukmi! Chiq!	— Halk hükmü — Hak hükmü! Çık!
26.25.	E, sadqai davra ket! Qani, rais bova, Rahmat polvonga haqini bering!	Eeee, Adamdan başka her şeye benziyorsun! Hadi, Reis Dede, Pehlivan Rahmet'e hakkını verin!
26.26.	Karim po'stakni yiqildi, deb hisoblayman!	Pöstek Kerim'i yenildi diye sayıyorum!
26.27.	Qo'l chil azal-azaldan man etiladi.	Kol çelmesi ezelden beri men edilmiş.
26.28.	Boisi, qo'l chilga olinmish qo'l yo chiqib ketadi, yo sinib ketadi.	Çünkü çelme takılan kol ya çıkar ya da kırılır.
26.29.	Qo'l lat egach, qo'l o'ynama bo'lib qoladi.	Kol zarar görünce, oynak olur ve düzelmez.
26.30.	Oqibat, polvonning yana qaytib davraga chiqishi amri mahol bo'lib qoladi.	Sonunda pehlivanın bir daha meydana dönmesi güç olur.

26.31.	Bo'ri polvon davrada yillab olishdi.	Pehlivan Böri meydanda yillarca güreşti.
26.32.	Ammo biron martada qo'l chilga olmadi.	Ama bir kere bile kol çelmesi takmadı.
26.33.	Ha, darvoqe...	Evet, hakikaten öyle...

27

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
27.1.	Bu, Qobil sho'roning to'yida bo'ldi.	Bu, Kabil Şora'nun düğünün de oldu.
27.2.	Kolhoz kattalari sho'roning izzati uchun xizmatda bo'ldi.	Kolhoz büyükleri Kabil Şora'ya hürmet için hizmettaylor.
27.3.	Kattalar orasida Bo'ri polvonda bo'ldi.	Büyükler arasında Pehlivan Böri de vardı.
27.4.	U yaqinda brigadir bo'ldi.	O yakında müdür oldu.
27.5.	Brigadirlikka tayinlanishi qiziq bo'ldi: kolhoz raisi bir necha polvon bilan qo'shni Regar tumaniga to'yga shaylandi.	Müdürlüğe atanması acayip oldu: Kolhoz reisi birkaç pehlivan ile komşu Regar bölgesine düğüne hazırlandı.
27.6.	Bo'ri polvongada odam yubordi.	Pehlivan Böri'ye de adam gönderdi.
27.7.	— Borolmayman, mazam yo'q... — dedi Bo'ri polvon.	— Gidemem, keyfim yok... — dedi Pehlivan Böri.
27.8.	Aslida, bormasligi boisi boshqa yoqda bo'ldi.	Aslında gitmemesinin sebebi başkaydı.
27.9.	Bo'ri polvon raisni yomon ko'rdi.	Pehlivan Böri reisi sevmiyordu.
27.10.	Bo'ri polvon raisdan hazar qildi. Hazar bois, rais buzug'oyoq bo'ldi...	Pehlivan Böri reisten nefret etti. Nefret etmesinin sebebi reisin kötü birisi olmasıydı...
27.11.	Bo'ri polvan rais bilan osh-qatiq bo'lmadi.	Pehlivan Böri reis ile samimi olmadı.
27.12.	“Nahs bosgan odam bilan bir yoqqa yurib bo'ladimi? Bo'lmaydi! Tag'in, yo'lda biror-bir falokat yuz beradi-da, barimiz juvonmarg bo'lib ketamiz...”	“Uğursuz ile bir yere gidilir mi? Olmaz! Sonra, yolda başımıza bir felaket gelir ve hepimiz genç yaşta ölüp gideriz...”
27.13.	Bo'ri polvon ana shunday o'yladi!	Pehlivan Böri işte böyle düşündü!
27.14.	Bo'ri polvon, raisimiz o'zi kelib qolmasaydi-yov deya, boshini sochiq bilan o'rab-o'rab oldi.	Pehlivan Böri, reisimizin kendisi gelmeseydi keşke dediği sırada başına havlu sarıyordu.
27.15.	Ko'rpa-to'shak qilib yotdi.	Yatak yorgan yapıp yattı.
27.16.	Darhaqiqat, rais bir brigadir bilan keldi.	Gerçekten de reis bir müdür ile geldi.
27.17.	Devordan yo'talib-yo'talib bo'yladi.	Duvardan öksürerek ayaklarının ucunda yükselerek dikeldi.

27.18.	Qabatidagi brigadirdan: — Kampirning oti nima edi? — deya so'radi.	Yanındaki müdürü: — Annesinin adı neydi? — diye sordu.
27.19.	— Oyxol momo, — javob berdi brigadir.	— Ayhal Mama, — diye cevap verdi müdür.
27.20.	— E, ha, Oyxol momo... Oyxol momo!	— Evet, Ayhal Mama... Ayhal Mama!
27.21.	O, Oyxol momo!- — deya chaqirdi rais.	Hey, Ayhal Mama! — diye çağirdi reis.
27.22.	Bo'ri polvon miq etmadi.	Pehlivan Böri ses vermedi.
27.23.	Deraza pardasi burchidan bir ko'zlab qarab yotdi.	Pencere perdesi köşesinden bir baktı ve yattı.
27.24.	Bo'ri polvon onasi molxonadan chiqib keldi.	Pehlivan Böri'nin annesi ahırdan geldi.
27.25.	Onasi qo'llari... qop-qora tappi yuqi bo'ldi!	Annesinin elleri... sim-siyah tezekliydı!
27.26.	Rais aftini burishtirdi.	Reis yüzünü buruşturdu.
27.27.	Yuzini chetga o'girdi.	Yüzünü sola çevirdi.
27.28.	— Tfu! – deya tupurdi.	— Tüüü! – diye tükürdü.
27.29.	— Qo'lingizni naryoqqa qiling-e, kampir!	— Elinizi öbür tarafta tutun, nene!
27.30.	Fahm-farosat bormi o'zi! ...	Anlayış diye bir şey yok mu!..
27.31.	— Tirikchilik, inim, tirikchilik, — dedi onasi.	— Geçim derdi, kardeş, geçim derdi, — dedi annesi.
27.32.	— Tirikchilik bo'lsa, odamga o'xshab o'tin oling, ko'mir oling! ...	— Geçim derdiyse, insan gibi odun alın, kömür alın!..
27.33.	— Ko'mirni pulga beradi-da, inim.	— Kömürü parayla veriyorlar, kardeş.
27.34.	Nafaqani oshirsalaringiz ekan, ko'mir olsak.	Yardım paralarını artırsanız da kömür alsak.
27.35.	— Qiladigan kasbingiz tappi yopish bo'lsa, nafaqangizni oshirib bo'ladimi!	— Yaptığınız iş tezek yapmak ise, yardım parası artırmak olur mu!
27.36.	Bu... polvon qani?	Bu... pehlivan nerede?
27.37.	Onasi Bo'ri polvon tayinlamish gapni aytdi:	Annesi Pehlivan Böri'nin tembihlediği sözü söyledi:
27.38.	— Ko'chaga chiqib ketib edi, dedi.	— Dışarı çıkmıştı, dedi.
27.39.	Rais alam bilan devorga tupurdi; — Tfu! — dedi.	Reis sinirle duvara tükürdü; — Tüh! — dedi.
27.40.	— Hozirgina uyida deyishdi-ku?	— Az önce evde dediler ya!
27.41.	— Chin, uyda edi.	— Doğru, evdeydi.
27.42.	Boyanagina do'xtirga boraman, deb ketdi.	Az önce doktora gideceğim diye çıktı.
27.43.	Rais yelkasidan nafas oldi.	Reis sinirlendi.
27.44.	— Uf-f! – deya, tag'in tupurdi.	— Off! – diye yine tükürdü.

27.45.	Rais peshonasi tirishdi.	Reisin alni kırıştı.
27.46.	Rais ko'zlari qisildi.	Reisin gözleri kısıldı.
27.47.	Rais lablari cho'chchaydi.	Reisin dudakları büzüştü.
27.48.	Rais alamini Bo'ri polvon onasidan oldi:	Reis acısını Pehlivan Böri'nin annesinden çıkardı:
27.49.	— Besh kunligingiz bormi-yo'qmi, nafaqani nima qilasiz! — deya jo'nadi.	— Beş gününüz ya kalmış ya kalmamış, parayı ne yapacaksınız! — diye gitti.
27.50.	“He, enag'ar nahs...” — deya so'kdi Bo'ri polvon.	“He senin ananı...” — diye sövdü Pehlivan Böri.

28

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
28.1.	Bo'ri polvon bormagan Regar davrasi katta bo'ldi.	Pehlivan Böri'nin gitmediğı Regar güreşi büyük oldu.
28.2.	Davrada Tojikiston bir taraf bo'ldi, Surxondaryo bir taraf bo'ldi.	Meydanda Tacikistan bir taraf oldu, Surhanderya bir taraf.
28.3.	Davraga Denov tumani kattalarida keldi.	Meydana Denov bölgesinin büyükleri de geldi.
28.4.	Surxondaryo polvonlari Denov kattalarini qora tortib, kattalar tevaragida jam bo'ldi.	Surhanderya pehlivanları Denov büyüklerini kendilerine yakın bilip etraflarında toplandılar.
28.5.	Kattalar Surxondaryo shon-sharafi uchun talashib-tortishdi!	Büyükler Surhanderya şan şerefi için mücadele ettiler!
28.6.	Hay bir kattalar bor edi-da!	Eskiden büyükler çok farklıydı!
28.7.	Or-nomus uchun kuyib-pishardi, shon-sharaf uchun kuyib-pishardi!	Ar namus için uğraşıyorlardı, şan-şeref için uğraşıyorlardı!
28.8.	Endigi kattalar majburiyat bilan majlisdan boshqa narsani bilmaydi!	şimdiki büyükler zorunluluk ve toplantıdan başka bir şey bilmiyorlar!
28.9.	Baribir, surxondaryoliklar yiqildi! Yoppasiga!	Herşeye rağmen Surhanderyalı pehlivanlar yenildi! Hepsi birden!
28.10.	Regardan O'tan polvon degan chiqib, Surxondaryoning suyangan tog'larigacha terib tashladi!	Regardan Pehlivan Öten denen birisi çıkıp, Surhanderya'nın yaslandığı dağlara kadar herkesi yendi.
28.11.	Bakovul Denov kattalariga qarab iljaydi.	Hakem Denov büyüklerine bakarak gülümsedi.
28.12.	— Bo'lganlaringiz shumi, okun? dedi.	— Olurunuz bu mu, şimdi hoca? dedi.
28.13.	Kattalar ulay-bulay izza bo'lmadi!	Büyükler öyle böyle rezil olmadılar!
28.14.	Ijroqo'm raisi ketiga o'girildi.	İcra kurulu reisi arkasına döndü.

28.15.	— Bo'ri polvon qani?- deya do'qladi.	— Pehlivan Böri neredede? – diye gözdağı verdi.
28.16.	— Mazasi yo'qroq ekan, kelolmadi, — javob berdi kolhoz raisi.	— Pek keyfi yokmuş, gelemadi, diye cevap verdi kolhoz reisi.
28.17.	Ijroqo'm raisi afsusli qo'l siltadi.	İcra kurulu reisi hayıflanmış bir şekilde el salladı.
28.18.	— E-e-e! — deya ijirg'andi.	— Eeee! — diye yüzünü buruşturdu.
28.19.	Kattalar davraga duo berilmasdanoq etaklarini qoqib turib ketdi.	Büyükler güreş tam olarak bitmeden kalkıp gittiler.
28.20.	Izidan polvonlar jo'nadi.	Arkalarından pehlivanlar gitti.

29

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
29.1.	Alamzada kattalar Regardagi yana bir davraga Bo'ri polvonni olib bordi.	Acılı büyükler Regardaki başka bir güreşe Pehlivan Böri'yi götürdüler.
29.2.	Davra oxirida o'sha O'tan polvon deganiga chaqirtirildi.	Güreş sonunda Pehlivan Öten çağırıldı.
29.3.	Denov kattalari Bo'ri polvonni davraga tushirdi.	Denov büyükleri Pehlivan Böri'yi çıkardılar.
29.4.	Kurashni asl zo'r polvonlarga chiqargan-da!	Güreş aslında böyle pehlivanlar için var.
29.5.	Yo yiqitadi, yo yiqiladi! Cho'zib o'tirmaydi!	Ya yener ya yenilir! Uzatmaz!
29.6.	O'tan polvon birinchi qo'ldayoc Bo'ri polvonning ichidan chil soldi.	Pehlivan Öten ilk devreden Pehlivan Böri'ye iç çelme taktı.
29.7.	Bo'ri polvon O'tan polvonni cho'nqaymaga olib urdi!	Pehlivan Böri Pehlivan Öten'i tepesinden aşırđı.
29.8.	Surxondaryoning shon-sharafini ko'tardi!	Surhanderya'nın şan-şerefini yüceltti!
29.9.	Kattalarning og'zi qulog'iga yetdi.	Büyüklerin ağzı kulaklarına geldi.
29.10.	Denovda Bo'ri polvon sharafiga ziyofatlar berdi.	Denov'da Pehlivan Böri şerefine ziyafetler verildi.
29.11.	Sovg'a-salomlar berdi.	Hediyeler verildi.
29.12.	Bo'ri polvonni brigadirlikka qo'ydi.	Pehlivan Böri'yi müdürlüğe atadılar.
29.13.	Shu-shu, tuman kattalari davralarga Bo'ri polvonsiz bormaydigan bo'ldi.	O zamandan beri, bölge büyükleri meydanlara Pehlivan Böri'siz gitmediler.

30

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
30.1.	Sho'roning to'yida Nasim polvonning omadi keldi.	Şöro'nun düğününde Pehlivan Nesim'in şansı döndü.
30.2.	U tog'chi urug'idan ikki polvon bilan olishdi.	O dağcı aşiretinden iki pehlivanla güreşti.
30.3.	Ikkoviniyam birinchi qo'ldayoq yiqitdi.	İkisini de ilk hamlede yendi.
30.4.	O'zga polvonlar pisib-pisib qoldi.	Diğer pehlivanlar ses çıkartamadılar.
30.5.	Nasim polvon bakovul ro'parasida o'tirdi.	Pehlivan Nesim hakem karşısına oturdu.
30.6.	Navbatdagi polvonni kutdi.	Sıradaki rakibini bekledi.
30.7.	Bakovul davraga chorladi:	Hakem meydana çağırdı:
30.8.	— Nasim polvonga talabgor bo'lsa chiqsin!	— Pehlivan Nesim'e karşı güreşmek isteyen varsa çıksın!
30.9.	Bo'ri polvon joyidan bir qo'zg'alib oldi: u bor davrada hali biron martada bundayin chaqiriq eshitilmab edi-da...	Böri yerinde bir hareketlendi: onun olduğu meydanlarda hiç böyle çağırma olmamıştı...
30.10.	Og'ir vaziyat boldi!	Nahoş durum oldu!
30.11.	Boisi, davraga g'olibdanda zo'r polvon o'tiribdi!	Çünkü, meydanda galipten de daha iyi pehlivan oturmuştu.
30.12.	Bo'ri polvon o'tiribdi!	Pehlivan Böri oturuyor!
30.13.	Bakovul polvonlar ko'ngliga qo'l soldi-qo'l soldi, favqulodda xatolikka yo'l qo'ydi.	Hakem pehlivanların ağzını aradı, beklenmedik bir hataya sebep oldu.
30.14.	— Otangga rahmat, Nasim polvon! — dedi tantanavor.	— Yaşa, Pehlivan Nesim! — dedi gösterişli bir şekilde.
30.15.	— Bo'pti, keta ber, sendan zo'r polvon yo'q ekan!	— Tamam, gidebilirsin, senden iyisi yokmuş!
30.16.	Bo'ri polvonga botib-botib ketdi!	Pehlivan Böri'ye bu laf dokundu!
30.17.	Bo'ri polvon peshonasi tirishdi.	Pehlivan Böri'nin alnı kırıştı.
30.18.	Bakovulga o'qraydi. Ichida mana bunday dedi:	Hakeme sert baktı. İçinden işte şöyle dedi:
30.19.	“He, ukkag'ar loppi! Nasim hammani qoyil qildi?”	Haa, kalles! Nesim herkesi yendi, ha?
30.20.	Nasimdan zo'r polvon yo'q? U o'zi kim?”	Nesim'den iyisi yok, ha? O kim ki?”
30.21.	Bo'ri polvon o'zining davrada o'tirganini bildirish uchun qirinib-qirinib yo'taldi.	Pehlivan Böri kendisinin meydanda oturduğunu bildirmek için öksürdü.
30.22.	Qavatida o'tirmish Sana polvonga zo'rma-zo'raki bosh irg'ab qaradi.	Yanında oturan Pehlivan Sana'ya zoraki kafa sallayarak baktı.
30.23.	Zo'rma-zo'raki iljayib qaradi.	Zoraki gülümseyerek baktı.

30.24.	Bu bosh irg'ashda, bu iljayishda manavi kinoya bo'ldi:	Bu kafa sallama, bu sahte gülümsemede şu mana yatıyordu:
30.25.	“Qarang-a, Sana polvon, shunday zo'r polvon bor ekan, biz bilmabmiz-da...”	“Görüyor musun, Pehlivan Sana, böyle güçlü bir pehlivan varmış, biz habersizmişiz...”
30.26.	U, Sana polvon bakovulga borib, mana bunday deydi, deya umid qildi:	O, Pehlivan Sana'nın gidip hakeme şöyle demesini umut ediyordu:
30.27.	“Bakovul, gapingizni qaytib oling. Gapingiz Bori polvonga botib ketdi”.	“Hakem, sözünüzü geri alın. Sözün Pehlivan Böri'ye dokundu.”
30.28.	Ammo Sana polvoni tushmagur, Bori polvon ko'nglidagini oqib ololmadi.	Ama kör olmayasica Pehlivan Sana, Pehlivan Böri'nin içinden ne geçtiğini anlayamadı.
30.29.	Bo'ri polvon ichini it tirnadi.	Pehlivan Böri'nin içi içini yiyordu.
30.30.	“He, kallang kursin sendaychikin Sana polvonning! — dedi ichida.	“Eh, başın kopsun senin gibi Pehlivan Sana'nın...! — dedi içinden.
30.31.	— Bu polvon emas, govkalla! Sana govkalla!”	— Bu pehlivan değil, koca kafalı! Koca kafalı Sana!”
30.32.	Bo'ri polvon Sana polvondan yuz o'girdi, chap oyog'iga qayrilib o'tirdi.	Pehlivan Böri Pehlivan Sana'dan yüz çevirdi, sol tarafına dönüp oturdu.
30.33.	Davra chetida lov-lov yonmish mash'alaga qarab o'tirdi.	Meydanın kenarında alev alev yanan meşaleye doğru oturdu.
30.34.	Yerga suqig'lik odam bo'yi temir uchida lo'pchik lov-lov yonib turdi.	Yere takılmış uzun demir ucunda meşale alev alev yanıyordu.
30.35.	Bir bola lo'pchikka yermoyi sepib turdi.	Bir çocuk meşaleye gazyağı sepiyordu.
30.36.	Bo'ri polvon qoboq-tumshuq qilib o'tirdi- o'tirdi...	Pehlivan Böri yüzünü asarak oturdu...
30.37.	Endi, o'zini-o'zi ovutdi:	Şimdi, kendi kendini avuttu:
30.38.	“Bakovul laqillasa laqillay beradi-da! — dedi ichida.	“Hakem saçmalayıp duruyor ya! — dedi içinden.
30.39.	— Nasim mening oldimda o'zining hech kim emasligini yaxshi biladi!”	— Nesim benim karşımda kendisinin hiçbir şey olmadığını iyi biliyor!”
30.40.	Ammo Nasim polvon qurdan chiqachiqa, davraga shunday g'olibona qaradi, shunday g'olibona qaradi!	Ama Pehlivan Nesim meydandan çıkarken alandakilere kazanmış gibi baktı.
30.41.	“Baringni qoyil qildimmi!” deganday bo'ldi!	“Hepinizi mahvettim!” der gibiydi!
30.42.	Bo'ri polvon sabr-toqati toq bo'ldi!	Pehlivan Böri'nin sabrı bitti!

30.43.	Bo'ri polvonni polvonlik qoni qo'zg'adi!	Pehlivan Böri'nin pehlivanlık kanı kaynadı!
30.44.	— E, shoshma! — deya, sapchib davraga kirdi.	— Acele etme! — diye, zıplayarak meydana girdi.
30.45.	Buni kutmagan bakovul dovdirab qoldi.	Bunu beklemeyen hakem şaşakaldı.
30.46.	— Sizni oshnasi deb o'ylab... — deya tavallo qildi.	— Sizi arkadaşı diye düşünmüş... — diye yalvardı.
30.47.	Bo'ri polvon — Bo'ri polvonligini qildi!	Pehlivan Böri Pehlivan Börilik'ini gösterdi.
30.48.	Azaldan polvon xalqida sal...	Ezelden zaten pehlivanlar azıcık...
30.49.	Kamroq bo'ladi, degan gap bor, Yo'q, polvonlarda kam bo'lmaydi!	Delidir derler. Hayır pehlivanlarda hiç akıl olmaz!
30.50.	Polvonlar vujudida hovur bo'ladi!	Pehlivanların vücudunda kızgınlık, öfke olur.
30.51.	Polvonlar ko'pkariga boqilmish otday osov bo'ladi!	Pehlivanlar köpkeri için hazırlanmış at gibi hırçın olur.
30.52.	Polvonlar misoli og'ir tosh bo'ladi.	Pehlivanlar ağır taş gibidirler.
30.53.	Og'ir tosh uncha-munchaga ko'chmaydi.	Ağır taş kolay kolay yerinden oynamaz.
30.54.	Bordi-yu, falokat bosib ko'chsa, yomon ko'chadi!	Eğer yıkımda yerinden oynarsa kötü olur.
30.55.	O'gir tosh ko'chsa, yomon bo'ladi!	Ağır taş yerinden oynarsa kötü olur.
30.56.	Ana, ko'chdi, og'ir tosh ko'chdi!	İşte, oynadı, ağır taş yerinden oynadı.
30.57.	Bo'ri polvon davra aylandi.	Pehlivan Böri meydanda dönmeye başladı.
30.58.	Alp-alp odimlar otdi.	Yiğitcesine adımlar attı.
30.59.	Nasimda davraladi.	Nesim de meydanda dönmeye başladı.
30.60.	Bo'ri polvon izidan yurdi.	Pehlivan Böri'nin izinden yürüdü.
30.61.	Boyagi dag'dag'alar qayoqda!	Az önceki tehditkar havasından eser yok!
30.62.	Yelkalar qisiq bo'ldi, qadamlar omonat bo'ldi...	Omuzları büzüşüp adımları zorlaştı...
30.63.	Zo'rdan zo'r chiqsa, oyog'i tipish-tipish!	Daha güçlü pehlivan çıkınca ayakları titredi!
30.64.	Bo'ri polvon Nasim yuziga qaramadi.	Pehlivan Böri Nesim'in yüzüne bakmadı.
30.65.	Davrada kimdir sarosima bilan dedi:	Meydandan biri şaşkınlıkla dedi:
30.66.	— Ikki oshna-ya. Oxir zamon bo'lyaptimi deyman.	— İki dost ha! Kıyamet yaklaşıyor mu diyeyim.

30.67.	— Oshna bo'lgani bilan ikkovi qapirishmaydi.	— Dost olmasına rağmen ikisi birbiriyle konuşmaz.
30.68.	— Biror gap o'tgandır-da.	Bir laf atmıştır kesin...
30.69.	— Kim biladi deysiz... Bo'ri polvonga alam qildi.	— Kim bilir diyorsunuz... Pehlivan Böri'nin zoruna gitti.
30.70.	"Ux, qizbet! — dedi. — Aqalli bir og'iz chiqmayman, demadi-ya!"	"Eh yaramaz! — dedi. — En azından çıkmam demedi ya!"
30.71.	Juda-Juda alam qildi.	Çok çok zoruna gitti.
30.72.	"Qizbet! İtdan bo'lgan, qurbonlikka yaramas!"	"Yaramaz. İt yavrusundan kurbanlık olmaz!"
30.73.	Qarab tur, sen qizbetni davraga qaytib chiqmaydigan qilmasam ko'rasan".	Bekle, seni bir daha meydana çıkamayacak hale sokacağım".
30.74.	Bo'ri polvon to'xtadi.	Pehlivan Böri durdu.
3075.	Ishtonini tizzasigacha urdi.	Pantolonunu dizine kadar sıvadı.
30.76.	Ko'kraklarini ochdi.	Gögsünü açtı.
30.77.	Yovuz niyat qildi:	Kötü niyet etti:
30.78.	"Qizbetni birdan qo'l chilga olaman".	"Yaramazı birden el ense edeceğim."
30.79.	U vajohat bilan Nasim polvonga qarab yurdi.	O heybetli bir şekilde Nesim'e doğru yürüdü.
30.80.	Nasim polvon vajohatida undan kam bo'lmadi...	Nesim'in de heybeti onunkiden az değildi.
30.81.	Bu, Bo'ri polvon o'z niyatini amalga oshirish uchun bo'lgan ishtiyoqini yanada zo'raytirdi.	Bu, Pehlivan Böri niyetini gerçekleştirme isteğini daha da güçlendirdi.
30.82.	"Bakovul sezib qolib qichqirsa-da, baribir qo'l chil qilaman!"	"Hakem fark edip bağırrsa da ne olursa olsun el ense çekeceğim!"
30.83.	O'zimni eshitmaslikka olaman".	Duymamış gibi yapacağım."
30.84.	Shunday qilib, tag'in bir necha daqiqadan keyin Nasim polvon qo'li yo chiqadi yo sinadi!"	Böylece, kesin birkaç dakika sonra Nesim'in eli ya kırılacak ya da çıkacak.
30.85.	Bo'ri polvon o'ynab-o'ynab, uzil-kesil hamlaga o'tdi.	Pehlivan Böri iyice düşündükten sonra bütünüyle hamleye geçti.
30.86.	Qo'l uzatib olg'a talpindi.	Ellerini kaldırarak ileri yürüdü.
30.87.	Nasim polvon chaqqonlik bilan o'zini orqaga oldi.	Pehlivan Nesim çeviklikle kendini geri çekti.
30.88.	Xuddi shu daqiqada ko'zlar uchrashib qoldi!"	Tam o anda göz göze geldiler.
30.89.	Bo'ri polvonga o'sha qop-qora ko'zlar tik-tik boqdi.	Pehlivan Böri'ye o simsiyah gözler dik dik baktı.
30.90.	O'sha ma'nosiz ko'zlar, o'sha bez ko'zlar bo'ri polvon uchun qanchalik jirkanchli bo'lsa, shunchalik qadronda edi!"	O manasız gözler, o vurdumduymaz bakışlar Pehlivan Böri için ne kadar itici olsa da bir o kadar kıymetli idi.
30.91.	Qardron ko'zlar Bo'ri polvon	Kıymetli gözler Pehlivan Böri'nin

	qalbida ko'pirib toshayotgan qahrni so'ndirib yubordi.	içinde kabarıp taşan siniri söndürdü.
30.92.	Bo'ri polvon beixtiyor bo'shashdi.	Pehlivan Böri istemsizce sakinleşti.
30.93.	Qo'llarini tushirdi.	Kollarını indirdi.
30.94.	— Haqini beringlar, u zo'r ekan! — dedi-da, davradan chiqdi-ketdi.	— Hakkını verelim, o gerçekten iyimiş! — dedi ve meydandan çekip gitti.
30.95.	Davra pichir-pichir qildi.	Ahali kendi arasında konuşuyordu.
30.96.	— Bo'ri polvonning bir joyida og'riq turdi, dedi.	— Birileri Pehlivan Böri'nin bir yeri ağrıdı, dedi.
30.97.	— Bo'ri polvon qo'rqdi...- dedi.	— Birileri Pehlivan Böri korktu...dedi.

31

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
31.1.	“Bo'ri oshna, yomon bo'ldi, juda yomon bo'ldi.	Böri arkadaşım, kötü oldu, çok kötü oldu.
31.2.	Boshingga yomon kunlar soldim.	Kötü günler yaşamana sebep oldum.
31.3.	Men buni olishda ko'zlaringdan bildim.	Bunu güreşte gözlerinde gördüm.
31.4.	Ko'zlaring to'la dard bo'ldi, ko'zlaring to'la o'pka-gina bo'ldi.	Gözlerin dertle doldu, gözlerin öfkeyle doldu.
31.5.	Oshna, sen meni yuruvsiz qilding!	Dostum, sen beni rezil rüsva ettin.
31.6.	Bunday zo'r bo'lgandan ko'ra o'lganim yaxshi edi!	Böyle yenmektense öleyim daha iyi!
31.7.	Odam deb dardingni menga aytding-a!	Adam yerine koyup derdini bana anlattın ya!
31.8.	Oshna, senga rahmim keladi...	Dostum, sana acıyorum...
31.9.	Momoqiz mengada yoqqani chin.	Mamakız'dan benim de hoşlandığım gerçek.
31.10.	Lekin men baribir Momoqizni deb senchalik qayg'urmayman, dard chekmayman.	Lakin ben herşeye rağmen onu senin kadar düşünemem, sevemem.
31.11.	Oshna, menga bir og'iz, aqalli bir og'iz qattiq gapirmading.	Arkadaşım, bana bir kere olsun kötü söz söylemedin.
31.12.	Mening kimligimni bilsangda, yuzimga aytib solmading.	Nasıl biri olduğumu hiç yüzüme vurmadin.
31.13.	Momoqizgada aytmading!	Mamakız'a da söylemedin.
31.14.	Oshna, buni birov eshitmasin.	Dostum, bunu kimse duymasın.
31.15.	Eshitgiligi yo'q...	Duyulacak gibi değil...
31.16.	Men o'zim bor gapni Momoqizga aytaman.	Ben kendim herşeyi Mamakız'a söyleyeceğim.

31.17.	Mayli, meni la'natlasin, mendan nafratlansin.	Varsin, beni lanetlesin, benden nefret etsin.
31.18.	Sen qiyomatli oshnam bo'lmaganingda ham senday odam uchun shunday qilardim.	Benim ebedi arkadašim olmasaydin da, senin gibi birisi için bunu yapardım.
31.19.	Oshna, Momoqizning oldiga bor.	Dostum, Mamakız'ın huzuruna git.
31.20.	Ko'nglingni to'q qil, Momoqiz oldida yuzing yorug'.	İçini ferah tut, Mamakız'ın karşısında alnın ak.
31.21.	Oshna, meni faqat bir nima qiynaydi: endi, ikkalangning yuzlaringga qanday qarayman?	Dostum, beni sadece bir şey üzüyor: artık ikinizin yüzüne nasıl bakarım?
31.22.	Endi, mendan bir umr yuz o'girib ketarsizlar?	Artık bir ömür yüzüme bakmayacak mısınız?
31.23.	Yo'q, oshna, men sendan ayrilib qolgim kelmaydi.	Hayır, dostum, ben senden ayrı kalamam.
31.24.	Bo'lmasa, nima qilayin?	Yoksa ne yapayım?
31.25.	Bilmayman, oshna, bilmayman..."	Bilmiyorum, dostum, bilmiyorum..."
31.26.	Bo'ri polvon Nasimdan shu gaplarni umid qildi!	Pehlivan Böri Nesim'den bu sözleri bekliyordu!
31.27.	"Nasim o'rnida men bo'lsam, shunday qilardim, — o'yladi Bo'ri polvon, kelib, shunday derdim."	"Nesim'in yerinde ben olsaydım böyle yapardım, diye düşündü Pehlivan Böri."

32

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
32.1.	Bo'ri polvon intiq bo'lib yashadi.	Pehlivan Böri içinde hasretle yaşadı.
32.2.	Momoqiz oldiga borishga yuragi betlamadi.	Mamakız'ın karşısına çıkmaya cesaret edemedi.
32.3.	Favqulodda Nasim Momoqizga odam qo'ydi!	Aniden Nesim Mamakız'a görücü gönderdi!
32.4.	Non sindirildi!	Nişan yapıldı!
32.5.	Buni eshitgan Bo'ri polvon yarasiga tig' tekkan bemorday seskanib, ingrab yubordi!	Bunu duyan Pehlivan Böri yarasına kılıç değmiş hasta gibi acısından inliyordu.

33

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
33.1.	Nasim polvon yashashni bildi.	Pehlivan Nesim işini bildi.
33.2.	U Momoqiz bilan boshqa brigadaga o'tib ketdi.	O Mamakız ile başka ekibe geçti.
33.3.	Olcha gullayotganda to'ylari bo'ldi.	Vişneler çiçeklendiğinde düğünleri oldu.

33.4.	Nasim Bo'ri polvonlarnida to'yga aytdi.	Nesim Pehlivan Böriler'i de davet etti.
33.5.	To'yga Bo'ri polvonning onasi bordi.	Düğüne Pehlivan Böri'nin annesi gitti.
33.6.	Bo'ri polvon: — Majlis bor edi... — deya, tuman ketdi.	Pehlivan Böri: — Toplantı var... — diyerek ilçeye gitti.

34

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
34.1.	Nasim polvon yangi brigadaga el bo'lmadi.	Pehlivan Nesim yeni ekipte arkadaş edinemedi.
34.2.	Brigadir bilan adi-badidan boshi chiqmadi.	Müdür ile takışmaktan başını kaldıramadı.
34.3.	Tag'in boshqa brigadaga o'tdi.	Sonra başka ekibe geçti.
34.4.	Nimagadir, bunisigada sig'madi.	Nedense orada da yer edinemedi.
34.5.	Bog'doypoyada o'qariq qazishdan erta qaytdi.	Buğday tarlasında arık kazmaktan erkenden döndü.
34.6.	Belbog'ini ostonada serrayib turmish Momoqiz qo'lga otib yubordi.	Kemerini eşikte öylece bekleyen Mamakız'ın eline fırlattı.
34.7.	— Bilaman, buning hammasi Bo'rining ishi! — dedi.	— Biliyorum, bunların hepsi Böri'nin işi! — dedi.
34.8.	— Nasim qayerga borsa kun bermanglar, deb aytib qo'ygan!	— Nesim nereye giderse gün yüzü göstermeyin, diye tembihlemiş!
34.9.	Undan yaxshilik chiqmaydi! Ichi qora uning!	Ondan iyilik çıkmaz! İçi karadır onun!
34.10.	Qovog'idan qor yog'ib yurishiyam aytib turibdi!	Sinirli gezmesinden de belli oluyor!
34.11.	Rang ko'r, hol so'r, degan!	Yüzünün rengine bak, halini anla demişler.
34.12.	U bizni qo'ymaydi!	O bizi rahat bırakmaz!
34.13.	Ketamiz, dunyoning kolxozi bitta emas!	Gideceğiz, dünyadanın kolhozu sadece bir tane değil!
34.14.	E, senday jo'ramning...	E, senin gibi arkadaşın...
34.15.	Nasim polvonlar ko'chdi.	Pehlivan Nesimler taşındılar.
34.16.	Nasimlar ko'chib ketishini eshitmish Bo'ri polvon tom ustida olislarga termulib-termulib o'tirdi.	Nesimlerin taşındığını duyan Pehlivan Böri damda uzaklara bakarak oturuyordu.
34.17.	Xo'rsinib-xo'rsinib o'tirdi.	İç çekerek oturuyordu.
34.18.	Ko'ch-ko'ron ortmish ulovlar qishloqdan chiqib, Sho'rchi yo'l oldi.	Malzeme yüklenmiş hayvanlar köyden çıkıp, Şorçı tarafına yol aldı.
34.19.	Bo'ri polvon ko'ngli o'rtanib-o'rtanib qoldi, talpinib-talpinib qoldi.	Böri üzüntü içinde kaldı.

34.20.	Ko'ngil yaqinlari Bo'ri polvondan tobora olislab-olislab ketdi...	Arkadaşları Pehlivan Böri'den gitgide uzaklaşıyordu...

35

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
35.1.	Shundan keyin Nasimlarni qishloqdagi urug'-aymoqlari to'y-ma'rakasida ko'rdi.	O günden sonra Nesimleri köydeki akrabalarının düğün derneklerinde gördü.
35.2.	Bo'ri polvon Nasimdan o'zini olib qochdi.	Pehlivan Böri kendini Nesim'den uzak durdu.
35.3.	Nasim bilan yuzma-yuz bo'lmadi.	Nesim ile göz göze gelmedi.
35.4.	Momoqizni bo'lsa, ko'rmadi.	Mamakız'ı ise görmedi.
35.5.	Ammo... ko'rgisi keldi!	Ama... görmek istedi!
35.6.	Bir to'yda o'zini qorong'iga oldi.	Bir düğünde karanlığa çekildi.
35.7.	Olov tevaragida davra bo'lib o'yin qilmish ayollarga nazar soldi.	Ateşin çevresinde dans eden kadınlara baktı.
35.8.	Diqqat bilan nazar soldi...	Dikkatlice baktı...
35.9.	Momoqizni izladi!	Mamakız'ı aradı!
35.10.	Bildi, shu qator ayollar orasida Momoqiz bo'ldi.	Bu kadınların arasında Mamakız'ın olduğunu biliyordu.
35.11.	Bildi, Momoqizda chakagini ro'mol bilan o'rab, olovga qarab turdi.	Mamakız'ın çenesine başörtüsünü dolayarak ateşe baktığını biliyordu.
35.12.	Ana, Momoqizda davraga kirdi!	İşte, Mamakız meydana girdi!
35.13.	Qulochini omonat ochdi.	Ellerini geçici süreliğine açtı.
35.14.	Ro'molini yuziga pardalar qilib-qilib o'ynadi.	Başörtüsünü yüzüne perde yaparak dans etti.
35.15.	O'zi o'ynab, o'zi qo'shiq aytdi:	Hem oynadı hem şarkı söyledi:
35.16.	<i>Yaxshi qizning nozini Kim ko'taradi-yo, Tekkani qobil bo'lsa Shul ko'taradi-yo.</i>	İyi kızın nazını Kim çeker ya, Evleneceği kişi uysal biri olursa, Ancak o çeker ya.
35.17.	Bo'ri polvon bir entiqdi!	Pehlivan Böri iç çekti!
35.18.	Tag'in bir to'yda Momoqizni olisdan ko'rdi.	Yine bir düğünde Mamakız'ı uzaktan gördü.
35.19.	Kunduz kuni bo'ldi.	Gündüzdü.
35.20.	Momoqiz bag'riga bola bosib turdi.	Mamakız kucağında çocukla duruyordu.
35.21.	Bolasi Momoqiz ro'molini tortqilab-tortqilab turdi...	Çocuğu Mamakız'ın başörtüsünü çkiştirip duruyordu.
35.22.	Bo'ri polvon ikki entikdi!	Pehlivan Böri iki kere iç çekti!
35.23.	Oh — yurakdan, yosh — ko'zdan bo'ldi...	Yürekten ah, gözden yaş geldi...

36

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
36.1.	Shu-shu, Momoqizni o'ylasa, ko'ngli tub-tubida parokandalik kechar bo'ldi.	Ne zaman Mamakız'ı düşünse içinde bir parçalanmışlık hissi oluşuyordu.
36.2.	Dunyo ko'ziga tor ko'rinar bo'ldi.	Dünya gözüne dar gözüktüyordu.
36.3.	Ko'ngli o'ksir bo'ldi.	Canı sıkıldı.
36.4.	Oqibat, Momoqizni o'ylamas bo'ldi.	Sonunda Mamakız'ı düşünmez oldu.
36.5.	Momoqizni eslamas bo'ldi.	Mamakız'ı hatırlamaz oldu.
36.6.	Momoqiz tilga olinsa, eshitmas bo'ldi.	Mamakız hakkında konuşulunca işitmez oldu.
36.7.	Indamay turib ketar bo'ldi.	Konuşmadan çıkıp giderdi.
36.8.	Boshqa nimada qilsin, Momoqiz endi birovlar ayoli bo'ldi!	Başka ne yapabilirdi ki, Mamakız artık başkasının hanımıydı!

37

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
37.1.	Bo'ri polvon davradan xursand: janjal-araz yo'q.	Pehlivan Böri meydanda neşeli: kavga-dövüş yok.
37.2.	Polvonlar seni menga bormay olishayapti.	Pehlivanlar tartışmadan güreşiyorlar.
37.3.	O'zini oynaga solmay olishayapti.	Ciddi bir şekilde güreşiyor.
37.4.	O'zini taroziga solmay olishayapti.	Nazlanmadan güreşiyor.
37.5.	Ana, xo'jasoatlik Sadir polvon sho'rchilik Ro'zi polvonni yelkasidan oshirib urdi.	Hocasaatli Pehlivan Sadir Şorçili Pehlivan Rözi'yi omuzundan aşırarak yere vurdu.
37.6.	Ro'zi polvon origa Maksim polvon degan chiqdi.	Pehlivan Rözi şerefi için Pehlivan Maksim çıktı.
37.7.	Sadir polvon:	Pehlivan Sadir:
37.8.	— E, u sport masteri, chiqmayman, — deya turib ketdi.	— Eee, o spor ustası, çıkmam, — diye kalkıp gitti.
37.9.	Maksim polvon sambo kurashi bo'yicha sport ustasi ekani chin bo'ldi.	Pehlivan Maksim'in Sambo spor dalında spor ustası olduğu gerçektir.
37.10.	Bakovul ro'parasida talab qilib o'tirib-o'tirib ketdi.	Hakem karşısında bir sürü şart ileri sürerek bekledi bekledi gitti.
37.11.	Bo'ri polvon xo'jasoatliklarga og'iz soldi: — Chiqinglarda endi! — dedi.	Pehlivan Böri Hocasaatliler'e seslendi: — Çıkın artık! — dedi.
37.12.	Uyoqdan Amir polvon:	Oradan Pehlivan Emir:
37.13.	— Polvon bova, Sadirning qo'li lat yebdi! — dedi.	— Pehlivan Dede, Sadir elini incitmiş! — dedi.

37.14.	Bu shunchaki bahona bo'ldi.	Bu sadece bahane idi.
37.15.	Sho'rchiliklar piching qildi:	Şorçililer fısıldadılar:
37.16.	— Nimaga bir polvonni yiqita solib qochasizlar!..	— Niye birini yendikten sonra hemen kaçuyorsunuz!..
37.17.	Sig'sa, davraga chiqingizlar-da! — dedi.	Sıkıyorsa meydana çıkınız! — dedi.
37.18.	Ilkis piching Sadir polvon bahona butun davra egalariga qarata aytili.	Bu laf sokma Pehlivan Sadir bahanesiyle meydandaki herkes içindi.
37.19.	Bo'ri polvon “yalt” etib sho'rchiliklar to'dasiga qaradi.	Pehlivan Böri bir anda parlayarak Şorçililer ekibine baktı.
37.20.	Keyin, Amir polvonga yuzlandi.	Sonra, Pehlivan Emir'e yöneldi.
37.21.	— Unday bo'lsa, boshqasini chiqar! — dedi. Amir polvon:	— Öyleyse, başkasını çıkar! — dedi. Pehlivan Emir:
37.22.	— E, polvon bova, master sportga teng kep bo'ladimi? — dedi.	— E, Pehlivan Dede, spor ustasına karşı nasıl güreşsinler? — dedi.
37.23.	Bo'ri polvon mehmonlar oldida izza bo'ldi.	Pehlivan Böri misafirlerin karşısında kötü duruma düştü.
37.24.	Xivich uchi bilan chiroqda yiltiramish somonlarni titkiladi.	Çubuğun ucuyla ışıktaki parlayan samanları karıştırdı.
37.25.	Shunda, davraga yoshi o'tib qolmish Normurod polvon chiqib keldi.	O anda, meydana yaşı büyük Pehlivan Narmurad çıktı.
37.26.	U duch kelmish odam ro'parasiga cho'kdi.	O karşısına çıkan adamların karşısında oturdu.
37.27.	Qo'llarini ketiga tiradi.	Kollarını arkaya doğru esnetti.
37.28.	Orqasiga chalqayib, oyog'ini uzatdi.	Arkaya eğilerek ayağını uzattı.
37.29.	— Mahsini tort, tort mahsini! — dedi.	— Ayakkabımı çek, çek ayakkabımı! — dedi.
37.30.	Torta bermagach, Normurod polvonning o'zi mahsilarini tortib-tortib sug'urdi.	Çıkaramayınca, Pehlivan Narmurad kendisi çıkardı.
37.31.	Paytavalarni chuvalatib-chuvalatib tashladi.	Ayağına sardığı kumaş parçalarını attı.
37.32.	Joyidan sapchib turdi.	Yerinden zıplayarak kalktı.
37.33.	O'z polvonlariga qahr bilan qo'lini shop qildi.	Kendi pehlivanlarına sinirlenerek el hareket yaptı.
37.34.	— Chiqmaysanmi-a, chiqmaysanmi? — dedi.	— Çıkıyor musun ha, çıkıyor musun, dedi.
37.35.	— Elga eshittirib ayt!	— Herkesin duyabileceği şekilde söyle!
37.36.	Chiqmayman, de!	Çıkıyorum, de!
37.37.	— Qo'lingni ko'tarib ayt!	— Elini kaldırarak söyle!
37.38.	Unda, mana men chiqaman!	Öyleyse, işte ben çıkıyorum!
37.39.	Normurod polvon bakovul	Pehlivan Narmurad hakem

	ro'parasiga borib cho'kkaladi.	karşısına oturdu.
37.40.	Sho'rchiliklarga qo'lini silkib aytdi.	Şorçililer'e elini sallayarak dedi:
37.41.	— Qani, master sportingni berman yubor! — dedi.	— Haydi, spor ustasını buraya gönder! — dedi.
37.42.	Ammo sho'rchiliklar Maksim polvonni davraga tushirmadi.	Ama Şorçililer Pehlivan Maksim'i meydana bırakmadı.
37.43.	Boisi, Normurod polvonning soqoli oppoq edi...	Sebebi, Pehlivan Narmurad'in sakalları ağarmıştı...
37.44.	Sho'rchiliklar to'pidan ovoz keldi:	Şorçililer'den tarafından ses geldi:
37.45.	— Sizga qoyil bo'ldik, Normurod polvon, bizga anavi polvonlaringizni chiqaring!	— Sizden çok etkilendik, Pehlivan Narmurad, bize şu pehlivanınızı çıkarın!
37.46.	Normurod polvon davra aylana berdi.	Pehlivan Narmurad meydanı dolanmaya başladı.
37.47.	— Bizda polvon yo'q, bo'lsa chiqardi! — dedi.	— Bizde pehlivan yok, olsaydı çıkardı! — dedi.
37.48.	Bo'ri polvon domangir bo'ldi:	Pehlivan Böri araya girdi:
37.49.	Polvon, ko'tarilma, ko'p ko'tarilma! — dedi.	Pehlivan, yükselme, çok yükselme! — dedi.
37.50.	— Normurod polvon Bo'ri polvon qo'lidan yulqinib chiqdi. Yana davraga aylandi.	— Pehlivan Narmurad Pehlivan Böri'nin kolundan çekti. Yine meydanı dolandı.
37.51.	E, master sport tugul, dev bo'lsayam chiqaman! — dedi.	Eee, değilspor ustası, dev gibi olsa da çıkacağım — dedi.
37.52.	Bo'ri polvon Normurad polvon tirsagidan mahkam ushladi, davradan yetaklab chiqdi.	Pehlivan Böri Pehlivan Narmurad'in dirseğinden sıkıca tuttu, meydandan sürükleyerek çıkardı.
37.53.	Normurod polvon tag'in davraga talpindi:	Pehlivan Narmurad yine meydana atıldı:
37.54.	Normurod polvonning ko'zi ochiq bo'p turib, uning eli yerga qaraydimi? — dedi.	Pehlivan Narmurad hayatta olacak da onun adamları başını yere mi eğecek? — dedi.
37.55.	— Ushlamang meni, polvon bova, ushlamang!	— Tutmayın beni, Pehlivan Dede, tutmayın!
37.56.	— E, yerga kirgizib yuborsayam chiqaman!	— E, yerin dibine girsem de çıkacağım!
37.57.	Bo'ri polvon qalbinida ayni shunday tuyg'ular tirnadi.	Pehlivan Böri'nin içini de aynı hisler tırmaladı.
37.58.	Ammo keksalarga xos vazminlik bilan o'zini bosib turdi.	Ama yaşlılara has ağırlıkla kendini tutuyordu.
37.59.	Davraga kirib, xo'jasoatliklarga ovoz berdi:	Meydana girerek Hocasaatliler'e seslendi:
37.60.	— Amir, Tilovberdini berman	— Emir, Tilovberdi'yi buraya

	yubor!	gönder!
37.61.	Tilovberdi, munda kel! — dedi.	Tilovberdi, buraya gel! — dedi.
37.62.	Shunda, davraga Bo'ri polvonning o'g'li Tilovberdi chiqib keldi.	O anda, meydana Pehlivan Böri'nin oğlu Tilovberdi geldi.
37.63.	Bo'ri polvon o'g'lini tirsagidan etaklab, bakovul ro'parasiga o'tirg'izdi.	Pehlivan Böri o'glunu dirseğinden tçekerek hakemin karşısına oturttu.
37.64.	Sho'rchiliklar ko'nishga ko'ndi-yu, Maksim polvon rozi bo'lmadi.	Şorçililer kabul ettilerse de, Pehlivan Maksim razı olmadı.
37.65.	— Tilovberdining vazni og'ir, chiqmayman, — dedi.	— Tilovberdi kilolu, çıkmam, — dedi.
37.66.	Bo'ri polvonning zardasi qaynadi.	Pehlivan Böri sinirlendi.
37.67.	— Nima, endi davragada taroziga tortib chiqaraylikmi? — dedi.	— Ne, şimdi meydana teraziye tartarak mı çıkartalım? dedi.
37.68.	— Qo'rib turibsan, bo'yi basti sendan ziyod emas, chiqa ber-da!	— Görüyorsun boyu posu senden fazla değil, çıkıver ya!
37.69.	Chiq-e, ota-bobamiz tarozisiz olishgan!	Çık ya, atalarımız terazisiz güreşmiş!
37.70.	— E, chiq-e, Maksim-e, yiqilsang yer ko'taradi-da! — dedi sho'rchiliklar.	— Eee, çık artık, Maksim ya, yıkılırsan yer kaldırır! — dedi Şorçililer.
37.71.	Polvonlar fotiha olib ketdi.	Pehlivanlar büyüklerden dua alarak güreşe başladı.

38

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
38.1.	Bo'ri polvon ich-ichidan zil ketdi.	Pehlivan Böri'nin canı sıkıldı.
38.2.	O'zi bilan o'zi gapirishdi. “Biz polvonlik maktabida o'qimadik.	Kendi kendine konuştu. “Biz pehlivanlık okulunda okumadık.
38.3.	Polvonlik bizga otameros.	Pehlivanlık bize ata mirasıdır.
38.4.	Pushtdan-pushtga, qondan-qonga o'tib kelyapti.	Nesilden nesile, kandan kana geçer.
38.5.	Polvonlikning ko'zga ko'rinmas, til bilan tushuntirib bo'lmas shunday sirlari borki, buni faqat tomirida polvonlik qoni borlarga biladi.	Pehlivanın görünmez, anlatılmaz öyle sırları var ki, bunu ancak damarında pehlivanlık kanı olanlar bilir.
38.6.	Biz bilamiz!	Biz biliriz!
38.7.	Bu sirlar hech bir kitobda yo'q!	Bu sırlar hiçbir kitapta yok.
38.8.	Mana, mening o'zim.	Örneğin, ben.
38.9.	Surxon vohasida mendan	Surhan bölgesinde bana

	yiqilmagan polvonning o'zi yo'q!	yenilmeyen pehlivan yok.
38.10.	O'sha maktab ko'rgan sport masterlariyam yag'rinimdan oshib ketdi!	Mektep görmüş spor ustalarını bile yendim!
38.11.	Xalq nimasi bilan xalq?	Halk nesi ile halk?
38.12.	O'zining urf-odatları bilan xalq!	Kendi örf adetleri ile halk!
38.13.	Ota-bobosidan qolgan milliy an'analari bilan xalq!	Atalarından kalan millî ananeler ile halk!
38.14.	Ko'p urf-odalarimizni birovlar... birovlar o'ziniki qilib oldi!	Çoğu adetlerimizi birileri kendilerinin adetleri yaptı.
38.15.	Biz qo'limizni burnimizga tiqib qoldik.	Bizim elimizde avucumuzda ne varsa kaybettik.
38.16.	Shunday keta bersak, hademay... o'zimiznida boy berib qo'yamiz!	Böyle devam edersek yakında kendimizi de kaybedeceğiz!
38.17.	Buyog'i kamday, ne-ne nimalarimizni eskilik sarqiti deb yo'q qildik.	Çok şeyimizi eski diye yok ettik.
38.18.	Xiyol bo'lmasa, xalqning o'zini-da... eskilik sarqitiga chiqarib yuborayin, dedik!	Az kalsın, halkın kendisini de eskidi diye yok edecektik!
38.19.	Bugun buni yo'qota bersak, ertaga uni yo'qota bersak, adirdagi...	Bugün bunu, yarın onu kaybetmeye devam edersek, ovadaki
38.20.	podadan nima farqimiz qoladi?	hayvan sürüsünden ne farkımız kalır?
38.21.	Biz hademay bu dunyodan ketamiz.	Biz yakında bu dünyadan göçeceğiz.
38.22.	O'zimiz ketsak-ku, go'rga-ya. O'zimiz bilan...	Kendimiz gidersek sıkıntı değil. Kendimiz ile...
38.23.	Buni rais biladimi?	Bunu Reis biliyor mu?
38.24.	Bo'ri polvon raisga qarab-qarab qo'ydi.	Pehlivan Böri Reis'e baktı.
38.25.	Tag'in nimalardir... nimalardir yo'qolib boryapti...	Yine neler... neler kayboluyor...
38.26.	Bo'ri polvon o'yladi-o'yladi... O'ylab o'yiga yetdi...	Pehlivan Böri düşündü düşündü... Bir karara vardı.
38.27.	"Avlodlar almashgan sayin... yo pirim-e, tuf-tuf-tuf... avlodlar almashgan sayin... yurak yo'qolib boryapti!	"Nesiller değiştikçe hayret edilecek şey, tüh tüh tüh, yürek kayboluyor!
38.28.	Jasad bor!	Vücut var!
38.29.	Aql bor!	Akıl var!
38.30.	Yurak yo'q!	Yürek yok!
38.31.	To'rt muchal bor!	Ayak, kol, göz, kulak var!

38.32.	Kuch-kuvvat bor!	Güç kuvvet var!
38.33.	Yurak yo'q!	Yürek yok!
38.34.	Ko'krakda jon bor!	Göğüste can var!
38.35.	Yurak yo'q, yurak!..	Yürek yok, yürek!..
38.36.	Farzandlar hayotga beparvo qaraydi.	Çocuklar hayata umursamazca bakıyor.
38.37.	Musibat bilan xursandchilik farqiga bormaydi.	Musibet ile mutluluğun farkına varmıyor.
38.38.	Farzandlar o'zlari minayotgan mashinaga o'xshaydi!	Çocuklar bindikleri arabaya benziyor!
38.39.	Odam kim, mashina kim, bilib bo'lmay qolyapti..."	İnsan kim, araba kim bilinmiyor..."

39

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
39.1.	Maksim polvon yengsiz, yoqasiz jelak kiyib chiqdi.	Pehlivan Maksim kolsuz, yakasiz yelek giyerek çıktı.
39.2.	Bo'ri polvon barmoqlari uchi bilan jelagidan ushladi.	Pehlivan Böri parmak ucuyla yeleğinden tuttu.
39.3.	— Eb-ey, eb-ey, Maksim inim, bu qanday libos?	— Hahay, Maksim kardeş, bu nasıl elbise?
39.4.	Mabodo maykamasmi? — dedi.	Acaba, Atlet değil mi? — dedi.
39.5.	Maksim polvon o'zicha tushuntirgan bo'ldi, Bo'ri polvonning ensasi qotdi.	Pehlivan Maksim kendince anlatmaya başladı, Pehlivan Böri sinirlendi.
39.6.	— Shu gapingga noma'qulning nonini yebsan! — dedi.	— Bu lafınla iyice saçmalıyorsun, dedi.
39.7.	— O'zingni izzat qilmasang ham davrani izzat qil!	— Kendine saygı duymuyorsan da meydana saygılı ol!
39.8.	Bor, o'zimizning kiyimdan kiyib chiq...	Git, kendi kıyafetlerimizden giyip çık.
39.9.	Buningni na yoqasi bor, na yengi bor, qayeridan ushlab bo'ladi?	Bunun ne yakası var, ne kolu, neresinden tutacak?
39.10.	Manavi brenjangni qara...	Bu pantolonuna bak.
39.11.	Ishtonbog'iyam rezinkadandir-da?	Uçkur bağı da lastiktir, değil mi?
39.12.	Tortganda uzilib ketsa nima bo'ladi?	Çekince koparsa ne olacak?
39.13.	E, bor, qalinroq ishton kiyib chiq!	Haydi, git, daha kalın bir şey giy.
39.14.	Popukli ishtonbov boyla, belni ushlaydi!	Püsküllü ip ile bağla, beli tutar.
39.15.	Maksim polvon oliftachilik qildi.	Pehlivan Maksim artistlik yaptı.

39.16.	— Musobaqalarda shunday kiyinib olishadi! — dedi.	— Turnuvalarda böyle giyinip güreşilir! — dedi.
39.17.	— Ay, Maksim-ay, Maksim tushmagur-ay! — dedi Bo'ri polvon.	— Ah, Maksim ah, kör olasıca! — dedi Pehlivan Böri.
39.18.	— Ko'p katta yangilik aytding-da!	— Çok büyük bir yenilik söyledin ya!
39.19.	Shu yangiliging uchun suyunchisiga ishtonimni yechib berayinmi?	Şu yenilik için hediye olarak donumu vereyim mi?
39.20.	Davra qiyqirib-qiyqirib kuldi!	Meydandakiler hakır hakır güldüler!
39.21.	Maksim polvonda og'zini ushlab-ushlab kuldi.	Pehlivan Maksim de ağzını kapatarak güldü.
39.22.	— Ay, Maksim polvon! — dedi Bo'ri polvon.	— Ah, Pehlivan Maksim! — dedi Pehlivan Böri.
39.23.	— Sen Bo'ri polvon bilan o'rlashma!	— Sen Pehlivan Böri ile laf yarışırma!
39.24.	Qaytarib aytaman, ko'p o'rlashma!	Tekrar söylüyorum, çok laf yarışırma!
39.25.	O'sha sambongdada yengli jelak kiyib olishadi!	İşte o samboda da yenli yelek giyilerek güreşilir.
39.26.	Bo'ri polvonni bilmaydi dema!	Pehlivan Böri'yi bilmiyor sanma!
39.27.	Bo'ri polvon...	Pehlivan Böri...
39.28.	Bo'ri polvon o'z davrida turli musobaqalarda qatnashdi.	Pehlivan Böri zamanında çeşitli müsabakalara katıldı.
39.29.	Kuboklar oldi...	Kupalar kazandı...
39.30.	Kubokni umrida birinchi bor ko'rib, aylantirib qaradi-qaradi...	Kupayı ömründe ilk kez görüp, çevirip baktı baktı.
39.31.	— Xushro'y samovar ekan, — dedi o'zicha.	— Güzel semavermiş, — dedi kendince.
39.32.	— Yaxshi bo'ldi, choy qaynatib ichamiz...	— İyi oldu, çay kaynatır içeriz...
39.33.	Uyiga kelib, so'rab-surishtirdi. Biladiganlar:	Evine gelip soruşturdu. Bilenler:
39.34.	— Yo'q, bu samovar emas, bu kubok, Bo'ri polvon kubok! — dedi.	— Hayır, bu semaver değil, bu kupa, Pehlivan Böri kupa! — dedi.
39.35.	— Ebo-ey, ebo-ey! — dedi Bo'ri polvon. — Unda, buni nima qilaman-ay?	— Abovv, o zaman bunu ne yapacağım ay? — dedi Pehlivan Böri.
39.36.	— Sandiqqa solib qo'ying.	— Sandığa koyun.

39.37.	— Sandiqqa sig'maydi-da.	— Sandığa sığmaz da.
39.38.	— Unda, shkaf ustiga qo'ying.	— O zaman, dolabın üstüne koyun.
39.39.	Bo'ri polvon kubokni shkaf ustiga qo'ydi.	Pehlivan Böri kupayı dolabın üstüne koydu.
39.40.	Bo'ri polvon kubokni kunda ko'rib turdi.	Pehlivan Böri kupaya her gün baktı.
39.41.	Lekin kubok nomini eslab qololmadi.	Lakin kupa kelimesini aklında tutamadı.
39.42.	Bordi-yu, eslasa, kubok nomini yaxshi aytolmadi.	Hatırlasa bile, kupa kelimesini güzel bir şekilde telaffuz edemedi.
39.43.	Kubok so'zi tiliga o'tirmadi.	Kupa kelimesi ağzına yakışmadı.
39.44.	Shu-shu, kubokni samovar deydigan bo'ldi.	O zamandan beri kupaya semaver der oldu.
39.45.	— Bo'ri polvon katta musobaqalarda olishib, samovar olgan! — dedi Bo'ri polvon.	— Pehlivan Böri büyük turnuvalarda güreşip, semaver aldı! — dedi Pehlivan Böri.
39.46.	Ikkiti, ha, ikkita!	İki tane, evet, iki tane!
39.47.	Ishonmasang ana, uyga borib ko'r, shkafning ustida turibdi!	İnanmıyorsan eve gel bak, dolabın üstünde duruyor!
39.48.	Davra gurr-gurr kuldi!	Meydandakiler kıkır kıkır güldü!
39.49.	Bo'ri polvon o'zida davraga qo'shilib kulgisi keldi!	Pehlivan Böri'nin kendisinin de milletle gülesi geldi!
39.50.	Ammo tentakka o'xshab, o'zim gapirib, o'zim kulmayin, dedi-da, miyig'ida kulib qo'ya qoldi.	Ama deli gibi, kendim anlatıp, kendim gülmeyeyim, dedi ve bıyık altı gülümsedi.
39.51.	— Hay, ukkag'ar polvonlar-e, kulasan-a, kulasan! — dedi.	— Sizi gidi pehlivanlar, gülersiniz tabi, gülersiniz, dedi.
39.52.	Maksim polvon davraga mos kiyinib keldi.	Pehlivan Maksim meydana uygun giyinip geldi.
39.53.	Bo'ri polvon razm soldi-razm soldi-da: — Ha, bali, bu boshqa gap! — dedi.	Pehlivan Böri baktı ve: — Aferin, işte bu! — dedi.
39.54.	Keyin, sobit qadamlar bilan davra aylanib jar soldi:	Sonra, sert adımlarla meydanı dolanıp duyurdu:
39.55.	— Haloyiq, so'zimni eshiting!	— Ahali, beni dinleyin!
39.56.	Bolalar, ko'p talato'p qilma, gapni gapga qo'sh!	Çocuklar kalabalık yapmayın, sözümü dinleyin!
39.57.	Xaloyiq... Ay, Xumor momoning nevarasi, tek o'tir deyman, bo'lmasa... kesib olaman!	Ahali... Hey, Humar nenenin torunu, sakın otur diyorum, yoksa, ... kesirim!
39.58.	Xaloyiq, manavi tik jelak kiygan xo'jasoati Tilovberdi polvon!	Ahali, bu taraftaki dik yakalı yelek giyen Hocasaatli Pehlivan Tilovberdi!

39.59.	Bunisi sho'rchilik Maksim polvon!	Bu taraftaki ise Şorçili Pehlivan Maksim!
39.60.	Aytib qo'yganim yaxshi, Maksim polvon master sport!	Söylemem gerekiyor, Pehlivan Maksim spor ustası!
39.61.	Samovar ham olganmisiz, polvon?	Semaver de kazanmış mıydın, pehlivan?
39.62.	Eshitdingiz-a, xaloyiq?	Duydunuz mu, ahali?
39.63.	Maksim polvonning samovari yo'q ekan!	Pehlivan Maksim'in semaveri yokmuş!
39.64.	Bu ikki polvonga bir go'sam serka, bir juft uchlamchi kalish, besh so'm pul qo'yildi!	Bu iki pehlivan için bir keçi, bir çift lastik ayakkabı, beş som para ödül koyuldu!
39.65.	Tilovberdi polvon odati bo'yicha belbog'ini bo'yniga tashlab davra aylandi.	Pehlivan Tilovberdi âdeti üzere kemerini omuzuna asarak meydanda dolandı.
39.66.	Bo'ri polvon o'g'lini zimdan kuzatdi.	Pehlivan Böri oğlunu gizlice izledi.
39.67.	Biron-bir nuqson topolmadi.	Hiçbir eksiklik bulamadı.
39.68.	Xotiri jam bo'lib, bosh bakovul oldiga o'tirdi.	İç rahatlığıyla, başhakemin yanına oturdu.
39.69.	— Bir piyola choy bering, — dedi. O'g'liga tikilib qoldi...	— Bir kase çay verin, dedi. Oğluna baka kaldı...

40

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
40.1.	Sariosiyo bir davra To'polon daryosi yoqasida bo'ldi.	Sariasya'da bir meydan Töpolon deryası kıyısında idi.
40.2.	Daryo o'z oti o'zi bilan shovqin solib oqib turdi. To'polon bilan oqib turdi.	Derya adı üzerine gürültülü akıyordu. Töpolon deryası boyunca akıyordu.
40.3.	Bo'ri polvon o'shanda umrida birinchi bor farg'onacha kurash ko'rdi.	Pehlivan Böri o zaman ömründe ilk defa Fergana usûlü güreş gördü.
40.4.	Davra egalarining ko'pchiligi Farg'ona vodiysidan edi-da.	Meydan sahiplerinin çoğu Fergana bölgesinden idi ya.
40.5.	Ular Surxon vohasida kolxoz tuzish uchun Yo'ldosh Oxunboboyev tashabbusi bilan ko'chib kelib edi-da.	Onlar Surhan bölgesinde kolhoz kurmak için Yoldaş Ohunboboev teşebbüsü ile taşınmışlardı.
40.6.	Vodiyliklarda olishni kurash, dedi.	Vadililer de güreşe kuraş diyorlar.
40.7.	Vodiyliklarda oz kurashlarini namoyish qildi:	Vadililer kendi güreşlerini gösterdiler:
40.8.	Ikki polvon bir-birlari belidan qo'llarini o'tkazib ushlab suyashib yura berdi...	iki pehlivan belinden ellerini geçirip, birbirine yaslanarak gezdiler...
40.9.	Bu orada voha polvonlaridan	Bu arada vaha pehlivanlarından

	birovi oyog'i osmondan kelib yerga tushdi.	birinin ayağı havaya kalktı ve düştü.
40.10.	Birovi raqibini yelkadan oshirib otdi.	Birisi rakibini omuzundan aşırıp attı.
40.11.	Davra gursillab turdi, davra hayqirib turdi!	Meydandakiler haykırarak ayağa kalktı!
40.12.	Bo'ri polvon vodiylklarga qaradi.	Pehlivan Böri vadililere baktı.
40.13.	Vodiylklklar hamon suyashib yurdi!	Vadililer hala birbirine yaslanarak geziyordu.
40.14.	Bo'ri polvon hafsalasi pir bo'ldi.	Pehlivan Böri sıkıldı.
40.15.	Vodiylklklarga e'tibor bermay qo'ydi.	Vadililere önem vermemeye başladı.

.41

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
41.1.	“O'zi ular muloyim halq-da, — dedi Bo'ri polvon o'zicha.	“Onlar zaten mülayim halk, — dedi Pehlivan Böri.
41.2.	— Juda muloyim.	— Çok mülayim.
41.3.	Olishlariyam o'z tabiatidan kep chiqadi.	Güreşleri de kendilerine özgü.
41.4.	Mana, biz o'lguday qo'pol elmiz.	İşte, Biz ise çok kaba halkız.
41.5.	Olishimizdagi mardonalik- da, botirliqda shundan.	Güreşlerimizdeki yiğitlik de, cesurlukta bundan.
41.6.	Hay, mayli. Xalq turli-tuman bo'lsa yaxshi.	Neyse, halk içinde farklılıklar olması iyi.
41.7.	Bu — ulkanlik, ulug'lik alomati bo'ladi.	Bu — büyüklük, ululuk alametidir.
41.8.	Mana, farg'onacha kurash.	İşte, Fergana güreşi.
41.9.	Buyam o'zimzniki!	Bu da bizimki!
41.10.	Demak, ikkita kurashimiz bor ekan!	Demek, iki tür güreşimiz varmış!
41.11.	Qanday yaxshi!	Ne kadar iyi!
41.12.	Boylık; boylık!	Varlık, varlık!
41.13.	Ammo-lekin ukkag'ar vodiylklklar ko'p ashulachi xalq bo'ladi-da!	Ama ve lakin Vadililer çok şarkıcı halktır.
41.14.	Xudo ashulani vodiylklklar uchun yaratgan-da!	Allah şarkıyı Vadililer için yaratmış sanki.
41.15.	Haligi... bittasi bor edi-ku, oti nima edi...'' Bo'ri polvon o'yladi-o'yladi, topolmadi.	Hani birisi vardı, ismi neydi...” Pehlivan Böri düşündü düşündü bulamadı.
41.16.	Raisga o'girildi.	Reise döndü.
41.17.	— Qaysi bir yili Stalin	— Bir yıl Stalin çiftliğinden bir

	kolxozidan bir bola ashula aytib chiqib edi, oti nima edi? –dedi.	çocuk şarkı söylüyordu, ismi neydi? – dedi.
41.18.	— Qaysi? — dedi rais.	— Hangisi? — dedi reis.
41.19.	— Haligi... bir dexqon bola bor edi-ku, asli qo'qoni?	— Hani... bir çiftçi çocuk vardı, aslı Hokandlı?
41.20.	Qaysi bir yili rahmatlik Ma'murjon Uzoqov kep, Toshkentga ergashtirib ketdi-ku?	Bir yıl rahmetli Mamurjon Uzokov gelip, Toşkenta götürmüştü?
41.21.	— Ha-a, Hasan Sultonov deng.	— Evet, Hasan Sultonov'u diyorsun.
41.22.	Ashula aytib yuribdi, nima edi?	Şarkı söylüyor, ne olduki?
41.23.	— “Fig'onkim, gardishi davron...” Vo ukkag'ar, ana ashula!	— “Figan ki, gerdişi devran...” İşte şarkı!
41.24.	Odamning ko'nglini buzib yuboradi-ya!	İnsanın gönlünü buruklaştırıyor!
41.25.	— Ha, polvon bova-e, Hasan Sultonov polvon bo'lganda otini esdan chiqarmasdingiz-a...	— Eh, pehlivan dede, Pehlivan Hasan olaydı ismini unutmazdın...
41.26.	Bo'ri polvon miyig'ida kuldi.	Pehlivan Böri gülümsedi.

42

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
42.1.	Darhaqiqat, Bo'ri polvon umrida juda ko'p odam ko'rdi.	Hakikaten, Pehlivan Böri ömründe çok insan tanıdı.
42.2.	Muloqotda bo'ldi.	Muhabbet kurdu.
42.3.	Ammo juda oz odam otini bildi.	Ama çok az kişinin ismini bildi.
42.4.	Faqat polvonlar otini to'liq ayta oldi.	Sadece pehlivanların ismini tam olarak söyleyebildi.
42.5.	Boisi, Bo'ri polvon davraga chiqib kurashmagan erkakni... erkak demadi!	Sebebi, Pehlivan Böri meydana çıkıp güreşmeyen erkeğe... erkek demiyordu!
42.6.	Biror odam haqida gap bo'lsa, Bo'ri polvon:	Birisi hakkında konuşulunca, Böri pehlivan:
42.7.	— Polvonmi-yo'qmi? — deya so'radi.	— Pehlivan mı, değil mi? — diye sorardı.
42.8.	Yo'q, javobini eshitsa, qo'l siltadi.	Hayır, cevabını alırsa ilgilenmezdi.
42.9.	— Erkakning sultoni olishadi, ha! — dedi.	— Erkeğin hası güreşte olur ya! — dedi.
42.10.	— Ana, Xidir polvon, kezi kelganda davrani gursillatib	— Mesela, Pehlivan Hıdır, zamanı gelirse meydanı titreverir.

	olishib keta beradi.	
42.11.	Men raisman, deb o'tirmaydi.	Ben reisim deyip oturmaz.
42.12.	Bo'lmasa kimsan — Botirov-a!	Yoksa kimsin — Botirov ha!
42.13.	Arbob, ha, arbob!	Ermiş, ha, ermiş!
42.14.	Ana uni chin erkak desa bo'ladi!	İşte ona gerçek erkek denir!
42.15.	Chunki ota-bovasining hunarini yerda qoldirmayapti!	Çünkü atalarının mesleğini devam ettiriyor!
42.16.	Bordi-yu, odamlar e'tiroz bildirsa, Bo'ri polvon gapni cho'rt kesdi:	Eğer insanlar itiraz ederlerse, Pehlivan Böri lafı şak diye keserdi:
42.17.	— Nima desang de, men o'yinni bilmagan ayolni ayol demayman, davrada olishmagan erkakni erkak demayman!	— Ne dersenez deyin, ben raksı bilmeyen kadına kadın demem, meydanda güreşmeyen erkeğe erkek demem!
42.18.	Bo'ri polvon beshiqdagi chaqaloqdan tortib, nuroniy cholgacha barcha-barchasi ismiga polvon so'zini qo'shib aytdi.	Pehlivan Böri beşikteki bebekten, yaşlılara kadar herkesin ismine pehlivan sözünü eklerdi.
42.19.	Davrada kurashganmi-yo'qmi, baribir — ayta berdi.	Meydanda güreşmemiş olsa bile fark etmez, dedi.
42.20.	Aytganda-da, og'zini to'ldirib aytdi, g'urur bilan aytdi!	Dediğinde de kendinden emin bir şekilde gurur ile söyledi.
42.21.	Hamsoyalarinikiga olisdan mehmon keldi.	Komşularının evine uzaktan misafirler geldi.
42.22.	Hamsoyalar Bo'ri polvonida chaqirdi.	Komşuları Pehlivan Böri'yi de davet etti.
42.23.	Bo'ri polvon mehmon bilan bir qo'llab ko'rishdi.	Pehlivan Böri misafir ile tek elle selamlaştı.
42.24.	Irimiga hol-ahvol so'radi.	Laf olsun diye halini hatrını sordu.
42.25.	Begonasirab o'tirdi.	Yabancı gibi oturdu.
42.26.	Shunda mehmon kurashdan gap ochdi.	O anda misafir güreş hakkında laf açtı.
42.27.	Ana shunda Bo'ri polvon yayrab ketdi!	İşte o zaman, Pehlivan Böri sevindi!
42.28.	— E, bali! O'zimizning odam ekansiz-ku! —dedi.	— İşte, bu! Bizdenmişsiniz ya! dedi.
42.29.	Mehmon oldiga siljibroq o'tirdi.	Misafire daha yakın oturdu.
42.30.	Qayta boshdan qo'shqo'llab-qo'shqo'llab ko'rishdi.	Yeniden çift elle selamlaştı.
42.31.	Quyuq-quyuq so'rashdi, bo'lib o'tmish davralardan gapirdi.	Geçmişte olan güreşler hakkında uzun uzun konuştu.
42.32.	Qanday qilib samovar	Nasıl semaver kazandığını anlattı.

	olganlaridan gapirdi.	
42.33.	O'ynab borib, ukkag'arning polvonini mana bunday ushladim, dedi.	Oynayarak gidip, pehlivani shöyle tuttum, dedi.
42.34.	— Qarang –qarang, qo'limga e'tibor bering, qo'limga!.	— Bakın bakın, elime dikkat edin, elime!..
42.35.	— Bizdada olishib edi, dedi mehmon.	—Biz de güreşmiştik, dedi misafir.
42.36.	Bo'ri polvon gapni ilib ketdi.	Pehlivan Böri lafi keserek devam etti.
42.37.	Samovarda olganmisiz, dedi.	Semaver de kazandınız mı, diye sordu.
42.38.	— Ha-da!..	— Elbette!..
42.39.	Bo'ri polvon mehmon bo'lmish tizzasiga tapillatib bir urdi.	Pehlivan Böri misafirin dizine vurdu.
42.40.	— E, bormisiz! –dedi.	— Eh, aferin, iyiki varsınız! dedi.
42.41.	— Otangizga rahmat!	— Atalarınıza rahmet!
42.42.	Polvonning xo'rozi samovar oladi, ha!	Pehlivanın mert olanı semaver kazanır işte!

43

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
43.1.	Sariosiyodagi o'sha davrada Bo'ri polvonga teng topilishi kiyin bo'ldi.	Sariasya'daki o meydanda Pehlivan Böri'nin dengi bulmak zordu.
43.2.	Davra egalari talvasada qoldi.	Meydan sahipleri telaşlandılar.
43.3.	Bordi-yu, Bo'ri polvonga talabgor bo'lmasa, sariosiyoliklar denovliklardan qoyil bo'ldi, bo'ladi.	Eğer, Pehlivan Böri'ye karşı birisi çıkmazsa, Sariasyahılar Denovlular'a pes etmiş sayılırdı.
43.4.	O'z uyida qoyil bo'lish, mag'lub bo'lishdanda yomon bo'ladi!	Kendi evinde pes etmek, yenilmekten daha kötü olur.
43.5.	Shunda, davraga yoshgina bir yigit chiqib keldi.	O anda, meydana genç bir yiğit çıktı.
43.6.	Bo'ri polvonga talabgor bo'ldi.	Pehlivan Böri'ye karşı aday oldu.
43.7.	Davra egalari shundagina yengil nafas oldi.	Meydan sahipleri böylece rahat nefes aldılar.
43.8.	Bo'ri polvon yosh polvonga mensimay-mensimay qaradi.	Pehlivan Böri genç pehlivana küçümseyerek baktı.
43.9.	Laylakning yurishini qilaman deb, chumchuqning puti yirtilgan ekan! deya o'yladi Bo'ri polvon.	Leylek gibi yürüyeyim derken serçe kıcını paralamış, diye düşündü Pehlivan Böri.
43.10.	— Bu yosh bola-ku!	— Bu genç çocuk ya!

43.11.	O'ylab ish qilyaptimi?	Düşünmeden mi bu işe kalkıştı?
43.12.	Yo, kayfi bormi?"	Yoksa kafası mı güzel?
43.13.	Bir yosh bola Bo'ri polvon shon-shavkatini nazarga ilmay qurga yugurib chiqishi, Bo'ri polvon izzat-nafsigaga tegdi.	Genç bir oğlanın Pehlivan Böri'nin şöhretini dikkate almadan meydana çıkması, Pehlivan Böri'yi sinirlendirdi.
43.14.	Bo'ri polvon darg'azab bo'lib davraga kirdi.	Pehlivan Böri sinirli bir şekilde meydana girdi.
43.15.	Bosh bakovul oldiga g'oz yurish qilib bordi.	Başhakemin yanına kaz yürüyüşüyle vardı.
43.16.	Davra odati bo'yicha talabgor yosh polvon qabatiga borib o'tirishi lozim bo'ldi.	Meydan âdeti gereği genç adayın pehlivanın yanına gidip oturması gerekiyordu.
43.17.	Ammo Bo'ri polvon davra qoq o'rtasiga borib cho'k tushdi.	Ama Pehlivan Böri meydanın ortasında dizüstü oturdu.
43.18.	Bo'ri polvon bu bilan o'zini anavi yosh bola yonida yonmayon o'tirishga or qilishini bildirdi.	Pehlivan Böri böylece kendisine o genç pehlivanın yanına oturmayı yakıştıramadığını bildirdi.
43.19.	Anavi yosh bolaga, ko'rpangga qarab oyoq uzatsang-chi, degan qarash qildi.	O gence, kendi dengine karşı çıksan ya, der gibi baktı.
43.20.	Bo'ri polvon bilan Isoil o'tli bu yosh polvonga bir g'unajin, yana bir qancha mayda zotlar qo'yildi.	Pehlivan Böri ile İsmail adlı bu genç pehlivana bir inek, birkaç küçükbaş hayvan ödül konmuştu.
43.21.	Bo'ri polvon Isoilni ko'zga ilmay-ko'zga ilmay davra aylandi.	Pehlivan Böri, Pehlivan İsmail'i küçümseyen tavırlarıyla meydanı dolandı.
43.22.	"Tayyor osh-ku" deya o'zidan ketdi.	"Kolay lokma" diye söylenerek kendini kaybetti.
43.23.	Oqibat... Bo'ri polvon... Polvon nomini olgandan buyon umrida birinchi marta yelkasi yer ko'rdi!	Sonuçta... Pehlivan Böri... Pehlivan adını alalı ilk defa yenildi!
43.24.	Qanday yiqildi, o'zida bilmadi!	Nasıl yenildiğini kendisi de anlamadı!
43.25.	Ko'zlarini ochsa osmon to'la yulduz bo'ldi!	Gözünü açincagökyüzü dolu yıldızdı.
43.26.	Ohista-ohista joyidan turdi.	Yavaş yavaş ayağa kalktı.
43.27.	Bosh egib-bosh egib davradan chiqdi.	Başını eğerek meydandan çıktı.
43.28.	Hamrohlari hamdard bo'lish uchun qo'ltig'idan ushladi.	Arkadaşları destek olmak için koluna girmeye çalıştılar.
43.29.	Bo'ri polvon hamrohlari qo'lini zarda bilan siltab-siltab tashladi.	Pehlivan Böri onların ellerini öfkeyle itti.

43.30.	Choponiga cho'nqayib o'tirdi.	Kaftanının üstüne oturdu.
43.31.	Tizzalarini quchoqladi.	Dizlerini avuçladı.
43.32.	Peshonasini bilaklari ustiga qo'ydi.	Alnını bilekleri üstüne koydu.
43.33.	Ho'ng-ho'ng yig'lab qo'ya berdi!	Hüngür hüngür ağladı!
43.34.	Hamrohlariga javdirab-javdirab qaradi.	Arkadaşlarına şaşkın şaşkın baktı.
43.35.	— Chinimanan yiqildimmi-a, chinimananmi-a? dedi.	— Gerçekten yenildim mi ben ya? dedi.
43.36.	Sel-sebor yig'lab qo'ya berdi.	Gözyaşları sel oldu.

44

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
44.1.	Bo'ri polvon yelkasi yerga tekkani elga yoyildi.	Pehlivan Böri'nin yenildiği herkese yayıldı.
44.2.	Bo'ri polvon nomi bilan g'ururlanib yurmishlar ichi achiy-achiy bosh chayqadi.	Pehlivan Böri'nin namı ile gururlananların canları yandı.
44.3.	— Yomon bo'pti-da... dedi.	— Kötü olmuş ya, dediler.
44.4.	Davralarda Bo'ri polvon dastidan ro'shnolik ko'rolmay yurmishlar xushvaqt-xushvaqt bosh iring'adi.	Meydanlarda Pehlivan Böri yüzünden günyüzü göremeyenler mutlu mutlu kafa salladılar.
44.5.	— Bo'ri polvonda tamom bo'pti, dedi.	— Pehlivan Böri bitmiş, dediler.
44.6.	Bo'ri polvon el orasida bosh ko'tarolmay qoldi.	Pehlivan Böri insanların arasında başkaldıramaz oldu.
44.7.	Uyidan ko'chaga chiqmay qoldi.	Evden dışarı çıkamaz oldu.
44.8.	Keyin, o'sha yosh polvonni ta'qib etib boshladi.	Sonra o genç pehlivanı takip etmeye başladı.
44.9.	Qayerda to'y bo'lsa, poylab bordi.	Nerede toy olursa gidip takip ediyordu.
44.10.	Ammo yosh polvon Bo'ri polvon nomini eshitiboq, rad qila berdi.	Ama genç pehlivan, Pehlivan Böri'nin ismini duyunca reddediyordu.
44.11.	Ismoil otli bu yosh polvon dovrug'i butun vohaga yoyildi.	İsmail adlı bu pehlivanın ismi tüm bölgeye yayıldı.
44.12.	Kimsan, —Bo'ri polvon yelkasini yerga tekkizgan Ismoil polvon!	— Sen kimsin, Pehlivan Böri'nin sırtını yere vuran Pehlivan İsmail!
44.13.	Ismoil polvon bu nomni umrbod saqlab qolmoqchi bo'ldi.	Pehlivan İsmail bu itibarı ömür boyu saklamak istedi.
44.14.	Shu bois, Bo'ri polvon davraga	Bu yüzden Pehlivan Böri'nin

	kelibdi, desa bo'ldi, indamay ketib qola berdi.	meydana geldiğini duyunca bir şey demeden gidiyordu.

45

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
45.1.	Sho'rchidada shunday bo'ldi.	Şorçi'de de böyle oldu.
45.2.	Bo'ri polvon boshliq xo'jasoatlik polvonlar Sheramat mergan degannikiga qo'ndi.	Başta Pehlivan Böri olarak Hocasaatli pehlivanlar Nişancı Şermat 'ın evinde misafir oldu.
45.3.	To'yxonadan mehmonlar ulushi keldi.	Düğün evinden misafirler için yemekler geldi.
45.4.	Dasturxon to'kin bo'ldi.	Sofra bereketliydi.
45.5.	Uy xo'jasi o'zining merganlik sarguzashtlaridan gurung berdi.	Ev sahibi kendisinin nişancılik hikâyelerini anlattı.
45.6.	Sho'rchilik polvonlarga ta'rif berdi.	Şorçili pehlivanları övdü.
45.7.	Abil polvonni ulug'ladi.	Pehlivan Abil'i övdü.
45.8.	— Nasim polvonning bo'yniga chipqon chiqqan, bu davrada olishmasa kerag-ov, -dedi.	— Pehlivan Nesim'in boynunda yara çıkmış, bu meydanda güreşmeyecek galiba, -dedi.
45.9.	Uy xo'jasi birdan sergak tortdi.	Ev sahibi birden dikkatleri üzerine çekti:
45.10.	— Aytganday, dedi.	— Bu arada aklıma gelmişken, dedi.
45.11.	— Nasim polvon asli xo'jasoatlik-a?	— Pehlivan Nesim aslı Hocasaatli değil mi?
45.12.	Chaqirib kelayinmi?	Çağırayım mı?
45.13.	Gurunglashib o'tiramiz.	Sohbet edip otururuz.
45.14.	Bo'ri polvon bezovta bo'ldi.	Pehlivan Böri rahatsız oldu.
45.15.	Bir qimirlab oldi.	Bir kıpırdadı.
45.16.	— Yo'q, mergan, ovora bo'lmang, o'tiring, -dedi.	— Hayır, nişancı, rahatsız olmayın, oturun, dedi.
45.17.	Ha, mayli, ixtiyorlaringiz.	Tamam, nasıl isterseniz.
45.18.	Lekin ko'ngillaringizga olmangizlar-u, ayta bersam maylimi?	Ama söyleyeceklerimi yanlış anlamayın olur mu?
45.19.	Shu, Nasim qurg'ur hech ko'nglimga o'tirmaydi- da.	Şu kör olasıca Nesim'e hiç kanım kaynamadı.
45.20.	O'ta shum!	Çok fırıldak.
45.21.	Ko'zingizni lo'q qilib, firib beradi!	Gözünüze bakarak aldatır!
45.22.	Bilmayman, o'zidan boshqani nodon deb o'ylaydimi.	Bilmiyorum, kendisinden başkalarını aptal mı zannediyor.
45.23.	Shuning uchun u bilan oshqatiq bo'lgim kelmaydi.	Bu yüzden onunla çok içli dışlı olasım gelmiyor.

45.24.	O'zi, u kimlardan?	Aslında kimlerdendir, o?
45.25.	E, ha, bo'ldi-bo'ldi, gap tamom.	Tamam, tamam, anlaşıldı.
45.26.	Mergan jo'ra, deyishidan bilib edim-a... Asli qonida bor ekan-da...	Nişancı arkadaşın demesinden anlamıştım ya. Aslı kanında var nasıl olsa...
45.27.	— O'zi yaxshi odam, dedi Bo'ri polvon.	— Aslında iyi adamdır, dedi Pehlivan Böri.
45.28.	Nasim polvon bo'yniga chipqon chiqqani chin bo'ldi.	Pehlivan Nesim'in boynunda yarası olduğu doğruymuş.
45.29.	Ushbu davrada olishmadi.	Bu yüzden meydanda güreşmedi.
45.30.	Bo'ri polvonga sho'rchilik Abil polvon chiqdi.	Pehlivan Böri'nin karşısına Pehlivan Abil çıktı.
45.31.	Bo'ri polvon Abil polvonni yaxshi biladi.	Pehlivan Böri onu iyi tanır.
45.32.	Abilning cho'nqayma usuli bor.	Abil'in eğilme hareketi var.
45.33.	Keyin... jini bor!	Bir de... cini var!
45.34.	Davraga kirsas, tutib qoladi...	Meydana girince, halleri geliyor...
45.35.	Shu bois, el Abil polvonni Abil tentak, deydi.	Bu yüzden, ahali Pehlivan Abil'e aptal Abil, der.
45.36.	Bo'ri polvon davra aylanayotib, Nasim polvon Abil tentakni gij-gijlayotganini eshitdi.	Pehlivan Böri, meydanı dolanırken Pehlivan Nesim'nin aptal Abil'i gaza getirdiğini duydu.
45.37.	— Dadil bora ber, yuragi yo'q, dedi Nasim polvon.	— Cesurca üzerine git, yüreği yok, dedi Pehlivan Nesim.
45.38.	— Qaysi bir yili menga o'zi talab qilib, qo'rqqanidan qoyil bo'lib edi...	— Bir seferinde kendisi bana karşı aday olup sonra pes etmişti...
45.39.	Abil tentak go'yo davra torlik qilayotganday hurpayib-hurpayib yurdi.	Aptal Abil sanki meydan darmış gibi meydan dolandı.
45.40.	Bosh bakovul oldidagi satildan hovuchlab-hovuchlab suv oldi.	Başhakemin yanındaki kovadan avuç dolusu su aldı.
45.41.	Bilaklarini suvladi.	Bileklerini ıslattı.
45.42.	Og'ziga suv to'ldirdi, yulduzlarga qarab, g'arg'ara qildi.	Ağzına su doldurdu, yıldızlara bakarak gargara yaptı.
45.43.	Qo'llarini o'ynatib, joyida bir-ikki irg'ishladi.	Ellerini oynatıp, yerinde bir iki zıpladı.
45.44.	Boshini sarak-sarak qilib ayqirdi:	Başını kaldırarak haykırdı:
45.45.	— Buvvv! Buvvv!	— Buvvv! Buvvv!
45.46.	— Ha, kishta! dedi.	— Ha, kışta! dedi.
45.47.	Abil tentak Bo'ri polvon avzoyida tariqday bo'lsa-da, hayiqish ko'rsa bo'ldi, darhol	Aptal Abil Pehlivan Böri'nin yüzünde az korku görsün yeter hemen hücum edecekti.

	hamlaga o'tadi.	
45.48.	Ammo hayiqish ko'rmadi.	Ama korku görmedi.
45.49.	Bo'ri polvon dag'dag'alardan hayiqish tugul, mijja qoqmadi.	Pehlivan Böri bu hareketlere karşı değil korkmak gözünü bile kırpmadı.
45.50.	Aksincha, o'ynab kela berdi.	Aksine, saldırıya geçti.
45.51.	Abil tentak lalmi-lalmi dag'dag'alari o'tmaganini bildi.	Aptal Abil hareketlerinin işe yaramadığını anladı.
45.52.	Dirkillab-dirkillab o'ynab, yana davra aylandi.	Zıplaya zıplaya oynayarak yine meydana gezdi.
45.53.	Abil tentakni endi ko'rayotganlar hayratdan ko'zlari olaydi.	Aptal Abil'i ilk kez görenler şakınlıktan gözlerini kırıştırdılar.
45.54.	Birov bosh chayqadi, birov labini burdi.	Bazıları kafa salladı, bazıları ise dudak büktü.
45.55.	— Yo pirim-e, urib ketgan tentak, deya kuldi.	— Allah Allah, cin çarpmış deli, diye güldüler.
45.56.	— Jayraxonadan qochgan, deya kuldi.	— Tımarhaneden kaçmış, diye güldüler.
45.57.	Ikki zo'r to'qnashsa, chaqmoq chiqadi...	İki güçlü çarpışınca şimşek çakar...
45.58.	Bo'ri polvon o'ng qo'li bilan Abil tentak yoqasidan ushladi.	Pehlivan Böri sağ eli ile aptal Abil'in yakasından tuttu.
45.59.	Chap qo'li bilan esa bilagidan siqib ushladi.	Sol eli ile ise bileğinden sıkıca tuttu.
45.60.	Shiddat bilan ichidan chil berdi.	Şiddet ile iç tırpan yaptı.
45.61.	Abil tentak cho'nqaymaga oldi: g'oyat tezlikda o'ng qo'li bilan Bo'ri polvon yoqasini g'ijimlab, halqumiga tiqib bordi.	Aptal Abil eğilmeye çalıştı: çok hızlı bir şekilde sağ eli ile Pehlivan Böri'nin yakasından tuttu, köşeye sıkıştırdı.
45.62.	Chap qo'li bilan esa Bo'ri polvon yag'rini usti jelagidan buqlab ushladi.	Sol eli ile ise Pehlivan Böri'nin bel tarafından tuttu.
45.63.	O'zi orqaga xiyol chalqaydi.	Hafif arkaya yaslandı.
45.64.	Bo'ri polvonni dast ko'tardi-da, zarb bilan orqaga otib yubordi. — A-a-a-a deya ayqirdi.	Pehlivan Böri'yi kaldırarak darbeye arkaya attı. — Aaaa diye haykırdı.
45.65.	Bo'ri polvon yerga yonboshi bilan gursillab tushdi.	Pehlivan Böri yere yan tarafına doğru düştü.
45.66.	Abil tentakda shunday yiqildi.	Aptal Abil de aynı pozisyonda düştü.
45.67.	— Bekor, yonbosh yiqildi! dedi davra.	— Geçersiz, yan düştü! dedi izleyenler.
45.68.	— Bir bahya yetmedi!	— Az daha yetmedi!
45.69.	Cho'nqayma g'oyat nozik	Eğilme çok nazik bir manevra:

	san'at: bordi-yu, polvon cho'nqayma qilishni eplay olmasa, o'zi mag'lub bo'ladi.	eğer, pehlivan eğilmeyi beceremezse, kendisi mağlup olur.
45.70.	Cho'nqayma g'oyat qaltis san'at: bordi-yu, cho'nqaymaga olinmish polvon chili chiqib ketsa, yerga... harommag'izi bilan borib tushadi.	Eğilme çok tehlikeli bir manevra: eğer, eğilmeye alınmış pehlivan çelmesi çıkarsa, yere... kafa üstü düşer.
45.71.	Cho'nqaymaning qaltis taraflari tag'in ko'p...	Eğilmenin tehlikeli tarafları daha çok...

46

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
46.1.	Xo'sh, Bo'ri polvon nega harommag'izi bilan emas, yon-boshi bilan tushdi?	Peki, Pehlivan Böri niye kafa üstü değil de yan düştü?
46.2.	Boisi, cho'nqaymaga olmish Abil tentak katta xatolikka yo'l qo'ydi.	Çünkü eğilmeye çalışan aptal Abil büyük hata yaptı.
46.3.	Abil tentak yerga og'ayotib-yerga og'ayotib, o'z gavdasini o'zi o'nglab olishi, yo'l-yo'lakay Bo'ri polvon ustiga o'zini tashlashi lozim edi.	Aptal Abil'in yere düşerken kendi vücudunu düzlemesi ve Pehlivan Böri'nin üstüne kendini atması lazımdı.
46.4.	Abil tentak shoshdimi yo dovdirab qoldimi, ishqilib, buning uddasidan chiqolmadi.	Aptal Abil sabırsız mı davrandı yoksa heyecanlandı mı, sonuçta başaramadı.
46.5.	Xatosi evaziga Bo'ri polvon ostida qolayin-qolayin dedi.	Hatası karşılığında Pehlivan Böri'nin altında kalayım dedi.
46.6.	Buni o'zida bildi shekilli, yerdan tura-tura, shukrona-shukrona bosh chayqadi.	Bunu kendisi de anladı galiba, kalkarken minnetdarlık duyarcasına kafa salladı.

47

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
47.1.	Davra polvonlarga haybarakallachilik qildi:	İzleyenler pehlivanlara yağcılık yaptılar:
47.2.	— Chaqqon-chaqqon olishinglar!	— Hızlı hızlı güreşin!
47.3.	— O', Bo'ri polvon, belbog'ingni yaxshilab boyla, bo'shab ketyapti!	— Hey, Pehlivan Böri, kuşağını iyice bağla, açılıyor!
47.4.	— Abil tentak, ehtiyot bo'l-ov!	— Aptal Abil, dikkatli ol ha!
47.5.	Endigi olishuv avvalgisidanda shitobli bo'ldi.	Şuanki güreş öncekinden de telaşlı geçti.

47.6.	Bo'ri polvon Abil tentakka imkoniyati boricha xolisroqdan chil berdi.	Pehlivan Böri, Aptal Abil'e oldukça uzaktan çelme taktı.
47.7.	Qo'llarini cho'zib ushlab, Abil tentakni o'zidan xolis tutdi..	Ellerini uzatarak tutuyor ve uzaktan güreşiyordu.
47.8.	Abil tentak tag'in cho'nqaymaga olish uchun chog'landi: go'yo anoyilik qilib, chap oyog'ini Bo'ri polvonga yaqin tutdi.	Aptal Abil yine eğilme pozisyonu almayı planlıyordu: ancak aptallık edip, sol ayağını Pehlivan Böri'ye yakın tuttu.
47.9.	Ichidan chil berishga imkon yaratdi.	İçten çelme takmasına imkân verdi.
47.10.	Bo'ri polvon Abil tentak makriga uchmadi.	Pehlivan Böri aptal Abil'in oyununa gelmedi.
47.11.	Qarmoqdan o'zini olib qochdi.	Tuzaktan kendini uzak tuttu.
47.12.	Kurash lanj bo'ldi.	Güreş yavaşladı.
47.13.	Polvonlar bir-birini ta'qib etib yura berdi.	Pehlivanlar birbirini takip edip duruyordu.
47.14.	Polvonlar birovi bo'shroq bo'lsa-ku yaxshi, yiqilmaganiga shukur qilib yura beradi.	Pehlivanlardan birisi az hırsından vazgeçse iyi, düşmediğine şükredip devam eder.
47.15.	Bordi-yu, ikkovida g'oliblikka bab-barobar da'vogar bo'lsa-chi? Unda... asablar olishadi!	Eğer, ikisi de galibiyete aç ise... O zaman sinirler güreşir!
47.16.	Bo'ri polvon-da, Abil tentak-da asabiylasha boshladi.	Pehlivan Böri de, aptal Abil de sinirlenmeye başlar.
47.17.	Asabiy chil berishib, bir-birini maqsadsiz silkilay berdi.	Asabi çelmeler takarak birbirlerini amaçsızca devirmeye çalıştılar.
47.18.	Xo'p olishdilar!	Çok güreştiler.
47.19.	Bo'ri polvon qo'llarini yonlariga keng yoydi: men olishayotganim yo'q, ishorasini bildirdi.	Pehlivan Böri ellerini yana açtı: ben güreşmiyorum, işaretini bildirdi.
47.20.	Bu holatda polvonga hamla qilish qat'iyan man etiladi!	Bu halde pehlivana saldırmak kesinlikle yasaktır.
47.21.	Abil tentak bo'lsa, Bo'ri polvonni ikki oyog'iga qo'shib tepib, yerga urdi!	Aptal Abil ise Pehlivan Böri'nin ayağına vurup yıktı!
47.22.	Abil tentak yiqitdim, deya o'ynab-o'ynab, bakovul qoshiga borib o'tirdi.	Aptal Abil yıktım, diye sevinerek hakem karşısına çıktı.
47.23.	Bo'ri polvon o'zidan besh-olti odim olisga borib tushmish do'ppisini oldi.	Pehlivan Böri kendisinden beş altı adım öteye düşen doppisini aldı.
47.24.	Kaftlariga tars-tars urib qoqdi.	Avuçlarına vurarak salladı.
47.25.	Asabiy-asabiy qoqdi.	Asabi asabi salladı.

47.26.	Xo'jasoatliklar baqira ketdi:	Hocasaatliler bag'irmaya başladılar.
47.27.	— Bo'ri polvon qo'lini qo'yib yuborib edi, bekor!	— Pehlivan Böri ellerini bırakmıştı, geçersiz!
47.28.	— Abil tentakning esi joyidami o'zi?	— Aptal Abil'in aklı yerinde mi acaba?
47.29.	— Bakovulning oldiga borib o'tirishini qarang!	— Bir de hakemin karşısına çıkıyor!
47.30.	— Yuz bo'lmagandan keyin shu-da!	— Yüzsüz olunca böyle olur işte!
47.31.	Sho'rchiliklarda xo'jasoatliklardan qolishmadi.	Şorçililer de Hocasaatliler'den geride kalmadı.
47.32.	Nasim polvon boshini chipqon chiqqan yog'iga qiyshaytirib o'rnidan turdi.	Pehlivan Nesim kafasını yara çıkan tarafa eğerek yerinden kalktı.
47.33.	Bakovulga qo'lini shop qilib shang'illadi:	Hakeme elini sallayarak seslendi:
47.34.	— Qo'lini qo'yib yubormasdan oldin yiqitdi!	— Elini bırakmadan önce yıktı!
47.35.	Abil tentakka haqi berilsin!	Aptal Abil'in hakkı verilsin!
47.36.	Uh-uh, voy bo'ynim-e...	Ah-ah, boynum ya...
47.37.	Bo'ri polvon Nasimga o'qrayib-o'qrayib yerga tupurdi.	Pehlivan Böri Nesim'e ters ters bakarak yere tükürdü.
47.38.	Bakovul janjalni hal etish uchun o'ng qo'lini ko'tardi.	Hakem kargaşayı çözmek için sağ elini kaldırdı.
47.39.	— Birodarlar, jim! — dedi.	— Biraderler, susun! — dedi.
47.40.	— Yaxshisi, ana, davrada betaraf mehmonlar o'tiribdi. Shulardan so'raymiz. Ma'qulmi?	— En iyisi, meydanda tarafsız misafirlerimiz var, onlara soralım. Olur mu?
47.41.	Sariosiyoliklar, qani, siz xolisanlillo gapiring!	Sarıasyalılar, haydi siz doğrusunu söyleyin!
47.42.	Sariosiyoliklar to'pidan ovozlar keldi:	Sarıasyalılar grubundan sesler geldi:
47.43.	— G'irrom-e, g'irrom!	— Çirkef ya, çirkef!
47.44.	Bo'ri polvon qo'lini qo'yib yuborib edi!	Pehlivan Böri ellerini bırakmıştı!
47.45.	— Abil tentak nomardlik qildi!	— Aptlal Abil namertlik etti!
47.46.	— Yana-tag'in Nasim polvonning jirillashi kimning gazagiga dori deng!	— Bir de Pehlivan Nesim'in söylenmesi ne alaka!
47.47.	— U-ku bir qasami, xudodan no'xtasini yulgan.	— O kendisi bir yalancı, Allah'tan belasını bulmuş.

47.48.	Nasim polvon muztar bo'lib qoldi.	Pehlivan Nesim rezil oldu.

48

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
48.1.	Bo'ri polvon davrani polvona-polvona aylandi!	Pehlivan Böri meydanı pehlivancasına dolandı!
48.2.	Bo'ri polvon qizidi!	Pehlivan Böri kızıştı!
48.3.	Tentakka yomon-yomon qaradi!	Aptala kötü kötü baktı!
48.5.	Bo'ri polvon Abil tentak yoqasidan ushlab, o'ziga tortdi.	Pehlivan Böri Aptal Abil'in yakasından tutup, kendine çekti.
48.6.	Oyog'i uchini tentak chap to'pig'iga ildirib tortib ko'tardi.	Ayakucunu aptalın topuğuna geçirip, çekerek kaldırdı.
48.7.	Abil tentak og'irligini oyog'i ko'tarilayotgan tarafga tashladi.	Abil ağırlığını kaldırılan ayağı tarafa bıraktı.
48.8.	Ko'tarilayotgan oyog'ini bor kuchi bilan ketiga tortdi.	Kaldırılan ayağını var gücüyle geri çekti.
48.9.	Aynan shuni angg'ib turmish Bo'ri polvon tentak oyog'ini birdan qo'yib yubordi.	Tam o anda Pehlivan Böri Abil'in ayağını bıraktı.
48.10.	Tentakning birdan qo'yib yuborilgan oyog'i keyinga silkindi.	Aptalın bırakılan ayağı arkaya sallandı.
48.11.	Bo'ri polvon tovonı bilan tentakning keyinga silkinmish oyog'i ichidan tepib yubordi.	Pehlivan Böri topuğu ile aptalın geri gitmiş ayağına vurdu.
48.12.	Abil tentak bir aylanib tushdi!	Aptal Abil devrilerek düştü!
48.13.	Bo'ri polvon Abil tentak ko'ksiga tizzasini tiradi.	Pehlivan Böri aptalın göğsüne dizini koydu.
48.14.	— Yiqitish mana bunday bo'ladi, polvon! dedi.	— Yıkmaq işte böyle olur, pehlivan! dedi
48.15.	Bu, polvon zoti uchun eng og'ir xo'rlik bo'ldi!	Bu, bir pehlivan için en aşağılayıcı sözdü!

49

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
49.1.	Bo'ri polvon Ismoilni tinmay taqib eta berdi.	Pehlivan Böri İsmail'i takip etmeye devam etti.
49.2.	Bo'ri polvon davralarga o'ziga xos dabdaba bilan bordi.	Pehlivan Böri meydanlara kendine özgü debdebe ile gidiyordu.
49.3.	Yana-tag'in, elburutdan bordi.	Yine erkenden gitti.
49.4.	Oqibat, Ismoil Bo'ri polvonni ko'rdi. Davraga chiqmadi.	Sonuçta, İsmail onu gördü. Meydana çıkmadı.
49.5.	Bo'ri polvon o'ylab qaradi: bundayin dabdabali yurishlari	Pehlivan Böri düşündü: böyle debdebeli yürümesiyle niyetini

	bilan o'z niyatiga etishi amrimahol bo'ldi.	gerçekleştiremeyecek.
49.6.	U endi mug'ambirlik yo'liga o'tdi.	Artık uyanık davranmaya karar verdi.
49.7.	Termizda bo'lmish bir to'yga juda kech bordi.	Tirmiz'de olan toya çok geç gitti.
49.8.	Mashina kabinasida davraga qarab o'tirdi.	Arabanın içinde meydana bakarak oturdu.
49.9.	Davra oxirida bakovullar boshqa katta polvon yo'q, deyishib, kimsan, Bo'ri polvonday polvon yelkasini yerga tekkizgan Ismoil polvonga jar soldi.	Meydan sonunda hakemler başka büyük pehlivan yok diye, Pehlivan Böri'yi yıkan Pehlivan İsmail'i davet etti.
49.10.	Ismoil polvon davrani bir aylanib, o'zini ko'rsatdi.	Pehlivan İsmail, meydana dolanıp, kendini göstermeye başladı.
49.11.	Xuddi shu vaziyatni ikki oydan buyon angg'ib yurmish Bo'ri polvon kabinadan sakrab tushib, davraga kirdi.	İşte bu vaziyeti iki aydan beri bekleyen Pehlivan Böri arabadan zıplayarak inip, meydana atıldı.
49.12.	Bo'ri polvon xuddi osmondan tushganday favqulodda paydo bo'lishi, barcha-barchani hayron qoldirdi.	Pehlivan Böri'nin gökyüzünden düşmüş gibi aniden belirmesi herkesi şaşırttı.
49.13.	O'zaro shivir-shivir bo'lib, davra gap nimada ekanini bildi.	Kendi arasında konuşarak izleyenler ne olduğunu anladılar.
49.14.	Ismoil polvon arosatda qoldi.	Pehlivan İsmail arafta kaldı.
49.15.	— Chiqayin desa — Bo'ri polvon, chiqmayin desa — bakovul jar solib bo'ldi.	— Çıkayım dese, Pehlivan Böri, çıkmayayım desa hakem çoktan onu meydana ilan etmiş.
49.16.	Ismoil polvon chiqishga majbur bo'ldi.	Pehlivan İsmail çıkmaya mecbur kaldı.
49.17.	Bo'ri polvon vajohati barcha-barchani seskantirib yubordi.	Pehlivan Böri'nin hırslı herkesi korkuttu.
49.18.	Bo'ri polvon g'alabaga tashna bo'ldi!	Pehlivan Böri galibiyete susamıştı!
49.19.	G'alaba qozonish esa hamisha qiyin!	Galip gelmekse her zaman zor!
49.20.	Ayniqsa bugun!	Hele ki bugün!
49.21.	Negaki, Bo'ri polvon faqat zafar qozonish uchun olishadi!	Çünkü Pehlivan Böri sadece ve sadece galibiyet için güreşecek!
49.22.	Faqat, g'alaba uchun kurashilsa, g'alabaga etish juda-juda mushkul bo'ladi!	Sadece galibiyet için güreşilirse, galibiyete ulaşmak çok zor!
49.23.	Ba'zan, yetib bo'lmaydi!	Bazen ulaşılmaz hale geliyor!
49.24.	Yo'q, polvon zafarni emas, zafar polvonni qidirsin!	Hayır, pehlivan zaferi değil, zafer pehlivanı arasın!

49.25.	Zafar polvonni topsin!	Zafer pehlivanı bulsun!
49.26.	Polvon xohish-iroda bilan olishsa, o'zining nimalarga qodirligini namoyish etsa, sanatini namoyish etsa, zafar o'z-o'zidan keladi!	Pehlivan isteyerek gūreşirse, nelere kadir olduğunu gösterse, sanatını sergilerse, zafer kendi kendine gelecek!
49.27.	Polvon o'z kurashidan o'zi zavqlansa, zafar o'z-o'zidan yor bo'ladi!	Pehlivan gūreşinden zevk alırsa, zafer kendi kendine yar olur!

50

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
50.1.	Olis olishdilar.	Uzun gūreştiler.
50.2.	Bo'ri polvon-da, Ismoil polvonda qo'yib yubordi.	İkisi de bıraktılar.
50.3.	Bo'ri polvon damini olish uchun davradan chiqdi.	Pehlivan Böri dinlenmek için meydan dışına çıktı.
50.4.	Hamrohlari uyushib qolmish bilaklarini uqaladi.	Arkadaşları uyuşmuş bileklerini ovaladılar.
50.5.	Bo'ri polvon mag'lub bo'lishini tasodif deb yurib edi.	Pehlivan Böri mağlubiyetini tesadüf diye biliyordu.
50.6.	O'zini yuqori olib, Ismoil polvonni pisand qilmaganligida, deb yurib edi.	Kendini yüksek tutup, Pehlivan İsmail'i küçümsediğinden diye düşünüyordu.
50.7.	Yo'q, Ismoil polvon haqiqatan ham zo'r ekan!	Hayır, Pehlivan İsmail gerçekten kuvvetliymiş!
50.8.	Bo'ri polvon o'zidan bo'lak zo'r bo'lishini xayoliga-da keltirmadi!	Pehlivan Böri kendinden başka iyi pehlivan olduğunu düşünmüyordu!
50.9.	Zo'r faqat bitta, u, men, o'zimman, deb yurdi!	İyi sadece tek, o, benim, diye düşünüyordu!
50.10.	O'g'il bola gap... o'zidan bo'lak zo'r chiqishini xohlamadi!	Adam gibi adam... Kendisinden başka güçlü birinin çıkmasını istemedi!
50.11.	Yo'q, Bo'ri polvon xohlaganday bo'lmadi!	Hayır, Pehlivan Böri'nin istediği gibi olmadı!
50.12.	Vaqt, vaqt!	Zaman, zaman!
50.13.	Shafqatsiz vaqt har davrning o'z zo'rlarini yaratadi!	Acımasız zaman her meydanın kendi iyisini belirler!
50.14.	Inson buni xohlaydimi-yo'qmi, vaqt uchun baribir, yarata beradi!	İnsan bunu istesin ya da istemesin, zaman için fark etmez, o ortaya çıkarıverir.
50.15.	Ana, vaqt o'zining kenja zo'rini yaratdi! Ana, kenja zo'r, ana!	İşte, zaman kendisinin son beşiğini yarattı! İşte, son beşik, işte!
50.16.	Kenja zo'r davrada o'z mavqeini talab qilyapti, kenja zo'r davrada o'z shon-shuhratini talab qilyapti!	Son beşik meydanda kendi hakkını talep ediyor, son beşik meydanda kendi şan şöhretini talep ediyor.

51

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
51.1.	Bo'ri polvon o'pkasini bosolmadi.	Pehlivan Böri kendine hâkim olamadı.
51.2.	Og'zi kapa-kappa ochildi, hansirab-hansirab nafas oldi.	Ağzı büyük büyük açıldı, nefes nefese kaldı.
51.3.	O'z ajdodlaridan madad so'radi. Otasining piriga sig'indi.	Ecdadından medet istedi. Atasının pirine sığındı.
51.4.	“Otaginam, men hamisha sizning nasihatlaringizga amal qilib keldim.	“Atam, ben her zaman sizin nasihatlarınıza uydum.
51.5.	Siz aytar edingiz: polvon o'zini uch balodan asrasin, eng birinchisi; ayolbozlik, derdingiz.	Siz derdiniz: pehlivan kendini üç beladan sakınmalı, ilki; zina, derdiniz.
51.6.	Otaginam, yoshim o'ttizga yetibdiki, oyog'imni qiyshiq bosmadim.	Babacığım, yaşıım otuzu geçti, yanlış yola adım atmadım.
51.7.	Harom-harish yo'llarga yurmadim.	Haram yola girmedim.
51.8.	Hali uylanmadim ham!	Daha evlenmedim bile!
51.9.	Ikkinchisi; ichkilikbozlik, derdingiz.	İkincisi; arhoşluk, derdiniz.
51.10.	Otaginam, men haligacha og'zimga aroq olmadim, aroqdan hazar qilaman!	Babacığım, ben hiç içki içmedim, içkiden nefret ederim!
51.11.	Uchinchisi; polvon o'zini nafs balosidan asrasin, deguvchi edingiz.	Üçüncüsü; pehlivan kendisini nefis belasından sakınmalı, derdiniz.
51.12.	Otaginam, men, mol-dunyo uchun olishmadim.	Babacığım, ben mal mülk için gürüşmedim.
51.13.	Mol-dunyo hirsidan o'zimni hamisha saqlab keldim.	Mal mülk hırsından kendimi her zaman sakındım.
51.14.	Bo'lmasa, nimaga bunday bo'lyapti, otaginam?	Öyleyse, neden böyle oluyor, babacığım?
51.15.	Gunohimni ayting, gunohimni?	Suçumu söyleyin, suçumu!
51.16.	Men Ismoil polvondan orimni olmoqchi edim.	Ben Pehlivan İsmail'den intikamımı almak istiyordum.
51.17.	Bo'lmayapti, otaginam, bo'lmayapti...	Olmuyor, babacığım, olmuyor...
51.18.	Ushlagan barmoqlarim bo'shashib ketyapti.	Tutan parmaklarım boşalıyor.
51.19.	Oyog'imda darmon yo'q.	Ayağımda derman yok.
51.20.	O'pkam og'zimga tiqilib qolyapti...	Öfkem ağzımda kalıyor.

51.21.	Bu qanday ko'rgilik bo'ldi, otaginam?	Bu nasil kader bo'yle, babacigim!
51.22.	Yo... qaridim-mi-a?..	Yoksa, yashlandim mi ya?
51.23.	Uh, qismat, qismat, zulming qursin, qismat!..	Uh, kismet, kismet, zulümlü kismet!..
51.24.	Otaginam, men endi davralarni mag'lub bo'lib tark etamanmi-a?	Babacigim, ben artık meydanlardan mag'lup olarak mı ayrılacağım?
51.25.	Kelib-kelib, Ismoil degan bir yapaloq boladan-a?	Bir de İsmail gibi yuvarlak bir çocuktan?
51.26.	Yo'q otaginam, yo'q men davralarda hamisha zo'r edim — devralarni zo'rlarcha tark etaman!	Hayır, atam, hayır, ben meydanlarda her zaman iyiydim, meydanları iyiler gibi terk edeceğim!
51.27.	Otaginam, oxirgi davramda meni bir qo'llang!	Babacigim, son güreşimde beni kollayın!
51.28.	So'nggi, so'nggi bor qo'llang, otaginam!..''	Son defa kollayın babacigim!..''

52

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
52.1.	Bo'ri polvon davraga kirdi.	Pehlivan Böri meydana girdi.
52.2.	Ismoil polvonda sakrab davraga tushdi.	Pehlivan İsmail de meydana atıldı.
52.3.	Ismoil polvon yurish-turishi, avzoyidan osonlikcha jon beradiganga o'xshamadi!	Pehlivan İsmail yürüyüşü ve duruşuyla kolayca yenileceğe benzemiyordu!
52.4.	Bo'ri polvon Ismoilga yeguday-yeguday xo'mrayib qaradi.	Pehlivan Böri İsmail'e yercesine bakıyordu.
52.5.	Ismoil polvon kurashni iloji boricha cho'zish payida bo'ldi.	Pehlivan İsmail güreşi olduğu kadar uzatmak istedi.
52.6.	Shunda, Bo'ri polvon nafasi qaytadi.	O zaman, Pehlivan Böri yorulacaktı.
52.7.	Bo'ri polvon holdan toyadi	Pehlivan Böri yoruldu.
52.8.	Yosh — yoshligini, qari — qariligini qiladi...	Genç — gençliğini, yaşlı — yaşlılığını yapacaktı...
52.9.	Bo'ri polvon Ismoil polvon niyatini payqab qoldi.	Pehlivan Böri İsmail'in niyetini anladı.
52.10.	Ijirg'anib-ijirg'anib, bir-ikki telba-teskari chillar berdi.	Bir iki ufak çelmeler takmaya başladı.
52.11.	Kam kuch sarflab, ko'p tahdid qilish yo'liga o'tdi.	Az güç sarf edip, çok tehdit etmek istedi.
52.12.	Bo'ri polvon nimaiki qilmoqchi bo'lsa, Ismoil	Pehlivan Böri ne yapmak isterse, Pehlivan İsmail sanki önceden

	polvon xuddi bilib turganday, niyatlarini chippakka chiqara berdi.	biliyormuş gibi hamlelerini boşa çıkarıyordu.
52.13.	Bo'ri polvon ana shunda ko'zga yaqin, yagona zo'rga juda-juda qiyin ekanligini bildi.	Pehlivan Böri o anda göze yakın iyi güreşçilere ne kadar zor olduğunu anladı.
52.14.	Boisi, hamma havas bilan qaraydi.	Sebebi, herkes heves ile bakar.
52.15.	Zo'ring san'atini, o'ngi, chapini miridan-sirigacha sinchiklab o'rganadi.	İyinin sanatını, sağını, solunu küçük detayına kadar gözleyip öğrenir.
52.16.	Zo'rga taqlid qilib, o'shanday zo'r bo'lgilari keladi!	İyiye taklit ederek, onun gibi iyi olmak isterler!
52.17.	Zo'r-chi?	Ya iyiler?
52.18.	Zo'r o'zgalarni bilmaydi.	Onlar başkalarını bilmezler.
52.19.	Ayniqsa, o'zidan kuchsizlarni bilmaydi!	Hele ki kendilerinden zayıf olanları hiç bilmezler!
52.20.	Bilgisida kelmaydi!	Bilmek te istemezler!
52.21.	Boisi, ko'zga ilmaydi!	Çünkü önemsemezler!
52.22.	Zo'ring tag'in bir fojiasi — zo'r mag'lubiyat alamini kam totadi.	İyileri bir faciası daha — onlar az mağlup olurlar!
52.23.	Zafar ketidan zafar...	Zafer ardından zafer...
52.24.	Zo'r — zafar og'ushida yashaydi!	Usta — zafer denizinde yüzer!
52.25.	Yo'q, zo'r mag'lubiyatlar alaminida totib turishi lozim!	Hayır, usta mağlubiyet tadını da bilmeli!
52.26.	Ana shunda o'zi haqida o'ylab ko'radi!	İşte o zaman kendisi hakkında düşünür!
52.27.	Ana shunda sergaklik bilan yashaydi!	İşte o zaman hep tetikte olur!
52.28.	Zo'r uchun mag'lubiyat zafar qatori bab-baravar zarur!	Usta için mağlubiyet zafer kadar önemli!
52.29.	Ayniqsa, o'ziga ishongan zo'rga!	Özellikle, kendine inanan usta için!
52.30.	Mag'rur zo'rga!	Gururlu usta için!
52.31.	Bo'ri polvon ana shunday zo'r bo'ldi!	Pehlivan Böri işte öyle bir ustaydı!

53

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
53.1.	Bo'ri polvon bunday olishuvi foydasizligini bildi.	Pehlivan Böri böyle güreşmenin faydasız olduğunu anladı.
53.2.	Shunday olisha bersa, Ismoil polvon qo'ymish qopqonga	Böyle devam ederse, Pehlivan İsmail'in tuzağına düşeceğini

	tushishini bildi.	anladı.
53.3.	Bo'ri polvon olish davomida Ismoil polvon chap tarafi bilan deyarli olisha olmasligini sezib qoldi.	Pehlivan Böri gürüş esnasında Pehlivan İsmail'in sol tarafıyla gürüşemeyeceğini anladı.
53.4.	Shu bois, endi Ismoil polvon uchun begona bo'lmish kurash boshladi: Ismoil polvon chap tarafidan borib olishdi.	Şimdi Pehlivan İsmail için başka gürüş başladı: Pehlivan İsmail'in sol tarafidan hücum etti.
53.5.	Chindan-da, Ismoil polvon boshi berk ko'chaga tushib qolmish odamdayin dovdirab qoldi.	Gerçekten de, Pehlivan İsmail kapana sıkışmış gibi şaşkın kaldı.
53.6.	Nima qilishini bilmayin esankirab qoldi.	Ne yapacağını bilmiyordu.
53.7.	Shunday bo'lsa-da, Bo'ri polvon o'ngidan yag'ringa olishidan ehtiyot bo'ldi!	Yine de Pehlivan Böri sağ tarafidan gelebilecek saldırı için tedbirli davrandı!
53.8.	Bo'ri polvon bildi: yag'rindan umid yo'q.	Pehlivan Böri biliyordu ki sağ taraftan umut yok.
53.9.	U endi Ismoil polvon uchun favqulodda bir hunarini qo'llamoqchi bo'ldi.	O şimdi Pehlivan İsmail için fevkalade hünerini sergilemeyi düşündü.
53.10.	Ha, har bir polvonda zo'r hunaridan bo'lak tag'in bir yahshi hunari bo'ladi.	Evet, her pehlivanın kendine has iyi bir hüneri vardır.
53.11.	Polvon bu hunarini o'zining zo'r hunarichalik zo'r bajara olmasa-da, har holda yaxshi biladi.	Pehlivan bu hünerini diğer hünerleri kadar mükemmel yapamasa da yine de iyi bilir.
53.12.	Bo'ri polvon bu hunari bir oyog'ini to'g'onoq qilib to'shab, g'animini orqaga sermab yuborish bo'ldi.	Pehlivan Böri'nin bu hüneri ayağının birini engel yaparak, rakibi arkaya yıkmaktı.
53.13.	Bu, g'oyatda qaltis hunar bo'ldi.	Bu, çok tehlikeli harekettir.
53.14.	Boisi, bir oyog'ini yoniga to'shaganda bor og'irligi g'animiga yaqinroq bo'lmish oyog'iga tushadi.	Çünkü bir ayağını engel olarak kullanınca tüm ağırlık rakibe yakın olan ayağın üstüne düşer.
53.15.	G'animi aynan ana shu oyog'iga qoqib yuborsa...	Eğer rakip o ayağına tekme atarsa...
53.16.	Bo'ri polvon so'zsiz yulduz sanaydi!	Pehlivan Böri kuşkusuz yıldız sayar!
53.17.	Mayli!	Ne olursa olsun!
53.18.	Yo, jon chiqsin, yo, nom chiqsin!	Ya can çıksın ya da nam çıksın!
53.19.	Bo'ri polvon davra aylandi-aylandi, niyatini qanday qilib amalga oshirish yo'lini o'yladi.	Pehlivan Böri meydanı dolandı – dolandı, niyetini nasıl gerçekleştireceğinin yolunu aradı.

53.20.	Ushlashib, Ismoil polvonning goh o'ng, goh chap soniga oshirib-oshirib tepdi.	Selamlaşıp, Pehlivan İsmail'in gâh sağ gâh sol baldırına tekme attı.
53.21.	Ismoilni zabt bilan yelkaga olmoqchi bo'ldi.	İsmail'i sırtına almak istedi.
53.22.	Shunda, Bo'ri polvonni xudo bir asradi!	O anda Allah Pehlivan Böri'yi korudu!
53.23.	Ismoil polvon ayni shu vaziyatni angg'ib turmishday, Bo'ri polvonni zabt bilan ketiga qayirib otib yubordi.	Pehlivan İsmail bu hamleyi beklıyormuşçasına, Pehlivan Böri'yi geri fırlattı.
53.24.	Bo'ri polvon yerga ko'kraklari bilan borib tushdi.	Pehlivan Böri yere göğsüyle düştü.
53.25.	Bo'ri polvon zo'r, Ismoil polvon undanda zo'r bo'ldi!	Pehlivan Böri güçlü, Pehlivan İsmail ise ondan da güçlüydü!

54

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
54.1.	“Xo'sh, kuchi-ku, kamayib qolibdi, — umid bilan o'yladi Bo'ri polvon.	“Artık gücü azalmış, diye düşündü Pehlivan Böri.
54.2.	— Nahotki, quruq kuchiga ishonayotgan shu yosh bolaning biror korini kilib bo'lmasa?”	Sadece gücüne güvenen şu çocuğu yenmenin bir yolu yok mu?”
54.3.	Xayoliga o'ziga ma'kul bir fikr keldi...	Aklına bir fikir geldi...
54.4.	Qo'llarini sermab, Ismoil polvonga qarab yurdi.	Ellerini açarak Pehlivan İsmail'e doğru yürüdü.
54.5.	Ismoil ketiga tislandi. O'zini goh chapgga olib qochdi, goh o'ngga olib qochdi.	İsmail kendisini gâh sağa kaçırđı, gâh sola kaçırđı.
54.6.	Bo'ri polvon mo'ljaliga bormadi.	Pehlivan Böri hedefine varamadı.
54.7.	“Faqat ko'yib yubor deguncha qiladigani ishni qilish kerak, — o'yladi Bo'ri polvon, — bo'lmasa g'irrom bo'ladi”.	“Sadece bırak diyene kadar yapılması gereken yapılması lazım, diye düşündü Pehlivan Böri, yoksa çirkeflik olur.”
54.8.	Bo'ri polvon Ismoilga qaradi.	Pehlivan Böri İsmail'e baktı.
54.9.	Ismoil polvon yelkasidan nafas ola-ola davra aylandi.	Pehlivan İsmail derin derin nefes alarak meydan dolaştı.
54.10.	Demak, Ismoil polvonda charchadi!	Demek, o da yoruldu!
54.11.	Ana, Ismoil polvon mash'ala yaqiniga borib qoldi.	İşte, Pehlivan İsmail meşale yanına gidip durdu.
54.12.	Bo'ri polvon bo'lsa, davra bu chetida boryapti.	Pehlivan Böri ise meydanın diğer köşesinde yürüyor.
54.13.	U o'zicha mo'ljal qildi: “Hozir	O kendince plan yaptı: “Şimdi

	olishmoqchi bo'lib o'tiriladi.	güreşmek için dönecek.
54.14.	Ismoilda olishmoqchi bo'lib o'hiriladi.	İsmail de güreşmek için dönecek.”
54.15.	Ismoil olishmoqchi bo'lib tayyorlana-tayyorlana olov oldiga kelib qoladi”.	İsmail güreşmek için hazırlanarak ateş başına geldi”.
54.16.	Bo'ri polvon o'rtağa qarab yurdi.	Pehlivan Böri ortaya doğru yürüdü.
54.17.	Ismoil polvon bir-ikki qadam tashlab, olov oldida to'xtadi.	Pehlivan İsmail bir iki adım atarak, ateş önünde durdu.
54.18.	Yoniga o'tirildi.	Yan tarafa döndü.
54.19.	O'rtağa — Bo'ri polvonga qarab yurdi.	Ortaya — Pehlivan Böri'ye doğru yürüdü.
54.20.	Ismoil polvon yelkalari uzra mash'ala lovullab-lovullab turdi.	İsmail'in omuzları üstünde meşaleler yanıyordu.
54.21.	Mash'alaga teskariligi sababli yuzlari qorayib-qorayib turdi.	Meşaleye ters olduğu için yüzü kara gözükiyordu.
54.22.	Polvonlar bir-biriga quloch otib kela berdi!	Pehlivanlar birbirine yaklaştı.
54.23.	Bo'ri polvon Ismoil polvon yoqasidan ushlab, ichidan chil berdi.	Pehlivan Böri İsmail'in yakasından tutarak çelme taktı.
54.24.	Jon-jahdi bilan ketiga burdi.	Var gücüyle arkasında kaldırmaya çalıştı.
54.25.	Shunday shiddat bilan surdiki, Ismoil polvon o'zini o'ngta-da, chapgada ololmadi.	O kadar şiddetli çekti ki Pehlivan İsmail sağa veya sola kaçamadı.
54.26.	Tikka mash'ala ustiga seltanglab-seltanglab bordi.	Doğru meşale üstüne yürüdü.
54.27.	— E-e-e, olov, olo-v!	— E-e-e, ateş, ateş!
54.28.	Olov bor! — dedi ovoqlar.	Ateş var! — dedi sesler.
54.29.	Ismoil polvon olov taftini oldi.	Pehlivan İsmail ateşi hisedince durdu.
54.30.	Taqqa to'xtadi. Ketiga chalqaydi.	Hemen durdu. Arkaya yaslandı.
54.31.	Olovga yiqilmaslik uchun gavdasini oldinga tashladi.	Ateşe düşmemek için cüssesini ileri attı.
54.32.	Ya'ni... ya'ni, gavdasini Bo'ri polvonga berib qo'ydi!	Yani... yani, cüssesini Pehlivan Böri'ye kaptırdı!
54.33.	Bo'ri polvon g'oyatda tezlik bilan chilini chiqarib oldi.	Pehlivan Böri hızla çelmesini çıkardı.
54.34.	Chap oyog'ini yoniga to'shadi. Ismoil polvonni davra o'rtasiga sermab yubordi.	Sol ayağı ile çelme takıp İsmail'i meydan ortasına yıktı.
54.35.	— Yo, otam!.. –deya ayqirdi.	— Ya, atam!.. – diye haykırdı.
54.36.	Ismoil Bo'ri polvon to'g'onoq oyog'i ustidan oshib, davra	İsmail, Pehlivan Böri'nin ayağının üstünden aşip, meydan ortasına

	o'rtasiga chalqancha tushdi!	yikildi!
54.37.	Ismoil polvon yulduz sanadi!..	Pehlivan İsmail yıldızları saydı!..
54.38.	— Hay-hay-hay! Yoshlik — yoshligini, ko'pni ko'rganlik — ko'pni ko'rganligini qildi!	— Hay-hay-hay! Gençlik — gençliğini, tecrübe — tecrübeliğini gösterdi!
54.39.	Tajriba!	Tecrübe!
54.40.	Tajriba zafar qozondi!	Tecrübe kazandı!
54.41.	Bo'ri polvon qo'llarini ko'tarib, davrani aylanib chopdi.	Pehlivan Böri ellerini kaldırarak meydanda koşarak dolandı.
54.42.	Oyoqlarini osmon qilib dorboz bo'ldi.	Ayakları havada bir şekilde sevincini yaşadı.
54.43.	Dorboz bo'lib-dorvoz bo'lib davra aylandi.	Takla atarak meydan dolaştı.
54.44.	Davradan chopib chiqib, hamrohlarini bitta-bitalab bag'riga bosdi.	Meydandan çıkarak arkadaşlarına tek tek sarıldı.
54.45.	Hamrohlarini quchoqlab- quchoqlab o'pdi.	Arkadaşlarını kucaklayarak öptü.
54.46.	— Ko'rdingmi meni? Ko'rib ko'y!.. — dedi.	— Gördün mü beni? İşte böyle!.. — dedi.
54.47.	Kulayotgan yonoqlaridan munchoq-munchoq yoshlar oqdi.	Gülen yanaklarından boncuk boncuk yaş aktı.

55

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
55.1.	Ertasi uyida ho'kiz so'ydi.	Ertesi gün evinde öküz kesti.
55.2.	Gapga yetar odamlarni chaqirdi.	Arkadaşlarını çağırdı.
55.3.	Xesh-taborlarni, hamsoylarni chaqirdi.	Akrabalarını, komşularını çağırdı.
55.4.	Davrani tark etajagini aytdi.	Güreşi bırakacağını söyledi.
55.5.	Uylanajagini aytdi.	Evleneceğini söyledi.
55.6.	— Hali-hozir uylanmay Turing endi, Bo'ri polvon, — dedi gapga etarlar.	— Şimdilik evlenmeye bırakın, Pehlivan Böri, — dedi misafirler.
55.7.	— Har yurtning o'z ko'zga surtar polvoni bo'ladi.	— Her yurdun el üstünde taşıyacağı pehlivanı var.
55.8.	Bizning ko'zga surtar polvonimiz sizsiz...	Bizimki de sizsiniz...
55.9.	— Yo'q, bo'ldi! — cho'rt kesdi Bo'ri polvon.	— Hayır, yeter! — lafı kesti Pehlivan Böri.
55.10.	Gapga yetarlar nasihat qildi.	Misafirler nasihat ettiler.
55.11.	Nasihatlar zoe ketdi.	Nasihatler zayı gitti.
55.12.	Bo'ri polvon o'z bilganidan	Pehlivan Böri bildiğinden dönmedi.

	qolmadi.	
55.13.	Brigadasida Suluv degich qiz bo'ldi.	Çiftlikte beraber çalıştığı Suluv adında bir kız vardı.
55.14.	Bo'ri polvon ana shu qizni ko'z ostiga oldi.	Pehlivan Böri o kızı beğeniyordu.
55.15.	Suluv Bo'ri polvon ko'ngliga o'tirib qoldi.	Suluv, Pehlivan Böri'nin kalbinde yer almıştı.
55.16.	Ko'ngliga o'tirgani — Suluv erkak zoti ko'ziga tik qaramadi.	Suluv erkeklerin gözüne bile bakmıyordu.
55.17.	Suluv o'z oti o'zi bilan suluv bo'ldi.	Suluv adı gibi güzel bir kızdı.
55.18.	Suluv yuzlar aql ibosi bilan shoista bo'ldi.	Güzelliğine akıllılığı da ekleniyordu.
55.19.	O'roq o'rishda, uzum uzishda Suluvdan o'tadigani bo'lmadi.	Ot biçmede, meyve toplamada onun gibisi yoktu.
55.20.	Bo'ri polvon Suluvni begona qilmadi.	Pehlivan Böri Suluv'u yabancı yapmadı.

56

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
56.1.	Raising suyu'oyoqligi elga joriya bo'ldi.	Reisin beceriksizliği halka eziyet oldu.
56.2.	Kolxoz mirobi suv yoqalab toqqa chiqib ketdi.	Çiftlik mirobu su arayarak dağa çıktı.
56.3.	Kuloqlarda haftalab och-nahor yotdi.	Oralarda haftalarca aç susuz kaldı.
56.4.	Qishloq suvsiz qolmasin, dedi.	Köyün susuz kalmasını istemedi.
56.5.	Bir tun yarimdan oqqanda mirob ko'ngliga g'ulg'ula tushdi.	Bir gece yarısı mirobun gönlüne bir dert düştü.
56.6.	Ko'ngli bezovta bo'ldi, ko'ngli hadik oldi!	Gönlünde rahatsızlık hisetti.
56.7.	Otlanib, uyiga yo'l oldi.	Atlanıp, evine doğru yola çıktı.
56.8.	Kelsa, darvoza ichidan qulf bo'ldi	Vardığında kapı içeriden kilitliydi.
56.9.	Mirob devordan oshib o'tdi.	Mirob duvarı aşarak eve girdi.
56.10.	Oy eshigini tortib-tortib ovoz berdi.	Ev kapısına vurarak seslendi.
56.11.	Javob bo'lmadi.	Ses işitmedi.
56.12.	Achchiq bilan tortib edi, eshik zulfini uzilib ochildi.	Sinirle kapıyı çekince, kapı kilidi koptu ve kapı açıldı.
56.13.	Ostonadan endi hatlab edi, bo'g'zidan zanjirday bir nima qisib oldi.	Tam eve girecekti, boğazında zincir gibi bir şey boğdu.
56.14.	Mirob jon talvasada qo'lidagi	Mirob can telaşı ile elindeki kamçı

	qamchi dastasi bilan soldi.	koluyla vurdu.
56.15.	Dasta bir nimaga “tars” etib tegdi.	Kol bir şeye “tars” diye değdi.
56.16.	Bo’g’zidagi zanjir uzildi.	Boğazındaki zincir açıldı.
56.17.	Mirob qo’rquv ham vahima bilan shoshib borib chiroqni yoqdi.	Mirob korku ve telaşla lambayı yaktı.
56.18.	Ostonada qip-yalang’och bir odam sulayib yotdi.	Kapı önünde çırl çıplak birisi yatıyordu.
56.19.	Manglayidan qon oqib-oqib turdi. Bu odam... kolxoz raisi bo’ldi!	Alnından kan akıyordu... Bu... çiftlik reisi idi!
56.20.	Mirob ko’rpa chetini ko’tarib qaradi.	Mirob yorgan altına baktı.
56.21.	Ko’rpa ostida yalang’och ayoli g’ujanak bo’lib yotdi!	Yorgan altında karısını çıplak yatıyordu!
56.22.	Mirob ayolini tepib-tepib, chalajon qilib tashladi.	Mirob karısını tekme atarak dövdü.
56.23.	Ayolini naqd uch taloq qo’ydi!	Karısını üç kez boşol dedi.
56.24.	Tanacha ko’zini suzmasa, buqacha ipini uzmaydi!	İnek göz kırmazsa, boğa ipini koparmaz!
56.25.	Keyin, raisni tashqari sudradi.	Sonra, reisi dışarı sürükledi.
56.26.	Oyoq-qo’lini tanasiga tortib-tortib boyladi.	Elini ayağını bağladı.
56.27.	Otda Bo’ri polvonni chaqirib bordi.	Atla Pehlivan Böri’yi çağırmaya gitti.
56.28.	Uyqudan uyg’otib, shunday-shunday, dedi.	Uykusudan uyandırıp herşeyi anlattı.
56.29.	— Men bir brigadir bo’lsam, menga nima deysan? — dedi.	— Ben sadece müdürüm, bana niye anlatıyorsun? — dedi.
56.30.	Bo’ri polvon. Mirob joni halqumiga keldi.	Pehlivan Böri. Mirob sinirlendi.
56.31.	— Bo’ri polvon! — dedi.	— Pehlivan Böri! — dedi.
56.32.	Enangni qozi... dodingni kimga aytasan, deydi!	Ananı kadı... şikayetini kime duyuracaksın, derler!
56.33.	Yurt so’raydigan raisi shul bo’lgach, fuqaro dodini kimga aytadi? !	Eğer reis böyleyse, fukaralar halini kime anlatır?!
56.34.	Brigadiriga aytadi-da!	Tabiki müdüre söyler!
56.35.	Bo’ri polvon ko’tarilib-ko’tarilib ketdi: el Bo’ri polvonni qora tortib keldi!	Pehlivan Böri yükseldi: halk ona derdini anlatmak için geldi!
56.36.	Bo’ri polvon havolanib-havolanib ketdi: el Bo’ri polvonni katta deb keldi!	Pehlivan Böri havalandı: halk Pehlivan Böri’yi büyük sayarak geldi!
56.37.	Bo’ri polvon ichkaridan	Pehlivan Böri içeriden meydanlarda

	davralarda kiyib olishmish jelagini kiyib keldi.	giydiği gömleğini giydi.
56.38.	— Undaychikin nahs raisni yerparchin qilaman! — dedi.	— Öyle harami reisi yerle bir edeceğim — dedi.
56.39.	Davraga shaylanmishdayin, bilaklarini turdi.	Sanki meydana çıkıyormuşçasına hazırlandı.
56.40.	Chap-choqqon bo'ldi.	Kollarını sıvadı.
56.41.	— Nomahram ayol qo'yniga kiradigan undaychikin nahsni tappiday yerga yopaman, tappiday!	— Namahrem kadının kucağına giren o haramiyi tezek gibi yere yapıştıracağım!
56.42.	— Oyoq-qo'lini boylab keldim, — dedi mirob. Bo'ri polvon o'ylab qoldi: unda borib nima qiladi?	— El-ayağını bağladım, — dedi mirob. Pehlivan Böri düşünceye daldı: o zaman niye gideyim?
56.43.	Oyoq-qo'li boylanmish odamni yerga yopadimi?	El ayağı bağlanmış birisini yere nasıl serilir?
56.44.	— Unda men bormayman, — dedi Bo'ri polvon.	— O zaman ben gelmem, — dedi Pehlivan Böri.
56.45.	— Nahslar yuzini ko'rmayman! Kasofati uradi!	— Haraminin yüzünü görmeyeyim! Belası bulaşır!
56.46.	— Bo'lmasa, raisni nima qilayin, chuqur kovlab, ko'mib tashlay berayinmi?	— O zaman reisi ne yapayım, çukur açıp, gömeyim mi?
56.47.	— Yo'q, unday qilma. Bunday qil: nahsni rayon olib bor!	— Hayır, öyle yapma. Şöyle yap: haramiyi ilçeye götür!
56.48.	Kattalarga ko'rsat!	Büyüklerle göster!
56.49.	Boshqa nahslarinida aytib-aytib tashla!	Diğer haltlarını da anlat!

57

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
57.1.	Mirob raisni shu alfozda otga o'ngarib, tuman olib jo'nadi	Mirob reisi o halde ata bindirip, ilçeye doğru gitti.
57.2.	Rais yo'lda o'ziga keldi.	Reis yolda kendisine geldi.
57.3.	Nima gapligini payqadi.	Ne olduğunu anladı.
57.4.	Ho'ng-ho'ng yig'lab qo'ya berdi.	Hüngür hüngür ağladı.
57.5.	Rais yalinib-yolvordi.	Reis yalvarıp yakardı.
57.6.	Dunyo va'da qildi.	Dünyalar vaat etti.
57.7.	— Eshigimda “Volga” turibdi.	— Kapımda “Volga” duruyor.

57.8.	Bor-u, minib ket... — dedi.	Git, al... — dedi.
57.9.	Mirob rais vovaylosini eshitmayin deya, og'ziga ot yag'iriga qo'yadigan paxta tiqib qo'ydi.	Mirob reisin sesini duymamak için atın yarasını kapatmak için kullandığı pamuğu tıkadı.
57.10.	Tong tagi oqara berib-oqara berib, tuman ijroqo'mi oldiga yetib keldi.	Sabah gün ağarırken ilçe belediye binasının önüne vardı.
57.11.	Raisni idora oldi simyog'ochga tang'ib bog'ladi.	Reisi binanın önündeki direğe bağladı.
57.12.	Tong yorishdi	Sabah oldu.
57.13.	Idoradan qorovul uyqusirab chiqib keldi.	Binadan bekçi uykulu uykulu çıktı.
57.14.	Ertalabdan paydo bo'lmish otliq kim ekanini bilish uchun mirobga gap ko'shdi:	Sabahtan gelmiş atlı kim olduğunu öğrenmek için miroba seslendi:
57.15.	— Qani, chavandoz, Budyonniyga o'xshab otda qaqqayib turibsiz? — dedi.	— Eee, atlı, sabah sabah atla ne işin var burada? — dedi.
57.16.	Mirob miq etmadi.	Mirob hiç tepki vermedi.
57.17.	Qorovul raisni ko'rdi.	Bekçi reisi gördü.
57.18.	Ko'zlariga ishonmadi.	Gözlerine inanamadı.
57.19.	Esankirab qoldi.	Şaşırdı.
57.20.	Raisni bo'shatmoqchi bo'ldi.	Reisi çözmek istedi.
57.21.	Ammo mirob yo'l bermadi.	Ama mirob izin vermedi.
57.22.	Birin-ketin xizmatchilar keldi.	Teker teker çalışanlar geldiler.
57.23.	Bir ayol raisga ko'zi tushib, chappa burilib qochdi.	Bir kadının gözü reise takıldı, arkasına dönerek kaçtı.
57.24.	Bir ayol yuzlarini changallab, o'tirib qoldi.	Bir kadın yüzünü kapatarak otura kaldı.
57.25.	Bir-ikki odam raisni bo'shatmoqchi bo'ldi.	Bir iki kişi reisi çözmek istediler.
57.26.	Mirob qamchi ko'tarib, dag'dag'a qildi.	Mirob elinde kamçı ile tehdit etti.
57.27.	— Qo'llaringni tortinglar, bo'lmasa urib sindiraman! — dedi.	— Ellerinizi çekiniz, yoksa kırarım! — dedi.
57.28.	— Hech bo'lmasa ishton kiygizib qo'yaylik, insonniyam shuncha xo'rlaydimi? — dedi odamlar.	— En azından, pantolon giydirelim, bir insan bu kadar horlanır mı? — dedi etraftakiler.
57.29.	— U inson emas! Ol, qo'lingni! — dedi mirob.	— O insan değil! Çek, elini! — dedi mirob.
57.30.	İjroqo'm raisi keldi.	Belediye başkanı geldi.

57.31.	Simyog'ochga bog'loqlik raisni ko'rdi.	Direge bagli reisi gordu.
57.32.	Birdan teskari burildi.	Birden yuz çevirdi.
57.33.	Mirob uzangiga oyoq tirab, ot ustida tikka turdi.	Mirob at uzzerinde diklendi.
57.34.	Qamchi uchi bilan raisni ko'rsatdi.	Kamchi ucuyla reisi gosterdi.
57.35.	— Ay, ijroqo'm! — dedi.	— Hey, başkan! — dedi.
57.36.	— Anavi simyog'ochdagi jonivar, Xoliquelni Termizga o'qishga yuborib, o'zi uning ayoli bilan o'ynadi!	— Oradaki direge bagli yaratik, Holikulu Termize okumaya gonderip, kendisi onun karisiyla oynasti!
57.37.	Xuddi shu jonivvor, Hamidni qayoqqadir ish bilan yuborib, o'zi uning ayoli bilan o'ynadi!	Bir de bu yaratik, Hamid'i bir yerlere ish ichin gonderip, kendisi onun karisiyla oynadi!
57.38.	Kolxozni nahs bosdi, ijroqo'm, elni nahs bosdi!	Çiftligi haram basti, başkan, halki haram basti!
57.39.	Katta bo'lsang, qara-da, ukkag'arning ijroqo'mi!	Bunların başi sensen sahip çık bunlara, başkan!
57.40.	Ana, tag'in, ishonmaydi deb, nahs qanday bo'lsa, shundayligicha otga o'ngarib keldim!	Bak, belki inanmazsın diye haram nasilsa öylece ata yükleyip getirdim!
57.41.	Mirob otiga qamchi bosdi.	Mirob ata kamchi vurdu.
57.42.	Rais urilib ketdi.	Reis dayak altında kaldı.

58

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
58.1.	Idora oldida ulkan majlis bo'ldi	Kamu binası önünde büyük meclis oldu.
58.2.	Majlisda rais sayla-sayla bo'ldi.	Mecliste reis seçimi oldu.
58.3.	To'rtta e'tiborli odam nomzodi aytili.	Dört itibarlı kişi aday oldu.
58.4.	Jumladan Bo'ri polvon nomida aytili.	Onlardan biri de Pehlivan Böri idi.
58.5.	Qo'l ko'tar-ko'tar bo'ldi.	El kaldırma oldu.
58.6.	Qo'l sanar-sanar bo'ldi	El sayma oldu.
58.7.	El Bo'ri polvon uchun qo'l ko'tardi.	Halk Pehlivan Böri için el kaldırdı.
58.8.	Bo'ri polvon kolxoz raisi bo'ldi.	Böri pehlivan çiftlik reisi oldu.
58.9.	Rais bo'lib ish buyurish oson, yo'l-yo'riqlar berish oson, qog'ozlarga qo'l qo'yish oson!	Reis olarak emir vermek kolay, yol göstermek kolay, kâğıtlara imza atmak kolay!
58.10.	Ijro! Ijro etish qiyin!	İcraat! İcraat zor!

58.11.	Bo'ri polvon rais bo'lib, ana shunday xulosaga keldi!	Pehlivan Böri reis olunca, bunu anladı!

59

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
59.1.	O'lim qosh bilan qoboq orasida bo'ladi!	Ölüm kaşla göz arasındadır!
59.2.	Bo'ri polvon favqulodda onasini berib qo'ydi.	Pehlivan Böri aniden annesini kaybetti.
59.3.	Ay, mansab o'lsin-a mansablari o'libgina ketsin-a!	Ah, kahrolası mensep!
59.4.	Kim vafot etdi?	Kim vefat etti?
59.5.	Raisimiz volidai muhtaramalari vafot etdi!	Reisimizin validesi!
59.6.	Kim qazo qildi?	Kim öbür tarafa göçtü?
59.7.	Raisimiz onalari qazo qildi!	Reisimizin annesi!
59.8.	Shunday odam yig'ildi, shunday odam yig'ildi!	O kadar çok insan toplandı!
59.9.	Bo'ri polvon hovlisi yuzida oyoq bosar yer qolmadi!	Pehlivan Böri'nin avlusunda adım atacak yer yoktu!
59.10.	Hovliga kirib bo'lmay qoldi!	Avluya girilmez oldu!
59.11.	Bo'ri polvon ko'chasi odamga liq to'ldi!	Pehlivan Böri'nin mahallesi insanla doldu!
59.12.	Ko'chadan o'tib bo'lmay qoldi!	Sokaktan geçilmez oldu!
59.13.	Tobut ketidan tizilmish mashinalar bir uchi Bo'ri polvon uyida bo'ldi, bir uchi qabristonda bo'ldi!	Tabut peşinde dizilen arabaların bir ucu Pehlivan Böri'nin evinde, diğer ucu mezarlıkta oldu!
59.14.	Bo'ri polvon tong saharlari onasi qabriga bordi.	Pehlivan Böri her sabah annesinin kabrine gitti.
59.15.	Onasi oldida o'tirib-o'tirib keldi.	Annesinin yanında oturup oturup geldi.
59.16.	Oradan bir haftacha o'tkazib bordi.	Böylece bir hafta geçirdi.
59.17.	Shunda, onasi qabri boshida... oppoq marmar sag'ana ko'rdi!	Annesinin kabrinde... bem beyaz mermer mezar taşı gördü!
59.18.	Marmar sag'anada onasi ismi sharifi bilan tavalludi bitiklik bo'ldi.	Mezar taşında annesinin isim soyismi ile doğum tarihi yazıyordu.
59.19.	Onasi ismi sharifi barmoqday-barmoqday qop-qora chiziq bilan o'rab qo'yildi.	Annesinin isim soyismi siyah çizgilerle çevrilmişti.
59.20.	Bo'ri polvon hayrondan-hayron bo'ldi.	Pehlivan Böri şaşırđı.
59.21.	Marmar sag'ana chapidan o'tib qaradi, o'ngidan o'tib	Mermer taşın sağından baktı, solundan baktı.

	qaradi.	
59.22.	Ko'zlariga ishonmay, sag'anani ushlab-ushlab ko'rdi, silab-silab ko'rdi.	Gözlerine inanamayıp, mezar taşına baka kaldı.
59.23.	Qishloqqa qaytib kelib, og'ayinlariga nazar soldi.	Köye dönüp, arkadaşlarına baktı.
59.24.	Og'ayinlari yuzida biror o'zgarish ko'rmadi.	Arkadaşlarının yüzünde bir farklılık göremedi.
59.25.	Bo'ri polvon ikki haftadan keyin tag'in keldi.	Pehlivan Böri iki hafta sonra tekrar geldi.
59.26.	Bu safar haminqadar hayron bo'ldi!	Bu sefer yine şaşırdı!
59.27.	Onasi qabri tevaragi... marmar toshtaxta bo'ldi!	Annesinin kabri etrafında... mermer duvar vardı!
59.28.	Marmar toshtaxta to'shalmish joy bir uy ichicha keldi!	Mermer duvarlar bir oda kadardı!
59.29.	Marmar toshtaxta oftobda yalt-yalt etdi!	Mermer duvarlar güneşte parlıyordu!
59.30.	Bo'ri polvon yaltiroq marmar toshtaxta uzra oyoq bosishinida bilmadi, bosmasinida bilmadi.	Pehlivan Böri parlak mermerlerin üstüne basıp, basmayacağını bilemedi.
59.31.	Bosayin desa marmar toshtaxtani ko'zi qiymadi.	Basarsa, mermerlere kıyamadı.
59.32.	Bosmayin desa, onasi qabri marmar toshtaxta qoq o'rtasida bo'ldi.	Basmazsa, annesi kabri mermerin tam ortasında.
59.33.	Bo'ri polvon etiklarini yerga tepib-tepib qoqdi.	Pehlivan Böri botlarını yere vurarak silkeledi.
59.34.	Marmar toshtaxta uzra oyoq uchida yurdi.	Mermer üzerinde ayakucuyla yürüdü.
59.35.	Omonat-omonat yurdi.	Dikkatli yürüdü.
59.36.	Tag'in, kir qilib qo'ymadimmi, demishday, iziga qarab-qarab yurdi.	Tekrar, kirlettim mi, diye, izine bakarak yürüdü.
59.37.	Bir amallab, onasi qabriga yetib bordi.	Sonunda annesinin kabrine ulaştı.
59.38.	Qabr boshida tizzalab o'tirib, fotiha o'qidi.	Kabir başında diz üstü oturup Fatiha okudu.
59.39.	Oyoqlari ostida to'shalmish marmar toshtaxtani siladi.	Ayakaltındaki mermeri sildi.
59.40.	Onasi rahmatlik bir umr loy tomda yashadi.	Annesi ömrü boyu çamurda evde yaşadı.
59.41.	Bir umr tuproq yerda yashadi.	Ömür boyu toprakta yaşadı.
59.42.	Endi esa... bosh-adog'i marmar bo'ldi!	Şimdi ise... Etrafı mermer oldu!
59.43.	Bo'ri polvon o'ylab o'yiga	Pehlivan Böri düşündü ama

	etmolmadi:	anlayamadi.
59.44.	Bu ishni kim qildi?	Bu işi kim yaptı?
59.45.	Onasi rahmatlikning Bo'ri polvondan o'zga o'g'lida bo'lmadi, qizida bo'lmadi.	Rahmetli annesinin ondan başka oğlu ya da kızı da yoktu.
59.46.	Marmar sag'anani bo'lsa, faqat farzand qo'yadi!	Mermer mezar taşını ise sadece evlat yaptırır!
59.47.	Chin, og'ayin-jamoalari bor, xesh-aqrabolari bor.	Yakın arkadaşları var, akrabaları var.
59.48.	Ammo xesh-aqrabolari mamar sag'ana qo'yadimi?	Ama akrabalar mezar taşı yaptırır mı?
59.49.	Qo'ymaydi, qo'ymaydi!	Yaptırmaz, yaptırmaz!
59.50.	Axir, o'g'il tirik turibdi!	Oğlu daha yaşıyor!
59.51.	Kimsan, Bo'ri polvon!	Kimsin, Pehlivan Böri!
59.52.	Bo'ri polvon tevarak-boshga alangladi: butun qabristonda bitta hashamdor mozor bo'ldi.	Pehlivan Böri etrafa baktı: tüm mezarlıkta görkemli tek mezar vardı.
59.53.	Uyam bo'lsa, Bo'ri polvon onasi mozori bo'ldi.	O da, annesinin mezarıydı.
59.54.	Shu bois, mozorlar ichra alohida ajralib turdi.	Bu yüzden mezarlar arasında ayrı gözüküyordu.
59.55.	Bo'ri polvon xesh-aqrabolari oldidan o'tdi.	Pehlivan Böri akrabalarını, arkadaşlarını ziyaret etti.
59.56.	Ko'ngil yaqinlari oldidan o'tdi.	Gönül arkadaşlarına uğradı.
59.57.	Kim bo'lsa-da, o'zi aytadi, deya o'yladi.	Kim yaptırdıysa söyler.
59.58.	Juda bo'lmasa, biror-bir ishora bildiradi, deya umidlandi.	En azından bir işaret eder, diye umutlandı.
59.59.	Ammo birovda sado bermadi!	Ama kimseden ses çıkmadı!
59.60.	Birovda yuz ifodasi bermadi!	Kimse işaret etmedi!
59.61.	Bo'ri polvon o'zi so'rayin, dedi.	Pehlivan Böri kendisi sormak istedi.
59.62.	Ammo so'rashga tili bormadi.	Ama soramadı.
59.63.	Nima deb so'raydi?	Nasıl soracaktı?
59.64.	“Bizning onamiz qabriga siz marmar sag'ana qo'ydingizmi?” — deydimi?	“Benim annemin mezarına siz mi taş yaptırdınız?” — mi diyecek?
59.65.	İdoraga ko'ngil yaqin odamlarini chaqirdi.	Odasına yakınlarını çağırdı.
59.66.	Yaqinlariga bir-bir tikildi.	Tek – tek gözlerine baktı.
59.67.	Qanday qilib so'raydi?	Nasıl sorsun?
59.68.	“Kim bizning onamiz qabriga marmar sag'ana qo'ygan bo'lsa, qo'lini ko'tarsin!” — deydimi?	“Benim annemin mezarına taş yaptıran el kaldırsın!” — mi desin?
59.69.	Bo'ri polvon dardi ichida	Pehlivan Böri'nin içine dert oldu.

	bo'ldi. Bu borada miq etolmadi, og'iz ocholmadi.	
59.70.	Bu borada miq etolmadi, og'iz ocholmadi.	Bu konuda kimseye bir şey diyemedi.
59.71.	Uncha-muncha odam bsundaychikin qimmatbaho marmar sag'ana qo'yolmaydi.	Böyle pahalı mezar taşını herkes yaptırılmaz.
59.72.	Marmar sag'ana qo'yolsa-da, bir uy ichicha kelmish joyga marmar toshtaxta to'shash qo'lidan kelmaydi.	Mezar taşı yaptırarsa da, bir oda kadar yere mermer döşeyemez.
59.73.	Boisi, qishloqda marmar zoti yo'q bo'ldi.	Çünkü köyde mermer yoktu.
59.74.	Marmar toshtaxta tuman markazida bo'ldi.	Mermer ilçe merkezinde olur.
59.75.	Katta-katta idoralar oldida bo'ldi	Büyük büyük işyerlerinin önünde oldu.
59.76.	Bu ishni kim qilsa-da, o'ziga to'q odam qilibdi! Qo'li uzun odam qilibdi!	Bu işi zengin ve eli uzun biri yaptırmış.
59.77.	“Kim baro'ldi bu odam?”	“Kim acaba bu adam?”
59.78.	Bo'ri polvon kurilish brigadirini chaqirdi.	Pehlivan Böri inşaat müdürünü çağırdı.
59.79.	Bildirmay, omborda nima bor-yo'qligini so'radi.	Ambarda neyin olup olmadığını sordu.
59.80.	Brigadir yuz-ko'zlariga sinchiklab-sinchiklab qaradi.	Müdürün yüzüne gözüne dikkatlice baktı.
59.81.	Brigadir yuzidan biror nima bilolmadi.	Hiçbir şey anlayamadı.
59.82.	“Yo tavba! — dedi Bo'ri polvon.	Estağfurullah! — dedi.
59.83.	— Marmarlar osmondan tushdimi, nima balo...”	— Mermerler gökten mi düştü...”

60

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
60.1.	Bu vaqt, qurbon hayit kelib qoldi.	Bu arada Kurban Bayramı gelmişti.
60.2.	Bo'ri polvon hayit arafa kunlari onasini yo'qlab bordi.	Pehlivan arefe ve kandil günleri ziyaret için annesine gitmişti.
60.3.	Bo'ri polvon olisdan qabr boshida bir qora soya yurmishini ko'rdi.	Pehlivan mezar başında siyah bir gölge gördü.
60.4.	“Tog'alarim bo'lsa bordir, — deya o'yladi Bo'ri polvon.	Dayılarım olsa gerek, — diye düşündü. Pehlivan Böri.
60.5.	— Hayit arafada yo'qlab	— Bayram günü ziyarete

	kelibdi-da”.	gelmişlerdir.
60.6.	Kora soya qabr boshida yurdi-yurdi, keyin o’tirdi.	Siyah gölge mezar başında yürüdü yürüdü ondan sonra oturdu.
60.7.	Bo’ri polvon qabriston oralab yurdi.	Pehlivan mezarlık arasında yürüdü.
60.8.	Boshini xam qilib yurdi.	Başını eğerek yürüdü.
60.9.	Sag’analarda bitilmish bitiklarni o’qib-o’qib yurdi.	Mezar taşlarında yazılanları okuyarak yürüdü.
60.10.	Ko’ngil yaqin qabrlar boshida oyoq ilib, fotiha o’qib-o’qib yurdi.	Tanidik mezarların başında durarak Fatiha okudu.
60.11.	Bo’ri polvon ko’ngli uvishib-uvishib ketdi:	Pehlivan’ın kalbi yumuşadı:
60.12.	shu yotmish bandalar yaqin-yaqinlarda tirik edi, eson-omon edi.	Şuralarda yatan insanlar az önce hayattaydılar sağ salim idiler.
60.13.	Endi esa yo’q...	Şimdi ise ölüler...
60.14.	Bo’ri polvon qabrlar boshida fatiha o’qib-o’qib, onasi qabriga kelib qoldi.	Pehlivan mezarların başında Fatiha okuyarak annesinin mezarına geldi.
60.15.	Marmar toshtaxta oldida yerdan bosh ko’tardi.	Mermer taşın yanında başını kaldırdı.
60.16.	Marmar toshtaxta poyida ikkita kalish juft bo’lib turdi.	Mermer taşın yanında iki çift ayakkabı duruyordu.
60.17.	Kalish egasi Bo’ri polvon onasi qabri boshida bo’ldi.	Ayakkabının sahibi Pehlivan’ın rahmetli annesinin kabrinin başındaydı.
60.18.	Kalish egasi tizzalab o’tirdi.	O mezar başında diz üstü oturdu.
60.19.	Bosh egib o’tirdi.	Başını eğerek oturdu.
60.20.	Ming’ir-ming’ir duo o’qib o’tirdi.	Fısır fısır dua ederek oturdu.
60.21.	Bo’ri polvon kalish egasini darrov tanidi!	O pehlivan ayakkabı sahibini hemen tanıdı!
60.22.	Shunday bo’lsa-da, kalish egasi yuziga bir chap tarafidan qaradi, bir o’ng tarafidan qaradi.	Yine de bir sağından, bir solundan baktı.
60.23.	Bo’ri polvon o’z ko’zlariga o’zi ishonmadi!	Pehlivan Böri gözlerine inanamadı!
60.24.	Kalish egasi fotiha o’qib bo’lgunicha sabr qilib turdi.	Ayakkabı sahibi Fatiha okuyana kadar bekledi.
60.25.	Nihoyat, kalish egasi duosini o’qib bo’ldi.	Nihayet, dua bitti.
60.26.	Ohista joyidan qo’zg’oldi.	Adam yerinden kalktı.

6.		
60.2 7.	Ketiga burildi.	Arkaya döndü.
60.2 8.	Bo'ri polvonni ko'rib, qo'llarini ko'ksiga qo'ydi. Bosh irg'ab salom berdi.	Pehlivan Böri'yi görünce, ellerini göğsüne koyarak selam verdi.
60.2 9.	Marmar toshtaxta chetida turmish kalishiga qarab yurdi.	Mermerlerin kenarında duran ayakkabılarına doğru yürüdü.
60.3 0.	Kalishini oyog'iga ilib, qishloqqa ravona bo'ldi.	Ayakkabısını giyip, köye doğru yol aldı.
60.3 1.	Bo'ri polvon kalish egasi ketidan qarab turdi-turdi... birdan o'ziga keldi.	Pehlivan Böri'ye ayakkabı sahibinin arkasından baka kaldı... birden kendine geldi.
60.3 2.	Kalish egasi ketidan yurdi.	Adamın peşinden gitti.
60.3 3.	Etib ololmay, lo'killab- lo'killab yurdi.	Yetişemedi nefes nefese yürüdü.
60.3 4.	Kalish egasi ketidan ovoz berdi:	Yetişemeyince seslendi:
60.3 5.	— Ay... rais bova, to'xtang- ay, bir gap berib keting-ay! — dedi.	— Hey... Reis bey, durun, konuşalım! — dedi.
60.3 6.	Eski rais oyoq ildi.	Eski reis duraksadı.
60.3 7.	Ketiga burilib turdi.	Arkasına döndü.
60.3 8.	Qo'llari ko'ksida bo'ldi.	Elleri göğsündeydi.
60.3 9.	Bo'ri polvon eski rais ketidan yetib bordi.	Pehlivan Böri eski reise yetiştı.
60.4 0.	Bosh irg'ashib salom-alik qildi.	Kafa sallayarak selamlaştılar.
60.4 1.	— Qani, bundaygina yuribsiz, rais bova? —dedi. Bo'ri polvon. Eski rais bosh irg'adi.	— Niye buralarda dolaşıyorsunuz, reis? — dedi Böri pehlivan.
60.4 2.	— Azachilik, Bo'ri polvon, .azachilik, — dedi.	— Başın sağ olsun Böri pehlivan, — dedi.
60.4 3.	— Shu, volidai muhtaramamizni yo'qlab kelib edik...	— Şu validemizi ziyaret için gelmiştim...
60.4 4.	Bo'ri polvon eski raisga tikilib- tikilib o'yladi.	Pehlivan Böri eski reise baka kaldı.
60.4 5.	Eski raisning kimi qazo qildi, qachon qazo qildi, eslay olmadi.	Eski reisin kimi vefat etmişti hatırlayamadı.

60.4 6.	“Tavba, — dedi Bo’ri polvon, — unda, eski rais kimni yo’qlab keldi?”	“Tövbe, — dedi, — o zaman eski reis kimi ziyaret için geldi?”
60.4 7.	Shunday bo’lsa-da, Bo’ri polvon sir bermadi.	Yine de Pehlivan Böri sır vermedi.
60.4 8.	— Binoyi-da, binoyi... — dedi Bo’ri polvon.	— İyi yapmışsınız, iyi... — dedi.
60.4 9.	• Eski rais boshi bilan qabristonga ishora qildi.	• Eski reis kafası ile mezarlığı gösterdi.
60.5 0.	Validai muhtaramamiz ko’zi ochiqligida qadriga etolmadik, — dedi eski rais.	Validemizi hayatken kıymetini bilemedik, — dedi eski reis.
60.5 1.	— Endi, hurmatini qilmasak bo’lmas.	— Artık hürmetini yerine getirmesek olmaz.
60.5 2.	Odamzot shu-da, Bo’ri polvon, odamzot shu-da.	İnsan böyle işte, Pehlivan Böri, insan böyle.
60.5 3.	Odamzotning ko’zi vaqt o’tgandan keyin ochiladi...	İnsanın gözü geç kalınınca açılır...
60.5 4.	— Ha-a-a... — dedi Bo’ri polvon.	— Evet... — dedi Pehlivan Böri.
60.5 5.	— Endi, o’tgan ishga salavot, Bo’ri polvon, — dedi eski rais.	— Artık olan oldu, Pehlivan Böri, — dedi eski reis.
60.5 6.	— Hech bo’lmagandan keyin kech bo’lsayam bo’la beradi. Ana...	— Hiç olmamasından geç olması daha iyi.
60.5 7.	Eski rais boshi bilan Bo’ri polvon onasi qabriga ishora qildi.	Eski reis kafası ile Pehlivan Böri’nin annesinin mezarını gösterdi
60.5 8.	— Ana, — dedi.	— İşte, — dedi.
60.5 9.	— Validai muhtaramamiz makonini serhashamgina qilib qo’ydik.	— Validemizin mekânını görkemli yaptık.
60.6 0.	Ana endi, kimsan, kolxoz raisi Bo’ri polvon validai mehriboni qabri ekani shundagina bilinib turadigan bo’ldi...	Artık çiftlik reisi Pehlivan Böri’nin annesinin mezarı olduğu belli oluyor...
60.6 1.	Bo’ri polvon rais boshi bilan ishora qilmish tarafga qaradi.	Pehlivan Böri reisin işaret ettiği yere baktı.
60.6 2.	Angrayib qoldi.	Şaşırdı.
60.6 3.	“Yo tavba! — dedi Bo’ri polvon.	“Estağfurullah! — dedi.

60.6 4.	— Rais bizning onamizni aytayaptimi deyman...”	— Reis benim annem hakkında konuşuyor...”
60.6 5.	Bo’ri polvon angraymish og’zini yopolmadi.	Pehlivan Böri şaşkınlıktan ağzını kapatamadı.
60.6 6.	— Ha-a-a... — dedi. Bo’ri polvon nima deyishini bilmadi.	— Evet... — dedi. Pehlivan Böri ne diyeceğini bilemedi.
60.6 7.	Bir onasi qabriqa qaradi, bir eski raisga qaradi.	Bir anasının mezarına baktı, bir eski reise baktı.
60.6 8.	“Rais bova, u mening onam-ku!” — deyin-deyin, dedi.	“Reis o benim anam!” — demek istedi.
60.6 9.	Yana-tag’in, sir boy bermadi.	Yine de söylemedi.
60.7 0.	— Ha-a-a... — deya tura berdi.	— Evet ... — deyip durdu.
60.7 1.	Eski rais bosh irt’ab-bosh irt’ab ichini tortdi.	Eski reis kafasını sallaya sallaya iç çekti.
60.7 2.	— Uf-f-f, dunyo shu ekan-da... — dedi.	— Of-f-f, dünya böyleymiş... — dedi.
60.7 3.	Shunda, Bo’ri polvon xayolidan... onasi chiqdi-ketdi!	O zaman Pehlivan Böri... annesini unuttu!
60.7 4.	Bo’ri polvon esi-dardi eski raisda bo’ldi-qoldi.	Pehlivan Böri aklı fikri eski reiste kaldı.
60.7 5.	Bo’ri polvon ikki ko’zi eski raisga tikildi-qoldi!	Pehlivan Böri’nin iki gözü eski reise baka kaldı!
60.7 6.	Eski rais ust-boshi juldur-yirtiq bo’ldi.	Eski reisin üstü başı perişandı.
60.7 7.	Eski rais soch-soqoli paxmoq-paxmoq bo’ldi.	Saç sakalı birbirine karışmıştı.
60.7 8.	Eski rais kalishlari yirtiq-teshik bo’ldi...	Ayakkabıları yırtık ve delikliydi...
60.7 9.	Bo’ri polvon eski raisga ichi achib-achib ketdi!	Pehlivan Böri eski reise acıdı!
60.8 0.	— Ha-a... hozir nima ish qilayapsiz, rais bova? — dedi Bo’ri polvon.	— Eee... şimdi ne iş yapıyorsunuz, reis? — dedi. Pehlivan Böri.
60.8 1.	Eski rais kalishi yirtig’idan ko’z uzmadi.	Eski reis ayakkabısının deliğinden gözünü alamadı.
60.8 2.	— Biz bechoralar nimayam ish qilardik, Bo’ri polvon, — dedi.	— Biz çaresizler ne yapacağız, Böri pehlivan, — dedi.
60.8 3.	— Yotibmiz-da, duoi fotiha qilib.	— Yatıyoruz, dua ederek.
60.8	Mana shundaychikin uvol-	Bunun gibi sevaplar işleyerek...

4.	savob ishlar qilib...	
60.8 5.	— Biron joyda qimirlab tursangiz bo'lardi.	— Bir yerde çalışsaydınız keşke.
60.8 6.	Bola-chaqa deganday...	Herhalde çoluk – çocuk var...
60.8 7.	— Chin, Bo'ri polvon, chin, o'zimizni o'ylamasak ham, bola-baqrani o'ylab, qimirlab tursak bo'lardi.	— Doğru, Pehlivan Böri, doğru, kendimizi düşünmesek de çoluk çocuğu düşünerek çalışmamız lazım.
60.8 8.	Lekin bizni kim ham ishga olardi, Bo'ri polvon...	Ama bize kim iş verir...
60.8 9.	— Ishlayman desangiz, ish ko'p, rais bova, ish ko'p.	— İsteyene iş çok, reis.
60.9 0.	Eski rais kalishi yirtig'idan ko'z uzmadi.	Eski reis ayakkabısının yırtığından gözünü kaldırmadı.
60.9 1.	— Qani endi, ish bo'lsa, ishlar edik, -dedi. —	— Keşke iş olsa da çalışsak.
60.9 2.	— Shuncha yaxshi ichida bitta yomon ishlasa ishlabdida! ...	— Bu kadar iyinin içinde bir kötü çalışsa ne olacak.
60.9 3.	Ana shu yerda Bo'ri polvon juda-juda ta'sirlanib ketdi!	Bu sözden sonra Pehlivan Böri çok etkilendi!
60.9 4.	— Nima ish berayin, ayting! —deb yubordi.	— Nasıl iş vereyim size, söyleyin! —deyi verdi.
60.9 5.	Eski rais xuddi shu gapni angg'ib turib edi! Birdan boshini adl ko'tardi!	Eski reis sanki bu teklifi bekliyor gibi birden başını kaldırdı!
60.9 6.	— Bizga shu... ferma mudirlikmi, ombor mudirlikmi... bo'lsa bo'ladi, — deya ming'irladi.	— Bize... hayvancılık müdürlüğü ya da ambar müdürlüğü... olsa iyidir, — diye mırıldandı.
60.9 7.	— Bo'ldi! — dedi Bo'ri polvon.	— Tamam! — dedi Pehlivan Böri.
60.9 8.	— Sadqan suxaningiz!	— İstemeniz yeter!

61

No	Özbek Türkçesi	Türkmen Türkçesi
61.1.	Bo'ri polvon gapida turdi.	Pehlivan Böri sözünü tuttu.
61.2.	Eski rais ferma mudir bo'ldi.	Eski reis hayvancılık müdürü oldu.
61.3.	El-yurt esa, norozi bo'ldi.	Ahali ise itiraz etti.
61.4.	Ana shunda Bo'ri polvon esi joyiga keldi!	İşte o zaman Pehlivan Böri'nin aklı başına geldi!
61.5.	Bir oqshom ketmon ko'tarib,	Bir akşam mezarlığa doğru yol aldı.

	qabriston yo'l oldi.	
61.6.	Marmar toshtaxtalarni qo'porib-qo'porib tashlamoqchi bo'ldi.	Mermer taşları koparmak istedi.
61.7.	Marmar sag'anani ilib-ilib otmoqchi bo'ldi.	Mezar taşını söküp atmak istedi.
61.8.	Yo, alhazar! Qabristonga qo'l tekkizib bo'ladimi?	Ya, alhazar! Mezara el atılır mı?
61.9.	Qabrni buzib bo'ladimi?	Kabir bozulur mu?
61.10.	Bo'ri polvon onasi qabriga tikilib turdi-turdi... niyatidan qaytdi.	Pehlivan Böri annesinin mezarına baka kaldı... niyetinden vazgeçti.
61.11.	“Bo'lar ish bo'ldi, — dedi.	Olan oldu, — dedi.
61.12.	—Ukkag'ar nahs bopladi. Boplaganda-da, ulay-bulay boplamadi.	– Şerefsiz harami mahvetti.
61.13.	Endi, birovga aytib qo'ymasa bo'ldi” ...	İnşallah birine söylemez” ...

62

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
62.1.	Bo'ri plvon uyidan odam arimadi.	Pehlivan Böri'nın evinde misafirler eksik olmadı.
62.2.	Yosh-qari fotihaga kelib-ketib turdi.	Genç yaşlı Fatiha için geliyordu.
62.3.	Olis-olislardan fotihaga keldi.	Uzarlardan misafirler geliyordu.
62.4.	Bo'ri polvon idorada ishi bilan bo'ldi.	Pehlivan Böri işyerinde çalışıyordu.
62.5.	Bir safar uyidan chopar keldi.	Evinden elçi geldi.
62.6.	— Olisdan odam keldi, borar emishsiz, -dedi.	— Uzaktan misafir geldi, eve gidecekmişsiniz, - dedi.
62.7.	Bo'ri polvon uyiga yo'l oldi.	Pehlivan Böri eve doğru yola koyuldu.
62.8.	Darvozadan hatlab, ostonada serrayib qoldi.	Kapıdan girdi ve dona kaldı.
62.9.	Supada Nasim polvon o'tirdi!	Karşısında Nesim pehlivan oturuyordu!
62.10.	Bo'ri polvon ichkari kirishinida bilmadi, kirmasini- da, bilmadi.	Pehlivan Böri içeri girip girmemek arasında tereddütte kaldı.
62.11.	Bir ko'ngli, iziga qaytib ketayin dedi. Yana-tag'in niyatidan qaytdi.	Geri dönmek istedi ama niyetinden döndü.
62.12.	Boisi, Nasim polvon qabatida tag'in ikkita mehmon bo'ldi.	Çünkü Pehlivan Nesim'in yanında iki misafir daha vardı.
62.13.	“Bu qizbet onamiz qazosini	“Bu gereksiz annemin vefatını

	qayerdan bilibdi ekan?" — deya o'yladi Bo'ri polvon.	nereden duymuşmuş?" — diye düşündü.
62.14.	Bo'ri polvon ilojisiz ichkariladi.	Pehlivan Böri çaresiz içeri girdi.
62.15.	Supaga qarab yurdi.	Misafirlere doğru yürüdü.
62.16.	Mehmonlar ko'rishish uchun joylaridan qo'zg'oldi.	Misafirler selamlaşmak için ayağa kalktılar.
62.17.	Ana shunda Bo'ri polvon yomon vaziyatda qoldi!	İşte o zaman Pehlivan Böri kötü duruma düştü!
62.18.	Ko'rishayin desa, Nasim polvon bo'ldi!	Selamlaşsa, Pehlivan Nesim!
62.19.	Ko'rishmayin desa, ikkita mehmon joyidan turdi.	Selamlaşmazsa, iki misafir ayağa kalktı.
62.20.	Qo'llari ko'ksida, mo'lt-mo'lt qarab turdi!	Elleri göğsünde baka kaldı!
62.21.	Bo'ri polvon bir ko'ngli, shu ikkita mehmon bilan ko'rishib qo'ya qolayin, dedi.	Pehlivan Böri sadece iki misafir ile selamlaşmayı düşündü.
62.22.	Ammo bo'lmadi!	Ama olmaz!
62.23.	Nasim polvon quchog'ini ochib, Bo'ri polvonga qarab kela berdi.	Nesim pehlivan kucağını açarak, Pehlivan Böri'ye doğru geldi.
62.24.	Bo'ri polvon yuzini yerga oldi.	Pehlivan Böri yere baktı.
62.25.	O'zini ko'rmaslikka soldi.	Görmemiş taklidi yaptı.
62.26.	Yer singalab-yer singalab, supa chetiga borib o'tirdi.	Toprağı karıştırarak gidip masa kenarına oturdu.
62.27.	— Ko'rganimiz ko'rishganimiz... — dedi.	— Görüşmemiz selamlaşmamız demektir... — dedi.
62.28.	Mehmonlar joy-joyiga qaytib o'tirdi.	Misafirler yerlerine oturdu.
62.29.	Bir mehmon duo o'qib boshladi:	Misafirlerden biri dua etmeye başladı:
62.30.	— Auzu billahi minash shaytonir-rojim. Bismillahir-rohmanir-rohim...	— Auzi billahiminaşeytanırecim. Bismillahi rahmani rahim...
62.31.	Yuzlarga fотиha tortildi.	Fatiha okundu.
62.32.	Bo'ri polvon mehmonlar bilan bitta-bitalab hol-ahvol so'rashdi.	Pehlivan Böri misafirlere tek tek hal hatır sordu.
62.33.	Gal Nasim polvonga keldi.	Sıra Pehlivan Nesim'e geldi.
62.34.	Bo'ri polvon Nasim polvondan hol so'ramadi!	Böri Nesimden hal hatır sormadı!
62.35.	Nasim polvon betiga qayrilibda qaramadi!	Nesimin yüzüne bile bakmadı.
62.36.	Bo'ri polvon yuzini uy tarafga o'girdi.	Yüzünü başka tarafa çevirdi.

62.37.	— Ay, dasturxon olib kelinglar-ay! –dedi.	— Hey, sofrayı getirin! – dedi.
62.38.	Bo'ri polvon go'yo, dasturxon yo'lini qarab turmishday, Nasim polvondan yuzini teskari burib o'tira berdi.	Pehlivan Böri sanki sofrayı bekluyormuş gibi yüzünü ters çevirip bekledi.
62.39.	Kenjasi dasturxon olib keldi.	En küçük çocuğu sofrayı getirdi.
62.40.	Bo'ri polvon uchun endi dasturxon bahona bo'ldi.	Pehlivan Böri için şimdi de sofra bahane oldu.
62.41.	Dasturxonga tikilib o'tirdi.	Sofraya bakarak oturdu.
62.42.	— Qani, xush ko'rdik, — dedi Bo'ri polvon.	— Buyurun — dedi. Pehlivan Böri.
62.43.	Mehmonlar biri qo'yib biri ta'ziya bildirdi:	Misafirlar sırayla baş sağlığı bildirdiler:
62.44.	— Bandalik, Bo'ri polvon, bandalik.	— Başın sağ olsun, Pehlivan Böri.
62.45.	— Biz bexabar qolibmiz.	— Biz habersiz kalmışız.
62.46.	— Nasim polvon aytib qoldi.	— Pehlivan Nesim söyledi.
62.47.	— Men ham bilmay qolibman.	— Ben de habersiz kalmışım.
62.48.	Gazetadan ko'zim tushib qoldi, — dedi Nasim polvon.	Gazetede okudum, — dedi Pehlivan.
62.49.	Bo'ri polvon birdan sergak tortdi. Dasturxondan boshini ko'tardi.	Pehlivan Böri birden şaşkınlıkla kafasını kaldırdı.
62.50.	Mehmonlarga alang-jalang bo'lib qaradi.	Misafirlere şaşkın – şaşkın baktı.
62.51.	— Gazetadan? — dedi.	— Gazetede? — dedi.
62.52.	— Qanday gazetadan?	— Hangi gazete?
62.53.	Nasim polvon qo'ynidan ro'znoma olib uzatdi.	Pehlivan Nesim kucağındaki gazeteyi uzattı.
62.54.	— Mana! — dedi.	— İşte! — dedi.
62.55.	Bo'ri polvon ro'znomaga qo'l uzatmadi!	Pehlivan Böri gazeteye el uzatmadı!
62.56.	Indamay qarab tura berdi!	Konuşmadan baka kaldı!
62.57.	Shunda, qabatida o'tirmish mehmon ro'znomaga uzaldi. Olib, Bo'ri polvonga berdi.	Yanındaki misafir gazeteyi uzanarak aldı ve Böriye verdi.
62.58.	Bo'ri polvon ro'znomaga ser soldi.	Pehlivan Böri gazeteye baktı.
62.59.	Ta'ziya bitilmish joyni hadeganda topa bermadi.	Taziye yazısını bulamadı.
62.60.	Shunda, qabatida o'tirmishmehmon barmog'i	Yanında oturan misafir parmağı ile yazının yerini gösterdi.

	bilan nuqib-nuqib ko'rsatdi.	
62.61.	— Hayla, hayla! — dedi.	— Burada, burada! — dedi.
62.62.	Bo'ri polvon barmoq nuqilmish joyni o'qidi: "... Oyxol Qurbon qizi..."	Böri parmak ile gösterilen yeri okudu: "... Oyhol Kurban kızı..."
62.63.	Bo'ri polvon qo'lidagi ro'znoma dasturxonga tushdi.	Böri'nin elindeki gazete sofraya düştü.
62.64.	Bo'ri polvon to'rtburchak chiziqqa tikilib qoldi.	Dikdörtgen çizgilerine baka kaldı.
62.65.	Chiziqlar qop-qora bo'ldi.	Çizgiler simsiyahtı.
62.66.	Chiziqlar o'qlovday-o'qlovday bo'ldi.	Çizgiler oklava gibiydi.
62.67.	Chiziqlar onasi rahmatlik ismi sharifini o'rab-chirmab turdi!	Çizgiler annesinin isminin etrafındaydı.
62.68.	Bo'ri polvon qop-qora chiziqlarga o'rog'lik onasi ismi sharifiga qarab o'tirdi-o'tirdi...	Pehlivan Böri çizgilerin içindeki annesinin ismine bakakaldı....
62.69.	Onasi sag'anasidagi qop-qora to'rtburchak esiga keldi.	Annesinin mezar taşındaki yazılar aklına geldi.
62.70.	"Yo, bunida eski rais qildimikin? — deya o'yladi Bo'ri polvon.	"Bunu da eski reis mi yaptı acaba? — diye düşündü. Pehlivan Böri.
62.71.	— Undan keladi.	— Ondan beklenir.
62.72.	Bo'lmasa, gazeta qaerdan biladi".	Yoksa gazete nereden bilsin".
62.73.	Mehmonlar, Bo'ri polvon ko'ngli buzildi, deya o'yladi.	Misafirler Pehlivan Böri üzüldü diye düşündüler.
62.74.	Mehmonlarda Bo'ri polvonday muhtar bo'lib o'tirdi.	Misafirler de Pehlivan Böri gibi sessiz kaldılar.
62.75.	Nasim polvon qo'ynidan qo'lro'molchasini oldi.	Pehlivan Nesim koynundan bezini çıkardı.
62.76.	Piq-piq yig'lab qo'ya berdi.	Ağlamaya başladı.
62.77.	— Bechora momo, o'zimning enamday ko'rar edim... — deya yig'ladi.	— Biçare nene, kendi annem gibi görüyordum... — diye ağladı.
62.78.	Bo'ri polvon ich-ichidan ijirg'andi.	Pehlivan Böri irrite oldu.
62.79.	"İflos! — dedi.	"Şerefsiz! — dedi.
62.80.	— Sen nimaga yig'layapsan?	— Sen niye ağlıyorsun?
62.81.	O'lgan bo'lsa, mening onam o'lgan, senga nima!"	Öldüyse benim annem öldü, sana ne oluyor!"
62.82.	Bo'ri polvon dasturxondan ro'znomani oldi.	Pehlivan Böri sofradan gazeteyi aldı.
62.83.	Qabatida o'tirmish mehmonga	Yanında oturan misafire baktı.

	yuz soldi.	
62.84.	— Enamiz bandalik qilganini bu gazeta qayerdan bilibdi? — dedi.	— Annemin vefat ettiğini bu gazete nereden öğrenmiş? — dedi.
62.85.	Nasim polvon yuz ko'zlarini arta-arta:	Nasim yüzünü silerek:
62.86.	— Biladi-da, gazeta bilmasa kim biladi, — dedi.	Tabi ki bilir, gazete bilmezse kim bilecek, - dedi.
62.87.	• Bo'ri polvon qabatida o'tirmish mehmondan so'radi:	— Böri yanında oturan misafire sordu:
62.88.	— O'zi... bu ukkag'ar gazeta nimaga bunday qiladi?	— Bu gazete niye böyle yapıyor?
62.89.	Tag'in Nasim polvon javob berdi:	Yine Pehlivan Nesim cevap verdi:
62.90.	— Do'st-dushman bilsin degan-da...	— Dost düşman bilsin diye...
62.91.	Bo'ri polvon qabatidagi mehmondan ko'z olmadi.	Böri yanındaki misafirden gözünü ayırmadı.
62.92.	Nasim polvonga qayrilibda qaramadi!	Nasime bakmadı bile!
62.93.	“O'chir-e, qizbet! — dedi ichida.	“Sus ulan! — dedi içinden.
62.94.	— Sendan kim so'rayapti!”	— Senden soran olmadı!”
62.95.	Bo'ri polvon qabatida o'tirmish mehmon tizzasiga qo'lini qo'ydi.	Pehlivan Böri yanında oturan misafirin dizine elini koydu.
62.96.	Atayin shunday qildi!	Bilerek böyle yaptı!
62.97.	Nasim polvon gapimga tumshug'ini tiqmasin, dedi!	Nasim lafıma burnunu sokmasın dedi!
62.98.	— O'zi... shu gazeta qayerda? — dedi Bo'ri polvon.	— Bu gazete nerede? — dedi Böri.
62.99.	Ammo tag'in Nasim polvon javob berdi. — Qayerda bo'lardi, Denovda-da, — dedi.	Ama yine Nesim cevap verdi. — Nerede olacak, Denovda, - dedi.
62.100.	“O'chir-ye, itdan bo'lgan...”	“Sus ulan, itoğlu...”
62.101.	Bo'ri polvon ichida shunday deya, tag'in uyi tarafga yuzini burdi.	Böri içinden böyle dedi, sonra oda tarafına yüzünü çevirdi.
62.102.	— Ay, choy-poy olib kelinglar-ay! — deya ovoz berdi.	— Hey, çay getirin! söyleyerek ev tarafına yüz çevirdi. — diye seslendi.

62.103.	Choy yo'lini qarab turmishday, Nasim polvondan yuz o'girib o'tirdi.	Çayı beklüyormuş gibi yüzünü Nasime ters çevirip oturdu.
62.104.	Mehmonlar nimalarnidir fahmladi.	Misafirler bir şeyler anladı.
62.105.	Ketamiz-ketamizga tushdi.	Gitmek istediler.
62.106.	Bo'ri polvon aynan shuni kutib turmishday, joyidan qo'zg'oldi.	Pehlivan Böri sanki bunu beklüyormuş gibi ayağa kalktı.
62.107.	— Esa, xo'sh dengizlar! — dedi.	— Öylemi! — dedi.
62.108.	— Bizni izzat qilib kelibsizlar, sizlarni xudo izzat qilsin!	— Bizi sayarak geldiniz, Allah razı olsun!
62.109.	Mexmonlar joyidan qo'zg'oldi.	Misafirler kalktılar.

63

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
63.1.	Bo'ri polvon ro'znomani yirtib-yirtib otdi.	Böri gazeteyi yırttı.
63.2.	Shundada xovuridan tushmadi.	Yine de sakinleşemedi.
63.3.	Ro'znoma bo'laklarini terib-terib, qo'yniga soldi.	Gazete parçalarını toplayıp, koynuna koydu.
63.4.	Denov yo'l oldi.	Denova yola koyuldu.
63.5.	Umrida ilk bor ro'znomaga ishi tushishi bo'ldi.	Hayatında ilk kez gazetede işi oldu.
63.6.	Shu bois, so'rab-so'rab topdi.	Sora sora buldu.
63.7.	Ro'znomachilar joylaridan irg'ib turdi.	Gazeteciler yerlerinden ayağa kalktılar.
63.8.	Keling-keling, kildi.	Buyur ettiler.
63.9.	Bo'ri polvon qoboq uyub o'tirdi.	Pehlivan Böri yüzünü asarak oturdu.
6.3.0.	Gapni nimadan boshlashni bilmadi.	Lafi nereden başlayacağını bilemedi.
63.11.	Shunda, ro'znomachilar o'zi gap ochdi.	Gazeteciler lafa girdiler.
63.12.	— Chuqur ta'ziya bildiramiz... — deyishdi.	— Başınız sağ olsun... — dediler.
63.13.	Bo'ri polvon maqsadga o'tdi.	Böri konuya girdi.
63.14.	— Enamiz bandalik qilganini qayerdan bildilaring? — dedi.	— Annemin vefat ettiğini nereden duydunuz? — dedi.
63.15.	Ro'znomachilar bir-birlariga qarab oldi.	Gazeteciler birbirlerine baktılar.
63.16.	Raykom aytdi, -deyishdi.	Ticaret müdürü söyledi, - dediler.

63.17.	Bo'ri polvon nima deyishini bilmadi.	Pehlivan Böri ne diyeceğini bilemedi.
63.18.	Xiyol hovuridan tushdi.	Sakinleşti.
63.19.	— Raykom aytsa, ayta beradi-da... — dedi.	— Müdür gerekli gereksiz her şeyi söyler zaten... — dedi.
63.20.	Bo'ri polvon qo'ynidan ro'znoma bo'laklarini olib, stolga qo'ydi.	Böri koynundaki gazete parçalarını alıp, masaya bıraktı.
63.21.	— Raykom aytdi deb, birovning kora kunini dunyoga do'mbira qilib chala berar ekan-da? — dedi.	— Müdür söyledi diye, birinin kara gününü herkese yaymak mı lazım? — dedi.
63.22.	Ro'znomachilar hayron bo'ldi.	Gazeteciler şaşırdı.
63.23.	— Nima bo'pti, rais bova? — deyishdi.	— Ne olmuş, reis dede? — dediler.
63.24.	Ichlaring kir ekan! — dedi Bo'ri polvon.	İçiniz fesatmış! — dedi Pehlivan Böri.
63.25.	— Enamiz poshikastani xudo yaratib edi, xudoning o'zi oldi-ketdi.	— Annemi Allah yaratmıştı, Allah aldı.
63.26.	Endi shuni butun dunyoga yoyish kerakmidi?	• Bunu herkese yaymak mı lazım?
63.27.	— Ta'ziya bu, rais bova, ta'ziya.	— Taziye bu, reis dede, taziye.
63.28.	— Ta'ziya bo'lsa, uyga boradi, gazetaga yozadimi?	— Taziye ise eve gidilir, gazeteye mi yazılır?
63.29.	Yozaman desalaring, ana, xush-xushvaqt kunlarimdan yozinglar!	Yazacaksanız iyi güzel günlerimi yazın!
63.30.	• Hammagayam bunday ta'ziya bera bermaymiz, rais bova.	Herkese de böyle taziye vermeyiz, reis.
63.31.	Bu xurmat-da, xurmat.	Bu size olan saygımızdan.
63.32.	— Xurmat deb, kelib-kelib qora kunimni yozasizlarmi?	— Saygı diye, kara günümü mü yazacaksınız?
63.33.	Uyat-ye, uyat!	Ayıptır, ayıp!
63.34.	— Rais bova...	— Reis dede...
63.35.	— Qo'yinglar-ye, Bo'ri polvonning qora kuni to'ymidiki, olamga aytuvchilik qilasizlar?	— Bırakın, Pehlivan Böri'nin kara günü düğün değil ki herkese yayılacak!
63.36.	Aytib qo'yayni, qora kunlarimni yana-tag'in shunday do'mbira qilib	Şimdiden söylüyorum bir daha böyle yaparsanız üzerim sizi!

	chalsalaring, mendan o'pkalab yurmanglar!	
63.37.	Bo'ri polvon dast turib ketdi.	Pehlivan Böri yerinden kalktı ve gitti.
63.38.	Bir ko'ngli, firqa qo'mitasigada borayin, dedi.	Bir taraftan daha yüksek yerlere gitmeyi düşündü.
63.39.	Firqa o'z oti o'zi bilan firqada, yuragi dov bermadi.	Ama vazgeçti.
63.40.	“Gazetachilar bilan aytishdim, shu bo'ladi, — dedi Bo'ri polvon.	“Gazetecileri azarladım, bu kadarı yeter, — dedi. Pehlivan Böri.
63.41.	— Endi, raykom aytsa-da, gazetachilar ismi sharifimni qoraga o'rab, dunyoga do'mbira qilib chalmaydi.	— Artık, müdür dese de, gazeteciler ismimi siyah çizgiler arasında yazmaz.
63.42.	Raykom aytsa-da, gazetachilar qora kunlarimni g'anibasimmlarimga ovoza qilmaydi...”	Gazeteciler kara günlerimi düşmanlarıma ilan etmez...”

64

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
64.1.	Sut bilan kirgan, jon bilan chiqadi!	Süt ile giren, can ile çıkar!
64.2.	Bo'ri polvon endi o'zi bilan o'zi olisha boshladi.	Pehlivan Böri artık kendisiyle güreşmeye başladı.
64.3.	Davralarga qarab o'tirib, birdan chiqib olishgisi keldi.	Meydanları izlerken, çıkıp güreşesi geliyordu.
64.4.	Ayniqsa, lanj polvonlar olishini ko'rsa, Bo'ri polvonga bir bo'lak kun tug'di.	Bir de, durgun güreş olursa Pehlivan Böri'nin günü şenlenirdi.
64.5.	O'tirolmay, o'rnidan turib ketdi. Qo'llarini orqasiga qilib, davra sirtida asabiy yurdi.	Oturamadan, kalkıp elleri arkasında meydan etrafında asabi şekilde geziyordu.
64.6.	— Qo'g'irchoq! Polvon emas bular, qo'g'irchoq! — dedi.	— Oyuncak! Pehlivan değil bunlar, oyuncak! — dedi.
64.7.	O'z qishlog'i polvonlari mag'lub bo'lsa, butun vujudini qaltiroq tutdi.	Kendi köyünden pehlivanlar yenilince, bütün vücudu titremeye başladı.
64.8.	Polvonlik qoni qo'zg'adi, davraga chorladi.	Pehlivanlık kanı kaynadı, meydana itiyordu.
64.9.	Chiq-chiq, dedi.	Çık çık diyordu.
64.10.	Nachora, dard boru darmon yo'q...	Ne çare dert var derman yok...
64.11.	Bo'ri polvonsiz davralar	Pehlivan Böri'siz meydanlar sıkıcı

	fayzsiz bo'lib qoldi.	olmuştu.
64.12.	Bo'ri polvon o'rni juda-juda bilindi.	Onun yeri biliniyordu.
64.13.	El Bo'ri polvon kurashini qo'rsadi.	Ahali Pehlivan Böri'nin gureshini özledi.
64.14.	— Kurash Bo'ri polvonga halol edi-da, — dedi.	— Güreş Pehlivan Böri için helaldi, — dedi.
64.15.	El tag'in yorug' yulduzni — Bo'ri polvonday bir zo'rni qaradi!	Halk yine parlak yıldızı — Pehlivan Böri gibi bir ustayı arıyordu!
64.16.	Mardona o'yinlarda yorug' yulduz bo'lsa!	Cengâver oyunlarda parlak yıldız olsa!
64.17.	Yorug' yulduz davralarga hamisha ko'rk beradi, salobat beradi!	Parlak yıldızlar her zaman meydanların süsüdür.
64.18.	Tevarakdagi rangsiz yulduzlar, mitti yulduzlar xiraligini bildirmaydi!	Etraftaki renksiz yıldızlar, küçük yıldızlar sönüklüğünü bildirmez!
64.19.	Bo'ri polvonda davralarga intiq bo'lib qaradi.	Pehlivan Böri meydanlarda aradı.
64.20.	Bo'ri polvon o'zini izladi!	Pehlivan Böri kendini aradı!
64.21.	Yo'q, Bo'ri polvon yo'q!	Yok, Pehlivan Böri yok!
64.22.	Aksiga olib, ayoli topganida qiz bo'ldi!	Üstüne karısı dört kız doğurdu!
64.23.	To'rtinchi farzand ko'rdi — tag'in qiz bo'ldi!	Dördüncü çocuğu oldu — yine kız oldu!
64.24.	Bo'ri polvon peshonasi tirishib-tirishib to'ng'illadi:	Pehlivan Böri kara kara düşündü:
64.25.	— Uyoqqa qarasangda qiz, buyoqqa qarasangda qiz... hammayoq qiz! — dedi.	— Oraya da baksan kız, buraya da baksan kız... her yerde kız! — dedi.
64.26.	Beshik tebratayotgan ayoli miyig'ida kuldi.	Beşik sallayan eşi gülümsedi.
64.27.	Ilmoqli gap otdi:	Kinayeli laf attı:
64.28.	— Yaxshi niyat qiling... — dedi.	— Niyetiniz iyi olsun... — dedi.
64.29.	— Yaxshi niyat qilmay nima qilyapman?	— İyi niyet etmeden ne yapıyorum?
64.30.	— Quruq niyatning o'zi kifoya64 qilmaydi...	— Kuru niyet kâfi değil...
64.31.	— Bo'ldi-ye, ukkag'arning ayoli! ...	— Yeter cahil karı!..
64.32.	Shunday qilib, Bo'ri polvon ayoli bilan har o'n sakkiz	Pehlivan Böri hanımıyla on sekiz günde bir beraber olmaya

	kunda bir marta yotadigan bo'ldi...	başladılar...
64.33.	Yaratganning o'zidan davralarni gursillatib-gursillatib olishadigan o'g'il tiladi.	Yaratandan meydanlari sarsacak bir o'g'ul istedi.
64.34.	Hartugul, beshinchi farzandi o'g'il bo'ldi!	Sonunda Beşinci çocuğu erkek oldu!
64.35.	Tilab-tilab topganim deya, otini Tilovberdi qo'ydi.	Dileyerek bulduğum diye, ismini Tilovberdi koydu.
64.36.	Bo'ri polvon endi orzu bilan ovundi: o'g'li Tilovberdi balog'atga yetyapti — ot o'rnini toy bosadi...	Pehlivan Böri artık ümit ile avunuyordu: oğlu Tilovberdi reşit oluyor— at yerini tay basar...
64.37.	Yolg'iz o'g'il Tilovberdi tez etildi.	Tek o'g'ul Tilovberdi çabuk büyüdü.
64.38.	Uni kuyov qiladiganlar ko'paydi.	Onu damat olarak isteyenler çoğaldı.
64.39.	Ayrimlar tilga borib aytdi.	Bazıları açıkça söylediler.
64.40.	Ammo Bo'ripolvon rozi bo'lmadi.	Ama Pehlivan Böri razı olmadı.
64.41.	Kampiri qistasada, ko'nmadi.	Eşi ısrar etse de ikna olmadı.
64.42.	— Polvon o'zini uch balodan asrasagina polvon bo'ladi.	— Pehlivan kendini üç beladan sakınırsa pehlivan olur.
64.43.	Birinchisi — ayoldan o'zini tiyish!	Birincisi — karıdan kendini dizginlemek!
64.44.	Shoshmasin, hali yosh, — dedi.	Acele etmesin, daha erken, — dedi.
64.45.	Bo'ri polvon o'g'lini tarbiya qila berdi.	Pehlivan Böri oğlunu terbiye etmeye devam etti.
64.46.	O'g'lini nahorda uyqudan uyg'otdi.	Onu sabahları uyandırdı.
64.47.	Tuxum yuttirdi...	Yumurta yutturdu...

65

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
65.1.	Bo'ri polvon o'g'liga qaradi-qaradi, hayrat ham quvonch bilan kulimsiradi.	Pehlivan Böri oğluna baktı, hayret ve sevinçle gülümsedi.
65.2.	Tavba, xuddi otasiday olishadi-ya!	Tövbe, aynı babası gibi güreşiyor!
65.3.	Ayniqsa, o'ynab-o'ynab olishi, hayqirib-hayqirib chil berishi, otasining o'zginasi bo'ldi!	Özellikle oynaya oynaya güreşmesi, bağıra bağıra çelme takması, babasının aynısı!

65.4.	Alp — otadan, zot — onadan-da!	Alp atadan, zat anadan!
65.5.	Otamisan — o'g'ling bo'lsin ekan!	Her babanın o'g'lu olması lazım!

66

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
66.1.	Davra aylanayotgan Tilovberdi cho'kkaladi.	Meydan dolanan Tilovberdi eğildi.
66.2.	Yerni tavof qildi: ikki kaftini yerga suykab, yuzlariga tortdi.	Yeri tavaf etti: ikki avucunu yere sürtüp, yüzüne sürdü.
66.3.	Davra to'rida o'tirgan chollar ro'parasiga tiz cho'kdi.	Meydan başında oturan yaşlıların karşısına diz çöktü.
66.4.	Chollar kaftlarini baravar ochdi.	Yaşlılar avuçlarını beraber açtılar.
66.5.	— Omin, belingga quvvat, bilagingga kuch, yuragingga o't bersin, ollohu akbar! — deya duo kildi.	— Amin, beline kuvvet, bileğine güç, yüreğine ateş versin, Allahu Ekber! — diye dua ettiler.
66.6.	Polvonlar davra aylandi.	Pehlivanlar meydan dolandılar.
66.7.	Qo'l berib ko'rishdi.	El vererek selamlaştılar.
66.8.	Tilovberdi polvon davra chetida birdan burildi.	Tilovberdi meydan kenarında birden döndü.
66.9.	Jelaklari etagini ketiga surdi.	Gömleğinin eteğini arkaya sürdü.
66.10.	Qo'llarini tuflab-tuflab ho'lladi.	Ellerini tükürerek ıslattı.
66.11.	O'ng oyog'ini lapanglatib-lapanglatib olg'a tashladi.	Sağ ayağını öne atarak hücumla geçti.
66.12.	Qo'llarini boshi uzra ko'tardi.	Ellerini baş hizasına kaldırdı.
66.13.	Barmoqlarini o'ynatib-o'ynatib, Maksim polvonga qarab bordi.	Parmaklarını oynatarak, Pehlivan Maksim'e doğru yürüdü.
66.14.	— Ha, barakalla, ota o'g'li! — dedi davra.	— Aferin, babasını o'g'lu! — dedi seyirciler.
66.15.	— O'yna, otangga o'xshab o'yna!	— Oyna, baban gibi oyna!
66.16.	Barmoqlar mardona o'ynadi, chaqqon o'ynadi.	Parmaklar mertlerce oynadı, hızlı oynadı.
66.17.	Davra jo'shib-jo'shib qiyqirdi:	İzleyenler heyecanlanarak bağırdı:
66.18.	— Ha-ha-a-a!	— Ev-e-e-e-t!
66.19.	— Otasining uli-da!	— Babasının o'g'lu!
66.20.	Barmoq o'yini –polvonlar sant'ati!	Parmak oyunu – pehlivanların sanatıdır!

66.21.	Bu san'atni hech kim polvonchalik ijro etolmaydi!	Bu sanati kimse pehlivan kadar oynayamaz!
66.22.	— Ha, do'-o'-o'st!	— Ha, do-o-ost!
66.23.	Tilovberdi polvon Maksimning ichidan chil berib chapga, so'ng, o'ngga ko'tardi.	Pehlivan Tilovberdi Maksimin ichinden çelme takıp sola, sonra, sağa kaldırdı.
66.24.	Shiddat bilan keyinga surdi.	Şiddet ile geriye itti.
66.25.	Tag'in bo'lmadi.	Yine de olmadı.
66.26.	Maksim polvon orqasiga tengsarilib-tengsarilib, joyida turib qoldi.	Pehlivan Maksim arkasında dengeyi koruyarak yerinde durdu.
66.27.	Polvonlar qo'yib yuborishib, yana davra aylandi.	Pehlivanlar bırakıp yine meydan dolandılar.

67

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
67.1.	Davra bir zum jimjit bo'lib, tag'in jonlandi.	Meydan biraz sessiz oldu, sonra yine canlandı.
67.2.	Davra polvonlar kurashini gapirishib o'tirdi:	İzleyiciler pehlivanların güreşini konuşuyordu:
67.3.	— Shu, Maksim polvon juda sovuq olishar ekan, nima dedingiz?	— Şu, Pehlivan Maksim çok soğuk güreşiyor, değil mi?
67.4.	— Sportchi-da, sektsiyada tarbiya topgan.	— Sporcu işte, okulunda okumuş.
67.5.	Ular kitobda nima yozilgan bo'lsa shuni qiladi.	Onlar kitapta ne yazıyorsa onu yaparlar.
67.6.	— Televizorda Monreal' olimpiadasini ko'rdilaringizmi?	— Televizyonda Monreal olimpiyatlarını izlediniz mi?
67.7.	Klassik kurashni olib ko'rsatdi.	Klasik güreşi gösterdi.
67.8.	Bir sovug'-e, shuyam olish bo'ldi-yu.	O kadar soğuk, kim ona güreş der.
67.9.	— Hm, juda lanj olish.	— Hm, çok durgun güreş.
67.10.	Klassik kurashda oyoq bilan chil berish degan gap yo'q.	Klasik güreşte ayakla çelme takmak yok.
67.11.	Yana-tag'in jahon sporti emish deng.	Bir de dünya sporuymuş.
67.12.	— U frantsuzlarniki-a?	— O Fransızların değil mi?
67.13.	— Shu, frantsuzlargayam qoyilman, o'zining olishini butun jahonga yoygan.	— Şu Fransızlara da şaşıyorum, kendi güreşini tüm dünyaya yaymışlar.
67.14.	— Mo'min muallim, mana, siz o'qimishli odamsiz, uyingizda	— Mömin öğretmen, siz okumuş kişisiniz, evinizde kitabınız çok,

	kitobingiz ko'p, deb eshitaman.	diye duyuyorum.
67.15.	Siz ayting, nega endi bir lanj klassik kurash butun jahon sporti bo'ladi-yu, o'zimizning olishni faqat to'yde yo "Hosil bayrami" da ko'ramiz?	Siz söyleyin, niye durgun bir klasik güreş bütün dünya sporu oluyor da, bizim güreş sadece toyda ya da "Hâsıl Bayramı"nda izliyoruz?
67.16.	Yo, olishimiz sport emasmi?	Yoksa güreşimiz spor değil mi?
67.17.	— Sport ham gapmi, san'at!	— Spor da ne laf, sanat!
67.18.	Ko'ryapsizmi, Tilovberdining o'ynab olishuvini.	Görüyor musunuz, Tilovberdinin oynayarak güreşmesini.
67.19.	Buni hech qaysi trener, seksiya ham o'rgatolmaydi.	Bunu hiçbir antrenör, spor okulu da öğretmez.
67.20.	— Bali! Uzoqlarga qarab yashaymizu, oyog'imiz ostidagi gavharni ko'rmaymiz.	— Aferin! Uzaklara bakarak yaşıyoruz ama ayağımız altındaki cevheri görmeyiz.
67.21.	— Otangizga rahmat!	— Babanıza rahmet!
67.22.	Yaqinda Moskvada o'qiyotgan Jabbor bir olim oshnasini olib keldi.	Yakında Moskova'da okuyan Cabbar bir âlim dostunu getirdi.
67.23.	Olishni tomosha qildirdi.	Güreşi izletti.
67.24.	Oshnasi hayron bo'lib, nima dedi deng, bular jismoniy tarbiya maktabini bitirganmi, dedi.	Arkadaşı şaşırarak ne dedi biliyor musunuz, bunlar beden eğitimi okulunu bitirmişler mi, dedi.
67.25.	— E, ha-ha-ha! Jabbor nima dedi?	— E, ha-ha-ha! Cabbar ne dedi?
67.26.	— Yo'q, biz o'zi shunday xalk, dedi.	— Hayır, biz böyle bir halkız, dedi.
67.27.	— Men yaqinda sambo olishi haqidagi kitobni ko'rdim.	— Ben yakında sambo güreşini hakkında kitap gördüm.
67.28.	Hamma chillarning rasmi bor.	Tüm çelmelerin resmi var.
67.29.	Xoh ishonning, xoh ishonmang, oyoqdan olishdan boshqa hammasi o'zimizning olishda bor ekan-e.	İster inanın, ister inanmayın, ayaktan çelme takma haricinde hepsi bizim güreşte varmış.
67.30.	— Mengboy kalning gapida jon bor.	— Mengboy kelin dediği doğru.
67.31.	Kitoblik Sayfiddin Hodiye bor-ku, yaqinda o'sha bilan o'tirib qoldim.	Kitoblu Sayfiddin Hodiye var ya, yakında onunla oturmuştuk.
67.32.	Trenerlar meni jahon chempioni qilib etishtirdim, deb suynadi, bilmaydilarki, men bolaligimdan to'ylarda olishib yurgan tayyor polvon	Antrenörler beni dünya şampiyonu olarak yetiştirdik, diye seviniyor, bilmiyorlar ki, ben çocukluğumdan toylarda güreşerek büyümüş pehlivandım, diyor.

	edim, deydi.	
67.33.	— Aytganday, shu bola ikki marta jahon chempioni bo'ldi-ya.	— Şu çocuk iki kere dünya şampiyonu olmuştu, değil mi?
67.34.	— Ha-da, Mo'g'ulistonda qanday qilib jahon chempioni bo'lganini gapirib berdi.	— Evet, Moğolistan'da nasıl şampiyon olduğunu anlattı.
67.35.	Olish vaqti tugashiga bir necha sekund qolganda yonboshga olib urib ochko oldim, deydi.	Güreş süresi bitmesine birkaç saniye kala yan yatırarak üç puan aldım, dedi.
67.36.	Bunday hunar boshqa biror olishda yo'q, faqat bizning olishimizda bor, deydi.	Böyle hüner başka hiçbir güreşte yok, sadece bizim güreşimizde var, dedi.
67.37.	— Ota-bovamızning hunarini mahkam ushlasak, jahonning eng zo'r polvoni biz bo'lamizku-ya, nima dedingiz, sho'ro bova?	— Atalarımızın hünerini sıkıca tutarsak, dünyanın en iyi pehlivanı biz olacağız, değil mi?
67.38.	— Ko'p noshukurlik qila bermanglar, haliyam zo'rmiz.	— Çok ta şükürsüzlük yapmayın, hala da iyiyiz.
67.39.	Ana, jahon chempionlari Sayfiddin, Sobir Qurbonov...	Bak, dünya şampiyonları Sayfiddin, Sobir Kurbonov...
67.40.	— E-e, bo'tam, ular o'zimizning olishdan chiqqani bilan sambo bo'yicha chempion bo'lgan-da.	— E-e, arkadaşım, onlar bizim güreşimizden çıkmasına rağmen sambo dalında şampiyon oldu.
67.41.	— Sizga qandayi kerak?	— Size ne lazım?
67.42.	— Shu, o'zimizning olish bo'yicha jahon chempioni bo'lsa ekan.	— Şu bizim güreşte dünya şampiyonu olsaymış.
67.43.	— Gapingizga tushunmadim, Nurmat tog'chi.	— Dediğinizi anlamadım, Nurmat dağcı.
67.44.	— Nima balo, kallang shamolda qolganmi deyman.	— Ne oldu, kafanı mı üşüttün.
67.45.	Masalan dunyodagi ko'pgina xalqlar o'zlarining hech bo'lmaganda, bitta sportini jahon miqyosiga ko'targan	Mesela, dünyadaki çoğu halklar en azından bir sporunu dünya seviyesine çıkarmış.
67.46.	Bizdan esa jahonga ko'tarilgan bittayam sport turi yo'q...	Bizden ise dünyaya yayılan hiç spor türü yok...
67.47.	— Bu o'zimizga bog'liq...	— Bu kendimize bağlı...

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi

68.1.	Tilovberdi polvon bu safar shiddat bilan borib tuya chilga oldi:	Pehlivan Tilovberdi bu kez şiddet ile gidip deve çelmesine aldı:
68.2.	Maksim polvonni yoqasidan qo'shqo'llab ushladi, o'ng oyog'ini orqasidan ildirib o'radi, zarb bilan ketiga surdi.	Pehlivan Maksim'in yakasından çift elle tuttu, sağ ayağını geçirdi, güç ile geriye sürdü.
68.3.	— Yo-yo-yo! –deya ayqirdi.	— Yo-o-o! – diye haykırdı.
68.4.	— Su-u-ur! — deya jo'r bo'ldi davra.	— Sü-ü-ür! — diye eşlik etti izleyenler.
68.5.	Maksim polvon zarang tayoqday ekan — qayrilmadi!	Pehlivan Maksim sopa gibiymiş — eğilmedi!
68.6.	Aksincha, Tilovberdining o'zini ketiga tovlab yubordi.	Aksine, Tilovberdiyi geriye itti.
68.7.	Tilovberdi o'mgani bilan borib yerga tushdi.	Tilovberdi yere düştü.
68.8.	Qo'llarini keng yoydi.	Kollarını geniş açtı.
68.9.	Men qo'yib yubordim, siz ham qo'yib yuboring, degan ishorani bildirdi.	Ben bıraktım, siz de bırakın, anlamında işaret bildirdi.
68.10.	Ammo Maksim polvon qo'yib yubormadi.	Ama Pehlivan Maksim bırakmadı.
68.11.	Tilovberdini qayirib, chalqancha bosmoqchi bo'ldi.	Tilovberdiyi döndürerek, sırt üstü basmak istedi.
68.12.	Xuddi sambo olishidagiday sudradi, erga piypaladi.	Aynı sambo güreşindeki gibi sürükledi.
68.13.	— Hay-hay, sudrama! –dedi davra.	— Hay – hay, sürükleme! – dedi izleyenler.
68.14.	— Bu qanaqa polvon o'zi!	— Bu nasıl bir pehlivan!
68.15.	— Kallasi bormi buning, yotgan odamniyam sudraydimi!	— Beyni var mı bunun, yatan biri sürüklenir mi!
68.16.	Bo'ri polvon, Tilovberdi joyidan turib, Maksim polvon bilan yoqalashib ketadi, deb o'yladi.	Pehlivan Böri, Tilovberdi ayağa kalkarak, Pehlivan Maksim ile kavga eder, diye düşündü.
68.17.	Yo'q o'g'li vazmin yigit bo'libdi.	Hayır, oğlu ağır yiğitmiş.
68.18.	Joyidan tura-tura, Maksim polvonga o'qrayib-o'qrayib qaradi.	Yerinden kalkarken, Pehlivan Maksim'e ters – ters baktı.
68.19.	Shu bilan bo'ldi qildi.	Bu kadarıyla yetindi.
68.20.	Bo'ri polvon davraga yuzlandi.	Pehlivan Böri meydana yüzlendi.
68.21.	— Xaloyiq, ko'rdilaringiz, sho'rchiliklar olishimizga birmuncha shak keltirdi! —	— Ahali, gördünüz, şorçililer güreşimize birçok zarar verdi! — dedi.

	dedi.	
68.22.	— Bilasiz, ukkag'ar o'sha sambodayam, erkin kurashdayam, klassik kurash, dzyudo deganidayam, barcha-barchasida polvon dustaman, yo yonbosh yiqilsa, yo tizzalab o'tirib qolsa, ikkinchisi halol yiqitaman deb, bechora polvonni sudrab, yerga piypalaydi.	— Biliyorsunuz, samboda da, serbest güreşte de, klasik güreş, judo dediklerinde de, hepsinde pehlivan yüzüstü ya da yan ya da dizüstü otura kalırsa, ikincisi helal yıkacağım diye, çaresiz pehlivanı sürükleyip, yerde hırpalar.
68.23.	Yo bo'lmasa, biror joyini qayiradi.	Ya da, bir yerini çevirir.
68.24.	Yerda yumalab yotgan odamni sudraydi-ya!	Yerde yatan adamı sürdürür!
6.25.	Yo pirim-e, yo pirim-e...	Tövbeler olsun...
68.26.	Bu erkakning ishi emas!	Bu erkeğin işi değil!
68.27.	Erkakkisan — oyog'ida tik turgan erkak bilan olish!	— Erkeksen — ayakta dik duran erkek ile güreş!
68.28.	Tilovberdi polvon shiddat bilan olishuvi, iloji bo'lsa Maksim polvonga o'zini ushlatmasligi lozim.	Pehlivan Tilovberdi şiddet ile güreşmesi, Pehlivan Maksim'e kendini kaptırmaması lazım.
68.29.	Ushlatsa, Maksim polvon, albatta, biror himoya yo'lini qo'llaydi.	Kaptırırsa, Pehlivan Maksim, elbet, bir himaye yolunu bulur.
68.30.	Tilovberdini qimirlatmay qo'yadi.	Tilovberdiyi kıpırdatmaz.
68.31.	Boisi, samboda himoya o'rgatiladi!	Çünkü samboda himaye öğretilir!
68.32.	Bizning olishimizda esa himoya haqida gap bo'lishida lozim emas!	Bizim güreşimizde ise himaye hakkında laf bile edilmez!
68.33.	Faqat hamla, hamla!	Sadece hücum, hücum!
68.34.	Shunday ekan, Tilovberdi polvon shunday tezlik bilan olishuvi kerakki, Maksim polvon o'ylashgada ulgurolmay qolsin!	Bu yüzden, Pehlivan Tilovberdi öyle hızlı güreşmesi lazım ki, Pehlivan Maksim düşünmeye bile yetişemesin!
68.35.	Bu fikr ko'pchilikning, jumladan, Bo'ri polvonningda xayoliga keldi.	Bu fikir çoğu kişinin, cümleden, Pehlivan Böri'nin de aklından geçti.
68.36.	O'g'liga aytmoqchi bo'ldi. Yana-tag'in fikridan qaytdi.	Oğluna söylemek istedi. Yine de fikrinden vazgeçti.
68.37.	“Shashti baland, shunday olishsa kerag-ov, — dedi o'zicha.	“Hırslanmış, zaten öyle güreşecek gibi, — dedi içinden. —

68.38.	— Mening o'g'lim bo'lsa, shunday olishadi''.	— Benim oğlumsa, öyle güreşir''.
68.39.	Bo'ri polvon Maksimga o'girildi.	Pehlivan Böri Maksim'e döndü.
68.40.	— Ha, aytganday, polvon, — dedi, — mavridi kelganda aytib qo'yay, zinhor-bazinhor tizzadan pastdan ushlama!	Bu arada, pehlivan, — dedi, — zamanı gelmişken söyleyeyim, asla dizinin altından tutma!
68.41.	Buyam bizning risolamizga to'g'ri kelmaydi!	Bu da bizim kitabımızda yok!
68.42.	Tilovberdi polvon shitob bilan o'ynab bordi.	Pehlivan Tilovberdi hızla oynayarak gitti.
68.43.	O'ng qo'lini Maksimning ishtonbog'idan O'tkazib ushladi.	Sağ elini Maksim'in bel bağından geçirerek tuttu.
68.44.	Chap qo'li bilan o'ng tirsagidan o'rab ushladi-da, uchchoga oldi.	Sol eli ile sağ dirseğinden çevreyip tuttu.
68.45.	— Yo-yo-yo! ...	— Yo-o-o!..
68.46.	Diqqat, Maksim polvon Tilovberdining uchchosidan oshyapti!	Dikkat, Pehlivan Maksim Tilovberdi'nin sırtından yükseldi!
68.47.	Qarang-qarang, Maksimning boshi yerga eğildi.	Bakın bakın, Maksimin kafası yere eğildi.
68.48.	Oyoqlari Tilovberdining boshi uzra ko'tarildi.	Ayakları Tilovberdi'nin kafası üzere yükseldi.
68.49.	Qoq yag'rini bilan yerga uchib keldi!	Tam sırtıyla yere uçarak düştü!
68.50.	Ayqirikda nihoyasiga yetdi:	Son hamle degeldi:
68.51.	— ... Otamning piri! Gurs!	— ... Atamın piri! Gurs!
68.52.	SSSR sport ustasi Maksim polvon yulduz sanadi!	SSCB spor ustası Pehlivan Maksim yıldız saydı!
68.53.	— Halo-o-ol!	— Geçerli-i-i!
68.54.	— E, yasha, otasining uli!	— Hay, maşallah, babasının oğlu!
68.55.	Tilovberdi Maksim polvonni joyidan turg'azib qo'ydi.	Tilovberdi Pehlivan Maksim'i yerinden kaldırdı.
68.56.	Yelkasiga yopishgan somonlarni qoqdi.	Omuzuna yapışan samanları silkeledi.
68.57.	Qo'l berib xayrlashdi.	El sıkışarak ayrıldı.

69

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
69.1.	Tilovberdi uchchoga olayotganda Maksim polvon nima qildi?	Tilovberdi sıkıştırdığında Pehlivan Maksim ne yaptı?

69.2.	U sambo olishidagi vaziyatni qo'lladi: gavdasini xiyol olg'a eg'di.	O sambo tekniğini kolladı: cüssesini az öne eg'di.
69.3.	O'ng oyog'ini bir qadam oldinga bosdi.	Sağ ayağını bir adım öne bastı.
69.4.	Tizzasini buqdi, qulochini oldinga yoydi.	Dizlerini büktü, kulacını öne yaydı.
69.5.	E'tibor bering, birinchidan — o'ng oyog'ini, ikkinchidan — gavdasini, uchinchidan — go'yo marhamat qilayotganday, o'ng qo'lini berib qo'ydi!	Dikkat edin, ilk — sağ ayağını, sonra – cüssesini, sonra da sağ elini kaptırdı!
69.6.	Yana-tag'in qimirlamay, hamlani kutdi!	Yine de kıpırdamadan, hamleyi bekledi!
69.7.	Tilovberdiday abjir polvon uchun bu yuz foizlik imkoniyat degan so'z bo'ldi!	Tilovberdi gibi atik pehlivan için bu yüzde yüz imkân oldu!
69.8.	Bakovul Tilovberdi polvon yelkasiga to'n yopdi.	Hakem Pehlivan Tilovberdi'nin omuzuna kaftan astı.
69.9.	Serkani to'yxonadan olasiz, — dedi.	Koyunu düğün evinden alırsınız, — dedi.
69.10.	Boisi, davra uchun olib kelingan mollar sovuqqa chidayolmay qochib keta berdi.	Sebebi, meydan için getirilen hayvanlar soğuğa dayanamayıp sürekli kaçtı.
69.11.	Xizmatchilar joniga tegdi.	Hizmetçiler bıktı.
69.12.	Oqibat, yana to'yxonaga olib borib qamab qo'ydi.	Sonunda, yine düğün evine götürüp bağladılar.

70

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
70.1.	Bo'ri polvon totli-totli kulimsidi.	Pehlivan Böri tatlı tatlı gülümsedi.
70.2.	“Vo ukkag'arning o'g'li-ye, otamning piri dedi-ya! — deya xayollandi	“Vay canına, atamın piri dedi! — diye düşündü.
70.3.	— Shunday demaganda, yiqitolmasdiyam-da!	— Böyle demeseydi, yıkamazdı da!
70.4.	Uni mening pirim qo'lladi, ha!	Onu benim pirim kolladı!
70.5.	E, bali, o'g'lim-e, bali!”	E, aferin, oğlum, aferin!”
70.6.	Bo'ri polvon o'g'li emas, go'yo o'zi g'olib bo'lmishday kerildi.	Pehlivan Böri oğlu değil, sanki kendisi kazanmış gibi gururlandı.
70.7.	Tevarakka kerilib-kerilib qaradi.	Etrafa gururlu gururlu baktı.

70.8.	Sho'rehiliklar, Maksim polvon yiqiladi, deb o'ylamadi.	Şorçılılar, Pehlivan Maksim'in yıkılacağını, düşünmemişlerdi.
70.9.	Xayoligada keltirmadi.	Aklına bile getirmediler.
70.10.	Shu bois, hang-mang bo'lib qoldi.	Şu sebepten, hayran kaldılar.
70.11.	Davraga endi qaysi polvonlarini chiqarishlarini bilmadi.	Meydana artık hangi pehlivanlarını çıkaracaklarını bilemediler.
70.12.	Shunda, sho'rehiliklar oqsoqoli:	Şorçililer aksakalı:
70.13.	— Tilovberdi polvon bir maydon damini olsin, biz ungacha kimni chiqarishni kengashib olamiz! — dedi.	— Tilovberdi bir meydan dinlensin, biz o zamana kadar kimi çıkaracağımızı istişare edeceğiz! — dedi.
70.14.	Tilovberdi polvon to'nni fatiha bergan chollar oldiga qo'ydi.	Pehlivan Tilovberdi Fatiha veren yaşlıların önüne bıraktı.
70.15.	Davradan chiqib turdi.	Meydandan çıktı.

71

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
71.1.	Bo'ri polvon davra aylandi.	Pehlivan Böri meydan dolandı.
71.2.	Yoniga bir polvon gursillab tushdi: Temir polvon Berdi polvonni it chilga olib yiqitdi.	Yanına bir pehlivan düştü: Pehlivan Temir Pehlivan Berdi'yi it çelmesine alıp yıktı.
71.3.	Berdi polvon origa o'rta yoshlardagi bir polvon chiqdi.	Pehlivan Berdi şerefi için ortaya genç bir pehlivan çıktı.
71.4.	Temir polvon talabgor yuz-ko'ziga qaradi.	Pehlivan Temir aday yüzüne baktı.
71.5.	Keyin o'ziga-o'zi fotiha o'qidi.	Sonra kendi kendine Fatiha okudu.
71.6.	Gap yo'q, so'z yo'q, davradan chiqdi-ketdi.	Lafsız, sözsüz, meydandan çıktı gitti.
71.7.	Davra hayron bo'ldi.	İzleyenler şaşırdı.
71.8.	Bo'ri polvon borib, gapirishib keldi.	Pehlivan Böri gidip, konuşup döndü.
71.9.	Yuzlarida tabassum o'ynadi.	Yüzünde tebessüm oynadı.
71.10.	Ovozi to'la faxr bo'ldi, ovozi to'la g'urur bo'ldi: — Xaloyiq! — dedi.	Sesi gurur dolu: — Ahali! — dedi.
71.11.	— Men Temir polvon bilan gapirishdim, ha!	— Ben Pehlivan Temir ile konuştum!
71.12.	Ukkag'ar, qoyilman deyapti!	Pes ettim, diyor!
71.13.	Nimaga deysizmi?	Niye mi?
71.14.	Manavi talabgor Chori polvon o'z vaqtida Temir polvonga bosh-qosh bo'p, to'ylarga olib	Bu aday Pehlivan Çori zamanında Pehlivan Temir'e baş olarak, toylara götürmüş, kendi

	borgan, o'zining xunarlaridan ungada o'rgatgan ekan!	hünelerini ona öğretmişmiş!
71.15.	Shunga, Temir polvon aytyaptiki, u kishi menga ustoz bo'ladilar, men ustozimning yoqasidan ushlamayman, deyapti!	Ondan, Pehlivan Temir diyor ki, o kishi benim ustam, ben ustamın yakasından tutmam, diyor!
71.16.	Siz nima deysiz, xaloyiq!	Siz ne dersiniz, ahali!
71.17.	— Otasiga rahmat o'sha polvonning!	— Atasına rahmet o pehlivanın!
71.18.	— Asl polvon ekan!	— Asıl pehlivanmış!
71.19.	— Shunday farzandlarning umri uzoq bo'lsin!	— Böyle evlatların ömrü uzun olsun!
71.20.	— Tuf-tuf-tuf, ko'z tegmasin-e, asl o'zimizga tortibdi!	— Tüf-tüf-tüf, nazar değmesin, aslımıza çekmiş!
71.21.	Bo'ri polvon ko'zlari olma terdi.	Pehlivan Böri'nin gözleri elma topladı.
71.22.	Oxirgi gapni aytmish odamni izladi.	Son sözü söyleyen kişiyi aradı.
71.23.	Ammo topolmadi.	Ama bulamadı.
71.24.	“Bali! Bizning aslimiz ana shunday edi!	“Aferin! Bizim aslımız tam böyleydi!”
71.25.	— Bo'ri polvon xayolan shu gapni aytmish odam bilan gapirishdi.	— Pehlivan Böri hayalen bu sözü söyleyenle konuştu.
71.26.	Inchunun, o'z asliga tortmagan, o'z aslini unutgan odam — odam ham emas!”	Gerçekten de, öz aslına çekmeyen, öz aslını unutan kişi — adam bile değil!

72

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
72.1.	Polvonlar o'zlarini orqaga tashladi.	Pehlivanlar kendilerini geri çektiler.
72.2.	Davra sovib qoldi.	Meydan soğudu.
72.3.	Bo'ri polvon jar soldi:	Pehlivan Böri ses verdi:
72.4.	— Xaloyiq, uzoq-yaqindan kelgan mehmonlar!	— Ahali, uzak yakından gelen misafirler!
72.5.	Zulfiqor polvonning bu davraga ataganlari ko'p, has!	Pehlivan Zülfikar'ın bu meydana adakları daha çok var, ha!
72.6.	Men sizga aytsam, to'yga ellikdan ko'p to'yona mol tushgan!	Ben size söylersem, toya elliden fazla hayvan hediye edilmiş!
72.7.	Zulfiqor polvon shuning yarmini polvonlarga ajratgan!	Pehlivan Zülfikar onların yarısını pehlivanlara ayırmış!
72.8.	Og'ilda chori qo'y, panji qo'y	Ahırda çori koyun, panci koyun,

	mang'i qo'ylar quyruq'ini ko'tarolmay yotibdi!	manği koyun kuyruklarını kaldıramadan yatıyor!
72.9.	Tortinmay davraga chiqib, elga tomosha ko'rsating!	Çekinmeden meydana çıkıp, halka gösteri sergileyin!
72.10.	Sukunat bo'ldi.	Sükûnet oldu.
72.11.	Bo'ri polvon bildi: polvonlar hal etuvchi vaziyatni –toboq qo'yilishini kutyapti.	Pehlivan Böri pehlivanların son meydanı beklediğini anladı.
72.12.	— Polvonlar, bilaman, baring toboq tashlashimni angg'iyapsan! — dedi.	— Pehlivanlar, biliyorum, hepiniz son meydanı bekliyorsunuz! — dedi.
72.13.	— Ukkag'ar pismiqlar-e!	— Sizi gidi sinsiler!
72.14.	Oldindan aytib qo'yayin, toboqni oz tashlayman!	Şimdiden söyleyeyim, son meydanın ödülünü az koyacağım.
72.15.	Ko'p bo'lsa, ikkita!	Fazlaysa ikiye böleceğim!
72.16.	Davraga chiqib olish, bo'lmasa, armonda qolasan!	Meydana çıkıp güreşin, yoksa pişman olacaksınız!
72.17.	Bo'ri polvon, boya sho'rchiliklar tor vaziyatda qolganini bilmadi.	Pehlivan Böri, az önce şorçililerin kötü durumda kaldığını bilmiyordu.
72.18.	Sho'rchiliklarda hali olishmagan yo bitta, yo ikkita zo'r polvon qoldi.	Şorçililer'de daha güreşmeyen ya bir ya da iki iyi pehlivan kaldı.
72.19.	Bordi-yu, ularda Tilovberdidan yiqilsa, unda, davra oxirida olishadigan boshqa polvonlari qolmaydi.	Eğer, onlar da Tilovberdiye yenilirse, o zaman, meydan sonunda güreşecek başka pehlivan kalmaz.
72.20.	Shu bois, sho'rchiliklar oqsoqali toboq tashlashgacha vaqtini cho'zish uchun mug'ambirlik qildi.	Şu sebepten, şorçillar aksakalı son meydana kadar zaman kazanmak için uyanıklık yaptı.
72.21.	Toboq nima?	Tabak ne?
72.22.	Bir vaqtlar qovurdoq go'shtlik toboqlar davra o'rtasiga qatorlashtirib qo'yildi.	Bir zamanlar et tabakları meydan ortasına sırayla koyulurdu.
72.23.	Har bir toboq bir sovrinni bildirdi.	Her bir tabak bir ödülü bildirir.
72.24.	Hozir bir oz o'zgacha...	Şimdi biraz farklı...
72.25.	Shu vaqt, chiroq ikki marta o'chib yondi.	O anda lamba iki kere sönüp yandı.
72.26.	Odatda chiroqchi to'ydanda biron nima umidvor bo'lsa, ana shunday hazillashadi!	Genelde elektrikçi düğünden bir şey isterse böyle şaka yapar!
72.27.	Bo'ri polvon to'yxonadagilarga qichqirdi:	Pehlivan Böri düğün evindekilere bağırды:
72.28.	— Ay, kim bor!	— Hey, kim var!

72.29.	Anavi Nikolay chiraqchining qorni ochqabdi shekilli!	İşte bu elektirikçi Nikolay acıkmış galiba!
72.30.	Bir toboq palovga non bostirib ukkag'arning ulushini eltib beringlar!	Bir tabak pilavla ekmek götürüp verin!
72.31.	Ay, Jo'raqulning uli, ko'p mudramay, olishga yaxshilab qarab o'tir!	Hey, Jorakul'un oğlu, çok uykulu oturmadan iyice izle!
72.32.	Bo'lmasa polvon bo'lolmaysan!	Yoksa pehlivan olamazsın!
72.33.	Bo'ri polvon bosh bakovul bilan kengashib, toboq qo'ydi.	Pehlivan Böri başhakem ile danışıp, tabak koydu.
72.34.	Davra o'rtasiga ikkita matoni bo'lak-bo'lak izatib tashladi.	Meydan ortasına iki kumaşı parçalayarak uzatıp bıraktı.
72.35.	Har biroviga alohida-alohida ta'rif berdi:	Her birine ayrı ayrı tarif verdi:
72.36.	— Xaloyiq, e'tiboringizni menga qarating!	— Ahali, bana dikkatinizi verin!
72.37.	Mana, ho'kiz toboq!	İşte, öküz tabağı!
72.38.	Buni kim ko'tarsa, unga bir ho'kiz, bir juft... Rais bova, kalish nechilamchi edi? Ha-ye, xo'-o'sh, bir juft ikkilamchi kalish, bir to'n, o'n so'm pul qo'yildi!	Bunu kim kaldırırsa, ona bir öküz, bir çift ayakkabı, bir kaftan, on söm para koyuldu!
72.39.	Ho'kiz bo'lgandayam so'ysa bir qishloqni to'ydiradigan ho'kiz! Manavi gilam toboq!	Öküz de bir köyü doyuracak öküz! Bu ise, halı tabağı!
72.40.	Bunga bir turkmancha gilam, bir uyqudan uyg'otadigan soat, o'n so'm pul qo'yildi!	Buna bir Türkmen halısı, bir uykudan uyandıracak saat, on söm para koyuldu!
72.41.	Shunday gilamki, uyni to'ldiradi, chiroqda yalt-yult qiladi!	Öyle halı ki, evi doldurur, ışıқта parlar!
72.42.	“Sifat belgisi” olgan, ha!	Kalite belgesi” alınmış, ha!
72.43.	Shundaymi, rais bavo? Bali!	Öyle mi reis dede? Aynen!
72.44.	Kimning ko'ngli qaysi toboqqa chopsa, kelib ko'tara bersin!	Kimin gönlü hangi tabağı isterse gelip kaldırsın!
72.45.	Armonda qolmang, toboqlarga qo'yilgan zotlarni qaytaraman...	Pişman olmayın sonra, birazdan adanmış ödülleri geri çevireceğim...
72.46.	Davra birdan jonlandi.	Meydan birden canlandı.
72.47.	Polvonlar shivirlashdi.	Pehlivanlar fısırlaştı.
72.48.	O'zaro maslahatlashdi.	Kendi aralarında istişare ettiler.
72.49.	Bir polvon davraga boshini kamtarona egib kelib, ho'kiz toboqni ko'tardi.	Bir pehlivan meydana başını çekinerek eğerek gelip, öküz tabağını kaldırdı.

72.50.	Bo'ri polvon toboq ko'tarmish polvonni barchaga tanitdi:	Pehlivan Böri tabak kaldıran pehlivanı herkese tanıttı:
72.51.	— Ko'ryapsizmi, xaloyiq, polvonlarning yuragiga g'ulg'ula tushdi!	— Görüyor musunuz, ahali, pehlivanların yüreğine ateş düştü!
72.52.	Ho'kiz toboqni sho'rchilik Abray polvon ko'tardi!	Öküz tabağını şorçılı Pehlivan Abray kaldırdı!
72.53.	Davrada gilam toboq qoldi.	Meydanda halı tabağı kaldı.
72.54.	Bo'ri polvon xo'jasoatlik polvonlarga qaradi.	Pehlivan Böri hocasaatli pehlivanlara bakti.
72.55.	Xo'jasoatlik polvonlar bu qarash ma'nosini tushundi.	Hocasaatli pehlivanlar bu bakişın anlamını anladı.
72.56.	G'imirlab qoldi.	Harekete geçtiler.
72.57.	Shunda, Tilovberdi polvon kelib, gilam toboqni ko'tardi.	O anda, Tilovberdi gelip, halı tabağını kaldırdı.
72.58.	— Ko'rdingizmi, xaloyiq, — dedi Bo'ri polvon, — gilam toboqni Tilovberdi polvon ko'tardi!	— Gördünüz mü, ahali, — dedi Pehlivan Böri, — halı tabağını Tilovberdi kaldırdı!
72.59.	Qani, toboqni ko'targan polvonlarga talabgor bo'lsa, davrani bir aylansin, ko'raylik! — dedi	Şimdi, tabağı kaldıranlara karşı adaylar varsa, meydan dolansınlar, görelim! — dedi.
72.60.	Abray polvonga xo'jasoatlik Jonibek polvon chiqdi.	Pehlivan Abray'a hocasaatli Pehlivan Conibek çıktı.
72.61.	Talabgor davra aylanib, o'zini ko'rsatib ketdi.	Aday meydanı dolanıp, kendini gösterdi.
72.62.	Termizliklar bir zo'r polvonlarini asrab o'tirib edi, shuni Tilovberdiga chiqardi.	Termizliler iyi bir pehlivanlarını saklamışlardı, onu Tilovberdi'ye çıkardılar.
72.63.	Izidan sho'rchilik Shodi polvon davraga chiqdi.	Ardından Şorçili Pehlivan Şodi meydana çıktı.
72.64.	Buyam Tilovberdiga talab kildi.	O da Tilovberdi'ye aday oldu.
72.65.	Bo'ri polvon hayron bo'ldi: birdaniga ikkita talabgor...	Pehlivan Böri şaşırdı: birden iki aday...
72.66.	Xuddi shu yerda kelishmovchilik yuz berdi.	Tam o anda anlaşmazlık oldu.
72.67.	Termizliklar: — Tilovberdi polvon bilan bizning polvon olishadi, u qurga birinchi bo'lib talab qilib chiqdi! —deb turib oldi.	Termizliler: — Pehlivan Tilovberdi ile bizim pehlivan çıkacak, o meydana birinci olarak aday oldu! — diye ısrar ettiler.
72.68.	Sho'rchiliklar: — Yo'q, bizning polvon	Şorçılılar: — Hayır, bizim pehlivan

	olishadi! — dedi.	güreşecek! — dedi.
72.69.	Masala hal bo'la bermadi. Shunda, sho'rchiliklar oqsoqoli o'rnidan turdi, so'zni qalin-qalin qilib aytdi:	Mesele hiç çözülmedi. O anda, şorçılılar aksakalı yerinden kalktı, sözünü kalın kalın söyledi:
72.70.	— Birodarlar, biz bosh toboqni qizg'anayotganimiz yo'q.	— Biraderler, biz baş tabağı kiskanmıyoruz.
72.71.	Avvalo, gapni eshiting.	Evvele, beni dinleyin.
72.72.	Xo'jasoatliklar o'tgan hafta Sho'rchidagi davrada bizningyag'rinimizni yerga tekkizib keldi!	Hocasaatliler geçen hafta Şorçı'daki meydanda bizim omuzumuzu yere yıkıp geldiler!
72.73.	O'z uyimizda yag'rinimiz yerga tekkani polvonlarimizga k-o'-o'-o'-p alam qildi!	Kendi evimizde yenildiğimiz pehlivanlarımızı ço-o-o-o-ok dokundu!
72.74.	Shu bois, biz belimizni besh joyidan boylab keldik!	Bu yüzden, biz belimizi beş yerinden bağlayarak geldik!
72.75.	Davrada g'ovur-g'uvur bo'ldi:	Meydanda sesler yükseldi:
72.76.	— Vo ukkag'ar sho'rchiliklar-e, qoq miyadan oldi-ku!	— Yaramaz şorçılılar, net konuştular!
72.77.	— Bular bo'sh kelmaydi!	— Bunlar bırakmazlar!

73

No	Türkiye Türkçesi	Türkiye Türkçesi
73.1.	Shunday qilib, Tilovberdi polvon bilan sho'rchilik Shodi polvon olishadigan bo'ldi.	Böylece, Tilovberdi ile şorçılı Şodi güreşecek oldu.
73.2.	“Menga daryoning naryog'iyam bir, beryog'iyam bir.	“Benim için deryanın o tarafı da, bu tarafı da aynı.
73.3.	Bari-bir o'g'limdan zo'ri yo'q, -dedi o'zicha Bo'ri polvon.	Her türlü oğuldan daha iyisi yok, - dedi kendince Pehlivan Böri.
73.4.	— Lekin Sho'rchida Abray degan bunday katta polvon yo'q edi-ku?	— Ama Şorçı'da Arbay denen büyük pehlivan yoktu.
73.5.	Bu kim bo'ldi ekan?	Bu kim acaba?
73.6.	Yo, sho'rchiliklar alamlarini olish uchun boshqa yokdan polvon yollab keldilarmikin?	Yoksa şorçılılar acılarından güreş için başka yerden pehlivan mı getirttiler?
73.7.	Bunday voqyealar ko'p bo'ladi...”	Böyle hadiseler çok olur...”
73.8.	Bo'ri polvon sho'rchiliklar to'pi ro'parasiga o'tirdi.	Pehlivan Böri şorçılılar grubunun karşısına oturdu.
73.9.	Past ovozda so'radi:	Kısık sesle sordu:

73.10.	— İnim, bu, Abray polvonlaringni eshitmagan ekanman, u kimlardan?	— Kardeş, bu, Pehlivan Abray'ınızı duymamıştım, bu kimlerden?
73.11.	— Abraymi? Nasim polvonning uli bo'ladi.	— Abray mı? Pehlivan Nesim'in oğlu.
73.12.	Yaqinda armiyadan keldi.	Yakında askerden döndü.
73.13.	Bo'ri polvon birdan sergak tortdi.	Pehlivan Böri birden heyecanlandı.
73.14.	Javob bermish odamga tikildi-tikildi, ohista joyidan turdi.	Cevap veren adama baka kaldı, yavaşa ayağa kalktı.
73.15.	Ajabtovur hislar og'ushida qoldi.	Acayıp hisler arasında kaldı.
73.16.	Xivich ushlagan barmoqlari qaltiradi.	Kamçı tutan parmakları titredi.
73.17.	Xivich siquvida qahr bo'ldi, nimadir qilishga chog'lanish bo'ldi.	Kamçı bile sıkışta mahvoldu, ne yapacağını bilemedi.
73.18.	Titroq chap qo'li, lablariga o'tdi.	Titreme sol eli, dudaklarına geçti.
73.19.	Davradan qanday chiqdi, bilmadi.	Meydandan nasıl çıktığını bilmedi.
73.20.	Amir polvon yelkasiga qo'lini qo'ydi.	Pehlivan Amir elini omuzuna koydu.
73.21.	Og'ir entikdi.	Ağır ah çekti.
73.22.	Nimadir demoqchi bo'ldi.	Bir şey demek istedi.
73.23.	Deyolmadi, tomog'i qurib qoldi.	Diyemedi, damağı kurudu.
73.24.	Amir polvon Bo'ri polvon holini bildi.	Pehlivan Amir Böri'nin halini anladı.
73.25.	Darrov qo'ltiqlari ostidan oldi.	Hemen koltuğuna girdi.
73.26.	— Polvon bova, nima bo'ldi?	— Pehlivan dede, ne oldu?
73.27.	Tilovberdi, suv opke! — dedi.	Tilovberdi su getir! — dedi.
73.28.	Bo'ri polvon sovigan choy ichdi.	Pehlivan Böri soğumuş çay içti.
73.29.	Entikdi.	Canlandı.
73.30.	Lablarini yaladi.	Dudaklarını yaladı.
73.31.	Jilmaydi.	Gülümsedi.
73.32.	— Qaridik, ukam, qaridik.	— Yaşlandık, kardeş, yaşlandık.
73.33.	Yurak yaramay qolyapti! — dedi.	Yürek dayanamaz oldu! — dedi.
73.34.	— Amir, sen berman ke.	— Amir, sen buraya gel.
73.35.	Bo'ri polvon Amirni qorong'iga ergashtirib ketdi.	Pehlivan Böri Amiri karanlığa götürdü.
73.36.	— Amir, menga qara, shu Abray deganiga bizning	— Amir, bana bak, şu Abray dediklerine Tilovberdiyi çıkar,

	Tilovberdini chiqar, xo'pmi?	tamam mi?
73.37.	— E polvon bova, devra bilib qoldi-da?	— E, pehlivan dede, meydan anlarsa?
73.38.	— Yo'q, sen gapga kir.	— Hayir, sen dediğimi yap.
73.39.	— Qiyin deyman-ov, sho'rchiliklar ko'nmas-ov?	— Zor olur, şorçılılar razı olmaz!
73.40.	— Ko'nadi, ularga baribir...	— Razı olur, onlar için farketmez...
73.41.	Bo'ri polvon davra sirtida turib qoldi.	Pehlivan Böri meydan dışında dura kaldı.
73.42.	O'zini o'nglab oldi.	Kendini doğruladı.
73.43.	Tag'in davraga kirdi.	Yine meydana girdi.
73.44.	Siniq ovozda jar soldi.	Kısık sesle seslendi.
73.45.	— Xaloyiq, eshitmadim demanglar!	— Ahali, duymadım demeyin!
73.46.	Ho'kiz toboqni ko'targan Abray polvonga Tilovberdi polvon chiqadigan bo'pti!	Öküz tabağı kaldıran Pehlivan Abray'a Tilovberi çıkacakmış!
73.47.	Gilam toboqni esa Jonibek ko'taradigan bo'pti. A?	Halı tabağını ise Conibek kaldıracak olmuş.
73.48.	Endi, uyog'ini bilmadim, xaloyiq!	Artık orasını bilmem, ahali!
73.49.	O'zlari shunday fikrga kelibdi, bir bilganlari bordir-da!	Kendileri şuna karar vermişler, vardır bir bildikleri
73.50.	Darhaqiqat, sho'rchiliklar uchun baribir bo'ldi.	Bu arada, şorçılılar için fark etmez.
73.51.	Boisi, Tilovberdi-da, Jonibekda davra egalari bo'ldi.	Çünkü Tilovberdi de, Conibek de meydan sahipleridir.
73.52.	Davraga birinchi bo'lib Shodi polvon bilan Jonibek polvon chiqdi.	Meydana ilk olarak Şodi ile Conibek çıktı.
73.53.	Jonibek polvon Shodi polvonni birinchi qo'ldayoq chap oyog'iga sirtidan ildirib ko'tarib, to'lg'ab urdi.	Conibek Şodiyi ilk devrede yıktı.
73.54.	Gilam Jonibek polvonda ketdi.	Halı Pehlivan Conibek'in oldu.

74

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
74.1.	— Qani, endi davraga ho'kiz toboqni ko'targan polvonlar chiqsin!	— Haydi, şimdi meydana öküz tabağını kaldıranlar çıksın!
74.2.	Bo'ri polvon shunday deya, davra aylandi.	Pehlivan Böri konuşarak, meydan dolandı.
74.3.	Ko'z ostidan Nasim polvonga	Gözaltından Nesime baktı.

	tikildi.	
74.4.	“Nasim oshna, o’g’lingga bir og’izgina chiqma, u Bo’ri bobongni o’g’li ekan, demading-a, — deya, ich-ichidan o’pkalandi	“Nesim arkadaşım, oğluna bir kerecik çıkma, o Böri dedenin oğluymuş, demedin, — diye, içi acıdı.
74.5.	— Demaysan, deymaysan.	— Demezsin, diyemezsin.
74.6.	Chunki sen o’sha Nasimsan... Sendan bunday gap chiqmaydi.	Çünkü sen hala eski Nesimsin... Senden böyle laf çıkmaz.
74.7.	Mana hozir bilasan, sening farzanding kimu mening farzandim kim...”	Şimdi göreceksin, senin evladın kim ve benim evladım kim...”
74.8.	Nasim polvon to’g’risida oyoq ildi.	Pehlivan Nasim karşısında durdu.
74.9.	Soqolini siladi. Tomog’ini qirdi.	Sakalını ve boğazını kaşdı.
74.10.	"Meni bir umr mag’lub etdim, qoyil qildim deb yurib edingmi?"	“Bir ömür beni yendiğini mi iddia etmiştin?"
74.11.	Oshna, adashasan”.	Yanılıyorsun, arkadaşım”.
74.12.	Bo’ri polvon Nasim yuzlarida biron-bir o’zgarish ko’rmadi.	Pehlivan Böri Nesim’in yüzünde hiçbir değişiklik görmedi.
74.13.	Bundan haminqadar g’ashi keldi.	Bundan çok fazla rahatsız oldu.
74.14.	“Ko’p qayqayma, sening bu o’tirishing zo’rma-zo’rakilik, iljayishing chidayolmaslik.	“Çok gururlanma, senin bu oturuşun zoraki, gülümsemen dayanamamandan.
74.15.	Bilaman, ich-ichingdan zil ketyapti.	Biliyorum için içini yiyor.
74.16.	Hozir ko’rasan, mening kim ekanimni.	Şimdi göreceksin kim olduğumu.”
74.17.	Oldingdan salom berib o’taman...	Zamanı gelince görürsün.

75

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
75.1.	Bo’ri polvon xayol bilan andarmon bo’lib qoldi.	Pehlivan Böri düşüncelere daldı.
75.2.	Bunday qaradi, davrada haliyam polvonlar bo’lmadi.	Bir baktı ki pehlivanlar hala meydanda değiller.
75.3.	— Ay polvonlar, chiqinglarda endi, davra mahtal bo’p qoldi! — dedi.	— Hey pehlivanlar, çıkın artık, meydan bekliyor! — dedi.
75.4.	Nasim polvon tarafdin Abray, ro’paro’ tarafdin Tilovberdi polvon davraga tushdi.	Pehlivan Nesim tarafından Abray, karşı taraftan Tilovberdi meydana girdi.

75.5.	Tilovberdi polvon qo'lini ko'ksiga qo'ydi.	Tilovberdi kolunu göğsüne çekti.
75.6.	Abray polvonni oldinga taklif etdi.	Abrayı öne davet etti.
75.7.	— Qani, polvon, torting! — dedi.	— Haydi, pehlivan, çekin! — dedi.
75.8.	Abray polvon Tilovberdi polvonga yo'l berdi.	Abray Tilovberdiye yol verdi.
75.9.	— Yo'g'-e, yo'l boshi sizdan, polvon! — dedi.	— Hayır, siz başlayın! — dedi.
75.10.	Tilovberdi polvon oldinda yurdi.	Tilovberdi önden yürüdü.
75.11.	Abray ketidan ergashdi.	Abray peşinden yürüdü.
75.12.	Bo'ri polvon shuni, aynan shuni kutdi.	Pehlivan Böri bunu bekliyordu.
75.13.	Yuzlarida tabassum o'ynadi.	Yüzünde tebessüm belirdi.
75.14.	Olisroqda bo'lsa-da, Nasim polvonga tag'in qaradi.	Uzakta olmasına rağmen Nesim'e yine bakti.
75.15.	“Ko'rdingmi, Nasim oshna?”	“Gördün mü, Nesim arkadaş?”
75.16.	O'g'ling mening o'g'limdan oldinda yurishga yuragi dov bermadi.	Oğlun benim oğlumun önünde yürümeyi yüreği kaldıramadı.
75.17.	Mening o'g'lim hamisha birinchi...”	Benim oğlum her zaman birinci...”
75.18.	Bo'ri polvon o'g'illarni bir-biriga qiyosladi.	Pehlivan Böri yiğitleri kıyasladı.
75.19.	Ayniqsa, Abray polvonning sin-simbatiga sinchklab-sinchiklab tikildi.	Abrayı iyice süzdü.
75.20.	“Momoqizning o'g'li xushsuvrat yigit bo'pti.	“Mamakızın oğlu yakışıklı oğlan olmuş.
75.21.	Ammo Momoqizga o'xshamaydi.	Ama Mamakıza benzemiyor.
75.22.	Otasiga tortibdi.	Babasına çekmiş.
75.23.	Nasimning o'ziyam husndor edi-da.	Nesim de yakışıklıydı.
75.24.	Faqat burnining puchuqligi Momoqizga kelbat beradi...”	Sadece burnunun küçüklüğü Mamakızı anımsatıyor...”
75.25.	Bo'ri polvon soqoli uchini buklab tishladi.	Pehlivan Böri sakalının ucunu kıvrıp ısırdı.
75.26.	Sezilar-sezilmas bosh irg'adi.	Az kafasını salladı.
75.27.	“Bordi-yu, Momoqizga yetganimda, shu Abray polvon mening o'g'lim bo'lardi...”	“Eğer, Mamakız'a kavuşsaydım, şu Abray benim oğlum olacaktı...”
75.28.	Abray polvonga suqim kirmasin deya, nazarini quvdi, yon-veriga tufladi:	Abraya nazar değmesin diye, yanına tükürdü:

75.29.	— Tuf-tuf-tuf! ...	— Tuf tuf tuf!

76

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
76.1.	Polvonlar qo'l berib ko'rishdi.	Pehlivanlar selamlastı.
76.2.	Tilovberdi polvon jelaklari o'ngirini ketiga surdi.	Tilovberdi gömlek eteğini arkasına sürdü.
76.3.	Yenglarini xiyol tortdi.	Kollarını az sıvadı.
76.4.	Barmoqlarini tili bilan ho'lladi.	Parmaklarını diliyle ıslattı.
76.5.	O'ynab-o'ynab, Abray polvonga qarab bora berdi.	Oynayarak Abraya yürüdü.
76.6.	Abray polvon ko'zlari qarshisida mardona o'ynayotgan barmoqlar orasida hech nimani ko'rolmadi.	Abray gözleri karşısında merdane oynayan parmaklar arasında hiçbir şey göremedi.
76.7.	Ko'zlari pir-piradi. Keyiniga tisarildi.	Gözleri şaşırdı.
76.8.	Tilovberdi polvon Abray polvon ko'zlariga tikildi: Abray polvon ko'zlari hayiqdi!	Tilovberdi Arbayın gözlerine baktı: Arbayın gözleri korktu!
76.9.	Ana endi hamlaga o'tsa bo'ladi!	Hamle yapmanın tam sırası!
76.10.	Tilovberdi polvon o'ng qo'li bilan Abrayning yoqasidan ushladi.	Tilovberdi sağ eliyle Abray'ın yakasından tuttu.
76.11.	Ichidan chil berdi.	İçinden çelme taktı.
76.12.	Shiddat bilan ketiga surdi.	Şiddetle geriye sürdü.
76.13.	Abray polvon ketiga seltanglab-seltanglab bordi.	Abray geriye sallana sallana gitti.
76.14.	Kimningdir fonusiga qoqilib ketdi. Odamlar ustiga chalqancha tushdi.	Birisine takılıp insanlar üstüne düştü.
76.15.	Tilovberdi polvon yiqitdim deya, qo'llarini ko'tardi.	Pehlivan Tilovberdi yıktım diye elini kaldırdı.
76.16.	Nasim polvon qabatidagilardan tashvishli ovoza so'radi:	Pehlivan Nesim endişelenerek yanındakilerden sordu:
76.17.	— Nima bo'ldi-a, nima bo'ldi?	Ne oldu?
76.18.	Nasim polvonning ovozi juda xasta bo'ldi, faqat ko'zi ojizlarga xos ovoz bo'ldi.	Nesim'in sesi çok kısıktı, görme engellilerin sesi gibiydi.
76.19.	Xo'jasoatliklar Tilovberdi polvonni olqishlab qichqirdi:	Hocasaatlılar Tilovberdi'yi alkışlayıp bağırdılar:
76.20.	— Hal-o-o-ol! — Tilovberdi polvonning haqi berilsin!	— Hel-a-a-al! — Tilovberdinin hakkı verilsin!

76.21.	— Xayriyat, odamlar ustiga tushdi, agar shu zarb bilan yerga tushganda ichagi uzilardi!	— İyi ki, izleyenlerin üstüne düştü, eğer bu şiddetle yere düşseydi bağırsağı kopardı!
76.22.	Tilovberdi polvon bakovul qoshiga cho'kcaladi.	Tilovberdi hakem karşısına dizüstü oturdu.
76.23.	Bo'ri polvon yuzlarida kuvonch ifodasi ko'rinmadi.	Börinin yüzünde sevinç yoktu.
76.24.	Vag'ir-vug'ur qilayotgan hamqishloqlariga amirona qo'l siltadi	Gürültü yapan köylülerine el salladı.
76.25.	— Xaloyiq, jim! –dedi.	— Ahali, sessiz! – dedi.
76.26.	— Ko'p javramang, jim bo'ling!	— Çok gevezelik yapmayın!
76.27.	Xaloyiq, davradagi Bo'ri polvon so'zim: Tilovberdi polvon Abray polvonni yiqitolmadi!	Ahali, Tilovberdi Abray'ı yıkamadı!
76.28.	Qoni tez xo'jasoatliklar bidillab ketdi:	Hocasaatliler itiraz ettiler:
76.29.	— E, ko'ying-e, polvon bova, chalqayramon tashladi-yu!	— Bıraksanız-a, pehlivan dede, aşırarak yıktı ya!
76.30.	— Bundan ziyod qanday yiqitib bo'ladi!	— Bundan fazla nasıl kazanılır!
76.31.	— Yo yerga kirgizib yuborsinmi!	— Yoksa illa yere sokması mı lazım!
76.32.	— Xaloyiq, so'zlab bo'ldmi? — dedi Bo'ri polvon.	— Ahali, sözünüz bitti mi? — dedi Böri.
76.33.	— Ay, Mengto'ra xalfa, gapni bo'lmay turing, baraka toping!	— Hey, Mengtöra, laf dalaşı yapma!
76.34.	Qaytarib aytaman. Tilovberdi polvonning yiqitgani bekor!	Tekrar söylüyorum, Tilovberdinin yıkması geçersiz!
76.35.	— Nimaga bekor bo'lar ekan?	— Niye geçersizmiş?
76.36.	— Chunki u, odamlar ustiga yiqitdi! — dedi Bo'ri polvon.	— Çünkü insanlar üstüne yıktı! — dedi Böri.
76.37.	— Sizga baribir emasmi, qayerga yiqitgani!	— Ne fark eder nereye yıktığı!
76.38.	— Yo'q! Polvon polvonni osmonning ko'kiga otsayam bekor!	— Hayır! Pehlivan rakibini göklere fırlatsa da geçersiz!
76.39.	Polvonmisan — yerning ustiga yiqit!	Pehlivansan — yere yık!

76.40.	Qani, Boshqatdan olishinglar!	Haydi, yeniden gürüşin!
76.41.	— Tavba, tag'in ota emish bu odam!	— Tövbe tövbe, bir de babası olacak!
76.42.	Tilovberdi polvon otasiga o'qraydi.	Tilovberdi babasına ters baktı.
76.43.	Qobog'ini uydi.	Yüzünü astı.
76.44.	Tag'in davra aylandi.	Yeniden meydan dolandı.
76.45.	Bo'ri polvon bildi, o'g'li undan norozi bo'ldi.	Böri oğlunun onun kararından rahatsız olduğunu anladı.
76.46.	“Uh, qaniydi o'g'li hozir yiqitgan bo'lsa! O'g'li buni bilmaydi-da! Bilmagani yaxshi...”	“Oh, keşke oğlu şimdi yenmiş olsa! Oğlu bunu bilmiyor! Bilmemesi daha iyi...”

77

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
77.1.	Bo'ri polvon o'g'liga nimadir demoqchi bo'ldi...	Pehlivan Böri oğluna bir şeyler demek istedi...
77.2.	Ha, aytganday, Bo'ri polvonning ko'pni ko'rgan ko'zlari bir nimani sezib qoldi:	Bu arada, Pehlivan Böri'nin çok gürmüş bir şey sezdi:
77.3.	Abray polvon ko'kragini berib olishdi.	Abray göğsünü vererek gürüşti.
77.4.	Bo'ri polvon bunday vaziyatlarda yoqadan qo'shqo'llab ushlaydi.	Böri böyle durumlarda yakadan iki elle tutar.
77.5.	Tik turgancha birdan yag'ringa oladi.	Dik dururken birden sırtından alır.
77.6.	Shunda, g'animi albatta yulduz sanaydi...	O zaman rakibi yıldız sayar...
77.7.	Abray polvon ana shunga juda o'ng keladi!	Abray bu harekete uygun duruyor!
77.8.	O'g'li shuni sezdimikin?	Oğlu bunu sezdi mi acaba?
77.9.	Aytsamikin?	Söylese mi?
77.10.	Aytgan bilan qiyin-ov, Tilovberdining o'ngi yag'rin emas.	Söylese de çok zor, Tilovberdi için uygun olamaya bilir.
77.11.	Bo'ri polvon o'g'liga razm soldi.	Böri oğluna baktı.
77.12.	O'g'li qoboq-tumshug'i osilib davra aylandi.	Oğlu asık yüzle meydan dolandı.
77.13.	Abray polvon oyoqlarini cho'qqa tobladi.	Abray ayaklarını ateşte ısıttı.
77.14.	Bo'ri polvon ana shundan faydalandi.	Pehlivan Böri bu fırsatı kullandı.
77.15.	O'g'lini imladi.	Oğlunu çağırdı.

77.16.	Qorong'iga olib bordi.	Karanlığa götürdü.
77.17.	O'g'li yelkasiga qo'lini qo'ydi.	O'glunun omzuna elini koydu.
77.18.	Tilovberdi otasi qo'lini pastta tushirib tashladi.	Tilovberdi babasının elini aşağı düşürdü.
77.19.	Yuzini teskari o'tirdi.	Yüzünü ters çevirdi.
77.20.	— Nimaga iddao qilasan? – dedi Bo'ri polvon.	— Niye ters yapıyorsun?
77.21.	— Nima haromni halol deb imonimdan kechayinmi?	— Haramı helal diye imanımın mı olayım?
77.22.	Polvon bo'lsang halol yiqit!	Pehlivansan helal yık!
77.23.	Ko'p tersayma!	Çok ters yapma!
77.24.	Sezdingmi, Abray ko'kraklarini berib olishyapti!	Sezdin mi, Abray göğüslerini vererek güreşiyor!
77.25.	Yoqasidan juft qilib ushlab, tikkasiga yag'ringa ol-chi.	Yakasından çift elle tutup, dik bağrına sıkıştır.
77.26.	Magaram, oshib ketsa! Olayotganingda yo, otamning piri, de!	Eğer kaldırırsan, ya atamın piri de!
77.27.	Tayin ayt, bor...	Belirli söyle, haydi...
77.28.	Bo'ri polvon o'g'lining yelkasiga qoqib-qoqib davraga yubordi.	Böri o'glunun omuzuna vurarak meydana gönderdi.

78

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
78.1.	Tilovberdi polvon tag'in o'ynab-o'ynab hamlaga o'tdi.	Tilovberdi yine oynayarak hamleye geçti.
78.2.	Ab ray polvon odamlar ustiga yiqilib, yuragini oldirib qo'ydi.	Ab ray insanların üstüne düşünce korkar oldu.
78.3.	Tilovberdi polvon jon-jahdi bilan hamlaga o'tib edi, tag'in keyiniga tisarildi.	Tilovberdi var gücüyle hamleye geçmişti, yine geri çekildi.
78.4.	Tilovberdi polvon yoqasiga qo'l uzatib edi, bilagiga urib tashladi, yoqasidan ushlatmadi.	Tilovberdi yakasına el uzatmıştı, bileğine vurdu, yakasını tutturmadı.
78.5.	Tag'in odamlar ustiga keldi.	Yine insanlar üstüne geldi.
78.6.	Shunday katta davra, torlik qilib qoldi!	O kadar büyük meydan, dar geldi!
78.7.	Odamlar fonuslarini ko'tarib, o'rinlaridan turib ketdi.	İnsanlar ayağa kalkıp çekildiler.
78.8.	— Ay-ay, o'rtağa borib olishinglar, o'rtağa! — dedi.	— Hay hay, ortaya geçip güreşin! — dedi.
78.9.	Polvonlar bir-birini tinmay ta'qib etib, o'rtağa yurdi.	Pehlivanlar birbirini takip ederek, ortaya geçtiler.

78.10.	Abray polvon Tilovberdi polvon oyoqlariga hadiksirab-hadiksirab qaradi.	Abray Tilovberdi'nin ayaklarina korka korka bakti.
78.11.	Tilovberdi polvon Abray polvon ko'zlariga tik bokdi.	Tilovberdi Abray'in gözlerine dik bakti.
78.12.	Payt poyladi.	Firsat bekledi.
78.13.	Otasining san'atini qo'llash yo'lini o'yladi.	Babasining sanatini kollamayi düşündü.
78.14.	O'yladi-o'yladi, yuragi dov bermadi.	Düşündü düşündü, cesaret edemedi.
78.15.	Otasi o'ngiyag'rini bo'ldi, bolasi o'ngi uchchosi bo'ldi.	Babasi rakibin omuzlarindan, o'glu ise belinden tutarak guresmekte mahirdi.
78.16.	Qiyin, otalar san'atini ishlatish qiyin!	Zor, atalar sanatini kullanmak zor!
78.17.	Bo'ri polvon zo'r armon bilan, zo'r afsus-nadomat bilan bosh chayqadi.	Pehlivan Böri endişelenerek kafa salladi.
78.18.	Ay, yigitlik davri, yigitlik davri-ya! ...	Eh, gençlik zamanı, gençlik zamanı!..
78.19.	Tilovberdi polvon yanada shiddat bilan hamlaga o'tdi.	Tilovberdi daha da şiddetli şekilde hamleye geçti.
78.20.	Oyoqlarini kerib tashladi.	Adimlarini geniş attı.
78.21.	Qulochini keng yoydi.	Ellerini geniş açtı.
78.22.	— Hah-hah-hah! — deya, ayqirib-ayqirib bordi.	— Hah hah hah! — diye, bağıra bağıra gitti.
78.23.	Abray polvon ketiga tisarila boshladi.	Abray geri çekilmeye başladı.
78.24.	Tisarilayotganda o'zini birdan orqaga ololmadi.	Çekilirken birden geri gidemedi.
78.25.	Xususan, chap oyog'i oldinda qolib keta berdi.	Sol ayağı önde kaldı.
78.26.	Tilovberdi polvon ana shu vaziyatni bilib qoldi.	Tilovberdi bu durumu fark etti.
78.27.	Ammo o'zini bilmaslikka oldi	Ama bilmezlikten geldi.
78.28.	Abray polvon ko'zlariga tik boqib bora berdi.	Abrayın gözüne dik bakarak gitmeye devam etti.
78.29.	Shu holat tag'in takrorlandi.	Bu durum yine tekrarlandı.
78.30.	Ana shunda Tilovberdi polvon epchillik bilan Abray polvon bilagidan ushladi.	Tilovberdi bu fırsatı kullanmak için hücum etti.
78.31.	Chap oyog'ini ildirib, o'ziga tortdi.	Abray tam yıkılırken elini çekti ve yüzüstü düştü.
78.32.	Qo'lini yonboshiga bosdi.	Koluna yaslanarak yan yattı.
78.33.	Abray polvon chap yag'rini bilan yiqilayotib qolini tortib	Pehlivan Abray sol tarafıyla düşerken elini çekiverdi.

	qoldi.	
78.34.	Oqibat, oyog'i ko'tarilib, ko'kraklari bilan tushdi.	Sonuçta, ayağı havaya kalkıp, göğsünün üstüne düştü.
78.35.	Joyidan irg'ib ketdi.	Yerde yuvarlandı.
78.36.	Jimjit bo'lib qolmish davra bir qalqib tushdi.	Sessiz kalan seyirciler birden ayağa kalktılar.
78.37.	Yuzlab yuraklar baravariga: — U-u-uh! — deb yubordi.	Yüzlerce yürek beraber: — U-u-uh! — dedi.
78.38.	Bu — stadiondagi futbol ishqibozlarining to'p darvozayonginasidan o'tib ketgandagi uqiga o'xshadi!	Bu — stadyumda futbol taraftarlarının gol kaçtığında çıkardığı sese benzedi!
78.39.	— Uff, bo'lmadi, bo'lmadi!	— Eh, olmadı, olmadı!
78.40.	— Qo'lini ushlab qololmadi!	— Elini sonuna kadar tutamadı!
78.41.	— Shoshayapti shekilli!	— Acele ediyor galiba!
78.42.	— Yo'q, barmoqlari yaxshi ushlolmayapti!	— Hatır, parmakları iyi tutamıyor!
78.43.	— Unda, ana, suv bilan ho'llasin!	— O zaman, su ile ıslatsın!

79

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
79.1.	Polvonlar bosh bakovul oldida og'izlarini suv bilan chayqadi.	Güreşçiler başhakemin önünde ağızlarını su ile çalkaladılar.
79.2.	Qo'llarini suvlab xo'lladi.	Ellerini ıslattı.
79.3.	Polvonlar olishi bor-yo'g'i bir necha daqiqa davom etdi.	Güreşçilerin güreşi sadece birkaç dakika sürdü.
79.4.	Shugina vaqtda g'arq terga botib qoldi.	O an ter içinde kaldılar.
79.5.	Ayniqsa, Tilovberdi polvon yuzlaridan ter seloba bo'lib oqdi.	Özellikle Tilovberdi çok terliyordu.
79.6.	Tilovberdi polvon endigi olishda Abray polvonni taniyolmadi.	Tilovberdi sıradaki güreşte Abray'ı tanıyamadı.
79.7.	Abray polvon haligina chekinayotgan Abray polvonga o'xshamadi!	Abray, az önce geri çekilen Pehlivan Abray'a benzemiyordu!
79.8.	Dadil boqayotgan ko'zlari go'yo kel, kela ber, olishni ana endi ko'rasan, deyayotganday bo'ldi!	Cesur görünen gözler sanki "Hadi, hadi, şimdi göreceksin!" diyor gibiydi.

80

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
80.1.	Tilovberdi polvon g'olibona yurishda davom etdi.	Pehlivan Tilovberdi galibane yürümeye devam etti.
80.2.	O'ng oyog'ini lapanglatib-lapanglatib olg'a tashladi.	Sağ ayağıyla sendeledi.
80.3.	Ba'zan, haddan ziyod olg'a tashlab yubordi.	Bazen çok ileri attı.
80.4.	Shunda, gavdasi orqada qolib-qolib ketdi. Abray polvon sezdi!	O anda vücudu geride kaldı. Pehlivan Abray hissetti!
80.5.	Ammo Tilovberdi oyog'iga atayin qaramadi!	Ama Tilovberdi bilerek ayağına bakmadı!
80.6.	Ko'zlariga tik boqib, bora berdi.	Doğrudan gözlerinin içine baktı ve devam etti.
80.7.	Bor diqqat-e'tibori esa oyog'ida bo'ldi	Tüm dikkat onun ayaklarındaydı.
80.8.	Bo'lajak vaziyat to'lishib kelajak sayin ko'zlari yanada besaranjom boqdi, yanada bejo boqdi.	Olacak vaziyet dolup gelmesine doğru gözleri daha da hırslı baktı, daha da kötü baktı.
80.9.	Xo'jasoatliklar Tilovberdi polvon beparvoligi oqibatida ro'y berayotgan nozik vaziyatni ko'rib turdi.	Hocasaatliler, Tilovberdi'nin ihmali sonucu yaşanan hassas duruma tanık oldu.
80.10.	Ammo Tilovberdi polvonni ogoh qilishga jur'at etolmadi.	Ancak Pehlivan Tilovberdi'yi uyarmaya cesaret edemedi.
80.11.	Ehtimol, ko'zlari tik boqayotgan Abray polvon bu vaziyatni payqamayotgandir?	Belki de dümdüz karşıya bakan Pehlivan Abray durumu fark etmiyor mu?
80.12.	Bordi-yu, ovoz bersalar, Abray polvon bilib qolmaydimi?	Ses verirlerse, Pehlivan Abray duymaz mı?
80.13.	Xo'jasoatliklar ana shu tashvishda miq etmay o'tirdi.	Hocasaatliler bunu düşünerek ses etmediler.
80.14.	Jumladan, Bo'ri polvonda miq etmadi.	Cümleden, Pehlivan Böri de sustu.
80.15.	Sho'rchiliklar-chi?	Ya şorçililer?
80.16.	Bu vaziyatni sho'rchiliklarda payqadi.	Bu durumu şorçılılar fark etti.
80.17.	Ammo ularda tashvishda qoldi.	Ama endişeliydiler.
80.18.	Aytib qo'ysalar, Tilovberdi	Söyleseler, Pehlivan Tilovberdi

	polvon oyog'ini tortib olmaydimi?	bacağını çekmez mi?
80.19.	Qopqonga ilinayotgan o'ljani xurkitib yubormaydimi?	Avı korkutmazlar mı?
80.20.	Qaltis vaziyat bo'ldi!	Tehlikeli bir durumdu!
80.21.	Davra nafasini yutdi.	Daire nefesini yuttu.
80.22.	Tevarak suv sepganday jimjit bo'ldi.	Etrafta sessizlik vardı.
80.23.	Faqat Tilovberdi polvon bilan Abray polvon nafasini eshitildi.	Sadece Pehlivan Tilovberdi ve Pehlivan Abray'ın nefesi duyuldu.
80.24.	Polvonlar bir-birini ruhan arbadi!	Pehlivanlar birbirlerini ruhen yıprattılar!

81

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
81.1.	Bo'ri polvon davra chetida chordana qurdi.	Pehlivan Böri meydan kenarında ayağını bağlayarak oturdu.
81.2.	O'zini, jamiki olamni unutdi.	Kendini, tüm evreni unuttu.
81.3.	Favqulodda seskandi.	Birden kendine geldi.
81.4.	Yon-veriga alangladi.	Yan tarafa döndü.
81.5.	Somon orasida qorayib turgan gilosday toshni oldi.	Samanların arasında kararmış kiraz gibi bir taş aldı.
81.6.	Goh o'ng, goh chap kaftiga olib o'ynadi.	Sağ eli ve soluyla oynadı.
81.7.	Misoli olma o'ynadi.	Elma gibi oynadı.
81.8.	Keyin, o'zidan xolisga otib yubordi.	Sonra, kendinden uzağa fırlattı.
81.9.	Qo'ynidan tasbehini oldi.	Tesbihi koynundan aldı.
81.10.	Donalab-donalab tasbeh ag'dardi.	Tespihi defalarca çevirdi.
81.11.	Shiq!	Şık!
81.12.	Ichida kalima qaytardi.	İçeriden Kelimeyi tekrarladı.
81.13.	O'ng kaftini yuziga tortdi.	Sağ avucunu yüzüne çekti.
81.14.	Boshi chapga xiyol qiyshaydi.	Başı hafifçe sola eğiliyor.
81.15.	O'g'lining lapanglayotgan oyog'idan ko'z uzmadi.	Gözlerini oğlunun aksayan bacağından ayırmadı.
81.16.	“O'g'lim, oyog'ingni ol!”	"Oğlum, ayağını çek!"
81.17.	Shiq!	Şık!
81.18.	Bo'ri polvon zo'r hadik bosdi.	Pehlivan Böri endişelendi.
81.19.	Qaddi tobora cho'kib bordi.	Gövdesi giderek daha fazla eğilmeye başladı.
81.20.	Tomog'ini qirdi.	Boğazını temizledi.
81.21.	Ovozini yolg'iz o'zi eshitdi.	Sesini tek başına duydu.
81.22.	Og'zini angraygannamo ochdi.	Gözünü hafifçe açtı.
81.23.	“O'g'lim, senga aytaman!”	"Oğlum, sana söylüyorum!"
81.24.	Shiq!	Şık!

81.25.	Yo'q, zafarli yurishlarga o'rganib qolgan otasining o'g'li oyog'ini olmadi	Hayır, muzaffer yürüyüşlere alışkın olan babasının oğlu ayağını çekmedi.
81.26.	Aksincha, xuruj qilib bora berdi!	Tam tersine hamle yapmaya devam etti!
81.27.	Shiq!	Şık!
81.28.	“O'g'lim, oyog'ingni ol, ol!”	"Oğlum, ayağını çek, çek!"
81.29.	Shiq!	Şık!
81.30.	Abray polvon Tilovberdi polvon ko'zlaridan ko'z olmadi.	Pehlivan Abray gözlerini Pehlivan Tilovberdi'nin gözlerinden ayırmadı.
81.31.	Ko'z ayırmadi.	Gözlerini ayırmadı.
81.32.	Tilovberdi polvon oyog'i yerga tekkunicha, zarb bilan qoqib yubordi.	Pehlivan Tilovberdi'nin ayağı yere degene kadar silkeledi.
81.33.	— Xap-a-a-a! — deya ayqirdi.	— Xap-a-a-a! — diye bağırdı.
81.34.	Hayqiriq nihoyasiga etmayoq, Tilovberdi polvon ikki yag'rini bilan gupillab tushdi!	Bağırmanın bitiminden, Pehlivan Tilovberdi iki omuzu ile düştü!

82

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
82.1.	Otasining o'g'li dangal yiqildi!	Babanın oğlu resmen yıkıldı!
82.2.	Shunday zarb bilan yiqildi, shunday zarb bilan yiqildi!	Böyle bir güçle düştü, böyle bir güçle düştü!
82.3.	Zarbidan sapchib turib ketdi!	Hemen fırlayıp kalkıp gitti!
82.4.	Abray polvon qo'llarini osmonga cho'zib irg'ishladi.	Abray kollarını gökyüzüne uzattı.
82.5.	Davrani aylanib chopdi.	Meydanın etrafında koştu.
82.6.	Sho'rchiliklar o'rnidan turib ketdi.	Şorçililer ayağa kalktı.
82.7.	Birovlari telpagini osmonga otdi.	Biri börkünü gökyüzüne fırlattı.
82.8.	Birovlari quchoqlashib ketdi.	Birileri birbirini sarıldılar.
82.9.	Abray polvon bakovul oldiga cho'kkaladi.	Pehlivan Abray hakemin önüne oturdu.
82.10.	Bakovul Abray polvon yelkasiga to'n yopdi.	Hakem Pehlivan Abray'ın omzuna kaftan astı.
82.11.	— Ho'kizni to'yxonadan olasiz, — dedi.	— Düğün evinden boğayı alacaksın — dedi.
82.12.	Abray polvon to'nni baland ko'tardi.	Pehlivan Abray kaftanı yukarı kaldırdı.
82.13.	Davrani tag'in bir aylanib chopdi.	Yine meydan etrafında koştu.

83

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
83.1.	Shiq!	Şık!
83.2.	Bo'ri polvon qo'lidagi tasbeh yerga tushdi.	Pehlivan Böri'nin elindeki tespih yere düştü.
83.3.	Ko'zlari yumildi, boshi orqaga xiyol chalqaydi.	Gözleri kapandı, başı hafifçe arkaya doğru eğildi.
83.4.	Keyin, o'zini o'nglab oldi.	Sonra soğukkanlılığını yeniden kazandı.
83.5.	Nasim polvonga qaradi.	Pehlivan Nesim'e baktı.
83.6.	Mung'ayib-mung'ayib qaradi.	İrrite irrite baktı.
83.7.	Nasim polvon iljaydi, Nasim polvon tantana qildi!	Pehlivan Nesim gülümsüyordu, Pehlivan Nesim kutluyordu!
83.8.	Bo'ri polvon boshini xamqildi.	Pehlivan Böri başını eğdi.
83.9.	Yerda kulcha bo'lib yotmish tasbehini oldi.	Yerde yatan teşbihini aldı.
83.10.	Ohista qo'zg'oldi	Yavaş hareket etti.
83.11.	Davradan enkayib-enkayib chiqib ketdi.	Meydan dışına eğilerek yürüdü.
83.12.	Davra sirtida kiyinajak o'g'li ovoziini eshitdi.	Meydanın dışında giyiniyor olan oğlunun sesini duydu.
83.13.	O'g'li yig'lab-yig'lab aytdi:	Oğlu ağladı ve şöyle dedi:
83.14.	— Men yiqitganda g'irrom dedi, mana oqibati!	— Onu yere serdiğimde, geçersiz dedi.
83.15.	Otamiz niyatiga yetdi!	Babamız niyetine ulaştı!
83.16.	Otamiz bor ekan, bizga g'animning keragi yo'q! ...	Babamız olduğu sürece düşmana ihtiyacımız yok!
83.17.	Bo'ri polvon oyoq ildi.	Pehlivan Böri duraksadı.
83.18.	Nimadir demoqchi bo'ldi.	Bir şey söylemek istedi.
83.19.	Ammo so'zlashga madori etmadi.	Ama konuşmadı.
83.20.	Ohista-ohista odimladi.	Yavaşça yürüdü.
83.21.	Qorong'ilikka kirib ketdi.	Karanlığa girdi.
83.22.	Duch kelmish g'o'zapoya uyumiga chiqdi.	Rastladığı pamuk sapı yığınınına çıktı.
83.23.	Yelkasidan nafas oldi.	Omzundan bir nefes aldı.
83.24.	“Qorong'i qanday yaxshi, odamlar ko'rmaydi...”	"Karanlık ne kadar iyi, insanlar görmez ..."
83.25.	Cho'nqayib o'tirdi.	Çömeldi.
83.26.	Keyin, yonboshladi.	Sonra eğildi.
83.27.	Telpagini ketiga surdi.	Börkünü geri itti.
83.28.	Titrayotgan barmoqlari tasbeh donalarini sur'at bilan sanadi: shiq, shiq, shiq...	Titreyen parmakları hızla tespih tanelerini saydı şık, şık, şık ...
83.29.	Davra tarafdin ovozlari keldi:	Meydan etrafından sesler geldi:
83.30.	— Davraga duo bersayam	— Çember için dua etseydi.

	bo'lar edi, polvon bova qayoqqa ketdi-a?	Pehlivan dede nereye gitti?
83.31.	— Chaqiringlar, shu yaqinda bo'lsa, ovoz beradi!	— Ara, yakinda olsa, ses verir!
83.32.	— Bo'ri polvon-o-o-o!	— Pehlivan Böri -o-o-o!
83.33.	— Uyiga ketdi shekilli!	— Eve gitmiş olmalı!
83.34.	— Unda, rais bova, siz duo bering!	— O zaman, reis dede, sen dua et!
83.35.	— Yo'g'-e, chollar bor-ku.	— Hayır, yaşlı adamlar var.
83.36.	— Qani, Mirza bova!	— Haydi, Mirza dede!
83.37.	— Qani, ilohi omin, yutimiz hamisha tinch, obod bo'lsin, Polvonlarimizning beliga quvvat bersin, sochilgan rizq-ro'zimizni terib yeb, yanagi davralargacha o'ynab-kulib yuraylik, ollohu akbar!	— Ah, Tanrı ülkemizi korusun, toprağımız her zaman huzurlu ve bereketli olsun, güreşçilerimiz güçlü olsun, dağıtılmış yiyeceklerimizi toplayıp bir sonraki tura kadar oynayıp gülelim Allahu Ekber!"

84

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
84.1.	Odamlar fonuslari piligini ko'tarib, uylariga yo'l oldi.	İnsanlar fenerlerini alıp eve döndüler.
84.2.	Hovlilarda itlar hurdi.	Avluda köpekler havladı.
84.3.	Chiroqlar uch marta o'chib yondi: chiroqchi to'y xizmatchilarini ogohlantirdi.	Işıklar üç kez söndü: elektrikçi, düğün görevlilerini uyardı.
84.4.	Xizmatchilar cho'g'ni tepkilab o'chirdi.	Hizmetçiler kömürleri attı.
84.5.	Xizmatchilar ketdi.	Hizmetçiler gitti.
84.6.	Oy shom yedi.	Gece oldu.
84.7.	Bo'ri polvon kampiri alag'da bo'lishini o'ylab, o'rnidan qo'zg'oldi. Timirskilanib, pastladi.	Pehlivan Böri eşinin merak edeceğini düşünerek ayağa kalktı.
84.8.	Chirloqlar ostida bir odam hamon o'tirdi.	Bir adam hâlâ ışıkların altında oturuyordu.
84.9.	Tanimadi.	Tanımadı.
84.10.	Ko'zlari yorug'da qamashdi.	Gözler ışığa hapsedildi.
84.11.	Kaftini peshonasiga soyabon qilib qaradi.	Avucunu alnının üzerinde şemsiye yaparak baktı.
84.12.	Nasim polvon qappaygan tugun ustida cho'nqayib o'tirdi.	Nesim düğümlü düğümün üzerine oturuyordu.
84.13.	Yolg'iz o'zi o'tirdi.	Tek başına oturuyordu.
84.14.	Hamrohlari davrada ayirgan	Görünüşe göre arkadaşları

	mollarini olib kelish uchun to'yxonaga ketibdi shekilli.	meydanda ayırdıkları malları getirmek için düğün evine gitmişler.
84.15.	Nasim polvon yuzlarida g'oliblik kayfiyati!	Pehlivan Nesim'in yüzlerinde zafer havası!
84.16.	Nasim polvon ro'parasida paydo bo'lmish sharpani sezdi.	Pehlivan Nesim, önünde hayaletın belirdiğini hissetti.
85.17.	Qo'llarini olg'a cho'zdi.	Ellerini uzattı.
84.18.	Barmoqlarini qimirlatdi.	Parmaklarını oynattı.
84.19.	— Abray, keldilaringmi? — dedi.	— Abray, burada mısınız?" — dedi.
84.20.	Bo'ri polvon Nasim polvon barmoqlariga tikildi-tikildi...	Böri Nesim'in parmaklarına baktı ...
84.21.	Ko'ngli yumshab ketdi.	Rahatladi.
84.22.	Ruhiyatida iliqlik, rahmdillik paydo bo'ldi.	Ruhunda sıcaklık ve şefkat vardı.
84.23.	Nasim polvonni bag'riga bosgisi keldi.	Pehlivan Nesim'e sarılmak istedi.
84.24.	Soqollariga peshonasini suykagisi keldi.	Alnını sakalına sürmek istedi.
84.25.	Bir qadam bosib, oyoq ildi.	İleri bir adım attı.
84.26.	“Yo'q-yo'q! Aslo-aslo! — dedi. — Men Bo'ri polvon bo'p tug'ildim, dunyodan Bo'ri polvon bo'p o'taman!”	"Hayır, hayır! asla asla — dedi. Kesinlikle olmaz!" Dedi. — Pehlivan Böri olarak doğdum, Pehlivan Böri olarak dünyadan geçeceğim!
84.27.	Bo'ri polvon yo'liga burildi.	Böri yoluna döndü.
84.28.	Nimqorong'ilikda oyoq ildi.	Karanlıkta duraksadı.
84.29.	Turdi-turdi, tag'in qaytib keldi...	Durdu durdu ve geri döndü ...

85

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
85.1.	“Aytganday, Nasim oshna... Bizning Momoqiz omonmi?”	"Bu arada, Nesim arkadaş... Mamakız yaşıyor mu?”
85.2.	Tani joni komi? O'ynab-kulib yuribdimi?	Sağlıklı mı? Oynuyor ve gülüyor mu?”
85.3.	Vahti xushmi? Uyam qaridimi?	Keyfi yerinde mi?”
85.4.	Oshna, Momoqizda qaridimi?	Mamakız da yaşlandı mı?”
85.5.	Uyam qaridimi? Momoqiz-a?	O da yaşlandı mı? Mamakız da mı?”
85.6.	Oshna, men Momoqiz qariganiga ishonmayman.	Arkadaşım, ben mamakızın yaşlandığına inanmam.
85.7.	Hayolimda Momoqiz haliyam o'sha-o'sha, Holvachining qirlarida yurganday bo'ladi...	"Hayalimde Mamakız'ın Helvacı tepelerinde yürümesi...”
85.8.	Nasim oshna, mabodo sen	Nesim arkadaş, Mamakız'ı

	Momoqizning ko'nglini og'ritmadingmi?	incitmedin de'gil mi?
85.9.	Momoqizni xo'rlamadingmi?	Mamakız'a hakaret etmedin de'gil mi?"
85.10.	Abaydan boshqayam farzandlaring bormi?	Abay dışında çocuğunuz var mı?
85.11.	Bo'lsa, nechov?	Varsa kaç tane?
85.12.	Mendan so'rasang, oshna, Tilovberdining onasi bilan totuv yashayapmiz.	Bana sorarsan arkadaşım Tilovberdi'nin annesi ile iyi yaşıyoruz.
85.13.	Qizdan qizim, o'g'ildan o'g'lim bor.	Kızlarım ve bir oğlum var.
85.14.	Yaratganning o'ziga shukur!	Yaratana hamdolsun!
85.15.	Qizlarimdan nevaralarim ko'p.	Kızlarımdan birçok torunum var.
85.16.	Qizlarimning ota, deganini eshitib bir suyunsam, nevaralarimning bobo, deganini eshitib ikki suyunaman.	Kızlarımın baba dediğini duyunca bir sevinsem, torunlarımın dede demesine iki sevinirim.
85.17.	Hademay Tilovberdining boshinida ikkita qilaman.	Yakında Tilovberdi'nin başını iki yapacağım.
85.18.	Yaratganga ming qatla shukur, birovdan kam joyim yo'q!	şükürler olsun, kimseden eksik değilim!
85.19.	Umrım xalqqa xizmat qilib o'tdi, oshna!	Hayatım insanlara hizmet etmekle geçti, dostum!
85.20.	Yigirma yildan oshiq rais bo'ldim, oshna, yigirma yildan!	Ben yirmi yildan fazla bir süredir reislik yapıyorum dostum, yirmi yıldır!
85.21.	Bir kolxozda shuncha yil uzluksiz rais bo'lish aytishga oson!	Bir iftlikte bu kadar uzun süre reislik yapmak dile kolay!
85.22.	Oshna, davralarni qanday boshqargan bo'lsam, kolxoznida shunday boshqardim!	Meydanı nasıl yönettiysem, iftliği de öyle yönettim!
85.23.	Kattalar raisligimdan minnatdor bo'ldi.	Büyükler başkanlığımdan minnettar oldular.
85.24.	Yo'ldosh Oxunboboyev shaxsan o'zi kelib, yelkamga qoqdi!	Yoldaş Okhunboboyev şahsen geldi ve omzumu okşadı!
85.25.	Shaxsan o'zi kelib, ko'kragimga nishon taqdi!	şahsen geldi ve göğsüme madalya taktı!
85.26.	Shunda, aytayinmi, Oxunboboyev nima dedi?	Sana söyleyeyim, Akhunboboyev ne dedi?
85.27.	Barakalla, polvon rais	Aferin pehlivan reis, aferin, dedi!

	barakalla, dedi!	
85.28.	Ha, qayta-qayta aytdi!	Evet, tekrar tekrar söyledi!
85.29.	Oshna, Oxunboboyev hamma raisningda yelkasiga qoqa bermagan!	Akhunboboyev her reisin sırtını okşamaz!
85.30.	Oxunboboyev hamma raisgada barakalla, deya bermagan!	Akhunboboyev her reise aferin demez!
85.31.	Ishonmasang, ana, Qobil sho'rodan so'ra!	Bana inanmıyorsan, Kabila sor!
85.32.	O'ziyam, yigitmisan-yigit edim-da, oshna.	Ben genç bir adamdım.
85.33.	Mening kimligimni kunduzida bilsa bo'lardi, kechasida bilsa bo'lardi.	Ben gündüz de, gecede de tanınırdım.
85.34.	Bir yili Toshkentdan Tamaraxonim keldi.	Tamarahanım bir yıl Taşkent'ten geldi.
85.35.	Kolxozimiz ilg'or edi-da.	Çiftliğimiz iyi çalışıyordu.
85.36.	Oy bitsa-da, kun bitsa-da, bizning kolxozimizga bitsin edi-da.	Gece gündüz çalışıyorduk.
85.37.	Qoloq kolxozga Tamaraxonim kelarmidi!	İyi çalışmayan çiftliğe Tamarahanım gelmez!
85.38.	Hovuz bo'yida o'yin-kulgi bo'ldi.	Havuz kenarında eğlence vardı.
85.39.	Sozandalar soz chaldi, hofizlar xonish qildi, raqqosalar xirom etdi.	Müzisyenler müzik yaptı, şarkıcılar şarkı söyledi ve dansçılar dans etti.
85.40.	Oy qayrag'ochlar orasidan mo'ralab-mo'ralab turdi.	Ay ağaçların arasından parlıyordu.
85.41.	Tamaraxonim davra oxirida o'ynadi.	Eğlence sonunda Tamarahanım oynadı.
85.42.	Gir-gir aylanib o'ynadi!	Gir gir oynadı!
85.43.	Tamaraxonim o'zi lapar aytib, o'zi o'ynadi!	Tamarahanım lapar söyledi ve oynadı!
85.44.	Shunda, Qobil sho'ro o'zidan ketib qoldi: serjun ko'kraklarini ochib yubordi.	Sonra Kobıl kendini kaybetti: kıllı göğüslerini açtı.
85.45.	Jundor ko'kraklariga gurs-gurs mushtladi.	Kıllı göğsünü yumrukladı.
85.46.	— A-a-ay! ... — deya qiyqirdi.	— A-a-ay!" — diye bağırdı.
85.47.	Belidan belbog'ini olib oldiga yoydi.	Belinden belbağını alıp önüne serdi.
85.48.	Samad hosilot bo'lsa, jo'shgandan-jo'shdi.	Samad da çok neşeliydi.
85.49.	Quchog'ini katta-katta ochdi.	Kollarını iyice açtı.

85.50.	Qo'llarini burab-burab... o'tirgan joyida o'ynab qo'ya berdi!	Oturduğu yerinde dans etti.
85.51.	— Ha, jo-o-on! — deya zavqlana-zavqlana qiyqirdi.	— Ha, caaaan — diye Sevinçli bağırdı.
85.52.	Hosilotda oldiga belbog'ini yoydi.	Hasılatda belbağını önüne serdi.
85.53.	Tamaraxonim lapar aytib o'ynay berdi.	Tamarahanım oynamaya devam etti.
85.54.	— Bo'yingdan-ye, ... — deya lapar aytdi.	— Boynundan!" — diye lapar söyledi.
85.55.	Barchadanda Bakir mirobga xo'p nash'a kildi.	Herkesten çok Bakir mirab eğlendi.
85.56.	Mirob ketiga chalqayib- chalqayib kuldi, ko'kragiga shapatilab-shapatilab kuldi.	Mirab arkasına eğile eğile güldü, göğsüne vura vura güldü.
85.57.	Tamoraxonim: — Bo'yingdan-ye, boyingdan-ye... — deya naqorot qildi.	— Tamara hanım: - Endamından, endamından — diye nakarat söyledi.
85.58.	Shunda mirob:	O anda mirob ise:
85.59.	— Bo'yimdan-ay, hay, bo'yimdan-ay! ... — deya, o'tirgan yerida liklik o'ynab qo'ya berdi!	— Nakaratı söyliyerek oturduğu yerde oynadı.
85.60.	Bakir mirobda oldiga belbog'ini yoyib qo'ydi.	Bakir mirob da önüne belbağını yaydı.
85.61.	Kattalar manmansiradi!	Büyükler hava attı.
85.62.	Tamaraxonimni o'z ro'mollarga bir, aqalli bir... cho'kkalatgilari keldi!	Tamarahanımı kendi belbağlarına eğilmesini istediler.
85.63.	Tamaraxonim bo'lsa, ro'mollarga qiyoda boqmadı!	Tamarahanım ise belbağlara bakmadı bile!
85.64.	— Bo'yingdan-e! ... - deyishini qo'ymadi.	— Boyuna kurban! ... demeyi bırakmadı.
85.65.	Tamaraxonim o'ynab-o'ynab, mening, peshonamga keldi.	Tamarahanım oynayarak yanıma geldi.
85.66.	Shundaygina peshonamda xirom etdi!	Yanımda şarkı söyledi!
85.67.	Men orlanib-orlanib, yerga qarab turdim.	Ben utanarak yere bakarak durdum.
85.68.	Tag'in, Tilovberdining onasi angg'ib turgan bo'lsa-ya, deya, yer ostidan davraga ser soldim.	Sakın Tilovberdin'in annesi bize bakıyor olmasın diye yavaşça etrafa baktım.

85.69.	Yo'q, onasi yuziga ko'zim tushmadi.	Hayır, annesini göremedim.
85.70.	Shunday bo'lsa-da, Tilovberdining onasidan uyatdir-ye, deya, yerga qarab tura berdim!	Yine de Tilovberdi'nin annesinden utanarak yere bakarak durdum.
85.71.	Shunda davra:	O anda ahali:
85.72.	Belbog'ni yoying, Bo'ri polvon, belbog'ni yoying! – deb qoldi.	Kemerini aç pehlivan, kemer aç! – dedi.
85.73.	Belimdan belbog'imni qandayin oldim, yerga qandayin yoydim... o'zimda bilmadim!	Belimden belbağımı nasıl çıkardım, yere nasıl açtım... kendim de anlamadım!
85.74.	Shunda... shunda, Tamaraxonim belbog'imga cho'k tushdi!	O anda Tamarahanım belbağıma eğildi.
85.75.	Tamaraxonimdan boychechak isi keldi!	Tamarahanımdan gül kokusu geldi!
85.76.	Tamaraxonim shundaygina peshonaginamda muqom etdi!	Tamarahanım hemen yanımda şarkı söyledi!
85.77.	Shundaygina belboqqinam ustiginasida muqom etdi!	Hemencik belbağımın üstünde şarkı söyledi!
85.78.	Tamaraxonim yelkalarini o'ynatdi, ko'zlarini qisdi, qoshlarini uchirdi!	Tamarahanım omuzlarını oynattı, gözlerini kıstı, kaşlarını oynattı!
85.79.	— Bo'yingdan-ye! ... — deya avj qildi.	— Kurban olurum boyuna posuna! — diye bağırdı.
85.80.	Bo'ldi kulgi, bo'ldi qiyqiriq!	Kahkaha ve haykırmalar yükseldi!
85.81.	Nasim oshna, Tamaraxonim hammaqada muqom qila bermagan, ha!	Nesim arkadaşı, Tamarahanım herkesin yanında şarkı söylemez ha!
85.82.	Lekin... Nasim oshna, bir gap aytsam birovga aytmaysanmi?	Lakin... bir şey söylersem kimseye söylemeyeceksin değil mi?
85.83.	Oshna, Momoqizhamon hamon ko'z oldimdan ketmaydi...	Dostum, Mamakız'ı hala unutamadım...
85.84.	Odamda pokdomon tuyg'ular ko'p bo'ladi, so'nmas tuyg'ular ko'p bo'ladi...	İnsanda, temiz duygular çok olur, sönmez duygular çok olur...
85.85.	Bari-bari o'z yo'liga bo'ladi!	Herkes kendi yolundadır!
85.86.	Ammo birinchi... birinchi ko'ngil! ...	Ama ilk... ilk aşk!...
85.87.	Nasim oshna, men birinchi ko'ngildan iffatlisini ko'rmadim birinchi ko'ngildan so'nmasini	Nesim arkadaş, ben ilk aşktan daha iffetlisini görmedim, ilk aşktan daha unutulmazını görmedim.

	ko'rmadim!	
85.88.	Oshiq umrim mobaynida juda ko'p qizlarni ko'rdim.	Aşk hayatım boyunca çok kızlar gördüm.
85.89.	Tag'in, gapimni yomon tarafga burma, senda shunday fe'l bor...	Lâkin, lafımı yanlış anlama, senin öyle bir huyun var.
85.90.	Men qizlarni ko'chalarda, teatlarda ko'rdim, to'y-ma'ralarda, kinolarda ko'rdim.	Ben kızları sokaklarda, tiyatrolarda gördüm, düğün merasimlerinde, sinemalarda gördüm.
85.91.	Bari kizlar xushro'y-xushro'y...	Kızların hepsi güzel güzel...
85.92.	Ayniqsa, hind kinolaridagi qizlar!	En çok da hint filmlerindeki kızlar!
85.93.	Suv bilan yutguday qizlar!	Bir içim su kızlar!
85.94.	Suluv-suluv qizlar!	Güzel güzel kızlar!
85.95.	Hind qizlarining qoshlari oralig'ida xol, yonoqlarida xol, iyaklarida xol!	Hint kızlarının kaşlarının arasında ben, yanaklarında ben, topuklarında ben!
85.96.	Hind qizlari to'lg'onib-to'lg'onib, eshilib-eshilib o'ynadi.	Hint kızları coşa coşa, sallana sallana oynadı.
85.97.	Men ana shunda, o'zimizning yoshligimizni o'yladim.	Ben işte o zaman, bizim gençliğimizi düşündüm.
85.98.	Momoqizni o'yladim...	Mamakız'ı düşündüm...
85.99.	İntiq bo'ldim, hind kinolaridan Momoqizni izladim, Momoqiz yo'q...	Bekledim, hint filmlerinde Mamakız'ı aradım, Mamakız yok...
85.100.	Hind qizlari har qancha eshilib o'ynasa-da, to'lg'onib o'ynasa-da baribir...	Hint kızları her ne kadar sallanıp oynasada, coşkulu oynasa da yine de...
85.101.	Baribir, Momoqizga kelbat bermadi.	Yine de, Mamakız denk gelmez.
85.102.	Hind qizlarida Momoqiz bo'lmadi.	Hint kızlarında Mamakız olmadı.
85.103.	Nasim oshna, hind qizlarida Momoqizning oldidan o'ta bersin!	Nesim arkadaş, hint kızları Mamakız'ın yanından geçiversin!
85.104.	Oshna, Tilovberdining onasigada ko'nglim ketib uylandim.	Arkadaşım, Tilovberdi'nin annesini de hoşlanarak aldım.
85.105.	U... u, Momoqizdanda xushro'y...	O... o, Mamakız'dan da güzel...
85.106.	Oshna, uyam Momoqizning oldidan o'ta bersin!	Arkadaşım, o da Mamakız'ın yanından geçiversin!
85.107.	Nasim oshna, men Momoqizdan ulug'ini	Nesim arkadaş, ben Mamakız'dan daha ulusunu görmedim!

	ko'rmadim!	
85.108.	Har er ko'ngilning qiz qo'ngilga aytajak gaplari bo'ladi.	Har erkek gönlünün kız gönlüne söyleyecek sözleri olur.
85.109.	Ko'nglida shu gapi bo'lmagan yigit-yigit emasdir!	Gönlünde böyle lafı olmayan yigit yigit degildir.
85.110.	Shu gapni qaysidir yigitdan intizor bo'lib kutmagan qizda- qiz emasdir!	Shu lafı bir yigitden intizar olup beklemeyen kız da- kız degildir!
85.111.	Dunyoga keldim, deb yurmasinslar!	Dunyaya geldim diye sevinmesinler!
85.112.	Birov, bu gapni bir so'z bilan aytadi.	Kimisi, bu lafı tek söz ile söyler.
85.113.	Birov, ko'p so'z bilan aytadi.	Kimisi, çok söz ile söyler.
85.114.	Tag'in birov, aytolmay qoladi...	Yine kimisi, söyleyemeden kalır...
85.115.	Nasim oshna, men o'z gapimni Momoqizga aytolmay qoldim.	Nesim arkadaş, ben öz lafımı Mamakıza söyleyemedim.
85.116.	Ammo o'z umrimdan o'zim shukur qilaman, oshna.	Ama kendi hayatım için şükrediyorum arkadaş.
85.117.	Bo'ri polvon, sen yigit bo'lib eding, ana, birinchi ko'ngling bor, deyman.	Pehlivan Böri, sen genç yigitdin, işte, ilk aşkın var, derim.
85.118.	Bo'ri polvon, sen oshiq bo'lib eding, ana, birinchi ko'ngling bor, deyman.	Pehlivan Böri, sen âşıktın, işte, ilk aşkın var, derim.
85.119.	Nasim osho, Momoqiz haliyam ko'nglimning tub- tubida yashaydi.	Nesim arkadaş, Mamakız hala gönlümde yaşıyor.
85.120.	Uni birovda bilmaydi.	Bunu kimse bilmez.
85.121.	Hatto, Tilovberdining onasida bilmaydi...	Hatta tilovberdi'nin annesi bile bilmez...
85.122.	Men Momoqizni uyklarimda ko'raman: u jilmayib-jilmayib qarab turadi...	Ben Mamakız'ı rüyalarımda görürüm: o gülümseye gülümseye bakar...
85.123.	Ko'zlarimni ochaman: uy zimiston bo'ladi.	Gözlerimi açarım, ev karanlık.
85.124.	Tevaragimni paypaslayman: qabatimda Tilovberdining onasi yotgan bo'ladi.	Etrafımı yoklarım: yanımda Tilovberdi'nin annesi yatıyor olur.
85.125.	Ay, onasi, tur, Momoqiz keldi, degim keladi.	Ay, anası, kalk, ben Mamakız'ı gördüm diyesim gelir.
85.126.	Demayman, demayman!..	Diyemem, diyemem!..
85.127.	Sahargacha Momoqizni o'ylab yotaman, tag'in kellar degan umidda ko'zlarimni	Sabaha kadar Mamakız'ı düşünerek yatarım, belki gelir umuduyla gözlerimi kapatarak bakarım.

	yumib qarayman.	
85.128.	Yo'q, Momoqiz endi kelmaydi...	Yok, Mamakız artık gelmeyecek...
85.129.	Saharmardondan to'riqni minaman.	Sabah erkenden ata binerim.
85.130.	O'zimizning qirlarga yo'l olaman!	Bizim tepelere doğru yola koyulurum!
85.131.	Hayrondaradan ot solaman!	Heyrandereden at sürerim!
85.132.	Bizning g'allazorlaryo'q.	Bizim buğday tarlaları artık yok.
85.133.	Endigi Hayrondara boshdan-oyaq paxtazor...	Şimdiki Heyrondere baştan sona pamuk tarlası...
85.134.	Suv tarayotgan suvchilar, yo'l bo'lsin, deydi.	Sulama yapan sucular, nereye böyle, der
85.135.	Men, shunday, to'riqni sovutib yuribman, deyman.	Ben sadece atı soğutuyorum derim
85.136.	Men to'riqni emas, o'zimni sovutib yurganimni suvchilar bilmaydi...	Benim atı değil kendimi soğutmaya çalıştığımı sucular bilmez.
85.137.	Holvachiga ot qo'yib chiqaman!	Helvacıya atı bırakıp çıkarım!
85.138.	Tevarakka alanglayman: o'sha-osha o'zimizning qirlar...	Etrafa bakınırım: hala bizim eski tepeler...
85.139.	Ukkag'ar qirlar hamon yuksak-yuksak!	Tepeler hala yüksek yüksek!
85.140.	Tavotoshlar yonalarda yiqilay-yiqilay deya omonat turadi.	Yandaki kayalar düşecekmiş gibi emanet durur.
85.141.	Toshlar kichrayib qolganday tuyuladi.	Taşlar küçülmüş gibi gelir.
85.142.	Yo, otdaligim uchun shunday tuyuladimi, bilmayman.	Ya da, at üstünde olduğumdan mı, bilmem.
85.143.	Chanalar yo'q, endi kombaynlar bor.	Kızaklar yok, artık biçme makinaları var.
85.144.	To'rg'aylarda siyraklab qolibdi.	Tarla kuşları da seyrekleşmiş.
85.145.	Unda-munda bir chuldiraydi, bo'ldi.	Ara sıra bir öter, o kadar.
85.146.	Jonivorlar texnikani xush ko'rmaydi-da...	Hayvancağızlar teknik araçları sevmez...
85.147.	O'sha-o'sha... Faqat, Momoqiz yo'q!	Her şey aynı... Sadece Mamakız yok!
85.148.	To'riq yerdagi haslarga uzaladi.	At yerdeki otlara uzanır.
85.149.	Men jilovni ko'yib yuboraman.	Ben gemi bırakırım.
85.150.	Telpagim og'irlik	Börküm ağırlık yapıyor gibi olur.

	qilayotganday bo'ladi.	
85.151.	Ohista ketimga surib qo'yaman	Yavaşça arkama koyarım.
85.152.	Qo'lim yuzi bilan peshonamni artaman.	Elimin yūzü ile alnımı silerim.
85.153.	Peshonam ho'l, taftli...	Alnım nemli, kokulu...
85.154.	O'g'ir xo'rsinaman.	Ağır iç çekerim.
85.155.	Yelkalarim bir hurpayib tushadi.	Omuzlarım asık kalır.
85.156.	Qamchili qo'limni chap sonimga qo'yaman.	Kamçılı elimi sol bacağımı koyarım.
85.157.	Olis-olislarga qarayman...	Uzak-uzaklara bakarım...
85.158.	Nahorning muloyim shamoli soqolimni silaydi!	Yumuşak sabah rüzgârı sakalımı okşar!
85.159.	Olislar ko'zimni toldiradi.	Uzaklar gözümü aldı.
85.160.	Boshimni quyi egaman.	Başımı öne eğirim.
85.161.	Egar qoshiga termulib qolaman.	Eğerbaşına baka kalırım.
85.162.	Egar qoshida olislab boradi.	Eğerbaşı da uzaklaşır.
85.163.	Oppoq tumanda chayqalib- chayqalib boradi.	Bembeyaz siste sallana sallana gider.
85.164.	Bora-bora, ko'rinmay qoladi.	Git gide görünmez olur.
85.165.	Tuman suyoq...	Sis hafif...
85.166.	Hayron bo'laman.	Şaşıyorum...
85.167.	Bormoqlarim bilan paypaslayman.	Parmaklarım la yoklarım
85.168.	Yo'q, egar qoshi joyida bo'ladi.	Hayır, eğerbaşı yerinde olur.
85.169.	Qiprik qoqaman.	Gözlerimi kırparım.
85.170.	Bor es-hushim bir qalqib tushadi, ko'nglim bir qalqib tushadi.	Tüm hatıralar canlanır, kalbim kendine gelir.
85.171.	Og'ir-og'ir tosh gurs-gurs yumalaydi.	Ağır ağır taş takır takır yuvarlanır.
85.172.	Egar qoshini ko'raman, qo'lim yuzidagi tomchilarni ko'raman...	Eğerbaşını görürüm, elimin yüzündeki damlaları görürüm.
85.173.	Ko'nglimdagi og'ir tosh ana shu tomchilar bilan oqib tushadi!	Gönlümdeki ağır taş işte bu damlalarla damlar!
85.174.	Ay,a-a-ay!..	Ay,a-a-ay!..
85.175.	Qamchili qo'lim tomchilarni artadi.	Kamçılı elim damlaları siler.
85.176.	Ammo foydasiz bo'ladi.	Ama faydasız olur.
85.177.	Xiyol o'tmaydi, tomchilar bu qo'limgada tomadi.	Birazdan, damlalar diğer elimde de damlar.
85.178.	Tomag'imga nimadir tiqiladi.	Damağıma bir şey tıkanır.

85.179.	Yutinayin deyman.	Yutkunurum derim.
85.180.	Bo'lmaydi, bo'lmaydi...	Olmaz, olmaz...
85.181.	Bo'ri polvonday odamda yutinishga darmon yo'q!	Pehlivan Böri gibi birisinin yutkunmaya dermanı yok!
85.182.	Ay,a-a-ay!...	Ay-a-a-ay!..
85.183.	To'riq hadik oladi.	At huysuzlanır.
85.184.	Jimiyib-jimiyib, bo'ynini gajar-gajar qiladi.	Sesler çıkartıp, boynunu eğe eğe gider.
85.185.	Men to'riq bo'yniga cuyanaman.	Ben atın boynuna yaslanırım.
85.186.	Bormoqlarim bilan yollarini tarayman.	Parmaklarım ile saçlarını tararım.
85.187.	To'riq bo'ynini quchoqlayman.	Atın boynuna sarılırım.
85.188.	Yollariga yuzlarimni suy kayman...	Saçlarına yüzümü sürerim.
85.189.	Ay, a-a-ay!..	Ay, a-a-ay!..
85.190.	Sunda... shunda, olis-olislardan rubobiy qo'shiq keladi, rubobiy qo'shiq!	İşte o an... işte o an uzaklardan rubabiy şarkı sesi gelir, rubabiy şarkı.
85.191.	Men sergak bo'laman.	Ben kendime gelirim.
85.192.	Ohista-ohista qaddimni rostlayman.	Yavaş yavaş doğrulurum.
85.193.	Qo'shiq tobora yaqin-yaqin keladi.	Şarkı sesi git gide yaklaşır.
85.194.	Bora-bora, qirni qo'shiq oladi.	Git gide tepeyi şarkı sesi doldurur.
85.195.	Men rubobiy qo'shiq qo'ynida qolaman!	Ben rubabiy şarkı koynunda kalırım!
85.196.	Ko'nglim qo'shiqqa to'ladi! Limmo-lim!	Gönlüm şarkıyla dolar! Ağzına kadar
85.197.	Yayrab ketaman!	Çok neşelenirim!
85.198.	Olislarga termulaman — kulaman, olislarga termulaman — tag'in kulaman!..	Uzaklara bakarım-gülerim, uzaklarabakarım- yine gülerim!..
85.199.	Ko'nglim tomchilashini qo'ymaydi, men – kulishimni!	Gönlüm damlamayı bırakmaz, ben-gülmeyi!
85.200.	Oshna, men o'zimizning qo'shiqni eshitaman, o'zimizning!	Arkadaşım, ben bizim şarkımızı duyarım, bizim şarkımızı!
85.201.	Momoqiz qo'shiq aytadi. Momoqiz!	Mamakız şarkı söyler. Mamakız!
85.202.	Qizlar jo'r bo'ladi!	Kızlar eşlik eder!
85.203.	Nasim oshna, men ana sunda Momoqizni ko'taman!	Nesim arkadaş, ben işte o zaman Momokız'ı görürüm!
85.204.	U, o'roq o'rib-o'rib... ro'molining uchi ko'kragiga	O, orokla biçe biçe... baş örtüsünün ucu göğsüne düşe-düşe...

	tushib-tushib...	
85.205.	Uni tag'in yelkasiga tashlab tashlab... menga qiyo boqib-boqib...	Onu yine omzuna ata-ata... bana baka baka...
85.206.	Zulflarini toblab-toblab... Ham iboli, ginali kulib-kulib... qo'shiq aytadi!"	Saçlarını ısıta ısıta... Çekingen, hayali gülüp-gülüp... şarkı söyler!"

86

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
86.1.	Bo'ri polvon ko'ngli to'lib-to'lib keldi.	Pehlivan Böri gönlü dolarak geldi.
86.2.	Ko'ngli to'ridan nimalardir o'ksib-o'ksib kela berdi.	Gönlünün içinden bir şeyler ezilerek geldi.
86.3.	O'ksik zarbidan elkalari silqinq berdi.	Ezilmeden omuzları titreyerek geldi.
86.4.	Yonoqlaridan marjon-marjon yoshlar oqdi.	Yanaklarından yaşlar aktı.
86.5.	Ohlar — yuraqdan, yoshlar — ko'zdan bo'la berdi...	Ahlar yürekten, yaşlar gözden akıyordu...
86.6.	"Nasim oshna, mening sendan o'zgada oshnalarim ko'p.	Nesim dostum, benim senden başka dostlarım çok.
86.7.	Bari tirikchilik yuzasidan.	Hepsi geçim yüzünden.
86.8.	Sendan ugina, mendan bugina qabilida.	Al gülüm, ver gülüm mantığında.
86.9.	Oshna, bolalik oshnaga... bolalik oshnaga kelmaydi!	Dostum, çocukluk dostu gibisi yok!
86.10.	Oshna, to'ylarimda, betob bo'lib qolganlarimda seni ko'p yodladim.	Dostum, düğünlerimde, hasta olduğum zamanlarda seni çok hatırladım.
86.11.	Ayniqsa, burnog'i yili ko'p qo'msadim.	En çok evvelsi yıl çok özledim.
86.12.	Boisi, ana ketdim, mana ketdim, bo'lib qoldim-da.	Sebebi, az daha ölüyordum.
86.13.	Barcha-barcha keldi.	Herkes geldi.
86.14.	G'animlarimda keldi. Ko'ngil so'rab ketdi.	Düşmanlarım da geldi. Hal hatır sordu.
86.15.	Sen bo'lsang, kelmading.	Sen ise, gelmedin.
86.16.	Mabodo kelsang, halak bo'larding: baribir gap qo'shmas edim!	Eğer gelseydin, kötü olurdu: seninle konuşmazdım!
86.17.	Nasim oshna, ko'zimga ko'rinib, yaramni yangilading.	Dostum, bana gözükersen yarımı yeniledin.
86.18.	Yana-tag'in, o'g'limnida yiqitding.	Bir de, oğlumu da yendin.
86.19.	Bilib qo'y, oshna... izingdan	Aklında olsun dostum, hep

	surganim-surgan!	peşindeyim.
86.20.	Qayerda davra bo'lsa, izingdan quvib boraman!	Nerede güreş olursa, peşinden geleceğim!
86.21.	Tilovberdini o'g'ling bilan uch safargacha olishtiraman.	Tilovberdi'yi üç kere o'g'lunla güreştireceğim.
86.22.	Bordi-yu, uch martasidada o'g'ling o'ktam kelsa... unda, na iloj, uchdan keyin puch...	Eğer üçünde de o'g'lun yenerse, o zaman pes edeceğim...
86.23.	Baribir qo'ymayman!	Asla peşini bırakmam!
86.24.	Ana, nevaralarim bor!	Bir de, torunlarım var!
86.25.	Nasib bo'lsa, nevaramni nevarang bilan olishtiraman!	Nasipse, torunumu torunun ile güreştireceğim!
86.26.	İshonchim komilki, nevaram bobosining orini oladi!	İnanıyorum ki, torunum dedesinin öcünü alacak!
86.27.	Sen ko'rmayapsan, oshna, oy botib, yulduzlar so'nib-so'nib borayapti.	Sen görmüyorsun dostum, ay batıyor, yıldızlar sönüyor.
86.28.	O'g'lim o'ktamligida yulduzlar yongani yongan bo'ldi.	O'g'lum kazandığında yıldızlar hep yandı.
86.29.	O'g'lim mag'lubligida so'ngani so'ngan bo'ldi...	O'g'lum yenildiğinde hep söndü.
86.30	Har bandaning ko'kda o'z yulduzi bo'ladi, oshna.	Her insanın gökte kendi yıldızı olur, dostum.
86.31	Shu yulduzning yongani — shu bandaning yonganidir.	Yıldızın yanması – kulun yanmasıdır.
86.32	Shu yulduzning so'ngani — shu bandaning so'nganidir.	Yıldızın sönmesi – kulun sönmesidir.
86.33	Yo'q, oshna, yo'q!	Hayır, dostum, hayır!
86.34	Yulduzim hali yonadi!	Yıldızım daha yanacak!
86.35	Davralarim hali davom etadi!	Turnuvalarım daha devam edecek.
86.36	Nevaralarim davralarda:	Torunlarım meydanlarda:
86.37	— Yo, bobomning piri! — deya ayqirib-ayqirib olisha beradi!	— Ya, dedemin piri! — diye haykırarak güreşecek!
86.38	Yulduzim mangu yonadi!''	Yıldızım ebedi parlayacak!''

87

No	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
87.1.	To'yxona eshigi tarafdin odam ovozi eshitildi.	Düğün evinin kapısı tarafından birilerinin sesi duyuldu.
87.2.	Qo'y ma'rashi eshitildi.	Koyun melemesi duyuldu.
87.3.	Bo'ri polvon yo'liga burildi.	Pehlivan Böri yoluna döndü.
87.4.	“Xo'sh de, Nasim oshna, xo'sh de.	“Hoşça kal, Nesim arkadaşım, hoşça kal.
87.5.	Xudoning panohiga...”	Allaha emanet ol...”

SONUÇ

Tağay Murad'ın “Yulduzlar Mangu Yonadi” adlı eserinin dil incelemesinde aşağıdaki sonuçlara ulaştık:

- Metinde geçen on altı tane isimden isim yapma eklerinden sekizi iki lehçede de ortak olan eklerdir. Bunlar: “+li, +lik, +chi, +chilik, +inchi, +cha, +dosh, +siz”
jarchi “haberci” (1-3), tilanchilik “dilencilik” (24-6), yoldosh “yoldaş” (40-5)

- Metinde geçen dokuz tane fiilden isim yapma ekinden iki lehçede de ortak olan şunlardır: “-(i)k, -m, -gi/-g'i/ -g'u/ -qu, -nch, (i)sh”

tilakli “dilekli” (18-7), tanish “tanıdık” (13-4), ayrimlar “bazıları” (64-39)

- Metinde geçen on tane isimden fiil yapma ekiden iki lehçede de ortak olanları şunlardır: “+ar-, +qir-/+kir-, +la-,”

ko'karib “mavileşip” (14-40), zuvillatar “kovalamaca” (2-18)

- Metinde geçen on bir fiilden fiil yapma eklerinden iki lehçede de ortak olan şunlardır: “-n/(i)n-, -sh/(i)sh-, -ar-/ir-, -i-, (i)l-, -ma-, -dir-/tir-, -t-”.

sindirildi “kıırıldı” (32-4), eshitildi “işitildi” (14-31), uzaladi “uzandı” (88-148)

- Özbek Türkçesinde çokluk eki “+lar” şeklindedir. Türkiye Türkçesinden tek şekilli olmasıyla ayrılır.

polvonlar “pehlivanlar” (34-15), ayollarga “kadınlara” (35-7)

- Özbek Türkçesinde ilgi hali eki “+ning” şeklindedir. Bazı örneklerde bu hâlin eksiz kullanımı da mevcuttur.

davra sirtida “alanın arkası” (7-26),

chiroq yorug'ida “lambanın ışığında” (13-36)

- Özbek Türkçesinde yükleme hâli “+ni” eki ile karşılanır. Ancak 3. teklik iyelik eki almış yapılarda “+i” şeklinde de karşımıza çıkmaktadır.

qollarini “ellerini” (2-13), yong’oqni “cevizi” (2-16)

- Özbek Türkçesinde yönelme hâli “+ga” eki ile yapılır. Ancak fiilin “-k” ünsüzüyle bittiği durumlarda bu ek “+ka” şeklinde, fiilin “-q” ünsüzüyle bittiği durumlarda “+qa” şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Nasimga “Nasime ” (16-2), qayoqqa “nereye” (86-30), qorong’ilikka “karanlığa” (84-21)

- Özbek Türkçesinde bulunma hâli “+da” eki ile yapılır. Türkiye Türkçesinden tek farkı ekin tek şekilli oluşudur.

boshida”başında (2-5), yuzidagi “yüzündeki” (86-172), qoynida “koynunda” (86-195)

- Özbek Türkçesinde ayrılma hâli “+dan” eki ile yapılır. Ayrılma hali eki de “+dan” şeklinde olup uyumu bozan eklerdendir. Bu yönüyle Türkiye Türkçesinden ayrılmaktadır. Metinde rastladığımız bir cümlede ayrılma hâli yönelme hâli işlevinde kullanılmıştır.

Keng yelkalaridan bir nima bosdi. “Geniş omuzlarına bir şey bastırdı.” (13-25)

- Özbek Türkçesinde zamir kökenli şahıs ekleri, iyelik kökenli şahıs ekleri ve emir kipinde kullanılan şahıs ekleri olmak üzere üç tip şahıs eki vardır. Metnimizde yer alan bir cümlede iyelik kökenli 3. çokluk ve 2. çokluk şahıs eklerinin beraber kullanıldığı bir yapı dikkat çekmektedir.

Xaloyiq, ko’rdilaringiz, sho’rchiliklar olishimizga birmuncha shak keltirdi! – dedi. “Ahali, gördünüz, şorçililer güreşimize birçok zarar verdi! – dedi.” (69-21)

- Özbek Türkçesinde soru eki “+mi” uyuma girmeyen tek şekilli ekler arasındadır.

- Özbek Türkçesinde topluluk sayı sıfatları genelde sayıların üzerine getirilen +ala, +lab, +tacha, +ov, +ovlon, +(a)lavi ekleri ile yapılır. Metinde yer alan bir

örnekte sayıların üzerine getirilen +ovora ekinin de aynı işlevde kullanıldığı görülmektedir.

Uchovora bir toboq bo'ldi. **“Her üç kişiye bir tabak şeklinde dağıtıldı.”** (3-16)

- Türkiye Türkçesinde öğrenilen geçmiş zaman eki olan “-mIş, -mUş” Özbek Türkçesinde pek işlek değildir. Özbek Türkçesinde bu zamanı karşılamak için “-gan/-kan/-qan” sıfat-fiil eki ve “-(i)b” zarf-fiil eki ile kullanılır.

yoygan “yaymışlar” (68-13), topgan “okumuş” (68-4)

- Türkiye Türkçesinde şimdiki zamanı karşılamak için “-(I)yor ve -m(A)kt(A)” ekleri kullanılır. Özbek Türkçesinde şimdiki zamanı ifade etmek için “-yap, -(a)yotib, -(a)yotir, -moqda” ekleri kullanılır. Aynı zamanda süreklilik ifade eden fiiller yardımıyla da şimdiki zaman anlamı sağlanmaktadır.

aytolmayapti “söyleyemiyor” (21-6), koryapsanmi “görüyor musun” (25-28)

- Türkiye Türkçesinde “-mA, -(I)ş, -mAk şeklinde olan isim-fiil ekleri Özbek Türkçesinde “-(i)sh, -(u)v, -moq” şeklindedir.

ma'rashi “melemesi” (14-34)

- Özbek Türkçesindeki sıfat fiil ekleri “-r/-ar/-er, -mas, -gan/-kan/-qan, -adigan/-ydigan/-ayotgan”dır. Bu eklerin çoğu arkaik özelliklerini korumaktadır.

bormagan “gitmediği” (28-1), ketadigan “giden” (25-17)

- Özbek Türkçesindeki zarf fiil ekleri “-a/-y, -(i)b/-iban, -gach/-kach/-qach, -masdan, -gani/ -kani/ -qani, -may/-mayin, -guncha/ -kuncha/ -quncha, -gancha/-kancha/-qancha”dır.

kelguncha “gelinceye kadar” (14-88), bermagach “gelmeyince” (22-12)

- +cha ve +lik eki üstüste gelerek benzerlik ve karşılaştırma hali işlevi gören +chalik ekini oluşturmuştur. Metindeki birkaç örneği şu şekildedir:

polvonchalik “pehlivan kadar” (66-21), hunarichalik “hünerleri kadar” (53-11), senchalik “senin kadar” (31-10)

- Tağay Murad bu hikâyesinde çok zengin halk kültürü unsurlarını dil aracılığıyla okuyucuya aktarmayı amaçlamıştır. Metinde çokça kullanılan atasözleri, deyimler, kalıplaşmış ifadeler sözlü dilin edebi eser vasıtasıyla günümüze kadar ulaşmasını sağlamıştır.

Metinde geçen bazı beddualar:

Betini murdashuy ko'rsin! "Yüzünü gassallar görsün" (21-15)

Ko'rgiliging ko'p bo'lgur. "Çekeceğin çok olsun" (14-83)

Metinde geçen bazı deyimler :

bag'riga bosmoq "bağrına basmak" (18-44),

dili xufton bo'lmoq "kalbi kırılmak" (19-27)

poyiga yiqilmoq "ayağına kapanmak" (20-27),

ko'ngli yormoq "gönlünü açmak" (21-7),

oyoqosti qilmoq "ayakaltı etmek" (25-39),

ko'z alaytirimoq "yan bakmak" (25-48),

og'zi qulag'iga yetmoq "ağzı kulaklarına gelmek" (29-9),

ichini it tirnamoq "içi rahat olmamak" (30-29),

qo'ni ko'zg'amoq "kanı kaynamak" (30-43),

alam qilmoq "zoruna gitti" (30-71).

madori qurimoq "yorgu düştü" (13-28)

Metinde geçen atasözleri:

Egachim yelakli bo'ldi, elagi tilakli bo'ldi! "Hanımınızın eleği oldu, eleği dilekli oldu!" (18-7)

Yo'g'on cho'zib, ingichka uzilgan kunimizga yaraydi. "Kalının gerildiği, incenin kesildiği gün işimize yarar." (12-48) (Bir şeyin çok kalın olması insanı dara sokar, çok ince olursa da kopar. Yani bu iki durum da zor durumda olmayı ifade eder. Zor durumda olmak ise bir işe yaramayı sağlar.)

Sut bilan kirgan, jon bilan chiqadi! “ Süt ile giren can ile çıkar” (Can çıkar huy çıkmaz) (64-1)

Alp- otadan, zot- onadan-da ! “ Alp atadan, zat anadan” (65-4), (Cesaret babadan cüsse anadan)

İtdan bo'lgan qurbonlikka yaramas “İt yavrusundan kurbanlık olmaz” (Armut dibine düşer sözüne yakın bir anlam). (30-72)

Tanacha ko'zini suzmasa, buqacha ipini uzmaydi. “İnek göz kırpmazsa, dana ipini koparmaz” (56-24)

O'rtada burun bo'lmasa, u ko'z bu ko'zni o'yib oladi. “Arada burun olmasa bir göz diğerini oyacak” (25-46)

KAYNAKÇA

- Atabay, Neşe, Özel, Sevgi, Kutluk, İbrahim. (2003). *Sözcük Türleri*. İstanbul: Papatya Yay.
- Ankara Üniversitesi Açık Ders Malzemeleri, “Güney-Doğu Grubu Özbekçe”, 25.03.2022. <https://acikders.ankara.edu.tr/mod/page/view.php?id=138434%20>
- Bozkurt, Fuat. (2005). *Türklerin Dili*. İstanbul: Kapı Yay.
- Bozkurt, Fuat. (2010). *Türkçenin Abc'si*. İstanbul: Say Yay.
- Buran, Ahmet, Alkaya, Ercan. (2012). *Çağdaş Türk Lehçeleri*. Ankara: Akçağ Yay.
- Demir, Tufan. (2006). *Türkçe Dilbilgisi*. Ankara: Kitap Yay.
- Demirci, Kerim. (2014). *Zamirler*. Ankara: Akçağ Yay.
- Ercilasun, Ahmet Bican. (1991). *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü 1 (2. Baskı)*. Ankara: Kültür bakanlığı Yay.
- Ergin, Muharrem. (2002). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yay.
- Gencan, Tahir Nejat. (1973). *Dilbilgisi*. Ankara: Ayraç Yay.
- Göker, Osman. (2001). *Uygulamalı Türkçe Bilgileri*. Ankara: Evos Yay.
- Gürbüz, Yunus Emre. (2019). “Özbekistan’da Tarih Yazıcılığı ve Millî Kimlik: Özbeklerin Göçü ve Timur Örneğinde”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi/Journal of Turkish World Studies* 19/2. ss. 277-301 (DOI: 10.32449/egetdid.625377).
- Hengirmen, Mehmet. (1998). *Türkçe Temel Dilbilgisi*. Ankara: Nurol Yay.
- Hojiev, Azim. (1973). *Fe'l*. Toshkent: O'zbekiston Fan Nashriyoti.

Kamalova, Zebiniso. (2017). “Özbeklerin Ulusal Oluşumu”, *Millî Kültür Araştırmaları Dergisi* (MİKAD), Cilt: 1- Sayı: 2. ss. 160-173.

Karaağaç, Günay. (2012). *Türkçenin Dil Bilgisi*. Ankara: Akçağ Yay.

Karimov, H. (2017). Adabiy Portretlar: Odil Yoqubov, Shukur Xolmirzayev, O’tkir

Kartallıoğlu, Yavuz. (2000). *Bir Özbek Yazarı: Togay Murad*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı.

Keskin, Raşir. (2003) *Türkçe Dil Bilgisi*. Konya: Çizgi Kitabevi Yay.

Korkmaz, Zeynep. (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. Ankara: TDK Yay

Korkmaz, Zeynep.(1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.

Mutolaa Sehri, “Tog’ay Murod: "Yulduzlar mangu yonadi”, 29.03.2022.

https://teletype.in/@mutolaa_sehri/yulduzlar

Mirvaliyev, Sabir. (1993). *O’zbek Adiblari (Xirestomatiya)*. Toshkent: Fan Nashriyoti.

Saviyauz, “Murat Amcanın Resimleri”, 28.03.2022.

<https://saviya.uz/hayot/suhbat/togay-murod-chizgan-suratlar>

O’zbek Tilining Izohli Lügati (I-V). Toshkent: O’zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi. Alisher Navoyi Nomidagi Til va Adabiyot Instituti.

Omorov, T. (2012). “Türkistan’daki Özbek Hanlığının Kısaca Tarihi ve Özbek Boyları”, *Tübav Bilim Dergisi*, 5(2), 7-18.

Özkan, Nevzat.(2000). *Türk Dilinin Yurtları*. Ankara: Akçağ Yay.

Öztürk, Rıdvan. (2007). *Türk Lehçeleri Grameri (Özbek Türkçesi)*. Ahmet Bican Ercilasun (Ed.). Ankara: Akçağ Yay.

- Öztürk, Rıdvan. (2011). *Özbek Türkçesi El Kitabı*. Konya: Çizgi Kitabevi Yay.
- Topaloğlu, Ahmet. (1989). *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe Sözlük* (11. bs.). Ankara: TDK Yayınları.
- Üşenmez, E. (2012) *Modern Özbek Türkçesi*, Ankara: Akademik Kitaplar Yay.
- Üşenmez, E. Boltabayev S., Tuğlacı, G. (2016). *Özbekçe Türkçe Sözlük*. İstanbul: Türk Dünyası Vakfı.
- Uygur, Ceyhun Vedat. (2008). *Özbekçe*. (1.bs). Isparta: Fakülte Kitabevi Yay.
- Vural, Hanifi, Böler, Tuncay. (2015). *Ses ve Şekil Bilgisi*, İstanbul: Kesit yayınları.
- Yıldırım, Hüseyin. (2012). *Özbek Türkçesi* (2.bs.). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Yılmaz, Engin. (2004). *Türkiye Türkçesinde Nitime Sıfatları*. Sakarya: Değişim Yay.
- Yusupova, Nasiba. (2018). *Türkçe-Özbekçe Sözlük*. Ankara: TDK Yay.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Kübra ERDEM
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları
Yüksek Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
İletişim	
E-posta Adresi	
Cep Telefonu	